

Mala biblioteka Godišnjaka
zaštite spomenika kulture
Hrvatske, svezak 18, 2017.

Lana Križaj

Tezaurus spomeničkih vrsta podatkovni standard u inventarima graditeljske baštine

Mala biblioteka
Godišnjaka zaštite
spomenika kulture
Hrvatske

Lana Križaj
TEZAURUS SPOMENIČKIH VRSTA
podatkovni standard u inventarima graditeljske baštine

Mala biblioteka Godišnjaka zaštite spomenika kulture Hrvatske
Svezak 18
The Preservation of Cultural Heritage in Croatia Annual,
Special Edition Vol. 18

Izdavač/ Ministarstvo kulture RH
Uprava za zaštitu kulturne baštine
Publisher/Ministry of Culture of the Republic of Croatia
Directorate for the Protection of the Cultural heritage

Za izdavača/for the Publisher
Nina Obuljen Koržinek

Uredništvo/Editorial Board
Ivan Alduk, Biserka Dumbović Bilušić
Marijan Bradanović, Anuška Deranja Crnokić
Ivo Glavaš, Viki Jakaša Borić,
Martina Juranović Tonejc, Vanja Kovačić,
Zrinka Paladino, Petar Puhmajer

Glavni i odgovorni urednik/Editor-in-chief
Franko Ćorić

Tajnica i izvršna urednica/Managing editor
Gordana Jerabek

Recenzenti/Reviewers:
dr. sc. Goran Zlodi
dr. sc. Žarka Vujić

Lektura i korektura/Proofreading and Revision
Silvija Brkić Midžić

Prijevod na engleski/English Translation
Aida Njunjić

Grafičko oblikovanje/Graphic design
Ivo Mađor, Kofein d.o.o., Zagreb

Adresa uredništva/Editorial address
Ministarstvo kulture RH
Uprava za zaštitu kulturne baštine
HR – 10 000 Zagreb, Ulica Ivana Runjanina 2

Tisak/Printed by:
Printera grupa d.o.o.

Tiskanje dovršeno/Printing completed:
2017.

ISBN 978-953-312-040-9
CIP zapis dostupan u računalnome katalogu
Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu
pod brojem 000954165

Lana Križaj

TEZAURUS SPOMENIČKIH VRSTA

podatkovni standard u inventarima graditeljske baštine

SADRŽAJ

7 PRVI DIO

9 TEORIJSKA POLAZIŠTA

- 9 ORGANIZACIJA ZNANJA
- 9 ZNANJE U ZAŠTITI SPOMENIKA KULTURE
- 10 INVENTARI SPOMENIKA KULTURE

13 ZAŠTITA SPOMENIKA KULTURE U HRVATSKOJ

- 13 ZAKONSKA PODLOGA
- 16 OD INVENTARA SPOMENIKA KULTURE DO INFORMACIJSKOG SUSTAVA KULTURNE BAŠTINE "TEUTA"
- 20 BAZE PODATAKA U SKLOPU ISKB "TEUTA"
 - 21 Središnji inventar kulturne baštine
 - 21 Administrativne baze
 - 22 Dokumentacijske zbirke
 - 23 Ratne štete
 - 23 Pomoćne baze
- 23 ISKB "TEUTA" – TRENUTNA OCJENA FUNKCIONALNOSTI
- 24 KLASIFIKACIJA SPOMENIKA KULTURE

29 TEZAURUS

- 29 O TEZAURUSU OPĆENITO
 - 29 Tezaurus naspram popisa predmetnih oznaka
 - 30 Gradnja tezaurusa
 - 31 Međupojmovni odnosi unutar tezaurusa
- 32 PRIKAZ POSTOJEĆIH TEZAURUSA KULTURNOG NASLIJEĐA
 - 32 ICOMOS-ICOM Cultural Heritage Thesaurus
 - 34 AAT – Art and architecture thesaurus (Tezaurus umjetnosti i arhitekture)
 - 35 NMRC – Thesaurus of Monument Types (Tezaurus spomeničkih vrsta)
 - 36 MCC-DAP – Base de données Thésaurus
 - 37 HEREIN tezaurus
- 39 METODOLOGIJA PRIMIJENJENA PRI IZRADI TEZAURUSA SPOMENIČKIH VRSTA
 - 43 Održavanje i daljnji razvoj Tezaurusa spomeničkih vrsta

44 ZAKLJUČAK

47 DRUGI DIO

49 TEZAURUS SPOMENIČKIH VRSTA: GRADITELJSKA BAŠTINA

- 49 HIJERARHIJSKI ISPIS PO KLASAMA
- 57 GLAVNI DIO TEZAURUSA: ABECEDNI POPIS
- 149 SUMMARY / THESAURUS OF MONUMENT TYPES - DATA STANDARD
IN THE ARCHITECTURAL HERITAGE INVENTORIES
- 151 LITERATURA
- 155 BILJEŠKA O AUTORICI

PRVI DIO

TEORIJSKA POLAZIŠTA

ORGANIZACIJA ZNANJA

Potreba čovjeka da svoja znanja i vještine, a isto tako i svoja dostignuća i tvorevine ostavi u baštinu svojim nasljednicima sadržana je u samoj njegovoj biti. Prije pojave pisma znanje se baštinilo usmenom predajom, a danas se zabilježena znanja nalaze u knjigama, dokumentima, računalnim zapisima, bazama podataka knjižnica, arhiva i dokumentacijskih centara, jednom riječju – u informacijskim institucijama. S povećanjem sveukupnog ljudskog znanja, a osobito s naglim razvojem informacijske tehnologije, oduvijek prisutna težnja čovjeka za organiziranjem, ustrojavanjem, odnosno klasificiranjem svoga znanja, kako bi ga na taj način prenio budućim generacijama, a i samome sebi učinio lakše dostupnim i upotrebljivim, doživljava svoj vrhunac i postaje nužnost. Tim nastojanjem da svoje znanje na neki način usustavi, čovjek zapravo stvara dvije vrste znanja – jedno je znanje o samom predmetu, a drugo je znanje o tome gdje možemo pronaći znanje o tom predmetu. Do tog *usustavljenog znanja o znanju*¹ dolazi se postupkom klasifikacije. Klasifikacija je, najopćenitije rečeno, dio znanstvene metode koji se sastoji od promatranja, opažanja, opisivanja i svrstavanja pojmova, ideja ili stvari. Postupak klasifikacije ima dvojno značenje – s jedne strane to je formiranje skupina od postojećih predmeta ili pojmova, a s druge strane stavljanje predmeta, odnosno pojmova u već stvorene skupine. Kako je *klasifikacija temelj svake znanosti i djelatnosti kojima je važno sustavno promatranje, brojenje i mjerenje, procjenjivanje i analiziranje*², s njom ćemo se susresti i u konzervatorskoj djelatnosti.

ZNANJE U ZAŠTITI SPOMENIKA KULTURE³

Poslužimo se definicijom iz enciklopedije koja kaže da je konzervatorstvo, odnosno zaštita spomenika *stručna djelatnost koja se bavi popisom, dokumentacijom, sustavnim sređivanjem, restauriranjem i znanstvenom obradom umjetničkih i kulturnopovijesnih spomenika, te brine o njihovom*

.....
3 Od donošenja novog Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara 1999. g. (NN 69/99), koji umjesto pojma *spomenik kulture* uvodi pojam *kulturnog dobra*, bilo je dosta polemika upravo na tu temu, o čemu je najviše pisao prof. dr. Ivo Maroević (IVO MAROEVIĆ, 2000., 145-148. i 2007., 15-19.), koji se prvi usprotivio izmjeni temeljnog pojma ovoga Zakona.

On se zalaže za zadržavanje pojma spomenika kulture, argumentirajući to njegovom ukorijenjenošću u tradiciji hrvatskog konzervatorstva, još od samih njegovih početaka i osnutka Centralne komisije za istraživanje i uzdržavanje građevnih spomenika u Beču 1853. godine te obrazlažući kako je hrvatsko konzervatorstvo oduvijek bilo vezano uz srednjoeuropsku tradiciju, koja se temeljila na ideji *spomenika (Denkmal)* i njegove zaštite (*Denkmalpflege* i *Denkmalschutz*), čiji su konzervatori bili ponajprije povjesničari umjetnosti, dok je jugoslavensko i srpsko konzervatorstvo bilo bliskije francuskom, a potom i talijanskom i britanskom modelu, u kojima su nositelji zaštite uglavnom arhitekti, a predmet zaštite je kulturno dobro.

Također, on ispravno zamjećuje kako pojam kulturno dobro preusmjerava naglasak s duhovnih vrijednosti kulturne baštine na njene materijalne aspekte. Vjerojatno je to i bila namjera tvorca novoga Zakona, jer Jadran Antolović u svojoj knjizi *Zaštita i očuvanje kulturnih dobara* (2009., 14.) upravo tumači kako je ključni novitet novoga Zakona to što se on više ne bavi isključivo zaštitom spomenika kulture / kulturnih dobara nego uvodi i koncept gospodarenja njima. Vezano pak uz uvođenje novog pojma *kulturnoga dobra*, autor to opravdava isključivo time što je *tosukladno većini međunarodnih konvencija u ovom području* (JADRAN ANTOLLOVIĆ, 2009, 39).

No, ni u novom Zakonu pojam *kulturnog dobra* nije svugdje konzistentno upotrijebljen, pa su još uvijek zadržane sintagme poput *spomeničkog svojstva* odnosno uvedena je nova sintagma *spomenička renta*. Nadalje, i danas, 17 godina nakon donošenja Zakona, nadležno tijelo za zaštitu kulturne baštine na području Grada Zagreba još uvijek u svom nazivu sadrži pojam *spomenika kulture* (Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode). Naposlijetku, i stručni je časopis Ministarstva kulture posvećen temama zaštite kulturne baštine, propustom ili svjesno, bez obzira na legislativne promjene, od početka svog izlaženja 1975. godine pa sve do danas zadržao ime *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*.

S obzirom na sve navedeno, zbog konzistentnosti, ali i jezične ekonomičnosti, u ovom radu ostajemo pri pojmu spomenika kulture i njegovim izvedenicama, poput *zaštite spomenika kulture, spomeničkih inventara* itd.

O problematici novog zakona vidi više u:

IVO MAROEVIĆ, *Konzervatorsko novo iverje*, Petrinja, 2000, 145-148.

IVO MAROEVIĆ, *Spomenik kulture ili kulturno dobro. Što je primjerenije povijesti umjetnosti?*, Zbornik II. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti, Zagreb, 17, 2007, 15-19.

JADRAN ANTOLLOVIĆ, *Zaštita i očuvanje kulturnih dobara*, Zagreb, 2009.

1 JADRANKA LASIĆ-LAZIĆ, 1996., 11.

2 JADRANKA LASIĆ-LAZIĆ, 1996., 27.

*održavanju poduzimajući potrebne mjere i zahvate na ugroženim spomenicima.*⁴

Prvim trim procesima navedenim u gornjoj definiciji, to jest popisivanjem, dokumentiranjem i sustavnim sređivanjem tako stvorene građe⁵ o kulturnoj baštini, stječe se znanje o spomenicima, koje predstavlja podlogu za njihovu djelotvornu zaštitu i očuvanje.

Dokumentaciju koja nastaje u tim procesima, s obzirom na njen **sadržaj i funkciju**, možemo podijeliti na *primarnu, sekundarnu i tercijarnu*.⁶

Primarnu dokumentaciju izrađuju stručnjaci raznih profila i to u neposrednom dodiru sa spomenikom. Osim pisanog materijala tu spadaju i crteži, fotografije, uzorci materijala, zvučne bilješke i dr., a isto tako i sređene podskupine dokumentacije, koje se mogu grupirati u odnosu na sadržaj (npr. podatci o arheološkim istraživanjima, podatci o istraživanjima tla...), vrijeme nastanka dokumentacije itd. Tu je nadalje i projektna dokumentacija rekonstrukcija, adaptacija i sl. te konačno zbirke kao što su planoteka, fototeka, hemeroteka, zbirka uzoraka itd.

Sekundarna dokumentacija je zapravo primarna dokumentacija prenesena na druge medije i ona je svojevrsan prijelaz između primarne i tercijarne dokumentacije. U tu grupu mogu ići mikrofilm, magnetna vrpca, disketa, kompaktni diskovi i ostali mediji memoriranja na kojima se može pohraniti velika količina podataka. Sekundarnu dokumentaciju više ne izrađuju stručnjaci raznih profila, nego dokumentaristi, koji se mogu specijalizirati za određena područja.⁷

Tercijarnu dokumentaciju također izrađuju dokumentaristi, a ona sadrži pomagala poput pregleda, kartoteka, kataloga, indeksa i popisa one dokumentacije koja je o spomeniku načinjena. Tu se zapravo nalaze kondenzirani podatci dobiveni iz sekundarne dokumentacije. Ujedno, ona nam daje i podatke o primarnoj i sekundarnoj dokumentaciji. Konačno, u ovu grupu spadaju i spomenički inventari u smislu računalnih baza podataka, koji sadrže osnovne podatke o samim

spomenicima, a isto tako i podatke o postojećoj dokumentaciji o spomeniku te bibliografskim i arhivskim izvorima.

Znači, ako bismo primarnu (i uvjetno sekundarnu) dokumentaciju u duhu ranije rasprave o klasifikaciji mogli nazvati znanjem, tada bi tercijarna dokumentacija (pa tako i inventar spomenika kulture) predstavljala informaciju o tom znanju. Tako se zapravo razvijaju dva sustava (kao što su se ranije razvijala dva znanja) – dokumentacijski i informacijski, koji, kako bi omogućili što efikasniju upotrebu dokumentacije, moraju biti integrirani u jedan organizam, čije će se djelovanje očitovati u INDOK⁸ centru.

Nužna pretpostavka za funkcioniranje jednog takvog INDOK centra jest dobro priređena dokumentacija, što znači da dokumentaciju treba standardizirati već u samom njezinom začetku, a isto se tako treba držati dogovorenih pravila klasifikacije i standarda prilikom arhiviranja, tj. odlaganja, označavanja i obrade dokumentacije, što će poglavito doći do izražaja prilikom uspostavljanja računalnih baza i informacijskih sustava na ovom području.

INVENTARI SPOMENIKA KULTURE

Spomenički inventari su, najjednostavnije rečeno, popisi odnosno katalogi spomenika kulture nekog područja ili popisi određene vrste spomenika na nekom području, a kako najčešće govorimo o nacionalnim inventarima, oni obično obuhvaćaju cjelokupni spomenički fond pojedine zemlje. Osnovna im je namjera osiguravanje baze znanja neophodne za rad na održavanju i zaštiti kulturne baštine, ali isto tako služe i kao podloga za izradu prostornih i urbanističkih planova, za znanstvena istraživanja kulturnopovijesnog i umjetničkog naslijeđa, a podatci pohranjeni u njima mogu biti korisni i muzejima, knjižnicama, arhivima, obrazovnim ustanovama i još mnoštvu potencijalnih korisnika s područja kulture i kulturne baštine.

Spomenički inventari mogu se voditi u obliku klasičnih kartoteka, ali danas pod tim pojmom podrazumijevamo ponajprije računalne baze podataka koje putem Interneta ubrzano postaju sve dostupnije širokom krugu korisnika.

Inventare spomenika kulture najčešće izrađuju institucije za zaštitu kulturnog naslijeđa, koje u tu svrhu obično imaju ustrojene posebne informacijsko-dokumentacijske službe, tzv. INDOK-centre. Danas je u Hrvatskoj za izradu Središnjeg inventara kulturne baštine zadužena Služba za dokumentaciju, registar i promociju kulturne baštine koja

4 ŽARKO DOMLIJAN (gl. ur.), 1996., 2.

5 Unatoč maloj nespretnosti u definiciji iz koje se može steći dojam da se radi o sustavnom sređivanju samih kulturnopovijesnih **spomenika**, uzimamo si toliko slobode da definiciju interpretiramo na jedini mogući smisleni način, to jest da se radi o sustavnom sređivanju prikupljene **građe o spomenicima**.

6 IVO MAROEVIĆ, 1986, 267-269.

7 Danas se, s obzirom na razvitak informacijskih tehnologija i postojanje sve većeg broj raznovrsnih medija za pohranu podataka u digitalnom obliku, ovakva podjela može učiniti pomalo nejasnom, baš u pogledu medija pohrane primarne i sekundarne dokumentacije. Činjenica jest da je danas sve veći udio primarne dokumentacije koja je izvorno izrađena u digitalnom obliku (fotografije snimljene digitalnim kamerama, terenski zapisi bilježeni izravno na prijenosnim računalima i sl.), ali ono što čini bitnu distinkciju između primarne i sekundarne dokumentacije jest njezin tvorac – u slučaju primarne to je konzervator, dok je tvorac sekundarne dokumentacije dokumentarist – te činjenica da je primarna dokumentacija rezultat neposrednog opažanja na terenu, dok je sekundarna rezultat "kabinetske" obrade primarne dokumentacije.

8 **INDOK**, informacijsko-dokumentacijsko-komunikacijska služba u sklopu znanstvenoistraživačkih ustanova, tvornica, instituta, rijetko organizirana kao samostalna ustanova. Prikuplja, obrađuje, organizira i pohranjuje dokumente i informacije te ih prosljeđuje svojim korisnicima. Izrađuje indekse, bibliografije, biltene, sažetke, prijevode i sl.
URL = <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=27330> (28. rujna 2016.)

djeluje unutar Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture.⁹

Danas postoji cijeli niz međunarodnih smjernica i preporuka za izradu spomeničkih inventara, kojima je, ovisno o široj kategoriji kojoj spomenik pripada (tj. radi li se o arheološkom lokalitetu, povijesnoj cjelini, pojedinačnoj građevini ili pak pokretnom spomeniku) definiran sadržaj i opseg podataka neophodan za njegovu preciznu identifikaciju. Vodeću ulogu u izradi takvih međunarodnih dokumenata imaju *Vijeće Europe*, *ICOM-ov međunarodni komitet za dokumentaciju CIDOC* i *Getty Art History Information Program*, a njihova je osnovna svrha pospešivanje komunikacije između nacionalnih i međunarodnih institucija zaduženih za dokumentiranje i zaštitu kulturnog naslijeđa, ali isto tako i pružanje pomoći zemljama koje tek počinju razvijati svoje dokumentacijske sustave na tom području. Važnu ulogu na tom polju imaju još i *Museums Documentation Association (MDA)* iz Cambridgea i *Data Standard Unit* bivše *RCHME (Royal Commission on the Historical Monuments of England)*, a danas u sklopu *English Heritagea*, u Swindonu. Bez obzira što se radi o britanskim institucijama koje izrađuju dokumentacijske standarde za svoje nacionalne potrebe, ti su standardi usklađeni s europskima i upotrebljivi su i u međunarodne svrhe.

Od važnijih međunarodnih smjernica spomenimo sljedeće:

*Vijeće Europe: Core Data Index za povijesne građevine i spomenike graditeljskog naslijeđa.*¹⁰

*CIDOC-ov Core Data Standard za arheološke lokalitete i spomenike.*¹¹

*CIDOC-ove Međunarodne smjernice za podatke o muzejskom predmetu.*¹²

*Gettyjeve Kategorije za opis umjetničkih djela.*¹³

Iako se ova posljednja dva dokumenta odnose ponajprije na muzejske predmete, oni također mogu poslužiti i kao podloga za izradu inventara pokretnih spomenika kulture.

Osim navedenih smjernica koje propisuju minimalnu količinu podataka nužnu za identifikaciju svakog pojedinog spomenika kulture, u upotrebi su i ISO standardi, koji služe kao temelj za izradu alata za terminološku kontrolu, od kojih je najvažniji tezaurus, o čemu će više riječi biti kasnije u radu.

9 Vidi *Uredbu o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva kulture*, Narodne novine, 21 (2012.), 124 (2013.), 63 (2015.) i *Pravilnik o unutarnjem redu Ministarstva kulture*, Zagreb, 2015. (Klasa: 023-03/12-01/0119, Ur. broj: 532-02-01/1-15-38 od 08. srpnja 2015.).

I u ovim podzakonskim aktima ne možemo ne uočiti stanovitu nedosljednost: naime, iako se u *Uredbi* pojam "inventara" izriječno nigdje ne spominje, nego stoji da "Služba za dokumentaciju, registar i promociju kulturne baštine obavlja informacijsko-dokumentacijske poslove za područje kulturne baštine, [...] vodi **središnju bazu podataka** i održava dokumentacijske zbirke (planoteka, fototeka, mikrofilm, grafičke zbirke i drugo), te poslove stručne knjižnice, predlaže informacijsko-dokumentacijske standarde u djelatnosti zaštite kulturnih dobara.", u *Pravilniku* se istovremeno pod opisom poslova voditelja/ice iste Službe navodi da "... radi na uspostavljanju **baza podataka središnjeg inventara kulturne baštine**, pruža stručnu pomoć suradnicima pri utvrđivanju struktura baza podataka; koordinira rad na unosu podataka u bazu unutar Službe; radi na uspostavljanju jedinstvenog spomeničkog nazivlja, obavlja i druge poslove po nalogu načelnika/ice Sektora i pomoćnika/ice ministra."

10 Core Data Index (indeks osnovnih podataka) za **povijesne građevine i spomenike graditeljskog naslijeđa**: Preporuka R (95) 3 Odbora ministara Vijeća Europe državama članicama za usklađivanje dokumentacijskih metoda i sustava vezanih uz povijesne građevine i spomenike graditeljskog naslijeđa, *Godišnjak za štite spomenika kulture Hrvatske*, 22/23 (1996/97.), 181-187.

11 Core Data Standard for **Archaeological Sites and Monuments**, ICOM/CIDOC

URL = <http://archives.icom.museum/objectid/heritage/int.html> (28. rujna 2016.)

12 Međunarodne smjernice za podatke o **muzejskom predmetu**: CIDOC-ove podatkovne kategorije, *Vijesti muzealaca i konzervatora*, 1-4 (1999.)

13 Categories for the Description of Works of Art. Getty Information Institute, College Art Association.

URL = <http://www.getty.edu/research/institute/standards/cdwa/index.html> (28. rujna 2016.)

ZAŠTITA SPOMENIKA KULTURE U HRVATSKOJ

Prema već ranije navedenoj definiciji iz enciklopedije¹⁴, vidimo da se i konzervatorska djelatnost poput ostalih baštinskih djelatnosti – arhivske, muzejske i knjižnične, bavi prikupljanjem, obrađivanjem, istraživanjem, pohranjivanjem, zaštitom i komuniciranjem naslijeđenog iskustva te ne samo da stoji njima uz bok, nego se i polja njihova djelovanja preklapaju, jer se Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (N.N. 69/99, 151/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14) štite i arhivska građa, stare i rijetke knjige te muzejski predmeti.

No, za razliku od arhivske, muzejske i knjižnične, konzervatorska se djelatnost najvećim dijelom bavi baštinom koja nije pohranjena u njenim institucijama nego se nalazi *in situ*, u živoj sredini, gdje je izložena svim opasnostima uništenja uslijed neplanske izgradnje, neodgovarajuće namjene, industrijske ekspanzije, direktne izloženosti zagađenom zraku, pa njeno očuvanje iziskuje multidisciplinarni pristup, gdje trebaju biti uzeti u obzir svi aspekti suvremenog života (ekonomski, stambeni, turistički itd.).

Kulturnu baštinu dijelimo na **materijalnu i nematerijalnu**, a materijalnu dalje možemo podijeliti na **nepokretnu i pokretnu** kulturnu baštinu.

Što se tiče **nematerijalne** kulturne baštine, ako ju promatramo u kontekstu odredbi citiranog zakona, vidjet ćemo da se radi o *nematerijalnim oblicima i pojavama čovjekovog duhovnog stvaralaštva u prošlosti* (čl. 2.), odnosno konkretnije, nematerijalnim kulturnim dobrima smatraju se *jezik, dijalekti, govori i toponimika, te usmena književnost svih vrsta; folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja, kao i druge tradicionalne pučke vrednote; [te] tradicijska umijeća i obrti* (čl. 9.). Iako zaštita nematerijalne kulturne baštine predstavlja razmjerni novitet u našem konzervatorskom zakonodavstvu i po prvi put se spominje u novom Zakonu o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara iz 1999. godine, način na koji je ona ondje definirana već je zastario – danas UNESCO pod pojmom nematerijalne kulturne baštine (*intangible heritage*) podrazumijeva jedan daleko širi pojam od tradicijske kulture i folklora, a to je antropološki koncept **kulturnog prostora** (*cultural space*) u smislu mjesta ili prostora na kojima se periodički ponavljaju određeni oblici pučkog ili tradicionalnog kulturnog izričaja. Dakle, radi se o nematerijalnoj

baštini koja je vezana za konkretni fizički prostor i u njemu je ukorijenjena te se nastoje očuvati oba ta aspekta baštine – i materijalni i nematerijalni.

U **pokretnu** kulturnu baštinu spadaju i arhivska, knjižnična i muzejska građa, dakle oni dijelovi kulturne baštine koji već imaju svoje matične skrbnike, no najčešći su predmet bavljenja institucija za zaštitu kulturnog naslijeđa u segmentu pokretne kulturne baštine crkveni inventari, za koje kod nas organizirano ne brine nitko drugi. Pod pojmom crkvenog inventara podrazumijevamo skup crkvenih predmeta i opreme, koji se nalaze u crkvama, sakristijama i ostalim pomoćnim prostorima i koji su u aktivnoj upotrebi (za razliku od predmeta koji se nalaze u crkvenim zbirkama ili muzejima)¹⁵.

Ostaje treća velika grupa spomenika kulture, a to su **nepokretni spomenici**, odnosno graditeljska i arheološka baština, povijesni gradovi i sela, kulturni¹⁶ i kultivirani¹⁷ krajolici, vrtovi, parkovi i perivoji, spomenici parkovne arhitekture, tehnički objekti itd., o kojima, u smislu organizirane službe zaštite, ne brine nitko drugi osim konzervatora.

ZAKONSKA PODLOGA

Djelatnost zaštite kulturne baštine u Republici Hrvatskoj uređena je Zakonom o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara¹⁸ te njegovim podzakonskim aktima, drugim zakonskim propisima u svezi s kulturnom baštinom te ratificiranim međunarodnim pravnim propisima.¹⁹

Zaštitu spomenika kulture u Hrvatskoj provodi Ministarstvo kulture putem svoje ustrojstvene jedinice nadležne za

¹⁵ IVO MAROEVIĆ, 2000., 91.

¹⁶ **Kulturni krajolik** (*cultural landscape*) – zemljopisno područje povezano s povijesnim djelovanjem, događajima i osobama, koje uključuje kulturne i prirodne sastavnice, održava kulturne i estetske vrijednosti te sadrži svojstva kulturnog naslijeđa. (Vidi u: BISERKA DUMBOVIĆ BILUŠIĆ, 2015., 323)

¹⁷ **Kultivirani krajolik** (*cultivated landscape*) – označava krajolik nastao čovjekovim djelovanjem, kao suprotnost prirodnom stanju krajolika. Najčešće se povezuje s poljodjeljskim krajolicima, kultiviranim određenom biljnom kulturom. (Ibid.)

¹⁸ *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* (N.N. 69/99, 151/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14) (dalje u bilješkama ZZOKD).

¹⁹ Vidi: URL = <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=81> (24. studenoga 2016.)

¹⁴ Zaštita spomenika, *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, Zagreb, 1995-1996., sv. 2, 1996.

obavljanje poslova na zaštiti i očuvanju kulturnih dobara²⁰ – Uprave za zaštitu kulturne baštine sa sjedištem u Zagrebu i njenih devetnaest (19) konzervatorskih odjela u Bjelovaru, Dubrovniku, Gospiću, Imotskom, Karlovcu, Krapini, Osijeku, Požegi, Puli, Rijeci, Sisku, Slavonskom Brodu, Šibeniku, Splitu, Trogiru, Varaždinu, Vukovaru, Zadru i Zagrebu²¹ te Gradski zavod za zaštitu spomenika kulture i prirode u Zagrebu (izvan ustrojstva Ministarstva).

Služba zaštite organizirana je tako da svaki od konzervatorskih odjela obavlja poslove zaštite i očuvanja spomenika kulture na području svoje nadležnosti, dok Uprava za zaštitu kulturne baštine ima ulogu organizatora i koordinatora cijele službe.

Od poslova relevantnih za temu ovoga rada, konzervatorski odjeli bave se, među ostalim, istraživanjem, proučavanjem, praćenjem stanja, evidentiranjem i dokumentiranjem spomenika kulture²², a također donose rješenja o preventivnoj zaštiti odnosno izrađuju prijedloge za utvrđivanje svojstva kulturnog dobra kao i prijedloge za utvrđivanje prestanka svojstva kulturnog dobra.

Na temelju njihovog prijedloga i priložene propisane dokumentacije, koje je verificiralo stručno povjerenstvo, Uprava za zaštitu kulturne baštine donosi rješenje o utvrđivanju svojstva kulturnog dobra, koje se potom upisuje u Registar kulturnih dobara RH.

Za brisanje iz Registra kulturnih dobara postupak je sličan, samo što takav prijedlog, prije donošenja rješenja o prestanku svojstva kulturnoga dobra, mora proći još jednu instancu i dobiti prethodno mišljenje Hrvatskog vijeća za kulturna dobra.

Registar kulturnih dobara RH vodi se centralizirano za područje cijele države u Upravi za zaštitu kulturne baštine, a njegov oblik, sadržaj i način vođenja propisani su posebnim pravilnikom²³.

Međutim, Uprava za zaštitu kulturne baštine i konzervatorski odjeli posjeduju i vrijednu konzervatorsku dokumentaciju, koja je nastajala djelovanjem konzervatorske službe u Hrvatskoj tijekom više od dva stoljeća, a organizirana je u dokumentacijske zbirke i fondove, čija je dostupnost i korištenje regulirano Pravilnikom o uvjetima, načinu čuvanja i korištenja dokumentacijske građe, Narodne novine, 77 (2015).

Upravo ta konzervatorska dokumentacija i registar spomenika kulture (danas kulturnih dobara) oduvijek čine

okosnicu INDOK centra, koji je od osamostaljenja Republike Hrvatske često mijenjao naziv i pripadnost različitim ustrojstvenim jedinicama čak različitih državnih tijela²⁴, što je zasigurno doprinijelo i nekonzistentnosti u radu, učestalim prekidima teško uspostavljanog kontinuiteta i, u konačnici, velikim poteškoćama u ostvarivanju jedinstvenog i funkcionalnog informacijskog sustava kulturne baštine.

S druge pak strane problem leži u nepostojanju podzakonskih akata kojima bi bila regulirana pitanja dokumentiranja kulture baštine te propisana *nužna razina dokumentacije i dokumentacijskih standarda za pojedine vrste kulturnih dobara*, iako su oni novim Zakonom bili predviđeni²⁵.

No, nije to prvi put u povijesti hrvatske konzervatorske djelatnosti da se ona spotiče o nepostojanje standarda i nejednačenost pristupa od jednog do drugog konzervatorskog odjela, što i ne čudi, jer je svaki od njih baštiniio način rada i vođenja dokumentacije od svojih (pravnih) prethodnika i razvijao vlastite *standarde*.

Prvi pokušaji standardiziranja konzervatorske dokumentacije i vođenja ujednačene evidencije spomenika kulture sežu u vrijeme daleko prije početka široke primjene elektroničkih računala (kod nas tek negdje koncem 90-ih godina 20. st.), o čemu je recentno pisala A. D. Crnokić u svom radu

.....
24 1991. – 1992. g. djeluje kao **Odjel za dokumentaciju** unutar **Ministarstva prosvjete, kulture i sporta**, Zavoda za zaštitu spomenika kulture, Sektora za istraživanje i dokumentaciju;

1992. – 1994. g. djeluje kao **Odjel za dokumentaciju** unutar **Ministarstva kulture i prosvjete**, Zavoda za zaštitu spomenika kulture, Sektora za istraživanje i dokumentaciju;

1994. – 1996. g. djeluje kao **Odsjek arhiva i dokumentacijskih zbirki** unutar Središnjice **Državne uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine**;

1996./1997. g. djeluje kao **Odsjek arhiva i dokumentacijskih zbirki** unutar **Ministarstva kulture**;

1997. – 1999. g. djeluje kao **Odsjek za informacijsko-dokumentacijske poslove** unutar **Ministarstva kulture**, Uprave za zaštitu kulturne i prirodne baštine, Odjela za istraživanje i informacijsko-dokumentacijske poslove;

1999. – 2001. g. djeluje kao **Odsjek za informacijsko-dokumentacijske poslove** unutar **Ministarstva kulture**, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Odjela za istraživanje i informacijsko-dokumentacijske poslove;

2001. – 2004. g. djeluje kao **Odsjek za INDOK kulturne baštine** unutar **Ministarstva kulture**, Zavoda za kulturu, Odjela za informacijsko-dokumentacijske poslove;

2004. – 2008. g. djeluje kao **Odjel za informacijsko-dokumentacijske poslove kulturne baštine** unutar **Ministarstva kulture**, Uprave za kulturni razvitak i kulturnu politiku;

2008. – 2012. g. djeluje kao **Odjel za INDOK poslove kulturne baštine** unutar **Ministarstva kulture**, Uprave za kulturni razvitak;

2012. – 2013. g. djeluje kao **Služba za dokumentaciju i promociju kulturne baštine i projekte Europske unije** unutar **Ministarstva kulture**, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Sektora za zaštitu kulturne baštine; od 2013. g. do danas djeluje kao **Odjel za dokumentaciju kulturne baštine** unutar **Ministarstva kulture**, Uprave za zaštitu kulturne baštine, Sektora za zaštitu kulturne baštine, Službe za dokumentaciju, registar i promociju kulturne baštine.

(Podatci dostupni na: URL = <http://www.digured.hr/Adresari-i-imenici> (12. studenoga 2016.)

25 Vidi ZZOKD, čl. 51.

.....
20 Vidi *Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* (N.N. 69/99, 151/03, 157/03, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13, 152/14) (dalje u bilješkama ZZOKD).

21 Vidi *Uredbu o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva kulture*, Narodne novine, 21 (2012.), 124 (2013.), 63 (2015.)

22 Vidi ZZOKD, čl. 78.

23 Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske, *Narodne novine*, 89 (2011.), 130 (2013.) (dalje u bilješkama PORKD)

*Nastanak Registra kulturnih dobara – povijest i sadašnjost inventariziranja kulturne baštine u Hrvatskoj*²⁶.

Što se tiče zakonom propisane dokumentacije iz razdoblja prije osamostaljenja Republike Hrvatske, za uspostavu prvog inventara spomenika kulture u obliku računalne baze podataka ključna je bila upravo zbirka rješenja o registriranim i preventivno zaštićenim spomenicima, koja je bila propisana kako Zakonom²⁷ iz 1967. godine, tako i Pravilnikom o registraciji spomenika kulture (N.N. 8/68). Radilo se o dokumentima kojima se pojedina građevina, sklop, cjelina, predmet ili zbirka predmeta, za koju se smatra da ima spomenička svojstva, pravno zaštićuje i proglašava spomenikom kulture, te podliježe odredbama Zakona. U kontekstu ovog rada ona je važna zato što je pružila osnovu za kasniju računalnu bazu središnjeg inventara spomenika kulture.

Drugi, uvjetno rečeno, zakonom propisan način dokumentiranja bio je sustav vođenja ujednačenih kartoteka za pojedinačne i grupne spomenike te za zaštitne (konzervatorsko-restauratorske) radove izvedene na tim spomenicima, koje je godine 1967. *Stručnim uputstvom o vođenju evidencije i dokumentacije spomenika kulture* (Broj: 15/1-P-1967) propisao ondašnji Savjet za zaštitu spomenika kulture Hrvatske. Podatci su se upisivali na tiskane kartice koje su, ovisno o vrsti, sadržavale između 20 i 30 osnovnih podataka o spomeniku, uključujući i fotografiju. Nažalost, ovaj je oblik vođenja dokumentacije nakon prvog poleta postupno počeo zamirati, da bi se potom potpuno ugasio, mada nikad nije službeno bio stavljen izvan snage (kao što nikad nije bio niti službeno propisan, jer spomenuto "Stručno uputstvo" nikada nije bilo objavljeno u nekom od službenih glasila tadašnje države, nego se koristilo kao interni propis). Evidencijske su kartice bile prvi pokušaj standardiziranog prikupljanja podataka i unatoč tomu što su bile predviđene samo za manualnu obradu, svojim su ujednačenim pristupom mogle stvoriti temelje za kasniju računalnu bazu podataka.

Istim dokumentom bili su *propisani* i dosjei spomenika i, iako su svi tadašnji zavodi, a potom i današnji konzervatorski odjeli razvili vlastite sustave prikupljanja i organiziranja dokumentacije o spomenicima, teško da danas možemo naići na neki od dosjea koji bi u pravom smislu zadovoljili *Stručnim uputstvom* propisani sadržaj i oblik dosjea. Dosje je zamišljen kao skup cjelovite dokumentacije o pojedinom spomeniku, koji sadrži sve: od isprava i rješenja vezanih uz zaštitu spomenika, povijesnih izvora i arhivske dokumentacije, bibliografije, opisa, valorizacije, namjene, uvjeta zaštite, inventara, fotodokumentacije, tehničke dokumentacije, izvještaja o pregledu spomenika do dokumentacije o zaštitnim radovima, elaborata, projekata itd.

²⁶ ANUŠKA DERANJA CRNOKIĆ, 2013.-2014., 25-38.

²⁷ Zakon o zaštiti spomenika kulture, *Narodne novine*, 7/67.

Kako su ta pitanja uređena novim zakonom? Kao što je ranije rečeno, čl. 51 novoga Zakona iz 1999. predvidio je propisivanje nužne razine dokumentacije i dokumentacijskih standarda za pojedine vrste kulturnih dobara, no unatoč višegodišnjim naporima i pokušajima utvrđivanja tih standarda, oni do danas nisu uspostavljeni.

Treba također spomenuti da je donošenjem novoga Zakona te, slijedom njega, novog Pravilnika, prvo o Registru kulturnih dobara, a nakon nekoliko izmjena²⁸, današnjeg

Pravilnika o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske (N. N. 89/11, 130/11), došlo do bitnih izmjena u načinu vođenja registra u odnosu na "stari" Registar, što je prouzročilo znatne poteškoće cijeloj konzervatorskoj službi i usporilo izgradnju jedinstvenog informacijsko-dokumentacijskog sustava kulturne baštine.

Novi Zakon uvodi jedinstveni Registar kulturnih dobara RH, kao javnu knjigu koju vodi Ministarstvo kulture. Registar se sastoji od tri liste: Liste zaštićenih kulturnih dobara, Liste kulturnih dobara nacionalnog značenja i Liste preventivno zaštićenih dobara (čl. 14.). U usporedbi sa starim sustavom to znači da su *zaštićena kulturna dobra* zapravo bivši *registrirani spomenici kulture*, *preventivno zaštićena dobra* i dalje ostaju ono što su i bila, a kulturna dobra nacionalnog značenja su *kulturna dobra od najvećeg nacionalnog značenja za Republiku Hrvatsku*, čime je u pravni status potpuno nelogično ubačena kategorija koja spada u valorizaciju spomenika. O samoj valorizaciji spomenika kulture, koja je temelj učinkovite i planske zaštite kulturne baštine, zakon dalje ne govori, niti predlaže sustav kategorizacije spomenika. Zakon nadalje kaže da Ministar kulture propisuje oblik, sadržaj i način vođenja Registra, o čemu nas detaljnije obavještava *Pravilnik o registru kulturnih dobara* (N.N. 37/2001.), pa tu saznajemo da se *registar vodi u elektroničkom obliku uz upotrebu računalnog programa sa strukturom baze podataka propisanom člankom 15. ovog Pravilnika* (čl. 11.). Slijedom tih propisa Ministarstvo 2001. godine pokreće akciju revizije Registra i donošenja novih rješenja o zaštiti, ali sada po potpuno drukčijem sistemu – više se ne vode odvojeni Registri pokretnih i nepokretnih spomenika i to po pojedinim Regionalnim zavodima kako je prije bio slučaj, nego se vode zajedničke *liste* pokretnih, nepokretnih i nematerijalnih kulturnih dobara, koja sukladno pravnom statusu dobivaju oznaku

²⁸ Kronologija donošenja Pravilnika o Registru temeljem Zakona iz 1999. godine i njegovih izmjena izgleda ovako:

1. Pravilnik o Registru kulturnih dobara Republike Hrvatske, *Narodne novine*, 59/2000.
2. Pravilnik o registru kulturnih dobara Republike Hrvatske, *Narodne novine*, 37/2001.
3. Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o registru kulturnih dobara Republike Hrvatske, *Narodne novine*, 4/2008.
4. Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske, *Narodne novine*, 89/2011.
5. Pravilnik o izmjenama Pravilnika o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske, *Narodne novine*, 130/2013.

Z – zaštićeno kulturno dobro, P – prevetivno zaštićeno dobro i N – kulturno dobro od nacionalnog značenja, kojoj se pridružuje redni broj upisa u Registar (npr. Z-3514). Na taj način Registar postaje daleko nečitljiviji u odnosu na prethodni sustav, jer se primjerice iz ranije oznake ROS-P-87 moglo iščitati da se radi o registriranom pokretnom spomeniku na području nadležnosti Regionalnog zavoda u Osijeku, dok je iz današnje oznake Z-12 vidljivo samo da se radi o zaštićenom kulturnom dobru, upisanom u Registar pod rednim brojem 12.

Takva bitna promjena koncepcije u načinu vođenja Registra izazvala je i velike probleme u usklađivanju podataka iz starog Registra s novim i njihovo povezivanje unutar informacijskog sustava, o čemu će više riječi biti u sljedećim poglavljima.

OD INVENTARA SPOMENIKA KULTURE DO INFORMACIJSKOG SUSTAVA KULTURNE BAŠTINE "TEUTA"

Rad na inventaru spomenika kulture u obliku računalne baze podataka započeo je još potkraj 80-ih godina prošlog stoljeća, a kao polazište je poslužio središnji Registar spomenika kulture, dok su se kasnije u bazu počeli upisivati i evidentirani spomenici. Ta baza²⁹ bila je razvijena u dBASE IV formatu i dosegla je veličinu od približno 9200 unosa. Ona je sadržavala osnovne podatke o nepokretnim spomenicima kulture, a pokazala se neadekvatnom ponajprije zbog nepostojanja ili nepridržavanja određenih normi i standarda pri prikupljanju i unosu podataka, a pojava novije, suvremenije informacijske tehnologije ukazala je i na njene tehnološke nedostatke. Kako bi se unaprijedio i ubrzao rad na Inventaru, odlučeno je da se podatci iz postojeće baze migriraju u novoizrađenu MS Access aplikaciju te da se razvije relacijski model baze, koja će objedinjavati podatke iz središnjeg inventara s podacima o postojećoj dokumentaciji pohranjenoj u različitim zbirkama Odjela za INDOK poslove kulturne baštine i Uprave za zaštitu kulturne baštine.

Prva računalna MS Access aplikacija³⁰ izrađena je unutar kuće, bez angažiranja vanjskih informatičkih stručnjaka, a potom je započeo mukotrpan rad konverzije podataka iz stare baze u novu i povezivanja različitih dijelova baze. Zbog nekonzistentnosti podataka posao se nije mogao ubrzati nikakvim automatiziranim rješenjima, nego je zahtijevao ručno ispravljanje krivih unosa i, koliko je bilo moguće,

ujednačavanje podataka. Tijekom rada pokazalo se da i sama struktura postojećeg inventara nije zadovoljavajuća, pa je, prema smjernicama Vijeća Europe³¹, prvo izrađena nova struktura baze podataka graditeljske baštine, koja sadrži sljedeća polja:

1. IME (NAZIV) SPOMENIKA I REFERENCE

1.1. Ime (naziv) spomenika

Slobodan tekst kojim se navodi ime (naziv) pod kojim je spomenik poznat. Nije zamišljen kao termin za pretraživanje, ali se može koristiti zajedno s poljima za pretraživanje (2.1. Administrativni podatci, 2.2. Adresa, 3.1. Vrsta, 3.2. Klasifikacija).

(alfanumerički, slobodan tekst, višestruki upisi, neobvezno)

1.2. Jedinствени referencijalni broj spomenika

Broj sastavljen od kombinacije znakova koji jednoznačno identificira pojedini spomenik.

(alfanumerički, jedinstven, obvezno)

1.3. Datum upisa u bazu Inventara

Ovaj datum može biti modificiran kada god se u bazu unesu novi podatci.

(alfanumerički, jedinstven, obvezno)

1.4. Veze s posebnim pratećim datotekama (podbazama)

- 1.4.1. Naselja u RH
- 1.4.2. Ratne štete
- 1.4.3. Mikrofilm
- 1.4.4. Fototeka
- 1.4.5. Planoteka
- 1.4.6. Hemeroteka
- 1.4.7. Središnji arhiv
- 1.4.8. Zaštitni radovi
- 1.4.9. Pokretni spomenici
- 1.4.10. Orgulje
- 1.4.11. Mozaici
- 1.4.12. Arheološka topografija
- 1.4.13. Povijesne cjeline
- 1.4.14. Topografska zbirka
- 1.4.15. Bibliografija
- 1.4.16. Adresar osoba i ustanova
- 1.4.17. Tezaurus spomeničkih vrsta

1.5. Okoliš (zaštićeni dijelovi prirode na području, u okolini ili neposrednoj blizini spomenika ili lokaliteta)

(odabire se jedna od ponuđenih mogućnosti)³²

29 Autor ove baze bio je Vladimir Ukrainčik, prof., tadašnji direktor Republičkog zavoda za zaštitu spomenika kulture.

30 Autorice ove aplikacije bile su dr. sc. Maja Šojat-Bikić, danas voditeljica Informatičkog odjela u Muzeju grada Zagreba (cjeline: Zaštitni radovi, Naselja u RH, Adresar osoba i ustanova) te Ines Jambrošić, danas viša stručna savjetnica u Ministarstvu turizma (cjeline: Graditeljska baština, Povijesne cjeline, Fototeka, Mikroteka, Ratne štete na nepokretnim spomenicima kulture te izgradnja jedinstvenog relacijskog modela).

31 **Core Data Index (indeks osnovnih podataka) za povijesne građevine i spomenike graditeljskog naslijeđa**, Preporuka R (95) 3 Odbora ministara Vijeća Europe državama članicama za usklađivanje dokumentacijskih metoda i sustava vezanih uz povijesne građevine i spomenike graditeljskog naslijeđa.

32 Ovdje i dalje u strukturi baze zbog uštede prostora nisu prikazane normativne datoteke.

2. LOKACIJA (SMJEŠTAJ)

2.1. Država (*stalni upis*)

2.2. Makroregija (*datoteka naselja*)

2.3. Regija (*datoteka naselja*)

2.3.1. Uže geografsko određenje (*slobodni upis*)

Upisuje se naziv otočja, uže regije i sl. (npr. Elafiti, Rijeka Dubrovačka i sl.)

2.3.2. Otok (*slobodni upis*)

2.4. Županija (*datoteka naselja*)

2.5. Grad/općina (*datoteka naselja*)

2.6. Naselje (*datoteka naselja*)

2.7. Poštanski broj (*datoteka naselja*)

2.8. Nadležni Konzervatorski odjel (*datoteka naselja*)

2.9. Dio naselja (lokalitet) (*slobodni upis*)

Koristi se kod uvriježenih, a neslužbenih naziva npr. zaselaka, predjela, gradskih četvrti, arheoloških lokaliteta i sl.

2.10. Adresa (*slobodni upis*)

2.10.1. Ulica ili trg

2.10.2. Kućni broj

2.11. Kartografski podatci (*slobodni upis*)

2.11.1. Geografska širina

2.11.2. Geografska dužina

2.11.3. Kartografski sustav

2.12. Katastarski podatci (*slobodni upis*)

2.12.1. Katastarska(e) čestica(e)

2.12.2. Katastarska općina

2.12.3. Katastarske čestice neposredne okoline

2.13. Crkvena podjela

2.13.1. Župa

2.13.2. Dekanat

2.13.3. Biskupija

3. NAMJENA

3.1. Klasifikacija

Odabire se jedna ili više mogućnosti iz ponuđene klasifikacije, odnosno tezaurusa.

3.2. Vrsta spomenika (*uže određenje od klasifikacije*)

Odabire se jedna ili više mogućnosti iz ponuđenog popisa prihvaćenih termina, odnosno tezaurusa.

3.2.1. Datacija određene namjene

Vremenski raspon u kojem je građevina služila specifičnoj namjeni navedenoj u 3.2.

4. DATACIJA

Ova grupa podataka omogućava preciznu dataciju ako je ona poznata, ili vremenske raspone kada je ona neprecizna. (*Najmanje jedno polje je obvezatno.*)

4.1. Razdoblje

Odabire se jedna ili mogućnosti iz ponuđene tablice razdoblja.

4.2. Stoljeće

Odabire se jedna ili više mogućnosti iz ponuđene tablice stoljeća.

4.3. Vremenski raspon

4.3.1. Od

4.3.2. Do

npr. od 1640. do 1660.

4.4. Apsolutni datum

npr. 1652.

5. POJEDINCI I ORGANIZACIJE VEZANI UZ POVIJEST SPOMENIKA

Unose se imena pojedinaca ili organizacija (tj. fizičkih ili pravnih osoba), koji su na neki način vezani uz spomenik, bilo da su ga gradili, posjedovali, izvodili neke radove na njemu itd.

5.1. Pojedinac ili organizacija (fizička ili pravna osoba)

Prezime, ime, ili ime organizacije.

npr. KOVAČIĆ, Viktor

(*omogućiti višestruke unose*)

5.2. Uloga u povijesti građevine

Uloga pravne ili fizičke osobe u odnosu na spomenik, tj. njegovu gradnju, namjenu, restauraciju, modifikaciju, uništenje itd.

npr. arhitekt

(*omogućiti višestruke unose*)

5.2.1. Datum

Vrijeme u kojem je pravna ili fizička osoba igrala ulogu u povijesti spomenika.

npr. 1912.

(*omogućiti višestruke unose*)

5.3. Podatci o aktualnom vlasniku i korisniku spomenika (*veza s pomoćnom datotekom adresara*)

5.3.1. Vlasnik

Upisuje se prezime i ime vlasnika, odnosno naziv tvrtke/ustanove, preko kojih se ostvaruje veza s pratećom datotekom adresara, koja sadrži ostale relevantne podatke o vlasniku (matični broj registra za tvrtke/ustanove, adresu, broj telefona, broj faxes, e-mail adresu).

(*omogućiti višestruke unose*)

5.3.2. Korisnik

Upisuje se prezime i ime korisnika, odnosno naziv tvrtke/ustanove, preko kojih se ostvaruje veza s pratećom datotekom adresara, koja sadrži ostale relevantne podatke o korisniku (matični broj registra za tvrtke/ustanove, adresu, broj telefona, broj faxes, e-mail adresu).

(*omogućiti višestruke unose*)

6. GRAĐEVNI MATERIJALI I TEHNIKE

6.1. Građevni materijali i tehnike gradnje

Ovo polje valja koristiti za glavne zidne materijale, isključujući pregradne zidove. Odabire se jedna ili više mogućnosti iz ponuđene tablice građevnih materijala.

6.2. Pokrivni materijali

Glavni krovni materijali. Odabire se jedna ili više mogućnosti iz ponuđene tablice pokrivnih materijala.

7. STANJE SPOMENIKA**7.1. Stanje**

Odabire se jedna od ponuđenih mogućnosti:

- 1 dobro
- 2 zadovoljavajuće
- 3 loše

7.2. Očuvanost spomeničkog integriteta

Odabire se jedna od ponuđenih mogućnosti:

- 1 konzerviran
- 2 restauriran
- 3 pregrađen, preoblikovan, dograđen³³
- 4 intaktan

8. PRAVNI STATUS/ZAŠTITA**8.1. Pravni status prije revizije****8.1.1. Pravni status**

Odabire se jedna od ponuđenih mogućnosti:

- 1 registriran
- 2 preventivno zaštićen
- 3 evidentiran
- 4 unutar registrirane povijesne cjeline
- 5 unutar preventivno zaštićene povijesne cjeline
- 6 unutar evidentirane povijesne cjeline

8.1.2. Broj i datum rješenja

Potrebno je omogućiti višestruke upise kako bi se mogla pratiti kronologija zaštite, zbog reorganizacija službe kroz prošlost, promjena područja nadležnosti pojedinih zavoda i u skladu s time, preuzimanja regionalnih registara, a isto tako i zbog mogućnosti praćenja promjene stupnja zaštite od preventivne k upisu u Registar, te isto tako i zbog brisanja spomenika iz Registra, odnosno ukidanja preventivne zaštite.

- 8.1.2.1. Broj upisa u Registar, odnosno broj rješenja o preventivnoj zaštiti (upisuje se po načelu *kratica nadležnog Konzervatorskog odjela + broj*)
- 8.1.2.2. Datum proglašenja zaštite

8.2. Pravni status nakon revizije**8.2.1. Pravni status**

Odabire se jedna od ponuđenih mogućnosti:

- 1 N - nacionalno kulturno dobro
- 2 R - registrirano kulturno dobro
- 3 P - preventivno zaštićeno dobro
- 4 L - dobro lokalnog značenja
- 5 B - izbrisano iz registra

8.2.2. Broj i datum upisa u Registar

8.2.2.1. Broj upisa u Registar

8.2.2.2. Datum upisa u Registar

8.2.3. Broj i datum rješenja na osnovi kojeg se obavlja upis u Registar

8.2.3.1. Klasa

8.2.3.2. Urudžbeni broj

8.2.3.3. Datum donošenja rješenja

8.2.4. Datum isteka preventivne zaštite**8.3. Kategorija spomenika**

Odabire se jedna od ponuđenih mogućnosti:

- 0 svjetski značaj
- A nacionalni značaj
- B regionalni značaj
- C lokalni značaj
- D ambijentalni značaj
- N nekategorizirano

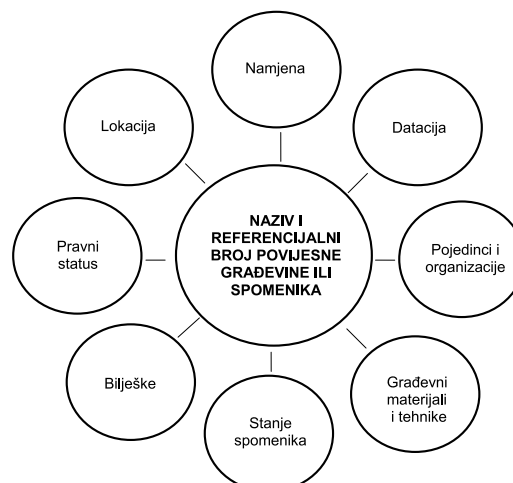
9. BILJEŠKE**9.1. Identifikacijski podatci (povijesni sažetak i opis građevine)**

Ovo polje predviđeno je za slobodni tekst, koji treba sadržavati osnove podatke o povijesti spomenika i egzaktni opis spomenika. Težište nije na količini teksta, nego na njegovoj kvaliteti. Opis spomenika mora sadržavati osnovne informacije o građevini, kao što su tlocrtna dispozicija, broj etaža, vremenska pripadnost, stilske karakteristike, izvorna i zatečena namjena, osnovne konstruktivne karakteristike zgrade (sažeti tehnički opis), opis obrade pročelja.

10. FOTOGRAFIJA

Digitalna fotografija karakterističnog pogleda kao osnovna informacija za identifikaciju spomenika.

Pojednostavljeni prikaz osnovne strukture baze podataka Graditeljske baštine izgleda ovako:

³³ Misli se na neadekvatne recentne intervencije kojima su narušena spomenička svojstva građevine.

¹ Shematski prikaz osnovne strukture baze podataka *Graditeljske baštine*
Schematic diagram of the *Architectural heritage* data base core structure

Gdje god je bilo moguće, sastavljene su normativne datoteke, kako bi unos podataka bio kontroliran i kako bi se smanjile pogreške pri unosu. Tako su izrađeni uglavnom jednostavni ili hijerarhijski strukturirani popisi predmetnih odrednica (tako je npr. za polje 1.5. izrađena klasifikacija zaštićenih dijelova prirode, za polje 4.1. izrađena je hijerarhijski ustrojena tablica povijesnih razdoblja, za polje 4.2. izrađen je jednostavni popis stoljeća, za polje 6.1. izrađen je popis građevnih materijala, za polje 6.2. izrađen je popis pokrivnih materijala, te niz drugih kraćih popisa vezanih uz pravni status, kategorizaciju, stanje spomenika itd., koji su i prikazani u gornjoj strukturi) koji se u obliku padajućih izbornika nude prilikom unosa podataka u bazu, odnosno prilikom postavljanja uvjeta za pretraživanje. Dakako, u tako kratkom roku nije bilo moguće na zadovoljavajući način riješiti problem klasifikacije i vrste spomenika. Pokušaj da se pomoću ispisa naziva spomenika iz stare baze pokuša definirati barem lista predmetnih odrednica dao je porazne rezultate – nazivi su bili upisivani bez ikakve kontrole, ne poštujući čak niti osnovna pravopisna pravila, a varirali su od usko definiranih naziva tipa akvedukt, poklonac ili kazalište, određenih funkcijom spomenika do naziva određenih formalnim značajkama spomenika kao što su rotunda, okrugla kula i sl. Velik problem predstavljali su i spomenici NOB-a, koji su bili upisivani pod osobito maštovitim nazivima (Zgrada u kojoj je 1927. g. bio zatvoren drug Tito; Grobnica boraca JA, prip. 6. Ličke i 43. Maked. div.; Spomeničko mjesto *Nova konspiracija*; Brežuljak sa popaljenom crkvom sv. Luke, zgrada st; Spomeničko mjesto – ispaljene prve puške³⁴). Valja napomenuti da je tada cijeli inventar brojio ukupno 9200 upisanih spomenika, od čega ih je oko 650 bilo spomenika NOB-a. (Kad je započeo rad na konverziji postojeće baze, broj zapisa ubrzo je pao na približno 8980 zapisa, jer je pronađen priličan broj duplikata, a i stanovita količina gotovo praznih slogova, u koje je bilo upisano primjerice samo naselje.) Bitna novost i poboljšanje koje uvodi nova struktura jest ta da pretraživanje spomenika više nije zamišljeno po nazivu spomenika (polje 1.1.), nego po njegovoj namjeni (polja 3.1. Klasifikacija i 3.2. Vrsta). To omogućuje i dalje slobodno upisivanje naziva spomenika kao njihovih vlastitih imena pod kojima su oni poznati, ali se zato svakom spomeniku dodjeljuje određena vrsta i klasa kojoj on pripada, a ta polja trebala bi biti kontrolirana tezaurusom, o čemu će kasnije u tekstu biti više riječi.

Osim toga, postalo je očigledno da neće biti moguće i dalje voditi različite grupe spomenika u zajedničkoj bazi, s jedinstvenom strukturom, pa su iz baze koja je prije objedinjavala sve nepokretne spomenike kulture izdvojeni kao posebne podcjeline arheološki lokaliteti i povijesne cjeline te su i za njih izrađene odgovarajuće nove strukture. Jednako

tako definirane su strukture podataka³⁵ i za sve ostale prateće datoteke, koje su sustavno bile ugrađivane u polazišni relacijski model. Kada je opseg i složenost poslova nadrastao mogućnosti održavanja i daljeg razvoja ovog sustava *vlastitim snagama*, angažirana je suradnička informatička tvrtka³⁶ koja je 2002. godine preuzela sve informatičke poslove na sustavu, što je konačno rezultiralo *Informacijskim sustavom kulturne baštine "Teuta"*.

Informacijski sustav kulturne baštine "Teuta" (dalje u tekstu: ISKB "Teuta") razvijen je u Ministarstvu kulture ponajprije za potrebe obavljanja poslova na zaštiti i očuvanju kulturne baštine, ali jednako je tako postojala i nakana da putem interneta bude dostupan ne samo široj stručnoj zajednici nego i najširoj javnosti, do čega ipak nikad nije došlo.

Svrha sustava je trojaka: prva i osnovna namjera je pružanje uvida u cjeloviti spomenički fond RH; druga stvaranje *baze znanja* nužne za rad na zaštiti kulturne baštine u smislu pružanja uvida u razinu dokumentiranosti spomenika i u postojeću dokumentaciju o spomeniku; a treća zaštita kulturne baštine u njenom najizravnijem smislu, jer je digitalizacija dokumentacijskih zbirki, koje su i same po sebi kulturno dobro, najučinkovitiji oblik njihove zaštite.

Okosnicu sustava čini Središnji inventar kulturne baštine RH, a sustavom su obuhvaćene i dokumentacijske zbirke s

.....

35 Stručne podloge za izgradnju sustava izradili su, prema cjelinama, konzervatori zaposleni u Ministarstvu kulture (iako su neki od njih već umirovljeni, a drugi promijenili radna mjesta, navedena su radna mjesta na kojima su bili zetečeni u vrijeme rada na sustavu):

- 1) Graditeljska baština – Lana Križaj, načelnica Odjela za informacijsko-dokumentacijske poslove kulturne baštine
- 2) Povijesne cjeline – Silvija Nikšić, viša stručna savjetnica – konzervatorica u Odsjeku za kulturno-povijesne cjeline
- 3) Arheološka topografija – Lana Križaj
- 4) Orgulje – mr. sc. Jagoda Meder, voditeljica Odsjeka za pokretna kulturna dobra i Emin Armano, vanjski suradnik
- 5) Pokretna kulturna baština – preuzeta iz sustava BREUH Hrvatskog restauratorskog zavoda, koordinator Mario Braun, pomoćnik ravnatelja HRZ-a
- 6) Mozaici – mr. sc. Jagoda Meder
- 7) Zaštitni radovi – Suzana Purišić, viša stručna savjetnica – konzervatorica u Odsjeku za pojedinačna kulturna dobra
- 8) Registar kulturnih dobara – Vladimir Ukrainčik, vanjski suradnik u miru
- 9) Ratne štete – Vladimir Ukrainčik, Božo Uršić (vanjski suradnik)
- 10) Fototeka – Vladimir Ukrainčik, mr. sc. Sanja Grković, voditeljica Fototeke
- 11) Mikroteka – Nenad Humski, voditelj Mikroteke
- 12) Planoteka – Krešimir Galović, voditelj Planoteke
- 13) FotoCDteka – preuzeta iz sustava BREUH Hrvatskog restauratorskog zavoda, čiju je izradu koordinirao Mario Braun
- 14) Središnji arhiv – Lana Križaj
- 15) Hemeroteka – Gordana Radojčić, knjižničarka, mr. sc. Bojana Dimitrijević, voditeljica Knjižnice, Lana Križaj
- 16) Službeni popis naselja u RH – Ines Jambrošić, viša informatička referentica
- 17) Adresar osoba i ustanova – djelomično preuzet iz sustava BREUH Hrvatskog restauratorskog zavoda, čiju je izradu koordinirao Mario Braun te objedinjen s Adresarom koji je izradila Maja Šojat-Bikić
- 18) Tezaurus spomeničkih vrsta – Lana Križaj.

36 Sve informatičke poslove na sustavu obavio je Ivan Nikolić iz tvrtke "Sail" d.o.o.

34 Ovi nazivi kopirani su izravno iz starog Inventara, a kako bi se stekao pravi dojam o tome kakva je zaista bila kvaliteta podataka u njemu, nisu izvršene nikakve korekcije niti u sadržajnom, ni u pravopisnom smislu.

The screenshot displays the ISKB Client 2.8.82 interface for managing cultural heritage data. The title bar indicates the current record is 'Graditeljska baština - Kapela sv. Martina'. The left sidebar shows a hierarchical tree view of the system's modules. The main window is divided into several sections: 'Podbaze' (Databases) with tabs for 'Ratne štete', 'Mikrofilm', 'Fototeke', 'Planoteke', 'Zaštitni radovi', and 'Etnološka'; 'Povijesna cjelina' (Historical context) with fields for 'Ispis datacije' (1937. g.) and 'Povijesni podaci' (1937. na mjestu starije kapele); 'Arheološka topografija' (Archaeological topography); 'Pojedinci i organizacije vezani uz povijest spomenika' (Individuals and organizations related to the history of the monument) with a table for 'Uloga', 'Ime / Naziv', 'Vrijeme', and 'Napomena'; 'Građevni materijali i tehnike' (Building materials and techniques) with fields for 'Građevni materijali i tehnike gradnje' (Klesani kamen) and 'Pokrivni materijali' (utorni crijep); 'Stanje spomenika' (Monument status) with a 'Stanje' dropdown (loše) and 'Očuvanost spomeničkog integriteta' (intaktan); 'Pravni status prije revizije' (Legal status before revision) with a 'Pravni status' dropdown (preventivno zaštićen) and a table for 'Kronologija zaštite'; 'Pravni status nakon revizije' (Legal status after revision) with fields for 'Broj upisa u registar', 'Datum upisa u registar', 'Klasa', 'Urbroj', and 'Datum donošenja'; 'Identifikacijski podaci' (Identification data) with a text area for 'Lokalizacija' and a table for 'Lokacija', 'namjena / datacija', 'osobe / mat. i tehn.', 'starije spomenika', and 'pravni status'; and 'Evidencija unosa' (Input evidence) with fields for 'Upis' (11.9.2002 7:13:32) and 'Posljednja izmjena' (23.11.2003 15:39:18). The bottom status bar shows the user 'Gorji Velemeić' and the record number '1014'.

2 ISKB "Teuta": Graditeljska baština – izgled korisničkog sučelja

Cultural Heritage Information System (cro.ISKB) "Teuta": Architectural heritage – layout of the user interface

područja kulturne baštine (fototeke, planoteke, mikrofilm, topografska zbirka, tematske zbirke, zbirka elaborata zaštitnih radova, hemeroteke), Registar kulturnih dobara RH, prijedlozi programa zaštitnih radova na spomenicima kulture, adresar osoba i ustanova relevantnih za zaštitu kulturne baštine te cijeli niz pomoćnih datoteka, nužnih za funkcioniranje službe zaštite spomenika kulture.

U smislu sadržaja i strukture sustav je usklađen s europskim standardima (preporuke i smjernice Vijeća Europe, ISO standardi), koji se od početka njegove izgradnje nisu izmijenili te on i danas zadovoljava preduvjete za brzu i laku razmjenu podataka sa srodnim ustanovama u Hrvatskoj (ponajprije s Hrvatskim restauratorskim zavodom), ali i na širem, međunarodnom planu.

Pri utvrđivanju koncepcije sustava, ali i tijekom cjelokupnog rada na sustavu, razmatrana su iskustva drugih zemalja na području dokumentiranja i inventariziranja kulturne baštine te se u tom smislu redovito prati razvoj sustava English Heritagea, vodećeg državnog tijela za zaštitu kulturne baštine u Engleskoj (*Historic Buildings, Sites & Monuments Database*) kao i francuskog sustava *Mérimée*, koji vodi i

održava Ministère de la Culture et de la Communication, Direction de l'Architecture et du Patrimoine.

Usporedno s razvojem sustava radilo se i na sustavnoj digitalizaciji dokumentacijskih zbirki fototeke, planoteke, hemeroteke i mikroteke, što unutar samog Ministarstva, što korištenjem vanjskih usluga za to opremljenih laboratorija.

BAZE PODATAKA U SKLOPU ISKB "TEUTA"

Kao što je već u prethodnom poglavlju spomenuto, ISKB "Teuta" obuhvaća cijeli niz baza podataka s područja zaštite kulturne baštine, koje su radi bolje preglednosti grupirane u nekoliko osnovnih skupina:

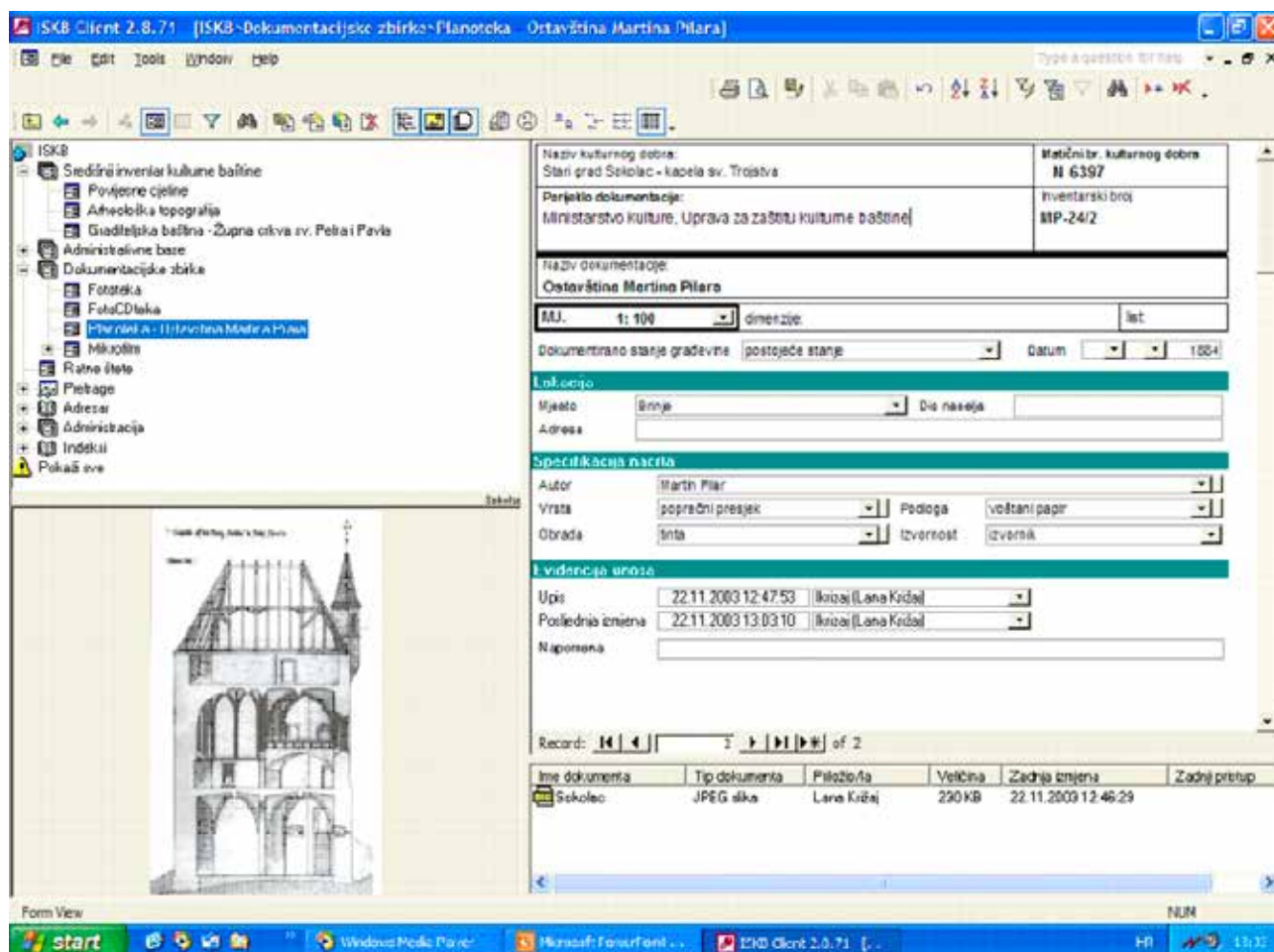
1) *Središnji inventar kulturne baštine* (Graditeljska baština; Povijesne cjeline; Arheološka topografija; Pokretna kulturna baština; Orgulje; Mozaici)

2) *Administrativne baze* (Zaštitni radovi; Registar kulturnih dobara RH)

3) *Dokumentacijske zbirke* (Fototeke; Mikroteke; Planoteke; FotoCDteke; Hemeroteke; Središnji arhiv)

4) *Ratne štete*

5) *Pomoćne baze* (Službeni popis naselja u RH; Adresar osoba i ustanova; Tezaurus spomeničkih vrsta).

3 ISKB "Teuta": Planoteka – izgled korisničkog sučelja

Cultural Heritage Information System "Teuta": Collectionn of plans – layout of the user interface

Središnji inventar kulturne baštine

Središnji inventar jest, ili, bolje rečeno, teži postati, popis ili katalog cjelokupnog spomeničkog fonda kulturne baštine na području RH. Nepokretna kulturna baština obuhvaćena je trima bazama podataka – *Povijesnim cjelinama*, *Arheološkom topografijom* i *Graditeljskom baštinom* – jer tako raznorodne kategorije ili klase kulturnih dobara nije moguće dokumentirati po jednoobraznoj strukturi podataka, već svaka od njih zahtijeva stanovitu modifikaciju osnovne podatkovne strukture.

Strukture podataka za svaku od spomenutih baza utvrđene su na temelju već ranije spominjanih europskih standarda za dokumentiranje i inventariziranje kulturne baštine, tako da su sačuvani svi podatci iz prijašnje prakse bilježenja podataka i usklađeni, odnosno nadopunjeni novima, koje preporučuju spomenuti europski dokumenti³⁷.

³⁷ Vidi: JOSÉ MARIA BALLESTER (ed.), *The Council of Europe and cultural heritage 1954-2000*, Strasbourg, 2001.; JOHN BOLD, MONIQUE CHATENET (ed.), *Guidance on inventory and documentation of the cultural heritage*, Strasbourg, 2001.

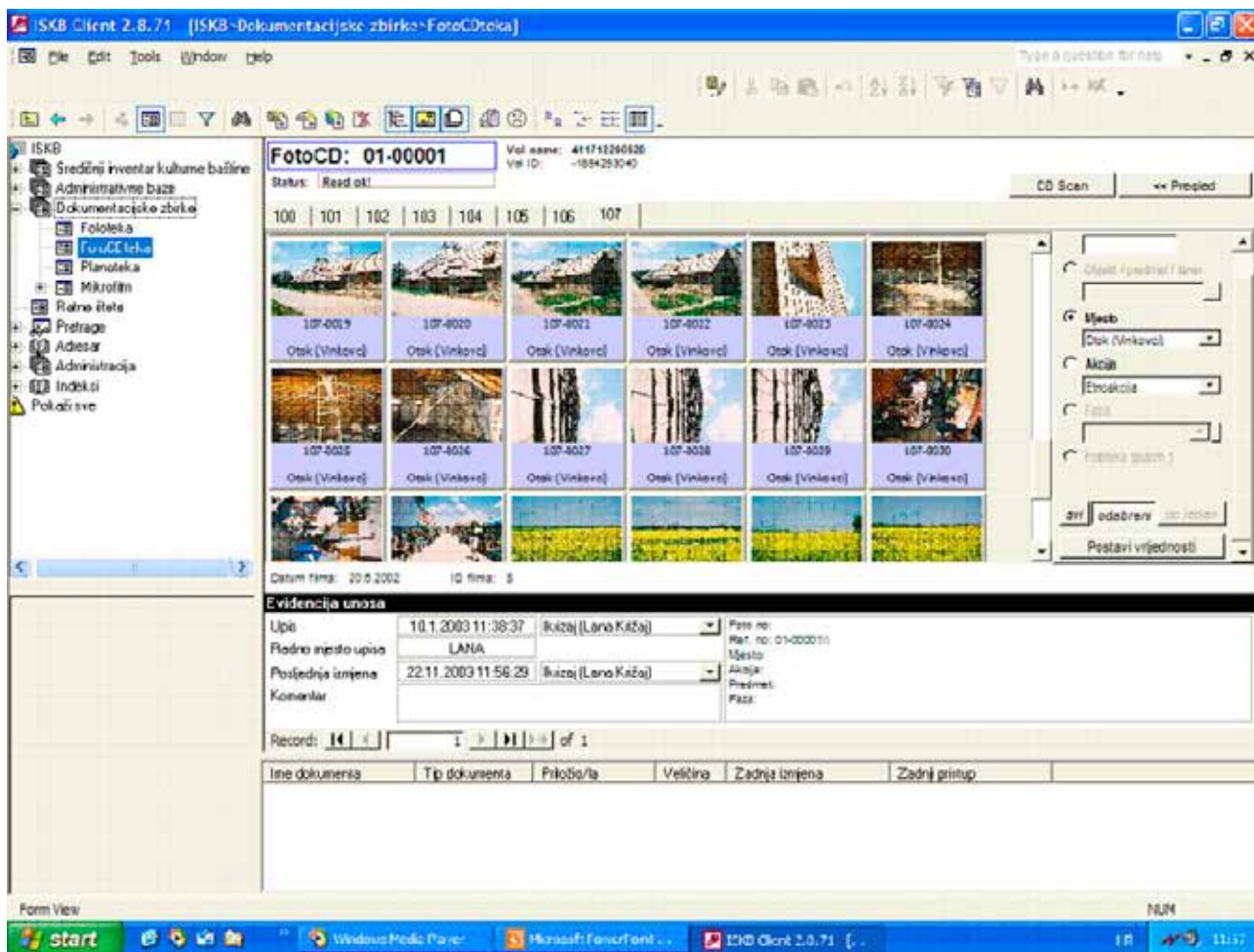
Polazišna baza cijelog sustava jest baza Graditeljske baštine čija je struktura, detaljno opisana na prethodnim stranicama, pomno definirana sukladno Preporuci Vijeća Europe³⁸ za dokumentiranje pojedinačnih nepokretnih spomenika i njihovih sklopova, jer je to brojčano najzastupljeniji dio spomeničkog fonda (danas je u bazu upisano 8650 spomenika³⁹), na koji se vežu sve ostale baze podataka (sl. 2).

Administrativne baze

Drugu cjelinu ISKB "Teuta" čine *Administrativne baze*, kao što je baza *Zaštitnih radova*, pomoću koje se obavlja administrativni poslovi prikupljanja i obrade prijedloga programa zaštitnih radova na spomenicima kulture te baza *Registra kulturnih dobara RH* pomoću koje se do godine

³⁸ Core Data Index (indeks osnovnih podataka) za povijesne građevine i spomenike graditeljskog naslijeđa: Preporuka R (95) 3 Odbora ministara Vijeća Europe državama članicama za usklađivanje dokumentacijskih metoda i sustava vezanih uz povijesne građevine i spomenike graditeljskog naslijeđa. // Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske. 22/23 (1996/97), str. 181-187.

³⁹ Izvor: ISKB "Teuta" (stanje na dan 25. studenoga 2016.)

4 ISKB "Teuta": FotoCDteka – izgled korisničkog sučelja

Cultural Heritage Information System "Teuta": PhotoCDCollection – layout of the user interface

2010.⁴⁰ vršila revizija pravnog statusa cjelokupnog spomeničkog fonda na području RH.

Dokumentacijske zbirke

Sljedeću cjelinu čine *Dokumentacijske zbirke*, odnosno baze podataka *Fototeke*, *Mikroteke*, *FotoCDteke*, *Planoteke*, *Hemeroteke* i *Središnjeg arhiva*. Radi se o računalnim pomagalima za inventariziranje i katalogiziranje dokumentacijskih zbirki s područja zaštite kulturne baštine, u vlasništvu Ministarstva kulture RH, a to su:

40 Kako je u to vrijeme ISKB "Teuta" bio dostupan za rad samo na lokalnoj mreži unutar Ministarstva kulture te s obzirom na obveze Ministarstva da ubrza rad na reviziji Registra i učini revidiran Registar kulturnih dobara javno dostupnim putem interneta, Ministarstvo je godine 2010. pokrenulo izradu novog, izdvojenog sustava Registra kulturnih dobara. Danas je sažeti dio Registra dostupan na mrežnim stranicama Ministarstva kulture na adresi URL = <http://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6212>, dok se Registrom u punom opsegu podataka, u njegovoj intranet verziji, mogu služiti djelatnici Uprave za zaštitu kulturne baštine u Zagrebu, kao i djelatnici svih dislociranih konzervatorskih odjela. Više o novom Registru vidi u: ANUŠKA DERANJA CRNOKIĆ, 2013.-2014., 35-37.

1. Planoteka, zbirka starih zemljopisnih karata i grafička zbirka. Sadrži planove, projekte, nacрте, snimke i terenske skice nastale u razdoblju od 1800. do 1970. godine, kojih prema inventarnoj knjizi ima 7320 komada, te 834 grafička lista tematski vezana uz kulturnu baštinu, nastala u rasponu od 1888. do 1950. godine (sl. 3).

2. Mikroteka sadrži mikrofilmove tehničke dokumentacije spomenika kulture, čiji se originali nalaze u planotekama konzervatorskih odjela⁴¹ službe zaštite kulturne baštine i drugih ustanova. Mikrofilmska snimanja započela su 1979., a prekinuta 2009. godine i u tom je razdoblju snimljeno ukupno 95.187 tehničkih crteža, u dva tematski odvojena dijela: mikrofilmovi iz planoteka pojedinih ustanova i mikrofilmirane ostavštine pojedinih značajnih arhitekata.

U bazu podataka Mikrofilma trenutno je upisano 71.109⁴² jedinica.

41 Radi se o Konzervatorskim odjelima Uprave za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture, odnosno o bivšim Regionalnim zavodima za zaštitu spomenika kulture (Dubrovnik, Karlovac, Osijek, Požega, Pula, Rijeka, Split, Šibenik, Varaždin, Zadar, Zagreb).

42 Izvor: ISKB "Teuta" (stanje na dan 25. studenog 2016.)

3. Fototeka (1860. – 2016.) sadrži oko 35.000 negativa i oko 60.000 analognih fotografija, snimljenih u razdoblju od oko 1860. godine do današnjih dana. Posjeduje približno 500 negativa na staklenim pločama i zbirku razglednica (oko 2 ladice).

Fototečni fond sustavno se digitalizira, tako da je do sada u bazu uneseno oko 23.055⁴³ fotografija.

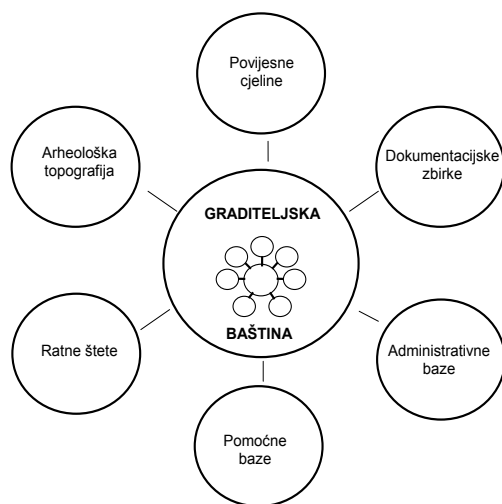
4. FotoCDteka najmlađa je dokumentacijska zbirka (osnovana 2002.) godine, a osmišljena je za pohranu digitalnih fotografija snimljenih tijekom akcija evidentiranja i inventariziranja kulturne baštine, koje provodi Uprava za zaštitu kulturne baštine. U bazu su dosad pohranjene fotografije s 346 kompaktnih diskova, koji se brzim i jednostavnim postupkom učitavaju u bazu podataka te omogućuju lakše pretraživanje velike količine fotografija (sl. 4).

5. Hemeroteka je zbirka novinskih članaka tematski vezanih uz zaštitu kulturne baštine, osnovana potkraj 30-ih godina 20. stoljeća. Novinski se izresci od 2004. godine sustavno digitaliziraju i inventariziraju u sklopu ISKB-a "Teuta", a dosad ih je u bazu uneseno 6053⁴⁴.

6. Središnji arhiv sadrži sljedeće cjeline stručne konzervatorske dokumentacije:

- Topografsku zbirku
- Tematske zbirke
- Kartice osnovne evidencije spomenika kulture
- Zbirku dosjea i elaborata zaštitnih radova na spomenicima kulture
- Zbirke starije građe (zatvorene).

U sklopu ISKB-a "Teuta" razvijene su datoteke za četiri od pet navedinih cjelina (Topografsku zbirku, Tematske zbirke, Zbirku dosjea i elaborata zaštitnih radova na spomenicima kulture te Zbirke starije građe), te se i one sustavno računalno obrađuju, a dosad je u bazu uneseno ukupno 8369⁴⁵ zapisa.

5 ISKB "Teuta": Shematski prikaz relacijskog modela

Cultural Heritage Information System "Teuta": Schematic diagram of relational model

43 Isto.

44 Isto.

45 Isto.

Sve ove baze povezane su s bazama Središnjeg inventara u jedinstveni relacijski model (sl. 5), a kao poveznice služe referencijalni brojevi spomenika: **JMBS** – jedinstveni matični broj pojedinačnog spomenika, tj. oznaka spomenika unesenog u bazu *Graditeljske baštine*; **JBML** – jedinstveni matični broj lokaliteta u bazi *Arheološke topografije*; te **JBMC** – jedinstveni matični broj cjeline u bazi *Povijesnih cjelina*.

Ratne štete

Baza *Ratnih šteta* nastala je kao rezultat projekta Popisa i procjene ratne štete na nepokretnim spomenicima kulture i sadrži 2421 unos, a preko referencijalnog broja spomenika (JMBS) povezana je s bazom *Graditeljske baštine*.

Pomoćne baze

Preostali dio *Informacijskog sustava kulturne baštine RH "Teuta"* čine pomoćne baze kao što su Adresar pravnih i fizičkih osoba, zatim službeni popis naselja u Republici Hrvatskoj (Državni zavod za statistiku) te kao posebno važan dio sustava *Tezaurus spomeničkih vrsta*, koji i jest predmet bavljenja ovoga rada.

Potreba za uspostavljanjem jedinstvene klasifikacije spomenika kulture i jedinstvenog spomeničkog nazivlja već je istaknuta i u prethodnim poglavljima ovoga rada, a kako bismo se mogli detaljnije njome pozabaviti, nužno je prikazati kronologiju dosadašnjih hrvatskih iskustava na tom planu.

Konačno, među pomoćnim bazama nalazi se i datoteka korisnika pomoću koje se vrši administriranje cijelim sustavom, tj. upravljanje korisnicima i dodjeljivanje prava za rad i upotrebu sustava.

ISKB "TEUTA" – TRENUTNA OCJENA FUNKCIONALNOSTI

Projekt izgradnje jedinstvenog informacijskog sustava kulturne baštine "Teuta" definiran je 2000./2001. godine, a u jesen 2002. godine Ministarstvo kulture započelo je s programskom provedbom ovog projektnog zadatka. Opsežnim informatičkim radovima postojeći digitalni dokumenti (baze podataka izrađene u programu dBASEIV i nekolicina "kućnih" Access aplikacija) uspješno su migrirani na SQL server, nadograđeni i objedinjeni u relacijsku bazu podataka te je razvijeno korisničko sučelje u Accessu.

U vrijeme njegove izgradnje on je bio tehnološki napredan, no danas, 14 godina kasnije, bez ulaganja odnosno s minimalnim ulaganjima u najnužnije održavanje sustava, možemo biti zadovoljni što je on uopće preživio i što je barem u djelomičnoj upotrebi.

Danas je ISKB "Teuta" dostupan za rad djelatnicima Uprave za zaštitu i kulturne baštine u Ministarstvu kulture u Zagrebu, a pristup njemu, i to samo za pregledavanje podataka, imaju i svi konzervatorski odjeli.

Iako je napušten u dijelu Registra kulturnih dobara za čije je potrebe izgrađen novi, neovisan sustav, ISKB "Teuta" u drugim segmentima nije nadomješten drugim, naprednijim sustavima, tako da su oni dijelovi koji su se odmah u početku bez otpora počeli koristiti održali sve do danas, a tu prije svega mislimo na bazu Zaštitnih radova koja služi za obradu prijedloga programa zaštitnih radova na spomenicima kulture te na baze pojedinih dokumentacijskih zbirki koje se i dalje kontinuirano dopunjuju tekstualnim podacima i digitaliziranim dokumentima (Mikroteka, Središnji arhiv, Hemeroteka).

No, cjelovita ocjena njegove funkcionalnosti bit će moguća tek kada, odnosno ako, sustav u svojoj web-inačici zaživi i u dislociranim konzervatorskim odjelima, koji su glavni "dobavljači" i stvaratelji podataka o kulturnoj baštini u neposrednom dodiru s njom, ali i njihovi prvi korisnici i koji će najbolje moći procijeniti njegovu stvarnu funkcionalnost te sugerirati potrebna poboljšanja.

KLASIFIKACIJA SPOMENIKA KULTURE

Najšira i najopćenitija podjela spomenika kulture koja je i danas uvriježena u svakodnevnoj konzervatorskoj praksi jest podjela na *pokretne* i *nepokretne* spomenike kulture. Njima danas treba pridodati i treću veliku kategoriju, a to je *nematerijalna* kulturna baština.⁴⁶ Odmah valja reći da, osim ove najšire podjele, ne postoji službena klasifikacija, koja bi imala zakonsku težinu i predstavljala obvezujući način razvrstavanja spomenika kulture za sve sudionike u ovoj i srodnim djelatnostima.

Ili, ako citiramo profesora Maroevića: [...] u Hrvatskoj nije usvojena jedinstvena nomenklatura ni klasifikacijska shema za indeksiranje, klasificiranje i identifikaciju kulturne [...] baštine.⁴⁷

Iako se radi o citatu koji je star već eto dvadeset i tri (23) godine, situacija se otada nije bitno promijenila i do danas nije postignut konsenzus oko tog problema.

S obzirom na to da je klasifikacija, a i čitava problematika pokretnih spomenika kulture mnogo složenija, ostavit ćemo ju ovdje po strani i prepustiti konzervatorima specijaliziranim za pokretnu kulturnu baštinu da u tijesnoj suradnji s muzeolozima i informatolozima pokušaju iznaći rješenje.

Mi ćemo se dotle pozabaviti nepokretnim spomenicima kulture, gdje je situacija donekle jasnija, pa se na tom polju prije mogu očekivati i neka konkretna rješenja.

Prvi sustavni pokušaj klasificiranja nepokretnih kulturnih dobara seže u 1976. godinu, kada je za potrebe statističkih istraživanja ovog segmenta kulturne baštine sastavljena sljedeća klasifikacija:

1. ARHEOLOŠKO NALAZIŠTE
2. URBANA AGLOMERACIJA
3. RURALNA AGLOMERACIJA
4. HISTORIJSKO-MEMORIJALNI SPOMENICI
 - 4.1. ARHITEKTONSKO-SKULPTORSKI OBJEKTI
 - 4.2. POGREBNE CJELINE I OBJEKTI
5. SPOMENICI STAMBENOG I JAVNOG KARAKTERA
 - 5.1. STANOVANJE
 - 5.2. CJELINE I OBJEKTI FORTIFIKACIJSKOG KARAKTERA
 - 5.3. UPRAVA, ADMINISTRATIVNA I KOMERCIJALNA DJELATNOST
 - 5.4. PRAVOSUĐE
 - 5.5. ZDRAVSTVO, HIGIJENA I SOCIJALNA ZAŠTITA
 - 5.6. KULTURA, ZNANOST I OBRAZOVANJE
 - 5.7. DJELATNOST KULTURNO-ZABAVNOG KARAKTERA
 - 5.8. TRGOVINA I UGOSTITELJSTVO
 - 5.9. JAVNO GRAĐEVINARSTVO
6. SPOMENICI PRIVREDNOG KARAKTERA
 - 6.1. ZANATSKO-INDUSTRIJSKA DJELATNOST
 - 6.2. POLJOPRIVREDNA DJELATNOST
7. SPOMENICI SAKRALNOG KARAKTERA
 - 7.1. ANTIČKA NEKRŠĆANSKA RELIGIJA
 - 7.2. KRŠĆANSKA RELIGIJA
 - 7.3. ISLAMSKA RELIGIJA
 - 7.4. OSTALE SUVREMENE NEKRŠĆANSKE RELIGIJE

Ovdje su prikazane samo prve dvije hijerarhijske razine (vrsta i grupa spomenika), iako je ova klasifikacija bila razrađena u tri hijerarhijske razine – treća je tip spomenika – koja ovdje nije prikazana radi uštede prostora. Ova klasifikacija nikada nije zaživjela u praksi (kraće su vrijeme bile u upotrebi neke njene modificirane verzije), pa je godine 1986. uslijedio novi pokušaj. Nova je klasifikacija proširena za još jednu hijerarhijsku razinu, tako da se u njoj operiralo s četirima razredima pojmova (vrstom, grupom, podgrupom i tipom), od kojih ovdje opet prikazujemo samo prva dva:

1. SPOMENIČKA PODRUČJA (CJELINE)
 - 1.1. HISTORIJSKO-MEMORIJALNA PODRUČJA
 - 1.2. PODRUČJA ZNANSTVENOG INTERESA
 - 1.3. NASELJENA PODRUČJA, PRIVREDNI KOMPLEKSI I GRUPE HISTORIJSKIH GRAĐEVINA
 - 1.4. PODRUČJA MJEŠOVITIH VRIJEDNOSTI
2. POJEDINAČNI SPOMENICI KULTURE
 - 2.1. CIVILNA ARHITEKTURA
 - 2.2. VOJNA ARHITEKTURA
 - 2.3. PRIVREDNA ARHITEKTURA
 - 2.4. SAKRALNA ARHITEKTURA
 - 2.5. GROBNA ARHITEKTURA

Kao što je već na prvi pogled vidljivo, ovdje je uvedena jasna podjela na spomenička područja, odnosno cjeline i na pojedinačne spomenike, što u prethodnom pokušaju nije bilo tako jasno razgraničeno. Potreba za takvom podjelom nastala je kao rezultat razvoja konzervatorske misli i općih

46 Vidi ZZOKD, čl. 9.

47 IVO MAROEVIĆ, 1993., 197.

stavova struke, koji su širili djelokrug zaštite spomenika od pojedinačnih građevina prema cjelinama, kako urbanim tako i ruralnim, tj. prema čitavim naseljima koja imaju povijesnu, kulturnu i estetsku vrijednost zajedno s njihovim prirodnim okolišem.

Ova je klasifikacija sadržavala 257 tipova spomenika razvrstanih u podgrupe, grupe i vrste i predstavljala je svojevrsni popis predmetnih oznaka (*wordlist*), koji je, uz nužnu pomnu reviziju, mogao stvoriti temelje za izradu tezaurusa spomeničkih tipova. No, zbog neujednačenog dosega pojmova i neujednačene dubine do koje je klasifikacija sezala (primjerice, među tipovima spomenika moglo se naći od usko određenog *akvedukta*, *cipusa* ili *poklonca* preko *ostalih objekata antičkih nekršćanskih religija* sve do *objekata u kojima su se desili historijski događaji*) i ona je ubrzo napuštena.

Najcjelovitiji model jedinstvene klasifikacije i nomenklature kulturne baštine, kao i metodologiju izrade povijesno-umjetničke topografije, pogodne i za računalnu obradu, ponudio je godine 1987. profesor Maroević, kao rezultat projekta *Model dokumentacije za izradu povijesno-umjetničke topografije na području Hrvatske s mogućnošću primjene automatske obrade podataka*⁴⁸. Nažalost, taj je projekt dugo godina "ostao arhiviran na Sveučilištu u Zagrebu"⁴⁹, pa tako i nije naišao na širu primjenu u konzervatorskoj djelatnosti. Kako je ipak 2001. godine publiciran, tako je poslužio kao jedno od temeljnih referentnih djela za tezaurus koji je sastavni dio ovoga rada.

Tim je projektom obuhvaćena kako nepokretna tako i pokretna kulturna baština te je sastavljena klasifikacija za obje. Kako i sam Maroević navodi, klasifikacija nepokretne kulturne baštine izvedena je iz *klasifikacije te iste materije koja je u primjeni u Zavodu za statistiku*⁵⁰, a ovdje, zbog uštede prostora, donosimo samo prve dvije, odnosno tri razine te klasifikacije:

1. NEPOKRETNOST KULturna BAŠTINA
 - 1.1. PODRUČJA
 - 1.1.1. EKO-ZONE
 - 1.1.2. ETNO-ZONE
 - 1.1.3. MUZEJI NA OTVORENOM
 - 1.1.4. ARHEOLOŠKE ZONE
 - 1.1.5. POVIJESNO-MEMORIJALNA PODRUČJA
 - 1.1.6. ZAŠTIĆENA PODRUČJA PRIRODE
 - 1.1.7. GEOLOŠKE I PALEONTOLOŠKE ZONE I PODRUČJA
 - 1.2. CJELINE
 - 1.2.1. GRADSKE
 - 1.2.2. SEOSKE
 - 1.2.3. NASEOBINSKE (NASELJA U ELEMENTARNOM ZNAČENJU)

- 1.2.4. FORTIFIKACIJSKE
- 1.2.5. KOMPLEKSI
- 1.3. POJEDINAČNE GRAĐEVINE
 - 1.3.1. STAMBENE
 - 1.3.2. SAKRALNE
 - 1.3.3. ZGRADE S JAVNIM SADRŽAJIMA
 - 1.3.4. ZGRADE S GOSPODARSKIM I INDUSTRIJSKIM SADRŽAJIMA
 - 1.3.5. GRAĐEVINE U PROMETU
 - 1.3.6. GRAĐEVINE OSTALIH KOMUNALNIH SUSTAVA
 - 1.3.7. ZGRADE ZA REKREACIJU
 - 1.3.8. VOJNE ZGRADE
 - 1.3.9. MEMORIJALNE GRAĐEVINE
 - 1.3.10. SEPULKRALNE GRAĐEVINE
 - 1.3.11. URBANA OPREMA

Kada je s razvojem suvremene tehnologije došlo i do široke upotrebe računala u djelatnosti zaštite spomenika, ponovo je iskrsnula dugo zapostavljena potreba za odgovarajućom klasifikacijom spomeničke baštine. Čitavu problematiku još je dodatno aktualizirao rat, koji je nametnuo potrebu za bržim i učinkovitijim sustavom dokumentiranja kulturne baštine, a isto tako i potrebu učinkovitog pronalazanja postojećih informacija. U svrhu evidentiranja ratne štete počinjene na kulturnoj baštini, pokrenut je Projekt popisa i procjene ratne štete. Popis i procjena obavljali su se neposrednim uvidom u stanje spomenika na terenu te su u tu svrhu kreirani posebno razrađeni obrasci, pomoću kojih će podatci biti prikupljeni na ujednačen i konzistentan način. Dakako, utvrđena je i nova klasifikacija spomenika, koja je obuhvaćala i pokretna kulturna dobra. Donosimo je u cijelosti:

- 7000 KULturna BAŠTINA
 - 7100 SPOMENIČKA PODRUČJA I CJELINE
 - 7110 POVIJESNO-MEMORIJALNA PODRUČJA
 - 7120 NASELJA I DIJELOVI NASELJA
 - 7130 KOMPLEKSI I GRUPE POVIJESNIH NASELJA
 - 7140 ARHEOLOŠKI LOKALITETI I ZONE
 - 7150 KULturni KRAJOLICI
 - 7200 POJEDINAČNI NEPOKRETNOSTI SPOMENICI KULTURE
 - 7210 POVIJESNO-MEMORIJALNI SPOMENICI
 - 7220 CIVILNE GRAĐEVINE
 - 7221 STAMBENE GRAĐEVINE
 - 7222 DVORCI, LJETNIKOVCI
 - 7223 GRADSKE VIJEĆNICE I UPRAVNE ZGRADE
 - 7224 ZGRADE ZA KULTURU I UMJETNOST
 - 7225 ŠKOLSKO ZGRADE
 - 7226 MUZEJI, GALERIJE, ZBIRKE
 - 7227 BIBLIOTEKE I ARHIVI
 - 7228 GRAĐEVINE U FUNKCIJI PROMETA
 - 7229 OSTALE CIVILNE GRAĐEVINE
 - 7230 VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
 - 7240 GOSPODARSKO GRAĐEVINE
 - 7241 ZA POLJOPRIVREDU I STOČARSTVO
 - 7242 ZANATSKO RADIONICE

⁴⁸ IVO MAROEVIĆ, 2001., 82-117.

⁴⁹ Isto, str. 82.

⁵⁰ Isto, str. 100.

- 7243 INDUSTRIJSKA POSTROJENJA
- 7244 TRGOVINA I SKLADIŠTA
- 7245 REKREACIJA I TURIZAM
- 7246 KOMUNALNI SUSTAVI
- 7250 SAKRALNE GRAĐEVINE
 - 7251 STOLNE CRKVE
 - 7252 ŽUPNE I PAROHISKE CRKVE
 - 7253 OSTALE CRKVE I BOGOMOLJE
 - 7254 FILIJALNE CRKVE I KAPELE
 - 7255 SAKRALNA JAVNA SKULPTURA, POKLONCI, POSTAJE
 - 7256 BISKUPSKI, ŽUPNI I PAROHISKI STANOV
 - 7257 SAMOSTANI I MANASTIRI
 - 7258 SJEMENIŠTA I VJERSKE ŠKOLE
 - 7259 OSTALE SAKRALNE GRAĐEVINE
- 7260 GROBNE GRAĐEVINE
- 7270 JAVNA PLASTIKA I URBANA OPREMA
- 7280 ARHEOLOŠKI SPOMENICI
- 7290 PARKOVI I PERIVOJI
- 7300 POKRETNOSTI SPOMENICI KULTURE
 - 7310 ARHEOLOŠKI
 - 7320 UMJETNIČKI
 - 7330 UMJETNI OBRT
 - 7340 ETNOGRAFSKI
 - 7350 PRIRODOSLOVNI
 - 7360 TEHNIČKI
 - 7370 KNJIGE I ARHIVALIJE
 - 7380 ORUŽJE
 - 7390 OSTALI POKRETNOSTI SPOMENICI KULTURE

Podatci prikupljeni pomoću strukturiranih obrazaca tijekom terenskog obilaska, po povratku u ured bili su unošeni u računalnu bazu podataka, sa strukturom sukladnom onoj na obrascima. Tako je stvorena baza ratnih šteta s konačnim brojem od 2423 zapisa. Kako je po završetku unosa u tu bazu namjera bila da se ona dovede u relaciju s ranije opisanom bazom središnjeg inventara, bilo je nužno izvršiti potrebne korekcije, jer se klasifikacije ovih dviju baza nisu podudarale. Tako je 1996. godine uslijedila nova klasifikacija:

- 10 POVIJESNE CJELINE
 - 11 POVIJESNO-MEMORIJALNA PODRUČJA
 - 12 POVIJESNA NASELJA I DIJELOVI NASELJA
 - 13 KULTIVIRANI KRAJOLICI I NJIHOVI DIJELOVI
- 20 POVIJESNE GRAĐEVINE I KOMPLEKSI
 - 21 MEMORIJALNE GRAĐEVINE
 - 22 CIVILNE GRAĐEVINE (GRADSKA, SEOSKA)
 - 23 VOJNE GRAĐEVINE
 - 24 PRIVREDNE GRAĐEVINE I OBJEKTI TEHNIKE
 - 25 SAKRALNE GRAĐEVINE I KOMPLEKSI
 - 26 GROBNE GRAĐEVINE
 - 27 URBANA OPREMA

Klasifikacija koja je bila u upotrebi 2000-ih kada je započeo rad na osmišljavanju, a kasnije i realizaciji ISKB

"Teuta", proširena na pokretnu i nematerijalnu kulturnu baštinu, izgledala je ovako:

- 1. NEPOKRETNOSTI KULTURNOSTI DOBRO⁵¹
 - 1.1. POVIJESNA GRAĐEVINA ILI KOMPLEKS
 - 1.1.1. MEMORIJALNA GRAĐEVINA
 - 1.1.2. CIVILNA GRAĐEVINA (GRADSKA, SEOSKA)
 - 1.1.3. VOJNA GRAĐEVINA
 - 1.1.4. SAKRALNA GRAĐEVINA ILI KOMPLEKS
 - 1.1.5. URBANA OPREMA
 - 1.1.6. NEKLASIFICIRANA POV. GRAĐEVINA ILI KOMPLEKS
 - 1.2. POVIJESNA CJELINA
 - 1.2.1. POVIJESNO-MEMORIJALNO PODRUČJE
 - 1.2.2. POVIJESNO NASELJE ILI DIO NASELJA
 - 1.2.3. KULTIVIRANI KRAJOLIK ILI NJEGOV DIO
 - 1.2.4. NEKLASIFICIRANA POVIJESNA CJELINA
- 2. POKRETNOSTI KULTURNOSTI DOBRO
 - 2.1. POJEDINAČNO POKRETNOSTI KULTURNOSTI DOBRO
 - 2.2. ZBIRKA POKRETNOSTI KULTURNOSTI DOBARA
- 3. NEMATERIJALNO KULTURNOSTI DOBRO

Konačno, za potrebe rada na reviziji Registra kulturnih dobara i njegove javne objave na mrežnim stranicama Ministarstva kulture, izrađena je posljednja klasifikacija, koja je objavom u Narodnim novinama⁵² dobila status obvezujućeg standarda (tablica 1).

Tu se možemo zaustaviti s *povijesnim pregledom* klasificiranja spomenika kulture, no, gotovo je sigurno da niti ovo nije posljednja riječ koju je konzervatorska služba imala za reći na temu klasifikacije i da se iz začaranog kruga ovih stalnih modifikacija klasifikacije neće izaći, sve dok se ne izvrši temeljita revizija svih pojmova (konkretno spomeničkih vrsta i tipova), na temelju kojih su bili rađeni svi prijašnji pokušaji klasificiranja.

Prisjetimo li se sad dvojnog značenja pojma klasifikacije spomenutog već u uvodu, tj. da klasifikacija s jedne strane podrazumijeva postupak formiranja skupina, a s druge strane postupak stavljanja predmeta u već formirane skupine, ili, drugim riječima, da su moguća dva pristupa klasificiranju i to deduktivni i induktivni⁵³, vidjet ćemo da se induktivna metoda (koja se dosad primjenjivala u izradi klasifikacija spomenika kulture) nije pokazala uspješnom. Ona se nije pokazala uspješnom iz dva razloga – s jedne strane stoga što naše znanje o spomenicima kulture neprestano raste, pa se tako stalno povećava i broj spomeničkih vrsta s kojima se ranije nismo susretali te je nemoguće unaprijed predvidjeti sve klase u koje će biti moguće svrstati sve te raznorodne vrste spomenika. S druge strane, bez temeljite reambulacije terena, pa time i revizije samih pojmova kojima se dosad

51 Tu je terminologija usklađena s novim zakonom, pa govorimo o kulturnim dobrima, a ne spomenicima kulture ili kulturnoj baštini.

52 Vidi PORKD, čl. 8.

53 O ovim metodama biti će više riječi kasnije kada ćemo govoriti o gradnji tezaurusa.

Vrsta kulturnoga dobra	Kratica	Klasifikacija u Registru	Klasifikacija za javnu objavu na web-u
Pokretno kulturno dobro – pojedinačno Pokretno kulturno dobro – zbirka Pokretno kulturno dobro – muzejske zbirke	POK (P)	arhivsko gradivo	arhivsko gradivo
		knjižnična građa	knjižnična građa
	POK (Z)	sakralni/religijski predmeti	sakralna građa
		arheološki podvodni nalaz	arheološka građa
	POK (M)	arheološki kopneni nalaz	
		etnografska građa	etnografska građa
		likovna umjetnost	likovna umjetnost
		primijenjena umjetnost	primijenjena umjetnost
		glazbeni instrument	glazbeni instrument
		znanost i tehnika	znanost i tehnika
		prijevozno sredstvo	
		muzejska građa	muzejska građa
		ostalo	ostalo
Nepokretno kulturno dobro – pojedinačno	NEP (P)	podvodno arheološko nalazište	arheološka baština
		kopneno arheološko nalazište	
		javna plastika	profana graditeljska baština
		javna građevina	
		stambena građevina	
		stambeno-poslovna građevina	
		obrambena građevina	
		sakralna građevina	sakralna graditeljska baština
		sakralni kompleks	sakralno-profana graditeljska baština
		sakralno-profana građevina	
		memorijalna građevina	memorijalna baština
		memorijalno obilježje	
		urbana oprema	ostalo
		ostalo	
Nepokretno kulturno dobro – kulturno-povijesna cjelina	NEP (C)	podvodna arheološka zona	arheološka baština
		kopnena arheološka zona	memorijalna baština
		memorijalna kulturno-povijesna cjelina	
		ruralna kulturno-povijesna cjelina	kulturno-povijesna cjelina
		urbana kulturno-povijesna cjelina	
		industrijska kulturno-povijesna cjelina	
		ostale vrste kulturno-povijesnih cjelina	
		vrt	baština vrtne arhitekture
		park	
		perivoj	
		ostale vrste vrtne arhitekture	
		ostalo	ostalo
Nepokretno kulturno dobro – kulturni krajolik/krajobraz	NEP (K)	kulturni krajolik/krajobraz	kulturni krajolik/krajobraz
		povijesni krajolik	memorijalna baština
		ostalo	ostalo
Nematerijalno kulturno dobro	NEM	usmena predaja, izričaji i jezik	usmena predaja, izričaji i jezik
		izvedbene umjetnosti	običaji, obredi i svečanosti
		običaji, obredi i svečanosti	
		znanje i vještine	znanje i vještine
		tradicijski obrti	tradicijski obrti
		ostalo	ostalo

Tablica 1 Trenutno aktualna službena klasifikacija kulturnih dobara za potrebe Registra kulturnih dobara RH (objavljena u NN 89/11)

Table 1 Current valid official classification of cultural properties for the needs of the Registry of Cultural Goods of the Republic of Croatia (published in National Gazette 89/11)

operiralo, nemoguće je učiniti nužne korekcije nazivlja spomeničkih vrsta, koje su potrebne kako bi se vrste spomenika mogle grupirati u logičke skupove. Nadalje, postoji još jedan problem koji ne treba zanemariti, a to je polihijerarhičnost, odnosno mogućnost da se jedan pojam nalazi istovremeno u više od jedne hijerarhije i u više od jedne klase. Slučajevi

ovakve vrste u konzervatorskoj su djelatnosti vrlo česti – primjerice ruševine neke grobne kapele mogu se istovremeno smatrati i *arheološkim lokalitetom* i *sakralnim spomenikom*, a isto tako i *grobnom građevinom*. Ili, recimo, problem klasificiranja Dioklecijanove palače koja objedinjuje značajke carske vile, helenističkog grada i utvrđenog vojnog logora

(*castruma*) – treba li ona biti klasificirana kao *urbanistička cjelina*, *vojna građevina* ili *stambena građevina*? Odgovor je da ona, tj. podatci o njoj trebaju biti dostupni i pretraživi kroz svaku od navedenih klasifikacija, i ako su se u prošlosti ovakvi zahtjevi pretraživanja činili prezahtjevnima, suvremena informacijska tehnologija nudi rješenja i za ovakve probleme.

Izvjesno je da bez adekvatne klasifikacije kulturne baštine ne može biti govora ni o kakvom sustavnijem i ozbiljnijem radu na tom području. Stoga je nužno posegnuti za drukčijim pristupom i metodom različitom od one kojom se proteklih četvrt stoljeća pokušavalo riješiti taj problem.

Vidjeli smo da u *ad hoc* određene klase nije bilo moguće svrstati pojmove s kojima se operiralo te da je isto tako neadekvatne i stručno neprovjerene pojmove bilo nemoguće organizirati u smislene i logički povezane cjeline. Gdje dakle leži rješenje? Ono leži u ponovnom definiranju i temeljitoj reviziji pojmova koji su u upotrebi, po potrebi preimenovanju neodgovarajućih spomeničkih vrsta i tipova, koje nakon provedene stručne i rječničke kontrole treba grupirati u smislene kategorije i klase. Takav pristup rezultat će konačno i opsežnim tezaurusom spomeničkih vrsta, bez kojeg je svaki ozbiljniji rad u ovoj djelatnosti nezamisliv.

Kako je već na početku ovoga poglavlja spomenuto, problem klasifikacije i izrade jedinstvene nomenklature daleko je složeniji kada se radi o pokretnoj kulturnoj baštini. Bez obzira na to što ona nije predmet bavljenja ovoga rada i pripadajućeg tezaurusa, ne možemo ne navesti ključne primjere hrvatskih klasifikacija pokretne baštine: to je već spomenuta klasifikacija pokretne baštine izrađena u okviru projekta *Model dokumentacije za izradu povijesno-umjetničke topografije na području Hrvatske s mogućnošću primjene automatske obrade podataka*⁵⁴ koji je 1987. godine vodio profesor Maroević, zatim klasifikacija muzejskih i galerijskih predmeta, objavljena 1987. godine u časopisu *Muzeologija*⁵⁵, te, konačno, *Sustav klasifikacije muzejskih i galerijskih predmeta*⁵⁶ objavljen u *Bulletinu o informatizaciji muzejske djelatnosti* 1992. godine. Činjenica je da ovi sustavi nisu nikada bili dovoljno korišteni u konzervatorskoj praksi, a kako je ova problematika, barem u segmentu pokretne kulturne baštine, bliska i muzealcima, možda i ovaj rad bude poticaj za uspostavljanje suradnje i pronalaženje zajedničkih rješenja na polju klasifikacije i standardiziranog nazivlja.

54 IVO MAROEVIĆ, 2001, 82-117.

55 TOMISLAV ŠOLA (gl. ur.), 1987.

56 BRANKA ŠULC (gl. ur.), 1992., 17-97.

TEZAURUS

O TEZAURUSU OPĆENITO ⁵⁷

Tezaurus naspram popisa predmetnih oznaka

Iako se s pojmom tezaurusa danas sve češće susrećemo zahvaljujući razvoju moderne tehnologije i posvemašnjoj prisutnosti računala na svim poljima ljudske djelatnosti, njegov nastanak i potreba za njim nije nužno uvjetovana informacijskom tehnologijom. On je jednako tako potreban i primjenjiv i u izradi tradicionalnih pomagala za pretraživanje podataka, kao što su kartoteke, katalozi i kazala, kao i u izradi računalnih baza podataka. Definiramo li podatkovne standarde (*data standards*) kao skupove pravila i dogovora koji potiču bilježenje informacija na konzistentan i pretraživ način, tada je i tezaurus jedan od takvih standarda.

Tezaurus je prije svega terminološki rječnik koji nudi popis prihvaćenih ili dogovorenih pojmova za tvorbu tradicionalnih pomagala za pretraživanje podataka, odnosno danas, u suvremenom informatičkom kontekstu, za kontrolu unosa u bazu podataka. On je k tome kontrolirani rječnik, za razliku od nekontroliranih ili polukontroliranih rječnika, koji dozvoljavaju veću slobodu prilikom unosa podataka, pa su prema tome jednostavniji za upotrebu, ali se razmjerno toj slobodi unosa smanjuje i učinkovitost u pretraživanju podataka. J. Lasić-Lazić⁵⁸ kaže da *potpuni nedostatak kontrole rječnika gotovo i ne postoji, jer se stručnjacima savjetuje da koriste barem određene morfološke varijante termina koje odabiru*. Nadalje, tezaurus, osim što je kontrolirani rječnik termina, on je i hijerarhijski strukturiran. Kao pandan tezaursu spomenimo drugi primjer kontroliranog rječnika, a to je *popis predmetnih oznaka* ili *predmetnica* (*wordlist*). Popis predmetnih oznaka predstavlja najjednostavniji oblik terminološke kontrole. On sadrži abecednim

redom popisane prihvaćene, dogovorene termine (pojmove) koji se mogu unositi u bazu podataka. Postoje dvije vrste takvih popisa: prvi su oni kod kojih nema preklapanja između pojmova, odnosno, pojmovi se ne nalaze ni u kakvom međuočnosu te oni druge vrste kod kojih postoji hijerarhijski odnos među terminima, pa tu razlikujemo šire od užih, odnosno nadređene (superordinirane) od podređenih (subordiniranih) pojmova. Ilustrirajmo ove dvije vrste *popisa predmetnih oznaka* primjerima. Jednostavni *popis predmetnih oznaka* bio bi primjerice popis pokrivnih građevnih materijala:

- 1 BIBER-CRIJEP
- 2 UTORENI CRIJEP
- 3 KUPA KANALICA
- 4 POCINČANI LIM
- 5 BAKRENI LIM
- 6 CINČANI LIM
- 7 OLOVNI LIM
- 8 DAŠČICE (ŠINDRA)
- 9 PRIRODNI ŠKRILJEVAC
- 10 SALONIT (ETERNIT) PLOČE
- 11 KAMENE PLOČE (ŠKRILJE)
- 12 SLAMA (RAŽENA)
- 13 STAKLO
- 14 GLAZIRANI CRIJEP
- 15 VALOVITI SALONIT

Kod gore navedenih pojmova nema preklapanja i pri upisu u bazu odabire se jedna od ponuđenih mogućnosti.

Sljedeći je primjer hijerarhijski organiziranog popisa prihvaćenih termina:

1 PRETPOVIJEST

- 1/1 KAMENO DOBA
 - 1/1/1 STARIJE KAMENO DOBA (PALEOLITIK)
 - 1/1/2 MLAĐE KAMENO DOBA (NEOLITIK)
- 1/2 BAKRENO DOBA (ENEOLITIK)
- 1/3 BRONČANO DOBA
 - 1/3/1 RANO BRONČANO DOBA
 - 1/3/2 SREDNJE BRONČANO DOBA
 - 1/3/3 KASNO BRONČANO DOBA
- 1/4 ŽELJEZNO DOBA
 - 1/4/1 STARIJE ŽELJEZNO DOBA (HALLSTADT)
 - 1/4/2 MLAĐE ŽELJEZNO DOBA (LA TÈNE)

⁵⁷ Kao izvori za ovo poglavlje korišteni su poglavito:

1. MIDAS : A Manual and Data Standard for Monument Inventories. Swindon : RCHME, 1998.
2. Thesaurus of Monument Types : A Data Standard for Use in Archaeological and Architectural Records. 2nd ed. Swindon : RCHME & English Heritage, 1998.
3. Aitchison, J.; Gilchrist, A.; Bawden, D. Thesaurus construction and use : a practical manual. 3rd ed. London : Aslib, 1997.
4. Pojmovnik EUROVOG / glavna urednica Maja Bratanić. 3. izd. Zagreb : Hrvatska informacijsko-dokumentacijska referalna agencija – HIDRA, 2000.
5. HRN ISO 2788 : 1999. Dokumentacija – Smjernice za izradbu i razvoj jednojezičnih tezaursusa. (ISO 2788 : 1986).

⁵⁸ JADRANKA LASIĆ-LAZIĆ, 1996., 94.

2 ANTIKA

- 2/1 GRČKO DOBA (IV.-II. stoljeće prije n. e.)
- 2/2 RIMSKO DOBA (III./II. st. pr.n.e. - V. st. n.e.)
- 2/3 KASNA ANTIKA I RANOKRŠĆANSKO DOBA (IV.-VII. st.)

3 SREDNJI VIJEK

- 3/1 RANI SREDNJI VIJEK
 - 3/1/1 PREDROMANIKA (IX.-XI. st.)
 - 3/1/2 ROMANIKA (XI.-XIII. st.)
- 3/2 KASNI SREDNJI VIJEK
 - 3/2/1 GOTIKA (XIII.-XV. st.)

4 RENESANSA (XV.-XVI. st.)**5 BAROK (XVII.-XVIII. st.)****6 XIX. STOLJEĆE****7 XX. STOLJEĆE**

U ovom primjeru vidimo da se radi o trima hijerarhijskim organiziranim razinama. Prvi nivo sadrži sedam (7) širokih povijesnih, odnosno stilskih razdoblja.⁵⁹ Drugi nivo sadrži devet (9) uže određenih razdoblja, a treći daljnjih deset (10) još užih potpodjela. Što nam omogućuje ovakav popis prihvaćenih termina? Uz odgovarajuće riješenu programsku podršku, on nam pruža mogućnost da ovisno o preciznosti podataka kojima raspoložemo odaberemo širi, odnosno užu pojam, a da pri pretraživanju podataka širim pojmom obuhvatimo i sve njegove uže pojmove, u ovom slučaju konkretno razdoblja. Tako, primjerice, upišemo li za svaki od više arheoloških lokaliteta bilo *mlađe kameno doba (neolitik)*, bilo željezno doba, bilo *pretpovijest*, pri pretraživanju najšireg rodnog pojma, tj. *pretpovijesti* dobit ćemo sva razdoblja (odnosno sve lokalitete) obuhvaćena tim pojmom. Ako nam programska podrška omogućuje i višestruke upise, tada ćemo primjerice arheološki lokalitet koji ima i pretpovijesni i antički i srednjovjekovni sloj, što nije rijedak slučaj na našim područjima, moći pronaći po bilo kojem od tih ili uže određenih razdoblja.

Rekli smo da su i tezaursus i popis predmetnih oznaka kontrolirani rječnici termina te da i *popis predmetnih oznaka* može biti hijerarhijski uređen. Koja je onda razlika između *popisa predmetnih oznaka* i *tezaurusa*? Razlika je u tome što tezaursus uspostavlja odnose među pojmovima, stavljajući svaki pojam u kontekst i relaciju s drugim pojmovima. Postoje tri osnovne vrste odnosa (relacija) unutar tezaurusa:

- odnos jednakosti (*equivalence relationship*)

- hijerarhijski odnos (*hierarchical relationship*)
- odnos srodnosti (*associative relationship*)

No, prije negoli pobliže objasnimo svaki od ovih odnosa, recimo nekoliko riječi o gradnji tezaurusa.

Gradnja tezaurusa

Općenito govoreći, polazna točka za tvorbu tezaurusa jest *popis predmetnih oznaka* ukoliko takav već postoji ili barem prikupljeni pojmovi iz raspoloživih terminoloških izvora. Tezaursus, kao i svaki drugi podatkovni standard obično nastaje, tj. proizlazi iz prakse pojedine ustanove, struke ili djelatnosti. Tako će se i terminološki izvori najvjerojatnije naći unutar same ustanove, sadržani u dokumentaciji koju ona vodi i u stručnoj literaturi područja kojim se ona bavi. Ukoliko je moguće, konačna forma tezaurusa (abecedni ispis, hijerarhijski ispis ili grafički prikaz) trebala bi biti utvrđena prije samog početka prikupljanja pojmova. Moguća su dva pristupa kreiranju tezaurusa – jedan je deduktivni, a drugi induktivni. Kod primjene deduktivne metode pojmovi se prikupljaju iz dokumenata bez rječničke kontrole i uspostavljanja odnosa među njima, sve dok se ne prikupi dovoljan broj termina. Potom te termine pregledava grupa stručnjaka, koji bi trebala biti sastavljena kako od stručnjaka određenog područja tako i od stručnjaka informacijskih znanosti. Oni bi najprije trebali identificirati termine koji će predstavljati najšire kategorije (klase), a zatim u te kategorije smjestiti ostale termine na temelju njihovih logičkih međuođenosa. Po uspostavljanju kategorija, trebalo bi provesti rječničku kontrolu termina.

Kod induktivne metode postupak je obrnut: u *ad hoc* određene kategorije uključuju se termini čim se pojave u dokumentima. Odmah se provodi i rječnička kontrola. Tu se tezaursus gradi na principu od užeg ka širem, za razliku od deduktivne metode koja se temelji na principu od šireg ka užem.

Pri prikupljanju termina, bilo da se radi o terminima koji će tvoriti jednostavni popis predmetnih oznaka ili će biti usustavljeni u tezaursus, treba voditi računa o sljedećim problemima:

- *Kratice i akronime* trebalo bi načelno izbjegavati, osim u iznimnim slučajevima kada su oni sami po sebi već toliko prihvaćeni, da njihovi puni nazivi više i nisu u upotrebi (npr. *Nama* umjesto Narodni magazin).
- *Jednina ili množina* – odluka o tome treba se temeljiti na dosadašnjoj praksi. Barem što se tiče konzervatorske djelatnosti, valjalo bi dosljedno koristiti jedninu, osim u iznimnim slučajevima kada određeni pojam postoji samo u množini (npr. *toplice*).
- *Pravopis* – pri svim nedoumicama ove vrste valja konzultirati rječnik standardnog jezika, pravopis, likovne i druge enciklopedije i sl.

.....
59 Nekome se ovakva podjela može učiniti nedosljednom, jer se u njoj miješaju povijesna i stilska razdoblja, no ona je sa stanovišta konzervatorske struke najprihvatljivija, jer je povjesničarima umjetnosti, pa tako i konzervatorima stilsko određenica često jedini kriterij datacije, u slučaju kada o pojedinom "spomeniku kulture" (bilo da se radi o nekom umjetničkom djelu ili povijesnoj građevini) nema pisanih izvora ili drugih pokazatelja koji bi ukazivali na vrijeme njegova nastanka. Također valja upozoriti na lokalnu ograničenost ovakvih podjela, jer se stilovi nisu smjenjivali istim tempom u svim kulturnim krugovima, a zbog velikih broja isprepletenih i simultanih stilova 19. i 20. st., koje nije moguće kronološki precizno poredati, ta su razdoblja ostala označena upravo samim stoljećima.

- *Interpunkcije* (točke, zareze, apostrofe, povlake) bi trebalo svesti na minimum, jer one predstavljaju najveću prepreku učinkovitom pretraživanju podataka u računalnim bazama.
- *Velika ili mala slova* – odluku o tome hoće li podatci biti upisivani u bazu samo velikim ili velikim početnim i malim slovima treba prepustiti onima koji vode određenu bazu podataka, ali se svakako treba dosljedno držati dogovorenog načela.
- *Sinonimi i lažni sinonimi* – među sinonimima valja odabrati jedan termin koji će biti tzv. ključna riječ, odnosno deskriptor, pristupnica ili predmetnica (eng. *keyword, preferred term, descriptor*).
- *Regionalizme* bi također trebalo izbjegavati ili ih barem ne bi trebalo koristiti kao ključne riječi. Svakako, kada se radi o etnografskoj baštini, oni bi trebali biti uvršteni u tezaurus, ali ne kao pojmovi za pretraživanje.
- *Posuđenice* isto valja izbjegavati, ukoliko za njih postoje odgovarajuće zamjene u hrvatskom jeziku. Naravno, ako je posuđenica već toliko udomaćena u hrvatskom jeziku da je njeno značenje potpuno razumljivo, a ne postoji dovoljno precizan prijevod, tada ju treba zadržati u tezaurusu (npr. *džamija*).
- *Žargon* (eng. *slang*) može biti upotrebljavan samo kada doista nema odgovarajuće alternative u standardnom jeziku. No, nikako ne bi trebalo upotrebljavati npr. *foto* ili *foto* umjesto *fotografija*.
- *Popularni ili znanstveni termini* – pri donošenju ove odluke treba imati na umu krajnjeg korisnika podataka. Ako će baza podataka biti dostupna samo djelatnicima jedne ustanove ili određenoj stručnoj zajednici, tada ne treba inzistirati na popularizaciji terminologije. No, ako nam je želja bazu učiniti dostupnom širem krugu korisnika putem, primjerice, Interneta, tada se valja odlučiti za popularniju terminologiju.
- *Red riječi* morao bi slijediti zakonitosti prirodnog jezika. Dakle, ne upotrebljavati *crkva*, *župna* nego *župna crkva*.
- *Homografi* (riječi koje se isto pišu ali imaju različito značenje) – kada se pojave ovakvi slučajevi trebalo bi ih razlikovati dodavanjem tzv. kvalifikatora (*qualifier*), tj. dodatne ili dodatnih riječi koja/e će pojasniti značenje samog termina. Kvalifikator se upisuje unutar zagrada iza samog pojma. Npr. POJATA (ZA STOKU) i POJATA (ZA LJUDE).
- *Sastavljeni (složeni) termini i polusloženice*, kao što su npr. GROBNA KAPELA, odnosno POSLOVNO-STAMBENA ZGRADA, u načelu bi trebale biti odvojene u pojedinačne koncepte. Ovakvi primjeri ujedno i predstavljaju najveće probleme u pretraživanju podataka, te odluka treba li ih dijeliti u dva odvojena pojma ili zadržati kao cjelinu mora biti dobro promišljena.

Međupojmovni odnosi unutar tezaurusa

Sada kad smo naveli sve probleme i dileme s kojima se kompilatori kontroliranih terminoloških rječnika susreću u fazi prikupljanja i prihvaćanja, odnosno uključivanja termina u rječnik, vratimo se na ranije spomenute relacije među terminima unutar tezaurusa.

Odnos jednakosti zapravo je prvi odnos koji unutar tezaurusa treba uspostaviti, a radi se o odabiru ključne riječi, odnosno deskriptora ili pristupnice među sinonimima, koja će služiti za pretraživanje. Ostali sinonimi bit će uključeni u tezaurus kao tzv. *nedeskriptori* (eng. *non-descriptors*) i po njima se neće moći vršiti pretraživanje, nego će se uz njih nalaziti oznaka USE i potom ponuđena pristupnica. Konkretno, to bi značilo da ćemo među sinonimima KOMORA, HUDŽARA, KILJER, KUĆAR, KUĆARA, POJATA (ZA LJUDE), VAJAT, ZGRADA, od kojih svi označavaju *kućicu u dvorištu za stanovanje mladih bračnih parova i općenito oženjenih članova obitelji (zadruga)*⁶⁰, odabrati npr. KOMORU za deskriptor, dok će svi drugi sinonimi biti nedeskriptori. U abecednom ispisu tezaurusa to bi izgledalo ovako:

HUDŽARA	
USE	KOMORA
KILJER	
USE	KOMORA
KOMORA	
UF	HUDŽARA, KILJER, KUĆAR, KUĆARA, POJATA (ZA LJUDE), VAJAT, ZGRADA
KUĆAR	
USE	KOMORA
KUĆARA	
USE	KOMORA
POJATA (ZA LJUDE)	
USE	KOMORA
VAJAT	
USE	KOMORA
ZGRADA	
USE	KOMORA,

gdje su oznake USE i UF međunarodni standardi (ISO 2788-1986), od kojih se prvom (USE) upućuje na upotrebu termina za pretraživanje, tj. deskriptora, dok se druga (UF, što je kratica za *Use for*) upotrebljava ispred sinonima ili lažnih sinonima, tj. nedeskriptora, koji ne mogu služiti kao termini za pretraživanje. Još jednostavnije rečeno: umjesto VAJAT upotrijebi (*use*) KOMORA, odnosno KOMORA upotrijebi umjesto (*use for*) HUDŽARA, KILJER, KUĆAR, KUĆARA, POJATA (ZA LJUDE), VAJAT, ZGRADA.

.....
60 Aleksandar Freudenreich, 1972.

Uspostavljanje *hijerarhijskog odnosa* je drugi korak u konstrukciji tezaurusa. Deskriptore treba grupirati u šire i uže pojmove, tako da jedan deskriptor može imati više od jednog užeg pojma i više od jednog šireg pojma, premda će to biti rjeđi slučaj. Ponekad je korisno formirati vrlo široke, općenite grupe, odnosno klase, čak i ako one ne budu korištene za pretraživanje. Evo kako izgleda hijerarhijski prikaz pojmova:

TT	GOSPODARSKE GRAĐEVINE I OBJEKTI TEHNIKE
BT	MLIN
NT	SUVARA
NT	TOŠ
NT	VJETRENJAČA
NT	VODENICA

TT, BT, NT ponovo su međunarodne standardne oznake i to TT (*Top term*) označava vršni pojam, odnosno najširu kategoriju ili klasu, BT (*Broader term*) širi pojam, a NT (*Narrower term*) užu pojam.

Tezaurus osim toga može biti i polihijerarhičan, što znači da se neki pojam može pojaviti u više od jedne hijerarhije i u više od jedne klase. Primjerice, GROBNA KAPELA može biti svrstana i u klasu *sakralnih* i u klasu *memorijalnih* građevina, a hijerarhijski to može izgledati ovako:

SAKRALNE GRAĐEVINE	MEMORIJALNE GRAĐEVINE
CRKVA	GROBNA KAPELA
KAPELA	
GROBNA KAPELA	

Konačno, *odnos srodnosti* među terminima jest onaj odnos koji se ne može izraziti hijerarhijski, nego upućuje korisnika na druge termine koji su u nekakvom suodnosu s polazišnim deskriptorom. Primjerice, ukoliko je deskriptor GROBLJE, njegov srodni pojam, odnosno RT (*related term*) može biti GROBNA KAPELA.

Kada su dakle prikupljeni i jezično provjereni svi termini te kada su među njima uspostavljena ova tri odnosa, tezaurus je spreman za upotrebu. No, ono što međunarodni standardi preporučuju i što obično svaki tezaurus sadrži jest i tzv. *scope note* (SN), tj. kratka definicija svakog deskriptora, odnosno uputa za njegovu upotrebu, a nerijetko sadrži i ekvivalentne pojmove na drugim jezicima ili iz drugih tezaurusa. U ponekim tezaurusima navodi se i izvor svakog pojedinog termina, no svi ovi dodatci nisu nužni za funkcioniranje tezaurusa kao sredstva za terminološku kontrolu unosa podataka.

PRIKAZ POSTOJEĆIH TEZAURUSA KULTURNOG NASLIJEĐA

Govoreći o gradnji tezaurusa, spomenuli smo dvije moguće metode – deduktivnu i induktivnu, no bez obzira na metodu, izrada tezaurusa je mukotrpan i dugotrajan posao u koji moraju biti uključeni stručnjaci raznih djelatnosti – od

stručnjaka matične struke čije će područje tezaurus pokrивati, preko informatologa, pa sve do jezikoslovaca. Postavlja se pitanje je li isplativ taj trud i obećava li on dobre rezultate, pogotovo ako određena institucija odluči samostalno prionuti izradi tezaurusa. Stoga je bolje rješenje da tezaurus bude zajednički projekt na kojem će raditi grupe stručnjaka iz više srodnih institucija, no prije odluke o izradi novog tezaurusa svakako valja razmotriti i postojeće međunarodne, odnosno strane tezauruse određenog područja i vidjeti mogu li se oni prevesti, prilagoditi, odnosno poslužiti kao polazište za gradnju novog tezaurusa. Stoga ovdje donosimo prikaz pet tezaurusa kulturne baštine: ICOMOS⁶¹ – ICOM⁶² *Cultural Heritage Thesaurus*, Gettyjevog AAT – *Art and Architecture Thesaurus*, NMRC⁶³-ovog *Thesaurus of Monument Types*, MCC-DAP⁶⁴ – *Base de données Thésaurus* te HEREIN⁶⁵ *tezaurusa*.

ICOMOS-ICOM Cultural Heritage Thesaurus

Poticaj za sastavljanje ovog tezaurusa bila je UNESCO-ova namjera objedinjavanja dokumentacijskih centara ICOM-a i ICOMOS-a u jedinstveni međunarodni dokumentacijski centar, čija bi zadaća bila prikupljanje i promicanje informacija o kulturnoj baštini i njenom očuvanju. Nakon višegodišnjeg razmatranja te ideje, ona je 1978. godine napuštena, a nastojanja se tada usmjeravaju prema pokretanju međunarodnog dokumentacijskog programa za očuvanje i predstavljanje kulturnih dobara, koji je trebao biti ostvaren umrežavanjem različitih međunarodnih, nacionalnih, odnosno regionalnih dokumentacijskih centara. Time bi se stvorila zajednička baza podataka, a kako bi se osigurala konzistentnost podataka unutar baze, bilo je potrebno objediniti postojeće klasifikacije ICOM-a, ICOMOS-a i ICCROM⁶⁶-a u jedinstveni tezaurus. ICCROM je ubrzo odustao od sudjelovanja u projektu, a ICOMOS-ov dokumentacijski centar postojao je samo formalno, tako da je s njegove strane bilo gotovo nemoguće očekivati neki razvijeniji kontrolirani rječnik u bilo kojem obliku. Tako je zapravo trebalo kreirati tezaurus integriranjem ICOM-ove klasifikacijske sheme i ICOMOS-ovog pretežno nestrukturiranog popisa deskriptora korištenih za opis spomenika i spomeničkih područja. Radna verzija ovog tezaurusa dovršena je koncem 1985. godine, a sadržavala je oko 4000 deskriptora i bila dostupna samo u tiskanom obliku (tj. tezaurus nije bio integriran u računalnu bazu podataka). Fotokopija ovog tezaurusa nalazi se u Muzejskom dokumentacijskom centru, a sadrži

61 International Council of Monuments and Sites.

62 International Council of Museums.

63 National Monument Records.

64 Ministère de la Culture et de la Communication – direction de l'Architecture et du Patrimoine.

65 European Heritage Network.

66 International Centre for Conservation, Rome.

samo klasifikacijsku shemu (tj. stručno kazalo) i abecedno predmetno kazalo u obliku tezaurusa, bez uvoda i ikakvih objašnjenja o sadržaju, strukturi i namjeni samog tezaurusa, odnosno uputa o njegovom korištenju.

Osnovna klasifikacijska shema izgleda ovako:

A	Arhitektura
B	Nalazišta
C	Čuvanje i održavanje
	I. Općenito o muzejima
	II. Zemljopisna podjela
	III. Muzejske metode i tehnike
	IV. Zbirke
	V. Posebne djelatnosti muzeja
	VI. Institucije i djelatnosti vezane uz muzeje
	VII. Kategorije muzeja i zbirki
D	Propadanje
E	Zemljopisna područja i zemlje,

gdje su klase **A – E** ICOMOS-ove klase, u koje je naprosto ubačena ICOM-ova klasifikacijska shema (klase **I. – VII.**), ne vodeći računa o ponavljanju ne samo pojedinih termina, nego i cijelih klasa (konkretno ICOMOS-ova klasa **E – Zemljopisna područja i zemlje** i ICOM-ova klasa **II. – Zemljopisna podjela**). ICOM-ova klasifikacija ubačena je neposredno iza ICOMOS-ove podklase **344: Muzeji i muzeologija**, a ispred podklase **345: Dokumentacija**, bez ikakvih naknadnih korekcija, pa su obje klasifikacije zadržale svoju izvornu numeraciju, tako da nakon numeričke oznake **344** slijedi ICOM-ova oznaka **I.**, što doprinosi nepreglednosti i nečitkosti tezaurusa. Nadalje, klasifikacijske oznake su što broječane, što slovne, a što bročano-slovne, čime nimalo nije olakšano snalaženje među terminima, a nije ni rijedak slučaj da po nekoliko termina ima pridruženu istu klasifikacijsku oznaku. Tako, na primjer, čak trinaest termina nosi oznaku 120.4:

120.4	ACCOUNTING
120.4	BUDGETS
120.4	COSTING
120.4	COSTS
120.4	FINANCING
120.4	FUND RAISING
120.4	MUSEUM FINANCE
	UF FINANCE
120.4	MUSEUM FINANCING
120.4	PRIVATE FUNDING
120.4	PUBLIC FUNDING
120.4	SALARIES
120.4	TAX DEDUCTIONS
120.4	TAXATION

Ovako su oni prikazani u stručnom kazalu (*classified thesaurus*), bez ikakve naznake eventualnih međudodosa, pa bi se moglo, sudeći po istoj klasifikacijskoj oznaci, pomisliti da se radi o sinonimima, tj. o jednom deskriptoru

i dvanaest nedeskriptora. Provjerom u abecednom predmetnom kazalu može se utvrditi da se ipak radi o trinaest različitih deskriptora, pa nije jasno zašto im je dodijeljena ista oznaka.

Sljedeći nedostatak ovog tezaurusa jest taj da nas od nedeskriptora često upućuje na upotrebu čak dvaju deskriptora i to jednog iz ICOMOS-ove, a drugog iz ICOM-ove klasifikacije, kao npr.:

FINANCE	
icomos:	USE BUDGETS
icom:	USE MUSEUM FINANCE

Također je zbunjujuća i upotreba kratica, odnosno simbola za označivanje odnosa u tezaurusu. Od oznaka propisanih standardom ISO-2788, upotrijebljene su sljedeće:

UF	(Use for = upotrijebi umjesto)
USE	(Use = upotrijebi)
TT	(Top term = vršni pojam)
BT	(Broader term = širi pojam),

te druge posebne oznake (izvan spomenutog standarda):

SA	(see also = vidi također) – zamjenjuje ISO oznake RT (Related term = srodni pojam) i NT (Narrower term = niži pojam)
*	(upotrijebljena samo u stručnom, ali ne i u predmetnom kazalu, gdje upućuje na srodni pojam – RT)
FR	(francuski ekvivalent deskriptoru).

Iz svega gore izloženoga vidimo da je ovaj tezaurus nastao prilično nespretnim spajanjem dviju postojećih klasifikacija, koje su možda u svojim matičnim sustavima zasebno dobro funkcionirale, ali je nažalost njihovo spajanje urodilo jednim uglavnom neupotrebljivim hibridom. Osim svih spomenutih nelogičnosti što se tiče same strukture tezaurusa, postavlja se pitanje komu je on zapravo namijenjen sa stajališta sadržaja. Čini se da mu je pomalo nezasluženo dodijeljeno ime *Tezaurus kulturnog naslijeđa*, jer on većinom sadrži pojmove koji se odnose na administrativne aspekte muzeologije i zaštite kulturne baštine, a ne nudi alat koji bi kustosi i konzervatori mogli koristiti pri opisu predmeta svoga proučavanja i zaštite. Stoga se, zbog veoma šture tipologije kulturne baštine, ne čini prikladnim za eventualno prevođenje ili prilagođavanje potrebama hrvatske konzervatorske službe.

Svjesni nedostataka vlastitog tezaurusa, stručnjaci ICOM-a danas i sami preporučuju upotrebu Gettyjevog *Art and architecture thesaurusa*, pa slijedi njegov kratki prikaz.

AAT – Art and architecture thesaurus⁶⁷ (Tezaurus umjetnosti i arhitekture)

Ovaj strukturirani rječnik razvijen je kako bi olakšao pristup informacijama o umjetnosti, arhitekturi i materijalnoj kulturi. Može se koristiti kao podatkovni standard već u fazi dokumentiranja i katalogiziranja kulturne baštine jer, kao i drugi tezaursi, nudi deskriptore za pojedine koncepte, a isto tako i njihove sinonime, smještene u klasifikacijske sheme koje pak mogu biti od velike pomoći u samom procesu izrade dokumentacije. Isto tako, ovaj se tezaurus može koristiti i kao pomoć pri pretraživanju baza podataka.

AAT vodi i razvija Getty Information Institute (prva ideja o potrebi kreiranja takvog kontroliranog terminološkog rječnika, ponajprije s područja povijesti umjetnosti, rodila se godine 1979., a godine 1980. započeo je i sam rad na tezaursu). On danas sadrži oko 125.000 pojmova za opisivanje umjetničkih djela, arhitekture, dekorativne umjetnosti, predmeta materijalne kulture i arhivskog materijala. U vremenskom smislu on pokriva raspon od antike do sadašnjeg vremena. Tezaurus postoji u tiskanom i elektronskom obliku, koji može biti implementiran u računalne kataloške sustave pojedinih muzeja, a dostupan je i preko Interneta.

AAT nudi terminologiju i druge informacije o predmetima, konceptima, umjetnicima i mjestima važnim za različite discipline koje se bave ovim temama. Osim terminologije u smislu nazivlja umjetničkih predmeta i arhitekture, on sadrži i rječnike za njihovo opisivanje, tj. nazive materijala i tehnika koji se primjenjuju u njihovoj konstrukciji ili konzervaciji, fizičke atribute (npr. oblici, boje), terminologiju vezanu uz njihovu proizvodnju ili proučavanje (npr. uloge pojedinaca), vokabular stilova i razdoblja te pojmove vezane uz njihovu povijest, teoriju, kritiku i namjenu. On je ponajprije namijenjen muzejima, umjetničkim knjižnicama, arhivima, bibliografskim projektima s područja umjetnosti, istraživačima na polju umjetnosti i povijesti umjetnosti i informatičkim stručnjacima koji proučavaju potrebe korisnika.

Tezaurus je razdijeljen u sedam faseta, koje se dalje granaju u 33 hijerarhije. Cjelokupna hijerarhija je strukturirana tako da polazi od najširih apstraktnih kategorija, odnosno faseta, prema sve konkretnijim pojmovima, to jest samim nazivima pojedinih vrsta spomenika, odnosno predmeta. Fasete su međusobno isključive i među njima nema preklapanja.

Slijede fasete i njihove hijerarhije:

SRODNI POJMOVI (ASSOCIATED CONCEPTS)

- SRODNI POJMOVI (ASSOCIATED CONCEPTS)

FIZIČKE OSOBINE (PHYSICAL ATTRIBUTES)

- OSOBINE I SVOJSTVA (ATTRIBUTES AND PROPERTIES)
- STANJA I POSLJEDICE (CONDITIONS AND EFFECTS)
- ELEMENTI DIZAJNA (DESIGN ELEMENTS)

- BOJA (COLOUR)

STILOVI I RAZDOBLJA

- STILOVI I RAZDOBLJA (STYLES AND PERIODS)

ČIMBENICI (AGENTS)

- OSOBE (PEOPLE)
- ORGANIZACIJE (ORGANIZATIONS)

AKTIVNOSTI (ACTIVITIES)

- DISCIPLINE (DISCIPLINES)
- FUNKCIJE (FUNCTIONS)
- DOGAĐAJI (EVENTS)
- FIZIČKE AKTIVNOSTI (PHYSICAL ACTIVITIES)
- PROCESI I TEHNIKE (PROCESSES AND TECHNIQUES)

MATERIJALI (MATERIALS)

- MATERIJALI (MATERIALS)

PREDMETI (OBJECTS)

- SUSTAVI GRUPIRANJA PREDMETA (OBJECT GROUPINGS AND SYSTEMS)
- VRSTE PREDMETA (OBJECT GENRES)
- DIJELOVI (COMPONENTS)

IZGRAĐENA OKOLINA (BUILT ENVIRONMENT)

- NASELJA I KRAJOLICI (SETTLEMENTS AND LANDSCAPES)
- GRADITELJSKI SKLOPOVI I PODRUČJA (BUILT COMPLEXES AND DISTRICTS)
- POJEDINAČNE GRAĐEVINE (SINGLE BUILT WORKS)
- OTVORENI PROSTORI I GRADITELJSKI ELEMENTI (OPEN SPACES AND SITE ELEMENTS)

OPREMA (FURNISHINGS AND EQUIPMENT)

- POKUĆSTVO (FURNISHINGS)
- ODIJELA (COSTUME)
- ALAT I OPREMA (TOOLS AND EQUIPMENT)
- ORUŽJE I STRELJIVO (WEAPONS AND AMMUNITION)
- MJERNE NAPRAVE (MEASURING DEVICES)
- SPREMNICI (CONTAINERS)
- MUZIČKE NAPRAVE (SOUND DEVICES)
- PREDMETI ZA REKREACIJU (RECREATIONAL ARTIFACTS)
- TRANSPORTNA VOZILA (TRANSPORTATION VEHICLES)

VIZUALNA I VERBALNA KOMUNIKACIJA

(VISUAL AND VERBAL COMMUNICATION)

- SREDSTVA ZA RAZMJENU INFORMACIJA (EXCHANGE MEDIA)
- OBLICI INFORMIRANJA (INFORMATION FORMS)
- VIZUALNA DJELA (VISUAL WORKS)

Sama računalna baza AAT-a koncipirana je tako da je svakim zapisom obrađen pojedini pojam ili koncept, koji nosi svoj jedinstveni broj, tzv. *identification number* (ID). Svaki je koncept opisan skupom termina, a među svim tim terminima jedan je odabran kao deskriptor. Određena je i hijerarhijska pozicija svakog pojma, a isto tako i veze sa srodnim pojmovima. Struktura pojedinog zapisa izgleda ovako:

- ID (jedinstveni broj zapisa)
- Deskriptor

67 URL = <http://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/aat/> (28. studenoga 2016.)

- Bilješka o upotrebi
- Hijerarhijska pozicija
- Sinonimi
- Srodni termini
- Izvori

U elektronskoj verziji AAT-a dostupnoj na internetu, pretraživanje se vrši tako da se upiše traženi pojam i pokrene pretraga. Ukoliko smo unijeli pojam koji nije deskriptor, AAT će nam ponuditi odgovarajuće deskriptore. Odabirom nekog od deskriptora, otvara se zapis koji sadrži podatke iz gore navedene strukture, a također je ponuđena i opcija hijerarhijskog prikaza, čijim se aktiviranjem otvara novi ekran na kojem je prikazana hijerarhijska pozicija određenog pojma. Zbog veličine tezaurusa nije moguće vidjeti cijelo hijerarhijsko stablo, nego samo djelomičnu hijerarhiju, što umanjuje preglednost i snalaženje u tezaurusu. Zato je za pravilnu i potpunu upotrebu tezaurusa potrebna i njegova tiskana inačica, koja mi je u vrijeme pisanja ovog rada bila nedostupna.

Svojim opsegom i širinom područja koje pokriva ovaj se tezaurus sve više nameće kao međunarodni standard za sve sudionike u *baštinskim* djelatnostima, a kako i sam UNESCO upućuje na njegovu upotrebu, svakako treba razmotriti mogućnost njegove implementacije u naše sustave, odnosno ustanoviti možemo li ga upotrijebiti kao polazište i *vodič* u gradnji vlastitog tezaurusa.

NMRC – Thesaurus of Monument Types (Tezaurus spomeničkih vrsta)

Ovaj tezaurus prvi put je publiciran 1995. godine, a kako mu i sam podnaslov govori (*A Standard for Use in Archaeological and Architectural Recording*), namijenjen je dokumentiranju arheološke i arhitektonske baštine. Razvila su ga engleska državna konzervatorska tijela koja provode inventarizaciju spomenika kulture i to bivše Kraljevsko povjerenstvo za povijesne spomenike Engleske (Royal Commission on the Historical Monuments of England – RCHME) i Engleska baština (English heritage – EH), koji su danas objedinjeni u jedno tijelo (EH), čiji se dokumentacijski centar – **National Monuments Record Centre (NMRC)** nalazi u Swindonu. Osim što se ovaj tezaurus koristi u nacionalnom inventaru EH-a, koriste ga i drugi sudionici u zaštiti spomenika u Engleskoj (spomenimo samo National Trust kao vodeću nevladinu organizaciju na tom području).

Tezaurus je dostupan u tiskanom i digitalnom obliku⁶⁸, a sadrži 6088 termina. Od njih su 3632 deskriptori, 2456 nedeskriptori, a među deskriptorima je i 157 pojmova po kojima se ne može vršiti indeksiranje (tzv. *non-index terms*).

Oni služe okupljanju pojmova u određene podskupine, čime se pospješuje pretraživanje podataka.

Struktura tezaurusa počiva na britanskom standardu (*British Standard BS5723: 1978 Guidelines for the establishment and development of monolingual thesauri*) i trećem izdanju priručnika *Thesaurus Construction* (Aitchison, Gilchrist and Bawden 1997), ali odstupa od njih u dva pogleda: (1) koristi radije singular nego plural, jer je to češća praksa u dokumentiranju kulturne baštine i (2) grupira termine u klase (odnosno fasete), a ne po vršnom pojmu (*Top Term*), a kako klase nisu uvrštene u hijerarhiju i ne služe za pretraživanje, tako ovaj tezaurus ne sadrži vršne pojmove.

Područje koje pokriva ograničeno je na graditeljsku i arheološku baštinu i to samo s područja Engleske, pa je zbog toga škotsko, velško, irsko ili američko nazivlje uglavnom ispušteno. Termini iz stranih jezika ili regionalni termini uključeni su u tezaurus samo ako su ušli u uobičajenu upotrebu ili ako za njih nema odgovarajućeg termina na engleskom jeziku.

Tezaurus je ograničen samo na spomeničko nazivlje, a svi drugi atributi kojima se opisuju spomenik, kao što su razdoblje, materijal ili pridruženi objekti, isključeni su iz tezaurusa, jer oni imaju svoj vlastiti integritet i obično se bilježe odvojeno, osobito kada je riječ o računalnim bazama.

Termini su grupirani u sljedeće klase:

1. Poljoprivreda, stočarstvo, lov i ribolov
2. Civilni spomenici
3. Komemorativni spomenici
4. Trgovina
5. Komunikacije
6. Obrana
7. Stanovanje i sezonsko/povremeno obitavanje
8. Obrazovanje
9. Vrtovi, parkovi i urbani prostori
10. Zdravstvo i socijalna skrb
11. Industrija
12. Maritimni spomenici
13. Spomenici (po obliku)
14. Rekreacija
15. Sakralni, ritualni i pogrebni spomenici
16. Promet
17. Neklasificirani spomenici
18. Vodoopskrba i odvodnja

Vrste spomenika klasificirane su u prvom redu po namjeni i kao rezultat toga višenamjenski spomenici, ili oni čiju je funkciju moguće interpretirati na različite načine, mogu pripadati više nego jednoj klasi (polihijerarhija). Klase su korištene kao pomoć u pretrazi, ali nisu dio hijerarhije.

Samo jedna od klasa nije određena funkcijom spomenika nego, radi učinkovitijeg pretraživanja, njihovim oblikom. Radi se o vrstama spomenika kojima se ili ne zna prava

68 URL = <http://thesaurus.english-heritage.org.uk/> (28. studenoga 2016.)

namjena ili pak njihov oblik ima prevagu nad njihovom namjenom u smislu prepoznatljivosti spomenika (primjerice, pojam *DVORAC* prije će u nama pobuditi asocijacije na koncept koji predstavlja, nego li njegova *vojna, obrambena ili rezidencijalna funkcija*).

Kada je vrsta spomenika vezana uz neki specifični koncept, kao što je npr. crkveni red ili industrijski proizvod, oni su obično zadržani kao kvalifikatori. Pojmovi koji opisuju oblik spomenika, a ne njegovu namjenu, uključeni su u tezaursus ondje gdje ih se smatralo korisnima. Zadržani su kako bi olakšali pretraživanje unutar velikih *namjenskih* grupa (npr. KUĆA S KANATNOM KONSTRUKCIJOM⁶⁹ je uži pojam od ZGRADE S KANATNOM KONSTRUKCIJOM⁷⁰) ili kako bi pojasnili nedovoljno razumljive vrste spomenika, kao npr. PRAVOKUTNO OGRAĐENO ZEMLJIŠTE⁷¹.

Pojmovi koji označavaju dijelove pojedinih građevina, kao npr. ULAZ ili VEŽA (eng. DOORWAY), nisu uključeni u tezaursus, jer se smatralo da ovakav tip tezaurusa ne zahtijeva tako detaljnu razradu. I tu su, dakako, učinjene stanovit iznimke i to u slučajevima kada spomenik može biti tretiran kao samostalna građevina (npr. LUK, eng. ARCH) ili ako on može biti ponovno upotrijebljen bilo kao slobodnostojeći arhitektonski element, bilo kao komponenta nove zgrade (npr. PROČELJE, eng. FACADE).

Pojmovi koji se pak odnose na pojedine dijelove zgrade u smislu namjene, uključeni su u tezaursus samo u onim slučajevima kada su odvojeni od glavne zgrade ili kada čine bitan dio veće građevine (npr. KRILO ZA SLUŽINČAD, eng. SERVICE WING).

Tezaursus je izrađen tako da osigura korisniku maksimalan odaziv pri pretraživanju baze podataka. Hijerarhijska struktura omogućava pretraživanje na različitim razinama ili prema različitim konceptima, u skladu s potrebama korisnika. Strukturiranjem upita na različite načine, npr. uključivanjem (ili isključivanjem) zapisa indeksiranih užim terminima ili srodnim terminima ili zajedno i s užim i sa srodnim terminima, moguće je proširiti ili suziti tražene podatke. Kako tezaursus pokriva termine za vrste spomenika, bit će najučinkovitiji u kombinaciji s drugim poljima baze koja imaju kontrolirani unos (npr. *Razdoblja* ili *Datum*), kako bi se pročistilo pretraživanje.

Tiskana inačica ovog tezaurusa sastoji se od klasifikacijske sheme i abecednog kazala, kojima prethodi kvalitetan uvod sa svim potrebnim objašnjenjima o njegovoj namjeni i upotrebi. U uvodnom dijelu nalazi se i mali pojmovnik za lakše razumijevanje teksta, u kojem su još jednom objašnjeni ranije upotrijebljeni izrazi poput *šireg pojma* (*broader term*), *generičkog odnosa* (*generic relationship*),

povlaštenog termina (*preferred term*) itd. Također je navedena i bibliografija koja je poslužila kao osnova za izradu tezaurusa, a potom slijede i dva obrasca. Prvi služi za prijavu predloženog termina grupi stručnjaka koja radi na održavanju tezaurusa, gdje se, osim podataka koje sadrži obrazac, traži i fotokopija publikacije u kojoj se pojavljuje predloženi termin. Drugi obrazac predviđen je za slanje komentara i primjedbi na postojeći tezaursus, a sve to govori u prilog ovom tezaursusu kao dinamičnom *alatu* za pretraživanje, koji se će se razvijati usporedo s daljnjom upotrebom i razvojem arhitektonske i arheološke terminologije.

Osim ovdje opisanog Tezaurusa spomeničkih vrsta (*The-saurus of Monument Types*), National Monuments Record Centre razvio je ili razvija još cijeli niz tezaurusa relevantnih za kulturnu baštinu, koji su dostupni i na internetu, na mrežnoj adresi <http://thesaurus.english-heritage.org.uk/frequentuser.htm>.

Tu posebice ističemo Tezaursus [arhitektonskih] elemenata (*Component Thesaurus*), jer je i on u velikoj mjeri korišten pri izradi tezaurusa koji je sastavni dio ovoga rada i to osobito prilikom obrade deskriptora koji su, u najvećem broju, uvršteni u klasu DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA, o čemu će biti više riječi kasnije, kada će biti opisana metodologija izrade hrvatskog tezaurusa.

MCC-DAP – Base de données Thésaurus

Preko mrežnih stranica francuskog Ministarstva kulture i komunikacije (<http://www.culture.gouv.fr/culture/inventai/patrimoine/>) moguće je pristupiti *online* bazama podataka koje vodi i održava ovo Ministarstvo, pa tako i bazama podataka u žarištu interesa ovoga rada. Radi se o koherentnom skupu baza podataka čiji je predmet bavljenja u najširem smislu kulturna baština. U relacijski model su povezane četiri uvjetno rečeno zasebne baze, od kojih je svakoj omogućen izravan pristup, nezavisno od drugih baza. Ono što povezuje taj model u jednu koherentnu cjelinu jest zajednički pojmovnik, pohranjen u petoj bazi tezaurusa.

Radi se o sljedećim bazama:

- bazi *Mérimée* koja sadrži 160.000 zapisa o graditeljskoj baštini u Francuskoj;
- bazi *Palissy* koja sadrži 260.000 zapisa o pokretnoj kulturnoj baštini, smještenoj u zgradama opisanim u bazi *Mérimée*;
- bazi *Mémoire* s 378.000 digitaliziranih fotografija, crteža i srodnih vizualnih zapisa, koji ilustriraju nepokretnu i pokretnu kulturnu baštinu iz dviju prethodno navedenih baza;
- bazi *Archidoc* koja obuhvaća 74.000 bibliografskih zapisa relevantnih za spomenike kulture obrađene kroz baze *Mérimée* i *Palissy*;
- te konačno bazu *Thésaurus* s 3.700 pojmova kojima su indeksirani zapisi o graditeljskoj i pokretnoj baštini u bazama *Mérimée* i *Palissy*.

69 TIMBER FRAMED HOUSE.

70 TIMBER FRAMED BUILDING.

71 RECTANGULAR ENCLOSURE.

Možemo reći da se u ovom slučaju radi o fasetnom tezaursu, koji je podijeljen u dvije fasete: *Graditeljstvo (Architecture)* i *Pokretne predmete (Objets mobiliers)*.

Unutar fasete *Graditeljstvo*, različite vrste građevina razvrstane su, uglavnom prema namjeni kojoj služe ili djelatnosti koja se u njima obavlja, u sljedećih osamnaest (18) klasa:

1. urbanizam
2. religija
3. pogrebne, komemorativne ili zavjetne građevine
4. upravna i javna namjena
5. pravosuđe, kaznene, odnosno policijske građevine
6. novčarska (financijska) namjena
7. zdravstvo i socijalna skrb
8. obrazovanje
9. kultura, znanost, sport i zabava
10. vojne građevine
11. stanovanje
12. poljoprivreda
13. trgovina
14. umjetnost i obrt
15. industrija
16. komunalni sustavi
17. vrtne arhitektura
18. zajednički pojmovi

Vidimo da već i u ovoj osnovnoj klasifikaciji nije moglo dosljedno biti provedeno jedinstveno načelo podjele građevina po funkciji, već su prvom klasom *urbanizam* obuhvaćeni pojmovi koji se odnose na aglomeracije (npr. *ville, cité, civitas*) i na gradske prostore (npr. *place, promenade, rue, quartie*), a posljednja, *zajednički pojmovi* sadrži zapravo arhitektonske elemente poput balkona, prozora, stuba ili pak građevine neidentificirane namjene.

Ova konceptualna nedosljednost karakteristika je svih tezaurusa spomeničkih vrsta i gotovo da ju je nemoguće izbjeći. Kasnije, kada u radu bude riječ o metodologiji primijenjenoj prilikom izrade hrvatskog tezaurusa, vidjet ćemo da je za pojmove koji su obuhvaćeni francuskom klasom *urbanizam* u hrvatskom tezaursu predviđena čitava jedna faseta pod imenom *povijesne cjeline*, a jednako tako je uvedena i klasa *dijelovi (elementi) građevina* koja otprilike pokriva *zajedničke pojmove* francuskog tezaurusa.

Francuska faseta *Pokretnih predmeta (Objets mobiliers)* sadrži devetnaest (19) klasa, no kako problematika pokretne kulturne baštine nadilazi okvire ovoga rada, nećemo se na njoj duže zadržavati. Spomenimo samo da se među pokretnim predmetima nalazi i klasa *arhitektonski elementi* koja se odnosi na *sitnije* arhitektonske elemente poput manufakturne plastike, ograda, pokrova, ali ponovo i balkona koji je već ranije bio svrstan među *zajedničke pojmove* fasete

Graditeljstvo (Architecture). Tu je, eto, još jedna nekonzistentnost ovog tezaurusa, koja je najvjerojatnije rezultat izvorno nezavisne gradnje tezaurusa posebno za nepokretnu, a posebno za pokretnu kulturnu baštinu, koji su naknadno integrirani u jedinstvenu cjelinu.

S obzirom na složenost problema s kojima se sastavljači ovakvih tezaurusa susreću, te nemogućnost nedvosmislenog razgraničavanja pokretne od nepokretne kulturne baštine (osobito kada se radi o arhitektonskim elementima i opremi građevina, koja može, ali i ne mora biti fiksirana za građevinu, te, ovisno o tome, nepokretna ili pokretna u doslovnom smislu, a jednako tako i u slučajevima mozaika, zidnih slika i orgulja) spomenuta nekonzistentnost u potpunosti je razumljiva i gotovo neizbježna i ne umanjuje rezultate njihova napora.

HEREIN tezaursus

Europska mreža o baštini (European Heritage Network – HEREIN) informacijski je sustav kojeg je 1999. pokrenulo Vijeće Europe, a dostupan je na mrežnoj stranici www.european-heritage.net. Isprva zamišljen kao vremenski ograničen projekt, HEREIN je danas prerastao u informacijski sustav neograničena trajanja, a okuplja nadležna konzervatorska tijela zemalja potpisnica *Europske kulturne konvencije*⁷². Ciljevi su HEREIN-a olakšati pristup kulturnoj baštini i informacijama o njoj uz pomoć suvremene informacijske tehnologije te osigurati stalan interaktivni informacijski sustav o kulturnoj baštini namijenjen kako upravnim tijelima, stručnjacima i ostalim sudionicima u baštinskim djelatnostima, tako i najširoj javnosti.

Osim komparativne baze podataka o nacionalnim baštinskim politikama država potpisnica Europske kulturne konvencije, koja čini okosnicu ovog *online* sustava, on nudi i druge sadržaje poput portala baštine, virtualnih izložbi, stručnog foruma, kalendara važnijih zbivanja vezanih uz zaštitu kulturne baštine, te, konačno, ono što je u kontekstu ovog rada i najznačajnije, višejezičnog tezaurusa s područja upravljanja graditeljskom i arheološkom baštinom, kako su one definirane odnosnim dokumentom Vijeća Europe.

Prema *Europskoj konvenciji o zaštiti arheološke baštine*,⁷³ arheološkom baštinom smatramo ... *sve ostatke i objekte, te ostale tragove čovjekovog postojanja iz proteklih razdoblja: 1. čija zaštita i proučavanje pomažu rekonstrukciju povijesti čovječanstva i njegova odnosa s prirodnim okolišem; 2. za koje su arheološka iskopavanja i otkrića glavni izvori saznanja; 3. koji se nalaze na prostoru pod jurisdikcijom zemalja potpisnica konvencije*. Drugim riječima, to su građevine, skupine građevina, arheološki lokaliteti i zone, pokretni predmeti

72 European cultural convention (Paris, 19 December 1954). (ETS No. 18).

73 European convention on the protection of the archaeological heritage (La Valletta, 16 January 1992). (ETS No. 143).

te spomenici drugih vrsta kao i njihov kontekst, bez obzira nalaze li se na kopnu ili u moru, odnosno pod vodom.

Graditeljska je baština definirana konvencijom iz Grana-de⁷⁴ iz 1985. godine, a obuhvaća: "1. *spomenike*: sve građevine povijesnog, arheološkog, umjetničkog, društvenog ili tehničkog značaja, zajedno s njihovom opremom; 2. *skupine građevina*: homogene skupine urbanih ili ruralnih građevina povijesnog, arheološkog, umjetničkog, znanstvenog, društvenog ili tehničkog značaja, koje tvore prepoznatljive topografske jedinice; 3. *područja*: izgrađene zone oblikovane zajedničkim djelovanjem čovjeka i prirode, koje zbog svojih specifičnosti mogu biti topografski definirane, a povijesnog su, arheološkog, umjetničkog, znanstvenog, društvenog ili tehničkog značaja."

U budućnosti predviđa se širenje problematike i na zaštitu prirodnog i antropogenog krajolika, kao i krajolika oblikovana zajedničkim djelovanjem prirode i čovjeka, sukladno razmjerno novoj *Europskoj konvenciji o zaštiti krajolika*⁷⁵ iz 2000. godine.

Sukladno netom opisanom predmetu interesa cjelokupnog HEREIN sustava, višjezični tezaurus koji je u sklopu sustava razvijen obuhvaća prosječno petstotinjak pojmova s područja **upravljanja** kulturnom baštinom na svakom od uvrštenih jezika. U početku je tezaurus bio trojezičan (francusko-englesko-španjolski), no kasnije je proširen uključivanjem još jedanaest jezika (bugarski, grčki, hrvatski, mađarski, litvanski, nizozemski, njemački, poljski, portugalski, rumunjski i slovenski), tako da sadrži preko 500 pojmova na svakom od ukupno četrnaest jezika.

Tezaurus je dostupan na adresi <http://www.herein-system.eu/thesaurus-presentation>. Pojmovi su crpljeni iz raspoloživih dokumenata kao što su izvještaji o nacionalnim politikama, preporuke, konvencije i sl., pa se uglavnom radi o administrativnoj terminologiji s područja upravljanja kulturnom baštinom, a samo su manjim dijelom zastupljeni pojmovi koji se izričito tiču spomeničkog nazivlja. Tezaurus je podijeljen u devet (9) osnovnih klasa, a to su:

1. ČINITELJI (PRAVNE I FIZIČKE OSOBE)
2. KATEGORIJE (VRSTE) KULTURNE BAŠTINE
3. DOKUMENTACIJA
4. PRAVNI SUSTAVI
5. INTERVENCIJE
6. STRUČNA NAOBRABRA
7. PRISTUP I INTERPRETACIJA
8. GOSPODARSKI I FINANCIJSKI SUSTAVI
9. OPĆI POJMOVI

Pojmovi koji su relevantni s aspekta ovoga rada smješteni su u klasu 2. *Kategorije (vrste) kulturne baštine* i u hijerarhijskom prikazu tezaurusa razmješteni su na sljedeći način:

⁷⁴ Convention for the protection of the architectural heritage of Europe (Granada, 3 October 1985). (ETS No. 121).

⁷⁵ European landscape convention (Florence, 20 October 2000). (ETS No. 176).

• kategorije kulturne baštine

- područja
 - arheološka područja
 - arheološki krajolici
 - kulturni krajolici
 - urbani krajolici
 - povijesna područja
 - povijesna mjesta i spomenici
 - bojna polja
 - povijesne jezgre
 - povijesni parkovi
 - parkovi i vrtovi
 - nalazišta
 - zaštićena područja
 - arheološki parkovi
 - zaštićene zone
 - kontaktne zone
 - granica zaštićene zone
 - područja zaštićenog krajobraza
 - nacionalni parkovi
 - regionalni parkovi
 - ruralne zone
 - spomenički lokaliteti
 - arheološki lokaliteti
 - zaštićeni arheološki lokaliteti
 - izgrađena područja
 - povijesna naselja
 - prirodna baština
 - zaštićeni spomenički lokaliteti
 - graditeljska baština nacionalnog značaja (BG)⁷⁶
 - povijesni spomenici (PL)⁷⁷
 - UNESCO-ova svjetska baština
 - zaštićeni arheološki lokaliteti
 - mjesta brodoloma
 - šumovita područja
- kulturno dobro
 - arhitektonski elementi
 - dekorativni elementi
 - nepokretni objekti
 - građevine
 - građevine izvan upotrebe
 - povijesne građevine
 - kulturna mjesta
 - registrirani spomenici (nacionalna razina)
 - registrirani spomenici (lokalna razina)
 - oprema građevine
 - spomenici
 - ruševine

⁷⁶ Radi se o izvorno bugarskom terminu, koji je na engleski preveden kao "architectural reserve" što se čini dosta nespretnim, no, s obzirom na to da je iz bilješke o primjeni vidljivo da se radi o specifičnoj, najvišoj razini zaštite pojedinih skupina kulturne baštine ili njihovih dijelova, za koje se smatra da su od nacionalnog značaja, pojam je na hrvatski preveden na taj način.

⁷⁷ Tip pravne zaštite specifičan za poljsku legislativu; radi se zapravo o registriranom nepokretnom spomeniku kulture ili nacionalnom parku, koji je od izuzetnog nacionalnog značaja, a koji na prijedlog ministra kulture takvim proglašava predsjednik Republike.

- pokretni predmeti
 - arheološki materijal
 - arheološki predmeti
 - zaštićeni objekti
 - registrirani predmeti
 - evidentirani predmeti
 - umjetnička djela
- zaštićeni elementi
 - registrirani elementi
 - evidentirani elementi
- zaštićeno vlasništvo
 - registrirano vlasništvo
 - zaštićene građevine
 - registrirane građevine
 - registrirane građevine (lokalna razina)
- ostatci
 - arheološki ostatci
- baština
 - antropološka baština
 - etnografska baština
 - arheološka baština
 - graditeljska baština
 - kulturna baština
 - dokumentacijska baština
 - knjižnična baština
 - povijesna baština
 - industrijska baština
 - nematerijalna baština
 - intelektualna baština
 - krajobrazna baština
 - maritimna baština
 - vojna baština
 - spomenička baština
 - graditeljska baština
 - pokretna baština
 - prirodna baština
 - pećinska baština
 - fotografska baština
 - zaštićena baština
 - sakralna baština
 - ruralna baština
 - znanstvena baština
 - tehnička baština
 - urbana baština
 - baština plovnih puteva
- spomenički značaj
 - antropološki značaj
 - etnografski značaj
 - arheološki značaj
 - umjetnički značaj
 - kulturni značaj
 - ekološki značaj
 - botanički značaj
 - folklorni značaj
 - povijesni značaj
 - industrijski značaj
 - krajobrazni značaj
 - paleontološki značaj

- slikovitost
- regionalni značaj
- znanstveni značaj
- tehnički značaj

Kao što je vidljivo iz gore izlistanih pojmova, HEREIN tezaurus ne ulazi dublje u tipologiju samih spomeničkih vrsta i stoga se pri izradi hrvatskog tezaurusa spomeničkih vrsta nije nametnuo kao izrazito koristan. No, bez obzira na potrebe samog tezaurusa spomeničkih vrsta koji i jest tema ovoga rada, Hrvatska se kao članica mreže HEREIN uključila u radnu grupu za izradu tezaurusa, tako da su pojmovi iz HEREIN tezaurusa prevedeni, odnosno "mapirani" s hrvatskim pojmovima te su u PDF formatu dostupni na adresi <http://www.herein-system.eu/thesaurus-presentation>.

METODOLOGIJA PRIMIJENJENA PRI IZRADI TEZAUUSA SPOMENIČKIH VRSTA

Nakon temeljito proučene stručne literature i izvršenih analiza u ovom radu opisanih tezaurusa kulturne baštine, na temelju međunarodnih standarda za izradu tezaurusa (ISO 2788:1986; odnosno HRN ISO 2788:1999 i ISO 5694:1985), sastavljena je struktura baze podataka, uz pomoć koje će biti kompilirani i obrađivani pojmovi samog tezaurusa.

Struktura podataka, odnosno *deskriptorska rečenica* za svaki pojedini deskriptor izgleda ovako:

DESKRIPTOR Preporučeni pojam

UZ	Uporabi za (izvornik: UF – use for); pojam koji slijedi kraticu nije preporučeni, već istoznačan ili bliskoznačan pojam.
KL	Klasa (izvornik: TT – top term); pojam koji slijedi kraticu naziv je najšire skupine, odnosno klase kojoj pojedini pojam pripada.
ŠP	Širi pojam (izvornik: BT – broader term); pojam koji slijedi kraticu označuje prvi viši, deskriptoru nadređeni pojam.
UP	Uži pojam (izvornik: NT – narrower term); pojam koji slijedi kraticu označuje prvi niži, deskriptoru podređeni pojam.
SP	Srodni pojam (izvornik: RT – related term); pojam koji slijedi kraticu konceptualno je povezan s deskriptorom, ali nije istoznačnica, bliskoznačnica, širi ili už pojam.
N	Napomena o primjeni (izvornik: SN – scope note); napomena kojom je objašnjeno ili pojašnjeno značenje deskriptora, odnosno naputak za upotrebu.

- IZV** Izvor (nije uvjetovan standardom); navodi se bibliografska jedinica koja je izvor pojma. Ako se pojam nalazi u više izvora, navodi se onaj/ oni, koji su poslužili kao izvor za sastavljanje *Napomene o primjeni (N)*.
- AAT** Ekvivalent iz *Art and Architecture Thesaurus* (nije uvjetovan standardom). Ako ekvivalent ne postoji, unesena je oznaka **0**, a ako ekvivalencija (istovrijednost)⁷⁸ nije potpuna, ispred pojma je dodana oznaka +/-.
- IG**⁷⁹ Ekvivalent iz *MCC-DAP – Base de données Thésaurus* (nije uvjetovan standardom). Ako ekvivalent ne postoji, unesena je oznaka **0**, a ako ekvivalencija (istovrijednost) nije potpuna, ispred pojma je dodana oznaka +/-.
Ako se ekvivalent nalazi u faseti *Pokretnih predmeta* francuskog tezaurusa, u zagradu je iza pojma dodana kratica **OM** – *Objets mobiliers*.
- NMRT**⁸⁰ Ekvivalent iz *NMRC-ovog Thesaurus of Monument Types* (nije uvjetovan standardom). Ako ekvivalent ne postoji, unesena je oznaka **0**, a ako ekvivalencija (istovrijednost) nije potpuna, ispred pojma je dodana oznaka +/-.
Ako se ekvivalent nalazi u engleskom tezaursu arhitektonskih elemenata (*NMR Components Thesaurus*), u zagradu je iza pojma dodana kratica **C** – *Components*.

Za nedeskriptore, dakle sporedne odrednice ili nepreporučene pojmove, struktura zapisa bitno je jednostavnija, točnije, to je samo uputnica za upotrebu odgovarajućeg deskriptora:

NEDESKRIPTOR Nepreporučeni pojam

U Uporabi (izvornik USE – use); pojam koji slijedi kraticu preporučeni je pojam, u slučaju kad postoji mogućnost izbora između istoznačnih ili blisko značnih pojmova.

Kao što i predviđaju međunarodne norme koje razlikuju dvije metode izgradnje tezaurusa – induktivnu i deduktivnu, također su prilikom izrade ovog tezaurusa simultano primjenjivane obje. Razlog tomu bilo je postojanje računalnih

baza podataka kulturne baštine iz kojih je trebalo iscrpiti sve termine, podvrgnuti ih rječničkoj kontroli i uvrstiti u tezaurus, dok je s druge strane bilo poznato da termini koji su se otprije pojavljivali u praksi evidentiranja i dokumentiranja kulturne baštine neće biti dovoljni za kvalitetno indeksiranje graditeljske baštine, te da će terminologiju biti potrebno obogatiti i drugim terminima iz tiskanih izvora poput rječnika, enciklopedija, monografija i druge stručne literature.

Na temelju postojećih, u poglavlju 2.3. *Klasifikacija spomenika kulture* podrobno opisanih klasifikacija, a najviše se oslanjajući na najdovršeni primjer iz 1987. godine⁸¹ te uz konzultaciju klasifikacija u ovom radu prikazanih relevantnih stranih tezaurusa, izrađena je klasifikacija, koja je u konačnici poprimila sljedeći oblik:

1. ARHEOLOŠKA BAŠTINA
2. DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
3. GRADITELJSKI SKLOPOVI
4. GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
5. GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
6. GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, EL-EVACIJI I POLOŽAJU
7. GRAĐEVINE U PROMETU
8. GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU
9. MEMORIJALNE GRAĐEVINE
10. SAKRALNE GRAĐEVINE
11. SEPULKRALNE GRAĐEVINE
12. STAMBENE GRAĐEVINE
13. TERMINI KANDIDATI
14. URBANA OPREMA
15. VODOOPSKRBNJE I VODOODVODNE GRAĐEVINE
16. VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
17. VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI

Ona je odmah po izradi računalne aplikacije unesena u bazu podataka, a kako su pridodavani novi pojmovi, početne klase su tijekom rada ponešto modificirane, primjenjujući tako nakon početne induktivne metode i deduktivnu metodu.

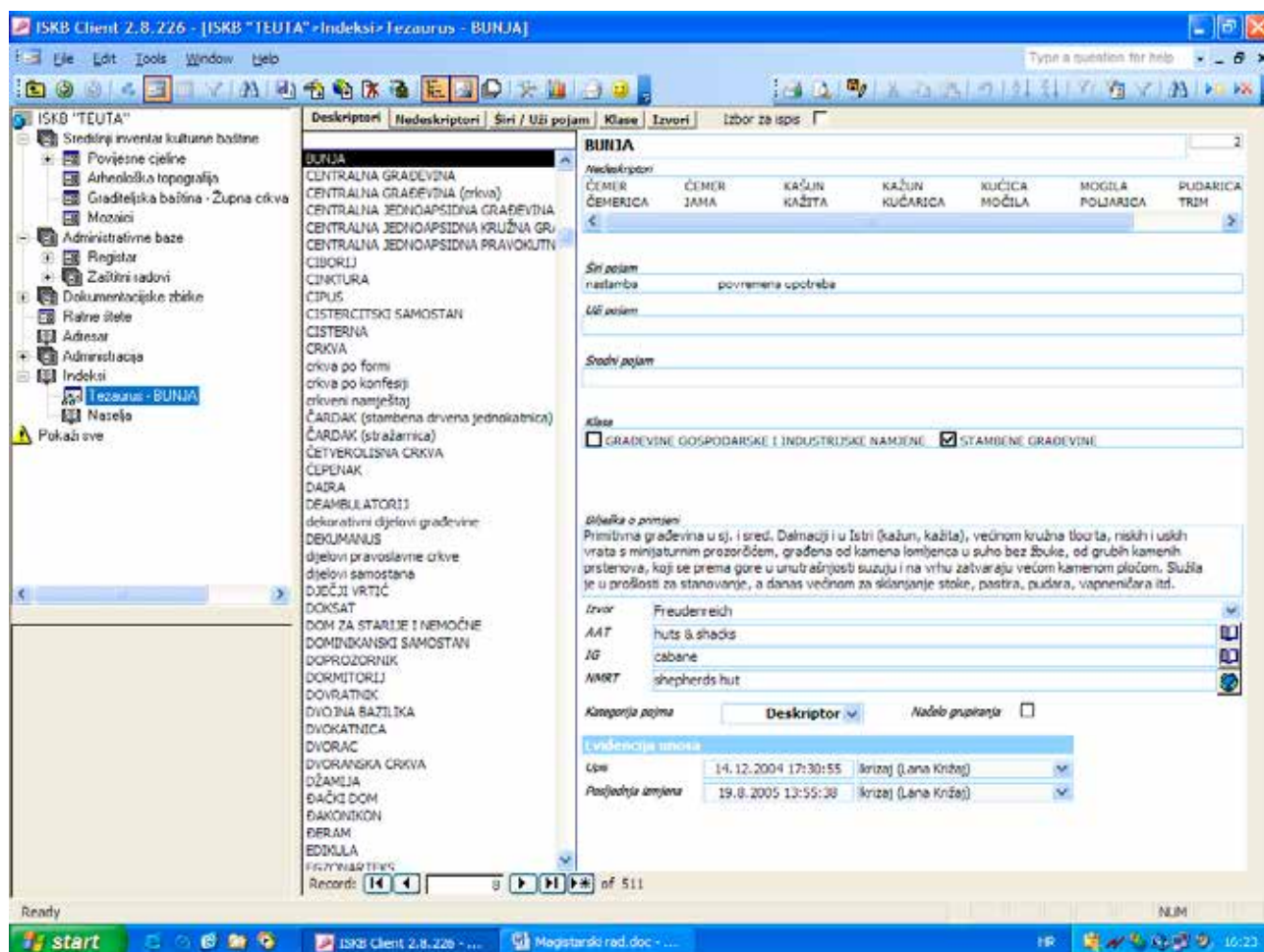
Ponajprije su pomno iščitane *Enciklopedija likovnih umjetnosti* i *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, iz kojih su redom izvađeni svi pojmovi vezani uz spomeničku tipologiju. Kako je bilo i predmnijevano, a tijekom rada pokazalo se točnim, ove enciklopedije nisu toliko obilovale samim spomeničkim nazivljem, već u većoj mjeri nazivljem dijelova građevina (bilo prostornim, konstruktivnim ili

78 Sukladno standardu za izradu višejezičnih tezaurusa ISO 5964:1985, razlikujemo tri vrste ekvivalencije (istovrijednosti): potpunu, djelomičnu i nepotpunu, te četvrtu mogućnost kada ekvivalentni pojam uopće ne postoji. Smatrano je da za potrebe ovoga pojmovnika nije nužno razlikovati djelomičnu i nepotpunu ekvivalenciju, pa su pojmovi takve vrste u tezaursu tretirani jednako, odnosno dobili su prefiks +/-.

79 Kratica IG (*Inventaire général*) zadržana je radi bolje preglednosti, ali i uvriježenosti i veće prepoznatljivosti tog naziva u odnosu na današnje ime nadležnog francuskog ministarstva (Ministère de la Culture et de la Communication).

80 National Monuments Record Thesaurus.

81 IVO MAROEVIĆ, 2001., 82-117.

6 ISKB "Teuta": Tezaurus spomeničkih vrsta – izgled korisničkog sučelja

Cultural Heritage Information System "Teuta": Thesaurus of monument types – layout of the user interface

dekorativnim)⁸². S obzirom na to da su već ranije učinjene analize ukazivale na činjenicu da spomeničko nazivlje nema veliki udio u korpusu hrvatskog jezika, kakav primjerice ima u engleskom jeziku, te uzimajući u obzir da hrvatski jezik također oskudijeva stručnim rječnicima, odlučeno je da se i svi takvi termini, dakle oni koji se odnose na dijelove građevina, uvrste u tezaurus. Iako ovoga trenutka, s obzirom na sadržaj baza podataka unutar ISKB-a "Teuta", njihova primjena neće biti od veće važnosti za indeksiranje pojedinih zapisa, procijenjeno je da će jedan takav tiskani, ali i elektronički rječnik, kao sastavni dio ISKB-a "Teuta", biti od velike pomoći stručnjacima pri dokumentiranju kulturne baštine te da će doprinijeti boljem razumijevanju podataka sadržanih u sustavu.

Ostali pojmovi crpljeni su iz stručne literature popisane u prilogu ovoga rada te, kao što je već rečeno, iz baze *Graditeljske baštine* u sklopu ISKB-a "Teuta".

Kako su pojmovi prikupljeni te leksički i stručno obrađivani, istovremeno je uspostavljena semantička mreža, odnosno pojmovi su smješćavani u odnose jednakosti te hijerarhijske i srodne odnose.

Tezaurus sadrži ukupno 809 pojmova, od kojih je 487 deskriptora, 272 nedeskriptor i 50 fasetnih indikatora, nazvanih načelima grupiranja. Oni se prema ISO standardima nazivaju *node labels*, što je u hrvatskoj inačici norme (HRN ISO 2788:1999) prevedeno kao čvrne oznake, koje služe kao indikatori fasete, a pokazuju logičku osnovu na kojoj se temelji hijerarhija, odnosno načelo po kojemu su pojmovi grupirani (okupljeni). U načelu, ti pojmovi ne služe za indeksiranje niti pretraživanje zapisa, već pomažu korisniku u lakšem snalaženju unutar tezaurusa.

Za razliku od deskriptora, koji su u ispisu tezaurusa tiskani velikim slovima i masnije otisnuti (**BOLD**), te nedeskriptora koji su tiskani velikim slovima (NEMASNO), **načela grupiranja** tiskana su malim, masno otisnutim slovima.

Računalnu aplikaciju za kompilaciju tezaurusa izradila je suradnička informatička tvrtka, koja je od 2002. godine radila i na izgradnji cjelokupnog ISKB-a "Teuta" (sl. 6). U

⁸² Od ukupno 487 deskriptora, 139 deskriptora razvrstano je u klasu DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA, što iznosi 28,5 %, odnosno gotovo trećinu pojmova ovog pojmovnika.

The screenshot shows the ISKB 'Teuta' client interface. The title bar indicates the application is 'ISKB "TEUTA" - Središnji inventar kulturne baštine - Graditeljska baština - Vojarna "Radićeva"'. The main window is divided into several sections:

- Lokacija (Location):** Includes fields for 'Mjesto i pl. broj' (Karlovac 47000), 'Dio naselja (lokalitet)' (Zvezda), 'Otok' (empty), 'Adresa' (Radićeva 008/10), 'Županija' (Karlovačka), 'Općina' (Karlovac), and 'Nadležna ustanova' (Konzervatorski odjel u Karlovcu).
- Klasifikacija 1 (Classification 1):** A table with columns 'vrsta' (type), 'klasifikacija 2' (classification 2), and 'razlozje' (reason). The entry 'VOJARNA' is highlighted with a red circle, with 'VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE' (military and defense buildings) in the second column.
- Povijesna cjelina (Historical area):** Includes 'Katastarski podaci' (cadastral data) and 'Dokumenta' (documents).
- Stanje spomenika (Monument status):** Includes 'Pravni status prije revizije' (legal status before revision) and 'Pravni status nakon revizije' (legal status after revision).

7 ISKB "Teuta" – primjer zapisa u bazi *Graditeljske baštine* indeksiran pojmom iz *Tezaurusa spomeničkih vrsta* (sučelje za unos podataka)

Cultural Heritage Information System "Teuta" – example of record in the *Architectural heritage* data base by indexed term from the *Thesaurus of monument types* (data entry interface)

prvoj je fazi aplikacija za tezaurus izrađena kao samostalna aplikacija, a po unosu glavnine pojmova i izvršenim nužnim programskim korekcijama ta je aplikacija ugrađena u ISKB "Teuta" i povezana s bazom *Graditeljske baštine*, točnije poljem 3.2. *Vrsta spomenika*.

Po rječničkoj i stručnoj provjeri pojmova i uspostavljene semantičke mreže, izvršeno je probno indeksiranje spomenika *graditeljske baštine* na području Karlovačke županije. Indeksirano je 555 spomenika s područja rečene županije i to tako da je u polju okruženom crvenom elipsom (sl. 7) izabran jedan ili više odgovarajućih deskriptora iz *Tezaurusa spomeničkih vrsta*, kojemu je pridružena i odgovarajuća klasa (privremeni naziv polja: *Klasifikacija 2*⁸³).

Razvijeno je i posebno sučelje za pretraživanje baze *Graditeljske baštine* po različitim kriterijima, pa tako i po vrsti i/ili klasi kojoj spomenik pripada.

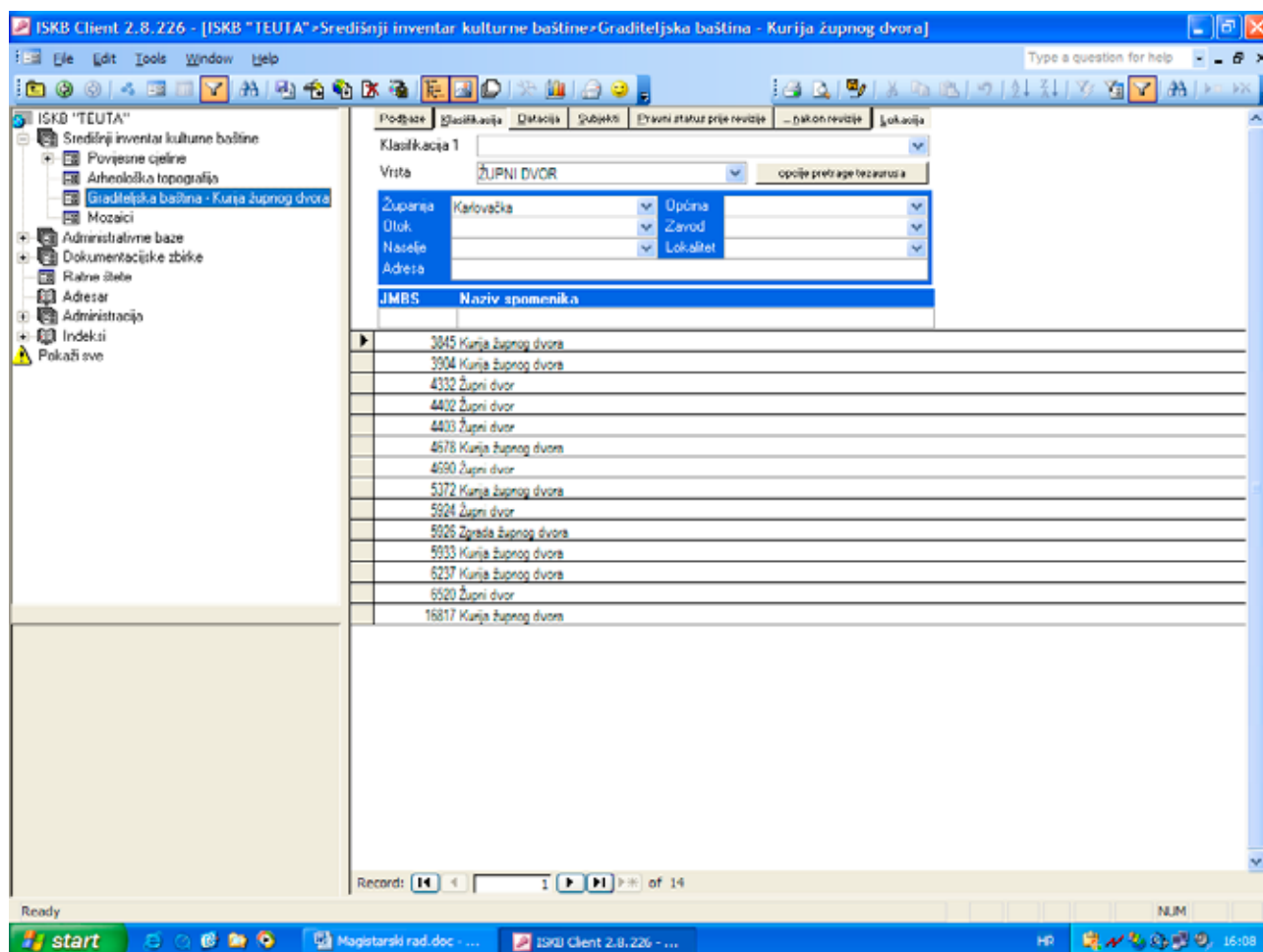
Prilikom pretrage baze *Graditeljske baštine* pomoću tezaurusa (sl. 8), na upit za vrstu spomenika "ŽUPNI DVOR" dobivamo odgovor od četrnaest (14) župnih dvorova na području Karlovačke županije. Bez obzira na to što su nazivi spomenika u bazu upisani na neujednačen način (polje 1.1. *Ime (naziv) spomenika*), pravilnom indeksacijom pomoću deskriptora "ŽUPNI DVOR" u polju 3.2. *Vrsta spomenika*, dobivamo točan i jednoznačan odgovor na upit koliko građevina te vrste postoji na području Karlovačke županije.

Također je kroz bazu tezaurusa ostvarena izravna veza sa stranim online tezaurusima čiji su ekvivalentni pojmovi prepoznati u hrvatskom tezaurusu.

Tako se pritiskom na dugme pored jednog od tri polja korisničkog sučelja tezaurusa, koja nose oznake *AAT*, *IG* i *NMRT*, a u koja su upisani ekvivalentni pojmovi iz tih tezaurusa, otvara odabrani pojam u jednom od rečenih tezaurusa.

Tako se, primjerice, iz zapisa za BUNJU hrvatskog tezaurusa, pritiskom na dugme označeno strelicom (sl. 9), otvara zapis za isti spomenički tip – CABANE – u francuskom tezaurusu (sl. 10).

83 U polju iznad opisanog koje nosi naziv *Klasifikacija 1* privremeno je zadržana stara klasifikacija, dok svi zapisi u bazi ne budu indeksirani pomoću novog tezaurusa.

8 ISKB "Teuta": baza *Graditeljske baštine* (sučelje za pretraživanje podataka) – primjer pretrage pomoću tezaurusa

Cultural Heritage Information System "Teuta": *Architectural heritage data base* (data search interface) – example of search by using the thesaurus

Također su već prije početka izrade računalne aplikacije bili osmišljeni i ispisi pojmova, tj. cjelokupnog tezaurusa. Tu je kao obrazac poslužila tiskana inačica NMR-ovog *The-saurus of Monument Types*, koja se činila najpreglednijom i najprikladnijom za upotrebu. Tako u ispisanom obliku koji se nalazi u drugom dijelu ovoga rada tezaurus sadrži:

- 1) hijerarhijski ispis po klasama
- 2) abecedni ispis s detaljno obrađenim pojmovima.

U hijerarhijskom ispisu pojavljuju se samo deskriptori, gdje je vidljiv njihov razmještaj u hijerarhijskom stablu.

Abecednim ispisom obuhvaćeni su svi pojmovi – deskriptori, nedeskriptori i načela grupiranja, obrađeni prema strukturi opisanoj na početku ovoga poglavlja.

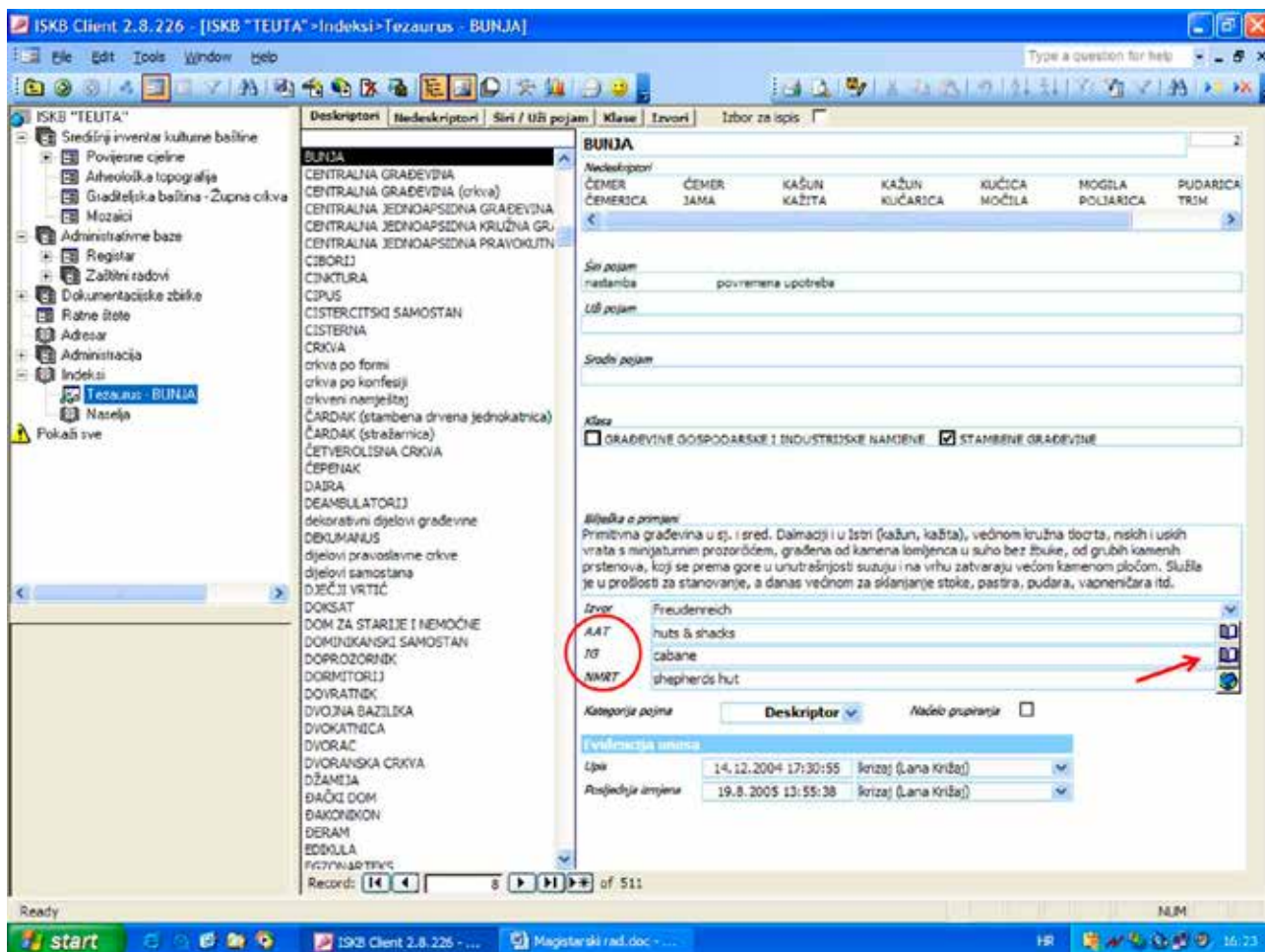
Održavanje i daljnji razvoj Tezaurusa spomeničkih vrsta

Dakako da izradom ovog pojmovnika nije završen rad na uspostavljanju jedinstvene nomenklature hrvatske kulturne baštine i da je on tek polazišni model, na osnovi kojega bi trebao biti izgrađen cjeloviti tezaurus, koji će obuhvaćati i ostale velike skupine kulturne baštine, kao što su povijesne

cjeline i arheološka nalazišta u segmentu nepokretne kulturne baštine, a jednaka je potreba i za uspostavljanjem tezaurusa za pokretnu i nematerijalnu kulturnu baštinu.

Pa ni u segmentu graditeljskog naslijeđa, ne može se reći da je ovaj pojmovnik sveobuhvatan i da se vremenom neće pokazati potreba za njegovom dopunom, redefiniranjem pojedinih termina, uspostavljanjem novih, a ukidanjem postojećih klasa i ostalih intervencija koje jedan takav otvoreni sustav zahtijeva. No, način na koji je on programski riješen predvidio je sve te potrebe, stoga možemo reći da je računalna aplikacija izrađena za ovaj pojmovnik nadasve fleksibilna te dopušta neograničeno dodavanje novih pojmova u tezaurus, osnivanje novih klasa, preimenovanje postojećih, te neograničeno hijerarhijsko širenje.

Daljnji rad na održavanju tezaurusa zamišljen je tako da samo osoba odgovorna za njegov razvoj i održavanje ima pravo pristupa i promjena u čitavom tezaurusu. Drugim korisnicima tezaurus je dostupan samo za čitanje i upotrebu, što znači da oni pomoću njega mogu indeksirati zapise u bazi i koristiti ga za sve potrebe koje im njihov posao postavlja, ali ne mogu mijenjati niti dodavati pojmove,

9 ISKB "Teuta": Tezaurus spomeničkih vrsta – način ostvarenja izravne veze sa stranim online tezaurusima

Cultural Heritage Information System "Teuta": *Thesaurus of monument types* – modality of establishing a direct link to foreign online thesauruses

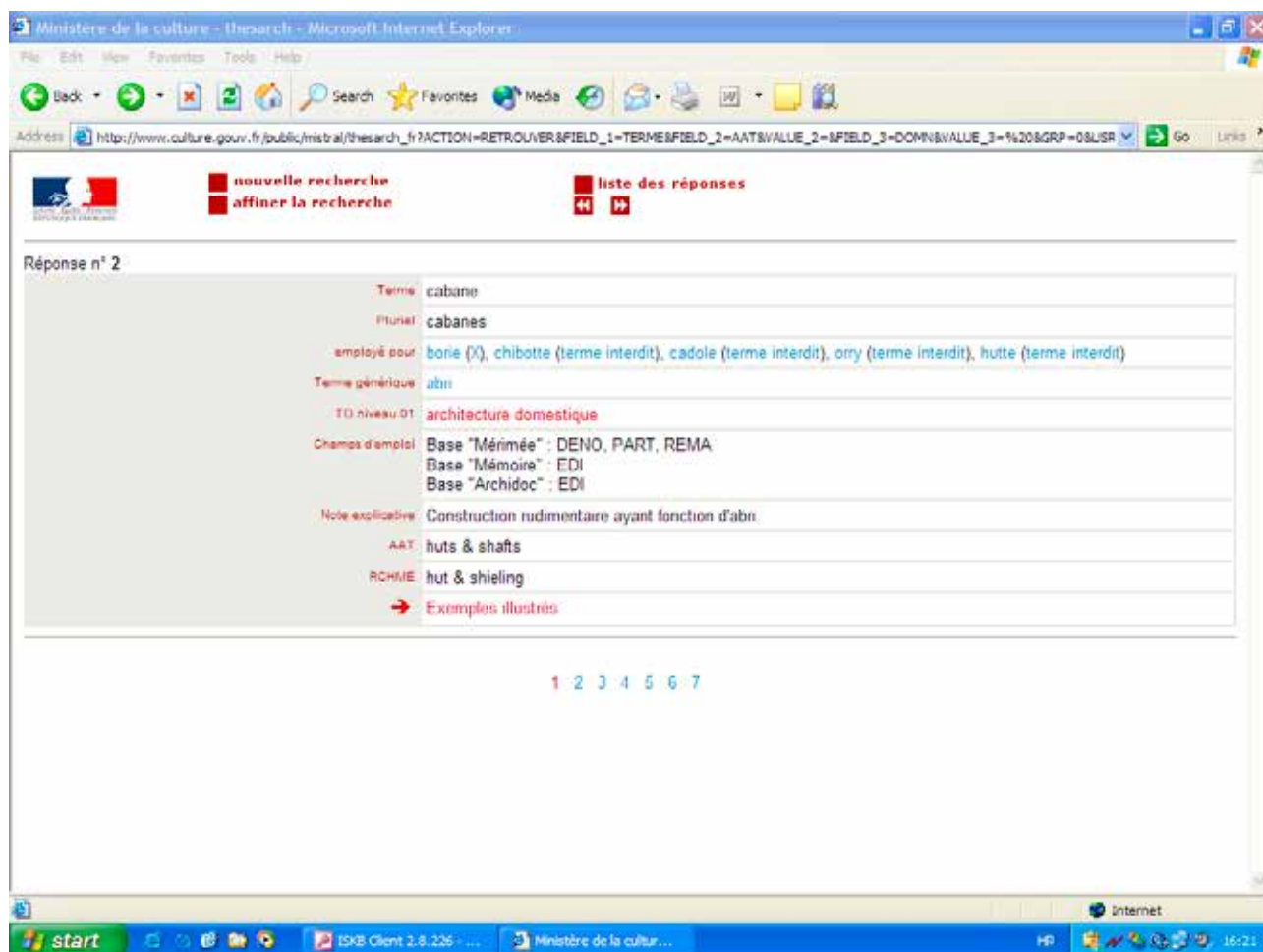
vršiti promjene u pojmovnim međudnosima i slično. No, kako bi se tezaurus zaista održao živim sustavom i dalje obogaćivao novim pojmovima, otvorena je posebna klasa deskriptora, nazvana TERMINI KANDIDATI kako bi svi korisnici mogli, kada u literaturi ili svom radu naiđu na pojam koji dosad nije obuhvaćen tezaurusom, dodati novi, predloženi termin u spomenutu klasu. Tada taj termin zaprima administrator tezaurusa na daljnju obradu – prije svega rječničku i stručnu provjeru, na temelju koje će odlučiti o uvrštavanju pojma u tezaurus, te ga odrediti kao deskriptor ili nedeskriptor, definirati ga i sastaviti bilješku o njegovoj primjeni te ga svrstati na odgovarajuće mjesto unutar semantičke mreže.

Preporučljivo bi bilo da se pojedinim tematskim segmentima tezaurusa bave stručnjaci konzervatori, specijalisti za određene segmente baštine, uz pomoć i usmjeravanje administratora tezaurusa.

ZAKLJUČAK

Kako bi se stvorio red od onoga što bi inače moglo predstavljati nered, stručnjaci različitih djelatnosti, a posebno

informatički stručnjaci ulažu goleme napore kako bi osmislili, dogovorili i uspostavili standarde čiji je krajnji cilj učiniti dostupnima i upotrebljivima informacije i znanje. Iako se najčešće upotrebom standarda pokušava postići određena razina kvalitete, moramo biti svjesni činjenice da standardi nužno predstavljaju kompromis, koji će u nekim situacijama poboljšati kvalitetu, ali je u drugim slučajevima mogu umanjiti. Stoga standardiziranje terminologije svugdje, pa tako i na polju spomeničkog nazivlja, treba provoditi nadasve oprezno i promišljeno. Kada bismo u inventarima spomenika kulture, u želji da uštedimo vrijeme i ubrzamo proces prikupljanja i obrade podataka, posegli za pretjeranim pojednostavljivanjem nazivlja, to bi nužno dovelo do gubitka važnog dijela informacija. Svoditi primjerice sve vrste sakralnih građevina kao što su *crkve*, *župne crkve*, *katedrale*, *kapele*, *grobne kapele*, *pravoslavne crkve*, *parohijske crkve*, *grkokatoličke crkve*, *proštenjarske crkve* itd., u želji za ujednačavanjem nazivlja i efikasnijim pretraživanjem podataka, pod zajednički nazivnik *crkve*, značilo bi nesaglediv gubitak dragocjenih informacija o spomenicima, koje su sadržane već u samim njihovim nazivima. Iako moramo biti svjesni

10 MCC-DAP – Base de données Thésaurus – primjer zapisa (pojam CABANE)

MCC-DAP – Base de données Thésaurus – example of record (term CABANE)

činjenice da svaka terminološka kontrola i svaki pomak od prirodnog k umjetnom, kontroliranom jeziku dovodi do stanovitog osiromašenja i ograničenja u izražavanju određenih koncepata, ipak nam današnja tehnologija omogućava i da se pomoću takvih kontroliranih rječnika kao što je tezaurus ne udaljimo pretjerano od izvornog smisla prirodnog jezika.

S obzirom na činjenicu da se, usporedo s protokom vremena, broj spomenika kulture neprestano povećava, a suvremena konzervatorska stremljenja sve više pomiču vremenske granice i mijenjaju kriterije za procjenu spomeničke vrijednosti, količina podataka o kulturnoj baštini ubrzano raste. Kako bismo spriječili nastajanje kaosa, moramo pokušati uspostaviti red. Tezaurus spomeničkih vrsta tek je jedan od koraka u uspostavljanju tog reda i njegovu realizaciju nećemo moći odlagati unedogled. Poučeni primjerima i iskustvima drugih, lakše ćemo donijeti odluku kako riješiti taj problem – preuzimanjem, prevođenjem i prilagodbom nekog od postojećih tezaurusa ili gradnjom vlastitog tezaurusa *ab initio*. Izvjesno je da donošenje takve odluke zahtijeva temeljito poznavanje kako relevantnih postojećih tezaurusa, tako i same metodologije izrade tezaurusa, kako bismo

mogli procijeniti potrebno vrijeme, posao i sredstva i vidjeti što je u konačnici isplativije i što jamči bolje rezultate.

Postojanje jednog tako bogatog i opsežnog tezaurusa kao što je Gettyjev AAT i njegova tendencija prerastanja u međunarodni standard može nas odvesti u zabludu kako je moguće prekrivenih ruku čekati trenutak kada će se to dogoditi. Zavaravati se da će on zadovoljiti sve specifičnosti naše kulturne baštine, ako i sami ne budemo pridonijeli njegovoj izradi, jest iluzorno. Sjetimo se iskustva Engleza i njihovog vlastitog tezaurusa, mada se radi o istom govornom području kao i u slučaju AAT-a – ne govori li to dovoljno kako u prilog specifičnosti pojedinih *nacionalnih* baština, tako i u prilog očuvanju vlastitog kulturnog identiteta iskazanog među ostalim i jezikom?

DRUGI DIO

TEZAVURUS SPOMENIČKIH VRSTA: GRADITELJSKA BAŠTINA

HIJERARHIJSKI ISPIS PO KLASAMA

POPIS KLASA:

1. ARHEOLOŠKA BAŠTINA
2. DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
3. GRADITELJSKI SKLOPOVI
4. GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
5. GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
6. GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POLOŽAJU
7. GRAĐEVINE U PROMETU
8. GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU
9. MEMORIJALNE GRAĐEVINE
10. SAKRALNE GRAĐEVINE
11. SEPULKRALNE GRAĐEVINE
12. STAMBENE GRAĐEVINE
13. TERMINI KANDIDATI
14. URBANA OPREMA
15. VODOOPSKRBNNE I VODOODVODNE GRAĐEVINE
16. VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
17. VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI

KLASA: ARHEOLOŠKA BAŠTINA

- AKVEDUKT
- AMFITEATAR
 - ARENA
- ARA
- BAZILIKA (antička)
- BAZILIKA (forma)
- BAZILIKA (kršćanska)
 - DVOJNA BAZILIKA
 - OTVORENA BAZILIKA
- CIPUS
 - LIBURNISKI CIPUS
- FORUM
- GRADINA
 - OPPIDUM
 - REFUGIJ
- GROBIŠTE
- HIPODROM
- HRAM
 - NAOS
- KASTRUM
 - DEKUMANUS
 - KARDO
- KLOAKA
- KONSIGNATORIJ
- OSTAVA
- PALISADA
- POLJE SA ŽARAMA
- SPOLIJ
- STELA
- TEATAR (antički)
- TERME
 - APODITERIJ
 - BAZEN
 - FRIGIDARIJ
 - HIPOKAUST
 - KALDARIJ
 - TEPIDARIJ

- TUMUL
- ZEMUNICA (arheologija)

KLASA: DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA

- dekorativni dijelovi građevine
 - ARKATURA
 - ATIKA
 - BALUSTRADA
 - ▶ BALUSTER
 - FRIZ
 - KOLONETA
 - LEZENA
 - PARAPET
 - PILASTAR
 - PLUTEJ
 - RIZALIT
- konstruktivni dijelovi građevine
 - ARHITRAV
 - ARKADA
 - BALKON
 - ▶ DOKSAT
 - BELVEDERE
 - ▶ ALTANA (belvedere)
 - ERKER
 - GALERIJA (dio građevine)
 - HIPOKAUST
 - KOLONADA
 - ▶ PERISTIL
 - KONTRAFORNI SUSTAV
 - ▶ FIJALA
 - ▶ KONTRAFOR
 - ▶ POTPORNI LUK
 - KONZOLA
 - KROV
 - ▶ MANSARDA
 - ▶ STREHA
 - KUPOLA
 - ▶ PANDANTIV
 - ▶ TAMBUR
 - ▶ TROMPA
 - LANTERNA
 - LUK
 - ▶ ARHIVOLT
 - MENZOLA
 - NADVOJ
 - NIŠA
 - PILON
 - POD
 - POLUKUPOLA
 - POLUSTUP
 - PORTAL
 - ▶ LUNETTA
 - ▶ MANDORLA
 - PROČELJE

- PROZOR
 - ▶ BIFORA
 - ▶ DOPROZORNIK
 - ▶ HEKSAFORA
 - ▶ KVADRIFORA
 - ▶ NATPROZORNIK
 - ▶ PENTAFORA
 - ▶ PROZORSKA KLUPČICA
 - ▶ TRIFORA
- RAMPA
- REBRO
- STEREOBAT
- STROP
 - ▶ SOFITA
 - ▶ TABULAT
- STUB
- STUBIŠTE
- STUP
 - ▶ ASTRAGAL
 - ▶ BAZA STUPA
 - ▶ JONSKA BAZA
 - ▶ ATIČKA BAZA
 - ▶ KORINTSKA BAZA
 - ▶ TOSKANSKA BAZA
 - ▶ ENTASIS
 - ▶ KANELIRA
 - ▶ KAPITEL
 - ▶ ABAK
 - ▶ ABAKUL
 - ▶ AKANT
- TERASA
 - ▶ BALATURA
- TIMPAN
 - ▶ AKROTERIJ
- VERANDA
- VRATA
 - ▶ ALKA
 - ▶ DOVRATNIK
 - ▶ NADVRATNIK
 - ▶ SUPRAPORTA
 - ▶ VRATNICE
- ZABAT
 - ▶ UČELAK
- ALEM
- oprema građevine
 - AMBON
 - CIBORIJ
 - MIMBER
 - OLTAR
 - ▶ MENZA
 - ▶ PREDELA
 - ▶ RETABL
 - PROPOVJEDAONICA
 - PULPIT

- prostorni dijelovi građevine
 - ADITON
 - ANDRON
 - APODITERIJ
 - APSIDA
 - ▶ APSIDIOLA
 - ATRIJ
 - ▶ IMPLUVIJ
 - ▶ KOMPLUVIJ
 - BEMA
 - BROD
 - ▶ TRANSEPT
 - DEAMBULATORIJ
 - EMPORA
 - HODNIK
 - KOR
 - KRIPTA
 - KRIPTOPORTIK
 - KRIŽIŠTE
 - NARTEKS
 - ▶ EGZONARTEKS
 - ▶ ENDONARTEKS
 - PASTOFORIJA
 - ▶ ĐAKONIKON
 - ▶ PROTEZIS
 - PAVILJON (dio sklopa)
 - PJEVALIŠTE
 - PREZBITERIJ
 - PRONAOS
 - RIZNICA
 - SAKRISTIIJA
 - SALON
 - SCHOLA CANTORUM
 - SOFE
 - SVETIŠTE
 - TRIJEM
- SPOLIJ
- SVOD
- TORANJ
- PRESLICA

KLASA: GRADITELJSKI SKLOPOVI

- AERODROM
- KONCENTRACIJSKI LOGOR
- LUKA
- MUZEJ NA OTVORENOM
 - ARHEOLOŠKI MUZEJ NA OTVORENOM
 - ARHEOLOŠKI PARK
 - EKOMUZEJ
 - ETNOPARK
 - MUZEJ INDUSTRIJSKE KULTURE NA OTVORENOM
- poslovni graditeljski sklopovi
- privredni graditeljski sklopovi

- INDUSTRIJSKI SKLOP
- STANCIJA
- VILLA RUSTICA
- sakralni graditeljski sklopovi
 - KALVARIJA
 - KATEDRALNI SKLOP
 - SAMOSTAN
 - ▶ samostani po redovima
 - ▶ BENEDIKTINSKI SAMOSTAN
 - ▶ CISTERCITSKI SAMOSTAN
 - ▶ DOMINIKANSKI SAMOSTAN
 - ▶ FRANJEVAČKI SAMOSTAN
 - ▶ ISUSOVAČKI SAMOSTAN
 - ▶ KARMELIĆANSKI SAMOSTAN
 - ▶ PAVLINSKI SAMOSTAN
 - ▶ SAMOSTAN URŠULINKI
- stambeni graditeljski sklopovi
- stambeno-poslovni graditeljski sklopovi
- trgovački graditeljski sklopovi
- vojni graditeljski sklopovi

KLASA: GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE

- BARAKA
- BARUTANA
- financije
 - BANKA
- industrija
 - ELEKTRANA
 - ▶ HIDROELEKTRANA
 - INDUSTRIJSKI SKLOP
 - TVORNICA
 - ▶ PIVOVARA
 - ▶ TISKARA
- poslovne građevine
 - POSLOVNA ZGRADA
- seoske gospodarske građevine
 - GUMNO
 - HAMBAR
 - KLIJET
 - KOLNICA
 - KOMINATA
 - KRUŠNA PEĆ
 - KUKURUŽARNIK
 - MLIN
 - ▶ SUVARA
 - ▶ TOŠ
 - ▶ VJETRENJAČA
 - ▶ VODENICA
 - PČELINJAK
 - PERADARNIK
 - SJENIK
 - STAJA
 - SVINJAC

- TRAP
- SKLADIŠTE
 - FONDACO
- TELEFONSKA CENTRALA
- trgovina (djelatnost)
 - BAZILIKA (antička)
 - DAIRA
 - ▶ MAGAZA
 - KIOSK
 - PRODAVAONICA
 - ▶ MESNICA
 - ▶ RIBARNICA
- TUNARA
- ugostiteljsko-turističke građevine
 - HAN
 - HOTEL
 - ▶ MOTEL
 - PLANINARSKI DOM
 - RESTAURACIJA
 - ▶ GOSTIONICA
 - ▶ KAVANA

KLASA: GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE

- GRADSKA LOŽA
- kultura
 - ARHIV
 - GALERIJA (umjetnička)
 - KAZALIŠTE
 - ▶ POZORNICA
 - ▶ RAMPA
 - ▶ TEATAR (antički)
 - ▶ ORHESTRA
 - KINODVORANA
 - KNJIŽNICA
 - MUZEJ
 - ▶ GLIPTOTEKA
 - ▶ LAPIDARIJ
 - ▶ MUZEJ NA OTVORENOM
 - ▶ ARHEOLOŠKI MUZEJ NA OTVORENOM
 - ▶ EKOMUZEJ
 - ▶ MUZEJ INDUSTRIJSKE KULTURE NA OTVORENOM
 - ▶ PINAKOTEKA
 - PAVILJON (izložbeni)
- METEOROLOŠKI STUP
- odgoj i obrazovanje
 - ĐAČKI DOM
 - DJEČJI VRTIĆ
 - KONVIKT
 - SJEMENIŠTE
 - SVEUČILIŠTE
 - ▶ FAKULTET
 - ŠKOLA

- ▶ GIMNAZIJA
- ▶ VOJNA ŠKOLA
- pravosuđe
 - BAZILIKA (antička)
 - ZATVOR
- PALAČA
- uprava
 - UPRAVNA ZGRADA
 - VIJEĆNICA
- zdravstvo i socijalna skrb
 - BOLNICA
 - DOM ZA STARIJE I NEMOĆNE
 - HOSPICIJ
 - KUPALIŠTE
 - LAZARET
 - LJEKARNA
 - ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE
 - ZGRADA MIROVINSKOG I SOCIJALNOG OSIGURANJA

KLASA: GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POLOŽAJU

- forma
 - CENTRALNA GRAĐEVINA
 - ▶ OKTOGON
 - ▶ ROTUNDA
 - LONGITUDINALNA GRAĐEVINA
 - ▶ BAZILIKA (forma)
- građevni materijal
 - BRVNARA
- položaj (smještaj)
 - UGLOVNICA
- visina (katnost)
 - DVOKATNICA
 - JEDNOKATNICA
 - PRIZEMNICA
 - VIŠEKATNICA

KLASA: GRAĐEVINE U PROMETU

- prometne postaje
 - AERODROM
 - ▶ HELIDROM
 - ▶ ZRAKOPLOVNI HANGAR
 - ▶ KONTROLNI TORANJ
 - ▶ LETJELIŠTE
 - ▶ ZRAKOPLOVNI HANGAR
 - ▶ ZRAČNA LUKA
 - ▶ ZRAKOPLOVNI HANGAR
 - AUTOBUSNI KOLODVOR
 - ▶ PERON
 - LUKA
 - ▶ MORSKA LUKA
 - ▶ RIJEČNA LUKA
 - PRISTANIŠTE

- ŽELJEZNIČKI KOLODVOR
 - ▶ PERON
- prometni putevi
 - CESTA
 - KANAL (promet)
 - MOST
 - ▶ VIJADUKT
 - TUNEL
 - ULICA
 - ▶ DEKUMANUS
 - ▶ KARDO
 - USTAVA
 - ŽELJEZNIČKA PRUGA
- prometni znakovi
 - MILJOKAZ
 - PUTOKAZ
 - SVJETIONIK

KLASA: GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU

- agonalne građevine
 - AMFITEATAR
 - ▶ ARENA
 - HIPODROM
 - STADION
- AMAM
- KUPALIŠTE
- TERME
 - APODITERIJ
 - BAZEN
 - FRIGIDARIJ
 - KALDARIJ
 - TEPIDARIJ

KLASA: MEMORIJALNE GRAĐEVINE

- KRAJPUTAŠ
- OBELISK
- SLAVOLUK
- SPOMENIK
- SPOMEN-ZGRADA
- VOJNA BOLNICA

KLASA: SAKRALNE GRAĐEVINE

- ARA
- BOGOMOLJA
 - bogomolja prema religiji
 - ▶ CRKVA
 - ▶ crkva po formi
 - ▶ CENTRALNA GRAĐEVINA (crkva)
 - ▶ CENTRALNA JEDNOAPSIDNA GRAĐEVINA (crkva)
 - ▶ CENTRALNA JEDNOAPSIDNA KRUŽNA

- GRAĐEVINA (crkva)
 - ▶ CENTRALNA JEDNOAPSIDNA PRAVOKUTNA GRAĐEVINA (crkva)
 - ▶ višelisne crkve
 - ▶ ČETVEROLISNA CRKVA
 - ▶ ŠESTEROLISNA CRKVA
 - ▶ TROLISNA CRKVA
 - ▶ LONGITUDINALNA GRAĐEVINA (crkva)
 - ▶ BAZILIKA (kršćanska)
 - ▶ DVOJNA BAZILIKA
 - ▶ OTVORENA BAZILIKA
 - ▶ DVORANSKA CRKVA
 - ▶ JEDNOBRODNA CRKVA
 - ▶ LONGITUDINALNA GRAĐEVINA S KUPOLOM (crkva)
 - ▶ crkva po konfesiji
 - ▶ EVANGELIČKA CRKVA
 - ▶ GRKOKATOLIČKA CRKVA
 - ▶ PRAVOSLAVNA CRKVA
 - ▶ dijelovi pravoslavne crkve
 - ▶ ADITON
 - ▶ ANDRON
 - ▶ PARAKLIS
 - ▶ pravoslavna crkva po hijerarhiji
 - ▶ MANASTIRSKA CRKVA
 - ▶ PAROHIJSKA CRKVA
 - ▶ SABORNA CRKVA
 - ▶ RIMOKATOLIČKA CRKVA
 - ▶ KATEDRALA
 - ▶ KOLEGIJATSKA CRKVA
 - ▶ PROŠTENJARSKA CRKVA
 - ▶ ŽUPNA CRKVA
 - ▶ DŽAMIJA
 - ▶ MIHRAB
 - ▶ SOFE
 - ▶ HRAM
 - ▶ NAOS
 - ▶ SINAGOGA
 - ▶ ALMEMOR
- CINKTURA
- dijelovi samostana
 - DORMITORIJ
 - KLAUSTAR
 - KNJIŽNICA (samostanska)
 - REFETORIJ
 - SKRIPTORIJ
- EREMITORIJ
- HAREM
- KAPELA
 - GROBNA KAPELA

- MARTIRIJ
- MEMORIJA
- ORATORIJ
- KAPITULSKA DVORANA
- KOLEGIJ
- KONSIGNATORIJ
- KRSTIONICA
 - PISCINA
- MANASTIR
- MINARET
 - ALEM
 - ŠEREFA
- obilježja u prostoru
 - KALVARIJA
 - PIL
 - POKLONAC
 - RASPELO
- SAMOSTAN
 - samostani po redovima
 - ▶ BENEDIKTINSKI SAMOSTAN
 - ▶ CISTERCITSKI SAMOSTAN
 - ▶ DOMINIKANSKI SAMOSTAN
 - ▶ FRANJEVAČKI SAMOSTAN
 - ▶ KAPUCINSKI SAMOSTAN
 - ▶ SAMOSTAN FRANJEVACA TREĆOREDACA
 - ▶ SAMOSTAN KLARISA
 - ▶ SAMOSTAN KONVENTUALACA
 - ▶ ISUSOVAČKI SAMOSTAN
 - ▶ KARMELIĆANSKI SAMOSTAN
 - ▶ SAMOSTAN KARMELIĆANA
 - ▶ SAMOSTAN KARMELIĆANKI
 - ▶ PAVLINSKI SAMOSTAN
 - ▶ SAMOSTAN URŠULINKI
- SAMOSTANSKA CRKVA
- SJEMENIŠTE
- TRIJUMFALNI LUK
- ZVONIK

KLASA: SEPULKRALNE GRAĐEVINE

- GROBIŠTE
- grobljanski sadržaji
 - ARKADE
 - GROBNA KAPELA
 - KREMATORIJ
 - MARTIRIJ
 - MEMORIJA
 - MRTVAČNICA
- GROBLJE
 - GAJ URNI
 - GROB
 - ▶ grob na površini zemlje
 - ▶ MAUZOLEJ

- ▶ SARKOFAG
- ▶ TUMUL
- ▶ TURBE
- ▶ grob u zemlji
 - ▶ HIPOGEJ
- ▶ GROBNI SPOMENIK
 - ▶ CIPUS
 - ▶ LIBURNISKI CIPUS
 - ▶ EDIKULA
 - ▶ KENOTAF
 - ▶ NIŠAN
 - ▶ STEĆAK
 - ▶ STELA
- ▶ GROBNICA
 - ▶ MASOVNA GROBNICA
 - ▶ OBITELJSKA GROBNICA
- ▶ KOSTURNICA
 - KATAKOMBE
 - ▶ ARKOSOLIJ
 - KOLUMBARIJ
 - POLJE SA ŽARAMA
 - VOJNO GROBLJE
- KATAFALK
- MIRILIŠTE

KLASA: STAMBENE GRAĐEVINE

- mješovita upotreba
 - STAMBENO-GOSPODARSKA ZGRADA
 - STAMBENO-JAVNA ZGRADA
 - STAMBENO-OBRTNIČKA ZGRADA
 - STAMBENO-POSLOVNA ZGRADA
 - STAMBENO-TRGOVAČKA ZGRADA
 - STAMBENO-UGOSTITELJSKA ZGRADA
 - STAMBENO-VOJNA ZGRADA
- nastamba
 - BUNJA
 - KOLIBA
 - PEĆINA
 - SOJENICA
 - ZEMUNICA (etnologija)
- povremena upotreba
 - ladanjska arhitektura
 - ▶ DVORAC
 - ▶ LJETNIKOVAC
 - ▶ BISKUPSKI LJETNIKOVAC
 - ▶ NADBISKUPSKI LJETNIKOVAC
 - ▶ VILA (ljetnikovac)
 - REZIDENCIJA
- stalna upotreba
 - BISKUPSKI DVOR
 - EPARHIJSKI DVOR
 - gradske stambene zgrade
 - ▶ KUĆA (gradska)
 - ▶ VILA

- ▶ PALAČA
- KURIJA
 - ▶ KANONIČKA KURIJA
 - ▶ KURIJA (skromniji dvorac)
- NADBISKUPSKA PALAČA
- PAROHIJSKI DVOR
- seoske stambene zgrade
 - ▶ ČARDAK (stambena drvena jednokat-nica)
 - ▶ KUĆA (tradicijaska)
 - ▶ HIŽA (drvena prizemnica)
 - ▶ KOMORA
 - ▶ TREM
- STAMBENA ZGRADA
- UTVRDA
 - ▶ KULA
 - ▶ BRANIČ-KULA
 - ▶ STAMBENA KULA
 - ▶ PALAS
 - ▶ WASSERBURG
- ŽUPNI DVOR

KLASA: TERMINI KANDIDATI

- ČEPENAK
- KONAK
- MEDRESA
- MEKTEB
- MEZANIN

KLASA: URBANA OPREMA

- KLUPA
- OPLOČENJE
- STUBE
- ŠTANDARAC
- ULIČNA RASVJETA
 - KANDELABAR

KLASA: VODOOPSKRBE I VODOODVODNE GRAĐEVINE

- BRANA
- BUNAR
 - ĐERAM
- CISTERNA
- FONTANA
- KANAL (navodnjavanje)
- KLOAKA
- NASIP
- VODOSPREMA
 - VODOTORANJ
- VODOVOD
 - AKVEDUKT

KLASA: VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE

- ARSENAL
- BARUTANA

- ESPLANADA
- KASTRUM
 - DEKUMANUS
 - KARDO
- VOJNA ŠKOLA
 - OFICIRSKA ŠKOLA
- PALISADA
- REDUTA
 - ČARDAK (stražarnica)
 - UTVRDA
 - ▶ BARBAKAN
 - ▶ BASTION
 - ▶ BEDEM
 - ▶ GRADSKA VRATA
 - ▶ KULA
 - ▶ BRANIČ-KULA
 - ▶ STAMBENA KULA
 - ▶ PALAS
 - ▶ WASSERBURG
 - ▶ ZIDINA
- VOJARNA
- VOJNO GROBLJE

KLASA: VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI

- ALEJA
- AVENIJA
- FORUM
- PARK
- parkovne građevine
 - ERMITAŽ
 - GLORIJETA
 - KIOSK
 - NIMFEJ
 - ORANŽERIJA
 - PAVILJON (vrtni)
 - PERGOLA
- PROSPEKT
- BAZEN
- ULIČNI RASTER

GLAVNI DIO TEZAUROSA: ABECEDNI POPIS

ABAK

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	KAPITEL
UP	ABAKUL
SP	
N	Ploča, većinom kvadratnog oblika, kojom se završava kapitel stupa; na njoj počiva arhitrav, odnosno krak luka. Bitni je sastavni dio grčkog dorskog, jonskog i korintskog reda, te rimske kompozitne glavice. U različitim oblicima primjenjuje se i u romaničkom, bizantskom i gotičkom stilu, kao i u klasicističkim varijantama, izvedenim iz antičkih uzora.
IZV	ELU 1
AAT	abaci (capital components)
IG	0
NMRT	abacus (C)

ABAKUL

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	ABAK
UP	
SP	
N	Abak malih razmjera; javlja se kod dekorativnih stupića.
IZV	ELU 1
AAT	0
IG	0
NMRT	0

ABATON

U **ADITON**

ADITON

UZ	ABATON
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	
SP	
N	Strogo (obično zastorom) odijeljen dio sakralnog prostora u hramu, pristupačan samo posvećenim osobama (u pravoslavnim crkvama - svetište iza ikonostasa).
IZV	ELU 1
AAT	0
IG	0
NMRT	0

ADITON

UZ	ABATON
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	dijelovi pravoslavne crkve
UP	
SP	
N	Strogo (obično zastorom) odijeljen dio sakralnog prostora u hramu, pristupačan samo posvećenim osobama (u pravoslavnim

crkvama - svetište iza ikonostasa).

IZV	ELU 1
AAT	0
IG	0
NMRT	0

AERODROM

UZ	
KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	
UP	HELIDROM KONTROLNI TORANJ LETJELIŠTE ZRAČNA LUKA
SP	ŽELJEZNIČKI KOLODVOR
N	Određeno područje na zemlji ili vodi (uključujući sve objekte, instalacije i opremu) namijenjeno u potpunosti ili djelomično za kretanje, uzlijetanje, slijetanje i boravak zrakoplova.
IZV	ZZP
AAT	air transportation complexes
IG	établissement aéronautique
NMRT	air transport site

AERODROM

UZ	
KL	GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP	prometne postaje
UP	HELIDROM KONTROLNI TORANJ LETJELIŠTE ZRAČNA LUKA
SP	ŽELJEZNIČKI KOLODVOR
N	Određeno područje na zemlji ili vodi (uključujući sve objekte, instalacije i opremu) namijenjeno u potpunosti ili djelomično za kretanje, uzlijetanje, slijetanje i boravak zrakoplova.
IZV	ZZP
AAT	air transportation complexes
IG	établissement aéronautique
NMRT	air transport site

agonalne građevine

KL	GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU
ŠP	
UP	AMFITEATAR HIPODROM STADION
SP	
N	Prvotno, antičke helenske građevine, u kojima se održavaju natjecanja (amfiteatri, stadioni, hipodromi), zatim građevine u obliku hramova, koje služe u profane svrhe (gradska ili državna riznica, mjesto za pohranu zavjetnih darova). Agonalni hram razlikuje se po svojoj namjeni od hrama za kult time što u njemu nema kipa božanstva niti se vrše sakralni obredi. Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

AKANT

UZ

KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA

ŠP KAPITEL

UP

SP

N

Dekoratívni motiv nastao stiliziranjem akantova lista (biljka mediteranskog pojasa s pravilno raščlanjenim mesnatim listovima). Primjenjuje se u helenskom korintskom redu (oko 400. pr. Krista), a Rimljani ga apliciraju u kompozitnom kapitelu i reljefnoj dekoraciji. Pojavljuje se i razvija u onim kasnijim europskim stilovima, koji variraju elemente korintskog reda, odnosno njegove rimske primjene, a napose u dekoraciji baroka.

IZV ELU 1

AAT acanthus

IG 0

NMRT acanthus (C)

AKROTERIJ

UZ

KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA

ŠP TIMPAN

UP

SP

N

U helenskoj arhitekturi, plastičan samostalan ukras, smješten na vrhu i na oba kraja timpana. Motiv akroterija razvija se od simboličkog ukrasa (npr. lira) preko palmete, akantova lista i vitica do bogatijih i složenijih tvorevina (sfinga, grifon, Gorgona, Nika, čovječji lik). Primjenjuje se kao ukras i kod manjih spomenika, sarkofaga i nadgrobnih stela. Iz helenske prešao je u rimsku dekoraciju, a poznavalo ga je također i etrusko graditeljstvo. Izrađivao se od terakote, kamena i kovine.

IZV ELU 1

AAT acroteria

IG acrotère (OM)

NMRT 0

AKVEDUKT

UZ

KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA

ŠP

UP

SP

KLOAKA

MOST

VIJADUKT

N

Građevina koja dovodi vodu uz reguliran pad preko neravnog ili nejednoličnog terena iz područja bogatog vodom (iz podzemnih rezervoara, iz izvora, putem sabirnih hodnika, okna, bunara ili iz rijeka i jezera uz prirodnu i umjetnu filtraciju) do mjesta distribucije jarcima u zemlji, tunelima kroz brdo ili nadzemnim vodovodima na arkadama (a. u užem smislu).

IZV ELU 1

AAT aqueducts

IG aqueduc

NMRT aqueduct

AKVEDUKT

UZ

KL VODOOPSKRBNJE I VODOODVODNE GRAĐEVINE

ŠP VODOVOD

UP

SP

KLOAKA

MOST

VIJADUKT

N

Građevina koja dovodi vodu uz reguliran pad preko neravnog ili nejednoličnog terena iz područja bogatog vodom (iz podzemnih rezervoara, iz izvora, putem sabirnih hodnika, okna, bunara ili iz rijeka i jezera uz prirodnu i umjetnu filtraciju) do mjesta distribucije jarcima u zemlji, tunelima kroz brdo ili nadzemnim vodovodima na arkadama (a. u užem smislu).

IZV

ELU 1

AAT

aqueducts

IG

aqueduc

NMRT

aqueduct

ALEJA

UZ

KL VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI

ŠP

UP

SP

AVENIJA

PROSPEKT

N

Šetalište ili staza u vrtu ili parku, omeđena drvoredom ili nasadima gmlja, odnosno živicom. Za gradsku ulicu upotrijebi pojam AVENIJA.

IZV ELU 1

AAT allées

IG allée

NMRT allée

ALEM

UZ

KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA

ŠP dekorativni dijelovi građevine

UP

SP

N

Metalni vršak na minaretu u obliku nekoliko jabuka (najčešće tri), koje se nižu na vertikalnoj osi i obično smanjuju prema gore, te polumjeseca ili pisanog ornamenta, koji kruni te jabuke. Materijal: mjed ili bakar prevučeni kositrom.

IZV ELU 1

AAT 0

IG 0

NMRT 0

ALEM

UZ

KL SAKRALNE GRAĐEVINE

ŠP MINARET

UP

SP

N

Metalni vršak na minaretu u obliku nekoliko jabuka (najčešće tri), koje se nižu na vertikalnoj osi i obično smanjuju prema gore, te polumjeseca ili pisanog ornamenta, koji kruni te jabuke. Materijal: mjed ili bakar prevučeni kositrom.

IZV ELU 1

AAT 0

IG 0

NMRT 0

ALKA

UZ

KUCALO

ZVEKIR

KL

DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA

ŠP

VRATA

UP

SP

N

Naprava od metala (bronca), obično u obliku karike ili nakovnja, kojom se kuca na vrata.

IZV ELU 1

AAT door knockers

IG heurtoir (OM)

NMRT 0

ALMEMOR

UZ

BEMA (sinagoga)

KL

DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA

ŠP

prostorni dijelovi građevina

UP
SP
N Povišen podij u sinagogi, gdje se čita Tora.
IZV ELU 1
AAT bemas
IG 0
NMRT 0

ALMEMOR

UZ BEMA (sinagoga)
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP SINAGOGA
UP
SP
N Povišen podij u sinagogi, gdje se čita Tora.
IZV ELU 1
AAT bemas
IG 0
NMRT 0

ALTANA (belvedere)

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP BELVEDERE
UP
SP
N Paviljon iznad kućnog krova u obliku tornja.
IZV ELU 1
AAT belvederes
IG belvédère
NMRT belvedere (C)

ALTANA (erker)

U **ERKER**

ALTANA (terasa)

U **TERASA**

AMAM

UZ HAMAM
KL GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU
ŠP
UP
SP TERME
N Tursko kupalište, koje u islamskom svijetu postoji kao nastavak rimskih terma. Amami su jednostavne građevine s praktičnim rasporedom prostora za svlačenje, znojenje u vrućoj pari i kupanje.
IZV ELU 1
AAT 0
IG 0
NMRT 0

AMBAR

U **HAMBAR**

AMBITUS

U **DEAMBULATORIJ**

AMBON

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP oprema građevine
UP
SP PROPOVJEDAONICA
PULPIT

N Povišeno mjesto u kršćanskoj bazilici, na kojem se za vrijeme liturgije čitala poslanica i evanđelje. A. je isprva smješten u glavnom brodu, redovito u prostoru ispred svetišta. Počevši od 11. st. razvija se u PROPOVJEDAONICU (vidi), koja dobiva znatno viši smještaj, uza zid ili stup u glavnom brodu. U pravoslavnoj crkvi a. je zadržao prvobitan oblik povišene govornice; nalazi se ispred ikonostasa, a služi za čitanje dijelova Sv. pisma.

IZV EHU 1
AAT ambos
IG ambon
NMRT ambo (C)

AMFITEATAR

UZ
KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP
UP ARENA
SP HIPODROM
STADION
TEATAR (antički)
N U rimsko doba, kružna ili eliptična građevina, u kojoj su se priredile borbe gladijatora, borbe s divljim zvijerima i pomorske bitke (naumahije). Oko borilišta (v. arena) uzdizalo se amfiteatralno gledalište s paralelnim stupnjevito raspoređenim redovima sjedala, konstruirano na način antičkih helenskih kazališnih građevina. No dok je helenski theatron segment ili polukrug, smješten oko orkestre, rimski amfiteatar potpuno je zatvorenog, kružnog ili eliptičnog oblika.
IZV ELU 1
AAT amphitheaters
IG amphitheatre
NMRT amphitheatre

AMFITEATAR

UZ
KL GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU
ŠP agonalne građevine
UP ARENA
SP HIPODROM
STADION
TEATAR (antički)
N U rimsko doba, kružna ili eliptična građevina, u kojoj su se priredile borbe gladijatora, borbe s divljim zvijerima i pomorske bitke (naumahije). Oko borilišta (v. arena) uzdizalo se amfiteatralno gledalište s paralelnim stupnjevito raspoređenim redovima sjedala, konstruirano na način antičkih helenskih kazališnih građevina. No dok je helenski theatron segment ili polukrug, smješten oko orkestre, rimski amfiteatar potpuno je zatvorenog, kružnog ili eliptičnog oblika.
IZV ELU 1
AAT amphitheaters
IG amphitheatre
NMRT amphitheatre

ANDRON

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP prostorni dijelovi građevine
UP
SP
N U crkvama istočnog obreda, prostor određen za muškarce. Prostor za žene zove se ginekeji ili matroneji.
IZV HER
AAT andra
IG 0
NMRT 0

ANDRON

UZ

KL SAKRALNE GRAĐEVINE
 ŠP dijelovi pravoslavne crkve
 UP
 SP
 N U crkvama istočnog obreda, prostor određen za muškarce. Prostor za žene zove se ginekeji ili matronej.
 IZV HER
 AAT andra
 IG 0
 NMRT 0

APODITERIJ

UZ APODYTERIUM
 KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA
 ŠP TERME
 UP
 SP
 N Svlačionica u grčkim gimnazijama i u rimskim kupkama, negrijana prostorija, u kojoj se odlagala odjeća (v. Terme).
 IZV ELU 1
 AAT apodyteria
 IG apodyterium
 NMRT apodyterium (C)

APODITERIJ

UZ APODYTERIUM
 KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
 ŠP prostorni dijelovi građevine
 UP
 SP
 N Svlačionica u grčkim gimnazijama i u rimskim kupkama, negrijana prostorija, u kojoj se odlagala odjeća (v. Terme).
 IZV ELU 1
 AAT apodyteria
 IG apodyterium
 NMRT apodyterium (C)

APODITERIJ

UZ APODYTERIUM
 KL GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU
 ŠP TERME
 UP
 SP
 N Svlačionica u grčkim gimnazijama i u rimskim kupkama, negrijana prostorija, u kojoj se odlagala odjeća (v. Terme).
 IZV ELU 1
 AAT apodyteria
 IG apodyterium
 NMRT apodyterium (C)

APODYTERIUM

U **APODITERIJ**

APOTEKA

U **LJEKARNA**

APSIDA

UZ CONCHA
 EGZEDRA
 EKSEDRA
 KONHA
 KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
 ŠP prostorni dijelovi građevine
 UP APSIDIOLA
 OLTAR
 SP NIŠA
 PREZBITERIJ

N Polukružni ili poligonalni prostor, redovito presvođen polukolom. Nastala je u rimskim sakralnim (hramovi) i profanim građevinama (bazilike, terme, palestre) kao polukružna, a izvana i višekutna niša, dodana tijelu zgrade obično u dužinskoj osi. Preuzeta je u kršćanskom graditeljstvu (v. bazilika) kao istočni završetak glavnog crkvenog broda. Svod apsida redovito je niži od glavnog crkvenog stropa ili svoda, a njezina je vanjšina, naročito u romanici, arhitektonski istaknuta i dekorirana. U gotičkoj arhitekturi, koja nastoji ostvariti što jedinstveniji crkveni prostor, postignut je spoj kora i apsida, tako da od polovice 12. st. apsida gubi samostalni arhitektonski značaj i formira poligonalni završetak kora. Uz glavnu apsidu često su prislonjene manje apsida (v. apsidiole). U starokršćanskim bazilikama u apsidi su se nalazili biskupska stolica (cathedra) i sjedala za svećenike i prezbitere (odatle *presbyterium*). Ispod apsida često je smještena kript; zbog toga su u odnosu na brod apsida i kor podignuti za nekoliko stuba.

IZV ELU 1
 AAT apses
 IG abside
 NMRT apse (C)

APSIDIOLA

UZ
 KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
 ŠP APSIDA
 UP
 SP
 N Manja apsida, prigradnja na glavnu apsidu (osobito u romanici, 10. – 12. st.). Može biti i završetak pobočnih crkvenih brodova, poprečnog broda (transepta) ili deambulatorija kora.
 IZV ELU 1
 AAT apsidioles
 IG absidiole
 NMRT apsidiole (C)

ARA

UZ
 KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA
 ŠP
 UP
 SP OLTAR
 N Žrtvenik (oltar) pred antičkim hramovima; nalazi se na povišenom postolju da bi bila vidljiva svima koji su nazočni prinošenju žrtve. Ara može stajati i samostalno, kao spomenik u čast nekog događaja ili osobe. Arama se također nazivaju nadgrobni spomenici oblikovani poput oltara, u obliku jednostavna kubusa na visokoj i stepenastoj bazi. Na prednjoj strani are je natpis, a s bočnih su obično eroti s izvrtutim bakljama; gornja je ploha služila za žrtve.
 IZV ELU 1
 AAT arae
 IG +/- autel
 NMRT +/- altar

ARA

UZ
 KL SAKRALNE GRAĐEVINE
 ŠP
 UP
 SP OLTAR
 N Žrtvenik (oltar) pred antičkim hramovima; nalazi se na povišenom postolju da bi bila vidljiva svima koji su nazočni prinošenju žrtve. Ara može stajati i samostalno, kao spomenik u čast nekog događaja ili osobe. Arama se također nazivaju nadgrobni spomenici oblikovani poput oltara, u obliku jednostavna kubusa na visokoj i stepenastoj bazi. Na prednjoj strani are je natpis, a s bočnih su obično eroti s izvrtutim bakljama; gornja je ploha služila za žrtve.
 IZV ELU 1
 AAT arae
 IG +/- autel
 NMRT +/- altar

ARA

UZ

KL SEPULKRALNE GRAĐEVINE

ŠP grob na površini zemlje

UP

SP OLTAR

N Žrtvenik (oltar) pred antičkim hramovima; nalazi se na povišenom postolju da bi bila vidljiva svima koji su nazočni prinošenju žrtve. Ara može stajati i samostalno, kao spomenik u čast nekog događaja ili osobe. Arama se također nazivaju nadgrobni spomenici oblikovani poput oltara, u obliku jednostavna kubusa na visokoj i stepenastoj bazi. Na prednjoj strani are je natpis, a s bočnih su obično eroti s izvrnutim bakljama; gornja je ploha služila za žrtve.

IZV ELU 1

AAT arae

IG +/- autel

NMRT +/- altar

ARENA

UZ

KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA

ŠP AMFITEATAR

UP

SP

N Pijeskom nasut kružni ili eliptični prostor u sredini rimskog amfiteatra, cirkusa ili stadiona, a u širem značenju borilište uopće. U pojedinim amfiteatrima mogla se arena ispuniti vodom, te je služila kao bazen za naumahije (pomorske bitke). Pored arene ili ispod nje nalazile su se prostorije za borce, kavezi za zvjerad i drugo.

IZV ELU 1

AAT arenas

IG arene

NMRT +/- amphitheatre

ARENA

UZ

KL GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU

ŠP AMFITEATAR

UP

SP

N Pijeskom nasut kružni ili eliptični prostor u sredini rimskog amfiteatra, cirkusa ili stadiona, a u širem značenju borilište uopće. U pojedinim amfiteatrima mogla se arena ispuniti vodom, te je služila kao bazen za naumahije (pomorske bitke). Pored arene ili ispod nje nalazile su se prostorije za borce, kavezi za zvjerad i drugo.

IZV ELU 1

AAT arenas

IG arene

NMRT +/- amphitheatre

ARHEOLOŠKI MUZEJ NA OTVORENOM

UZ

KL GRADITELJSKI SKLOPOVI

ŠP MUZEJ NA OTVORENOM

UP

SP

N Muzej podignut na mjestu arheološkog nalazišta, koji za razliku od arheološkog parka, gdje su arheološki nalazi samo konzervirani i kao takvi prezentirani, pokušava rekonstrukcijama, bilo stvarnim ili virtualnim, rekonstruirati i interpretirati prošlost i način života na lokalitetu. Arheološki muzej na otvorenom s jedne strane interpretira život kroz materijalnu kulturu u kontekstu građevina i otvorenih prostora, te s druge strane putem izložbi, živih povijesnih kostimiranih interpretacija/inscenacija i pedagoško-edukativnih programa.

IZV

AAT 0

IG 0

NMRT 0

ARHEOLOŠKI MUZEJ NA OTVORENOM

UZ

KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE

ŠP MUZEJ NA OTVORENOM

UP

SP

N Muzej podignut na mjestu arheološkog nalazišta, koji za razliku od arheološkog parka, gdje su arheološki nalazi samo konzervirani i kao takvi prezentirani, pokušava rekonstrukcijama, bilo stvarnim ili virtualnim, rekonstruirati i interpretirati prošlost i način života na lokalitetu. Arheološki muzej na otvorenom s jedne strane interpretira život kroz materijalnu kulturu u kontekstu građevina i otvorenih prostora, te s druge strane putem izložbi, živih povijesnih kostimiranih interpretacija/inscenacija i pedagoško-edukativnih programa.

IZV

AAT 0

IG 0

NMRT 0

ARHEOLOŠKI PARK

UZ

KL GRADITELJSKI SKLOPOVI

ŠP MUZEJ NA OTVORENOM

UP

SP

N Konzervirano arheološko nalazište, koje je na odgovarajući način prezentirano i interpretirano, te sadrži potrebne prateće objekte za prihvrat posjetitelja.

IZV Inventar

AAT 0

IG 0

NMRT 0

ARHITRAV

UZ EPISTIL

GREDNJAK

KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA

ŠP konstruktivni dijelovi građevine

UP

SP

N U antičkom graditeljstvu, donja od triju horizontalnih kamenih greda (arhitrav, friz s triglifima, sima), što počivaju na kapitelima stupova, a nose konstrukciju krova. Teret krovista prenosi se preko arhitrava i stupova na temelje građevine.

IZV ELU 1

AAT architraves

IG architrave

NMRT architrave (C)

ARHIV

UZ PISMOHRANA

KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE

ŠP kultura

UP

SP KNJIŽNICA

MUZEJ

N Ustanova u kojoj se skupljaju i čuvaju stari spisi i drugi dokumenti, katalogiziraju i daju na uporabu istraživačima; pismohrana.

IZV Inventar

AAT archives (buildings)

IG archive

NMRT +/- record office

ARHIVOLT

UZ

KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	LUK
UP	
SP	
N	Čeona strana luka, obično profilirana poput arhitrava, a kadšto ukrašena plastičnim ornamentima. U tjemenu arhivolta često se nalazi zaglavni kamen. Arhivoltom se naziva i luk konstruktivno položen nad rasponom između dva stupa.
IZV	ELU 1
AAT	archivolt
IG	0
NMRT	archivolt (C)

ARKADA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	
SP	ARKADE
N	Prostor između dvaju stupova nadstvođenih lukom. Obično se upotrebljava u formi plurala (arkade), u kojoj označava niz lukova, koji počivaju na stupovima. Često se podižu u sklopu groblja, kao nadstvođeni trijemovi u kojima su smješteni grobovi značajnih i uglednih osoba.
IZV	ELU 1
AAT	arcades
IG	arcature
NMRT	arcade (C)

Zagreb, **ARKADE** na groblju Mirogoj (foto: L. Križaj, 2016.)Zagreb, **ARCADES** at Mirogoj cemetery (photo: L. Križaj, 2016.)**ARKADE**

UZ	
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	grobljanski sadržaji
UP	
SP	ARKADA
N	Arkade, u pluralnoj formi, označavaju niz lukova, koji počivaju na stupovima. Često se podižu u sklopu groblja, kao nadstvođeni trijemovi u kojima su smješteni grobovi značajnih i uglednih osoba.
IZV	Inventar
AAT	arcades
IG	arcature
NMRT	arcade (C)

ARKATURA

UZ	PATULJASTA ARKADA PATULJASTA GALERIJA SLIJEPA ARKADA
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	dekorativni dijelovi građevine
UP	
SP	LEZENA
N	Niz slijepih arkada, koje imaju isključivo dekorativan, a ne konstruktivan ili strukturalan karakter. Arkatura se sastoji od polukružnih lukova, što počivaju na konzolama, pilastrima ili polustupovima, priljubljeni reljefno uza zidnu plohu. Arkaturama se ukrašavaju vanjski i unutrašnji dijelovi građevine; česte su osobito u romanici, gdje raščlanjuju pročelja, apside, oltarske menze, povjedaonice i slično.
IZV	ELU 1
AAT	blind arcades
IG	arcature aveugle
NMRT	blind arcade (C)

ARKOSOLIJ

UZ	
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	KATAKOMBE
UP	
SP	NIŠA
N	Grob u zidu katakombe, povrhu kojega se nalazi niša s polukružnim svodom. U arkosolije su se isprva sahranjivali samo mučenici. Često su ukrašeni slikama, koje predstavljaju simbole iz najranije faze kršćanstva (riba, golubica).
IZV	ELU 1
AAT	arcosolia
IG	0
NMRT	arcosolium (C)

ARMAMENTARIJ
U ARSENAL**ARMAN**
U GUMNO**ARSAN**
U ARSENAL**ARSENAL**

UZ	ARMAMENTARIJ ARSAN ORSAN ORUŽARNICA
KL	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	
SP	
N	Radionica i spremište ratnog materijala, u starije vrijeme i objekt za građenje i opremanje ratnih brodova. Takvi arsenali postojali su na našoj obali u Dubrovniku (Orsan) Hvaru (iz 16. st.), Zadru i Cresu (Arsan). Dubrovački arsenal je od 17. do početka 19. st. služio kao dvorana za kazališne predstave, a na hvarski je 1612. nadograđeno kazalište.
IZV	ELU 1
AAT	arsenals
IG	arsenal
NMRT	arsenal

ASTRAGAL

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	STUP

UP	
SP	KAPITEL
N	(grč. <i>astragalos</i> = kralježak) Uzak izbočen kolut, prsten ili polukružni prutić, koji obilježuje granicu između konstruktivnog i ornamentalnog dijela stanovitog građevnog elementa. U toj funkciji, primjerice u stupu jonskog reda, astragal dijeli trup stupa od kapitela. Može biti gladak ili ukrašen plastičnim motivima (niz bisera, polukrugovi i sl.). Iz antičkog graditeljstva a. je prešao u kasnije građevne stilove (romanika, renesansa).
IZV	ELU 1
AAT	astragals
IG	0
NMRT	astragal (C)

ATIČKA BAZA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	JONSKA BAZA
UP	KORINTSKA BAZA
SP	
N	Osobit oblik podnice jonskog stupa, nastao u Atici u 5. st. prije Krista. Sastoji se od dvije okrugle ploče zaobljenih rubova koje su položene jedna na drugu tako da između njih nastaje kružno udubljenje. Ovakva podnica primjenjivala se kasnije u različitim varijantama kod romaničkih i gotičkih stupova.
IZV	ELU 1
AAT	attic bases
IG	0
NMRT	0

ATIKA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	dekorativni dijelovi građevine
UP	
SP	
N	U antičkoj arhitekturi, onizak zid iznad pročelja zgrade ili krovnog vijenca; svrha mu je da prikrije krovšte. Naziv je dobio po tome što se prvi put pojavio u grčkoj pokrajini Atici. Atiku je preuzelo rimsko graditeljstvo kao jedan od bitnih elemenata na građevinama, kod kojih dominira luk – na gradskim vratima, slavlucima i sl. Tu je a. obično prekrivena uklesanim natpisima i reljefima. Kasnije se pojavljuje u stilovima koji su izvedeni iz rimskih građevnih oblika (renesansa, klasicizam).
IZV	ELU 1
AAT	attics (exterior stories)
IG	0
NMRT	+/- attic

ATRIJ

UZ	AULA
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	IMPLUVIJ
SP	KOMPLUVIJ
SP	NARTEKS
N	Središnja nenatkrivena prostorija staroitalskog doma, poznata već kod Etruraca. U rimskim kućama starijeg razdoblja bili su u atriju smješteni ognjište, kućni žrtvenik i likovi predaka (imagines). Četverostrano rubno konzolno krovšte povrh atrija, redovito nagnuto prema unutra, okružuje otvor, koji služi za odvod dima; oborine, što padaju kroz taj <i>compluvium</i> , sabiru se u bazenu ispod njega (<i>impluvium</i>). Kasnije je a., okružen trijemovima sa stupovljem, postao reprezentativna prostorija za primanje. Vitruvije navodi pet različitih oblika atrija. U starokršćanskoj arhitekturi atrijem se naziva otvoreno predvorje bazilike, koje se nalazi ispred narteksa, a redovito ima česmu. Danas je a. općenito sinonim za predvorje (engl. <i>hall</i>).
IZV	ELU 1
AAT	atriums (Roman halls)

IG	atrium
NMRT	+/- atrium

AULA

U	ATRIJ
---	-------

AUTOBUSNI KOLODVOR

UZ	
KL	GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP	prometne postaje
UP	PERON
SP	ŽELJEZNIČKI KOLODVOR
N	Odredište i polazište autobusa s uredovnom zgradom i peronima.
IZV	HER
AAT	bus stations
IG	gare routiére
NMRT	bus station

AVENIJA

UZ	
KL	VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI
ŠP	
UP	
SP	ALEJA
	ULICA
N	Prvotno, put zasađen drvećem, što vodi do nekog grada ili dvorca. U velikim gradovima avenijama se nazivaju široke ulice s alejama drveća. U pravilu su ravne i predstavljaju dominantne arterije u urbanoj strukturi gradskog prostora.
IZV	ELU 1
AAT	avenues
IG	avenue
NMRT	avenue

AVIONSKI HANGAR

U	ZRAKOPLOVNI HANGAR
---	--------------------

BADEMAK

U	MANDORLA
---	----------

BALATORIJ

U	BALATURA
---	----------

BALATURA

UZ	BALATORIJ
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	TERASA (arhitektura)
UP	
SP	
N	Terasa ili zaravanak pred ulazom u kuću, karakteristična za pučke kamene kuće na Jadranu i najbližem zaleđu. Smještena je uz ulazno pročelje kuće iznad polukružnog ili bačvastog svoda, tzv. bolte, s pristupom preko vanjskih stuba (skale, skaline). Najjednostavniji je oblik balature daščani podest, poduprt drvenim stupom. Češći je oblik kamenom popločena terasa, smještena nad zidanim lukom ili lukovima, koji presvođuju ulaz u prizemne prostorije, gdje se nalazi spremište. Većina balatura ograđena je niskim zidom, koji može služiti i kao klupa ili višom kamenom ili drvenom ogradom. Često je natkrivena sjenicom od vinove loze (odrina, baras); katkada je pokrivena produženom krovnom strehom ili zasebnim krovicom. Na njoj se često nalazi i kameno grlo cisterne za vodu. Balatura služi kao prostor za obavljanje najrazličitijih poslova ili kao mjesto za odmor i sastajanje.
IZV	LEJ 1
AAT	0
IG	0
NMRT	0

BALDAHIN
U CIBORIJ

BALKON

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	DOKSAT
SP	GALERIJA (dio građevine) TERASA (arhitektura)
N	Izbačena platforma u višim katovima građevine, ograda balustradom, a podržavana kamenim, željeznim ili drvenim konzolnim gredama, odnosno izvedena kao konzolno ugrađena kamena ploča ili kao armiranobetonska ploča. Balkon u unutrašnjosti građevine, npr. u crkvama, naziva se TRIBUNA ili EMPORA.
IZV	ELU 1
AAT	balconies
IG	balcon
NMRT	balcony

BALUSTER

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	BALUSTRADA
UP	
SP	
N	Kratak stupić trbušasta oblika, koji nosi naslon ograde. Redovito ima bazu, trup, vrat i kapitel. Česta pojava u arhitekturi renesanse i baroka kao funkcionalni i dekorativni element. Niz balustera povezuje se u balustradu.
IZV	ELU 1
AAT	balusters
IG	garde-corps de balcon
NMRT	baluster (C)

BALUSTRADA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	dekorativni dijelovi građevine
UP	BALUSTER
SP	
N	(engl. baluster-railing, franc. <i>balustrade</i> , njem. <i>Dockengelaender</i> , tal. <i>balustrata</i>) Ograda balkona, terase, galerije, stubišta i sl. sastoji se od niza međusobno poveznih kamenih, drvenih ili željeznih stupića (v. baluster) ili od ornamentalno obrađenih ploča, s ravnim rubom kao naslonom na gornjem dijelu (tzv. puna balustrada). Balustrada može biti sastavni dio urbanističke kompozicije ako ograđuje trg, most, park, vidikovac i slično.
IZV	ELU 1
AAT	balustrades
IG	garde-corps
NMRT	balustrade

BANKA

UZ	ŠTEDIONICA
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	financije
UP	
SP	
N	Financijska depozitna ustanova koja prima novčana sredstva u polog i daje zajmove, baveći se uz to i drugim financijskim uslugama.
IZV	RHJ
AAT	banks
IG	banque
NMRT	bank

BAPTISTERIJ
U KRSTIONICA

BARAKA

UZ	
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	
UP	
SP	
N	(španj. <i>barraca</i> = koliba) Privremena građevina od dasaka, opeke, kamena, betona, metalnih lamela ili plastike. Služi za smještaj ljudi i materijala. Danas se b. većinom sastavlja od gotovih i unaprijed izrađenih dijelova kao montažna konstrukcija.
IZV	ELU 1
AAT	+/- huts
IG	+/- cabane
NMRT	+/- hut

BARBAKAN

UZ	
KL	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	UTVRDA
UP	
SP	
N	(tal. <i>barbacane</i> , prema perz. <i>balachane</i>) U srednjovjekovnom fortifikacijskom sistemu, isturen dio utvrde, koja štiti dveri tvrđave ili grada. Ispred barbakana često se nalazi pokretni most povrhu obrambenog jarka s vodom.
IZV	ELU 1
AAT	barbicans
IG	0
NMRT	barbican

BARUTANA

UZ	
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	
UP	
SP	ARSENAL SKLADIŠTE
N	Zgrada u kojoj se proizvodi ili čuva barut.
IZV	HER
AAT	powder magazines
IG	poudriere
NMRT	powder magazine

BARUTANA

UZ	
KL	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	
SP	ARSENAL SKLADIŠTE
N	Zgrada u kojoj se proizvodi ili čuva barut.
IZV	HER
AAT	powder magazines
IG	poudriere
NMRT	powder magazine

BASEN
U BAZENBASILICA DISCOPERTA
U OTVORENA BAZILIKA

BASILICA GEMINA

U DVOJNA BAZILIKA

BAŠLUK
U NIŠAN

BASTION

UZ
KL VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP UTVRDA
UP
SP
N Izbočeni dio tvrđavnog bedema, konstruiran u obliku peterokuta redovito na uglovima bedema, iz kojih izbija kao klin; dvije su njegove prednje stranice okrenute prema tvrđavnom preprostoru, a dvije pobočne svraćaju se prema glavnom spojnom zidu tvrđave, koji predstavlja petu stranicu peterokuta. Time je omogućeno da se pod vatrom drži vanjski prostor ispred utvrde, a isto tako i njezini dijelovi. Ovaj sistem fortifikacije javlja se ponajprije u Italiji početkom 16. st., a definitivne oblike dobiva u 17. st. u Francuskoj (B.-F. Pagan i učenik mu S. Vauban). Bastioni se kod nas javljaju u 17. st. (Karlovac).

IZV ELU 1
AAT bastions
IG bastillon
NMRT bastion

Hum Košnički, **BASTION** Velikog Tabora (fototeka Hrvatskog restauratorskog zavoda, foto: J. Kliska, 2011.)

Hum Košnički, **BASTION** of Veliki Tabor (photo archives of the Croatian Restoration Institute, photo: J. Kliska, 2011.)

BAZA STUPA

UZ PODNICA STUPA
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP STUP
UP JONSKA BAZA
SP KAPITEL
N Podnožje stupa, izrazitog oblika i strukture. U funkcionalnom smislu baza prenosi teret što ga nosi stup, kao i teret samog stupa na supstrukciju (krepidomu). Ujedno, ona je i dekorativni element stupa, koji kroz različita stilska razdoblja poprima različite oblike.

IZV ELU 1
AAT bases: column components
IG base
NMRT base

BAZEN

UZ BASEN
KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP TERME

UP
SP
N Sa svih strana umjetno ograđen prostor, u kome se zadržava voda. B. za kupanje; ukras u parku; dio česme; dio terma.

IZV Ladan
AAT artificial + pools
IG bassin
NMRT pool

BAZEN

UZ BASEN
KL GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU
ŠP
UP
SP
N Sa svih strana umjetno ograđen prostor, u kome se zadržava voda. B. za kupanje; ukras u parku; dio česme; dio terma.

IZV Ladan
AAT artificial + pools
IG bassin
NMRT pool

BAZEN

UZ BASEN
KL GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU
ŠP TERME
UP
SP
N Sa svih strana umjetno ograđen prostor, u kome se zadržava voda. B. za kupanje; ukras u parku; dio česme; dio terma.

IZV Ladan
AAT artificial + pools
IG bassin
NMRT pool

BAZEN

UZ BASEN
KL VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI
ŠP
UP
SP
N Sa svih strana umjetno ograđen prostor, u kome se zadržava voda. B. za kupanje; ukras u parku; dio česme; dio terma.

IZV Ladan
AAT artificial + pools
IG bassin
NMRT pool

BAZILIKA (antička)

UZ
KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP
UP
SP BAZILIKA (forma)
BAZILIKA (kršćanska)
N Prvobitno, u ant. Grčkoj, naziv za građevinu u kojoj je vršio službu *arhont bazilej* (kralj). Poslije se taj pojam širi na svećane, reprezentativne dvorane općenito, pa ga takvog prihvaća i rimska arhitektura za građevine reprezentativne namjene. Ona poznaje dva osnovna tipa bazilike: *basilica forensis*, koja se podizala na forumima i služila u javne svrhe kao sudnica i tržnica, i *basilica domus*, dvorana u carskim palačama, termama i privatnim kućama. Po uzoru na rimske bazilike grade se od 4. st. veće kršć. crkve. Osnovna im je orijentacija zapad – istok. Kršć. bazilika ima najčešće tri broda (naves) odijeljena stupovima, od kojih je srednji viši i galerije iznad bočnih brodova (otuda karakteristično bazilikalno osvjetljenje). Apsida je polukružna ili četvrtasta izbočina u osi srednjeg broda od kojega je odijeljena trijumfalnim lukom. U apsidi se nalazi oltar, a ispred nje prostor s niskom ogradom za pjevače (schola cantorum). Poslije se iznad oltara podiže kameni

pokrov na stupovima (ciborij, tabernakul), a u srednjem brodu, uz pjevalište, propovjedaonica (ambon). Poprečni brod (transept) umeće se između apside i brodova te crkva dobiva tlocrt latinskog križa. *Prothesis* (prostorija za pripremanje žrtvenih darova) i *diaconicon* (prostorija za čuvanje crkvenog ruha) javili su se kao dodatci na ist. strani svetišta; iz njih se razvijaju apside na bočnim brodovima. Na ulazu u baziliku nastaje unutrašnje dvorište (narteks) kao prostor za katekumene; ispred ulaza nalazio se *atrij*, usred kojega je obično bio zdenac. B. je najčešće pokrivena ravnim stropom, redovito drvenim, koji je katkada kasetiran. Kao proširenje bazilikalne gradnje javljaju se tornjevi okruglog, kvadratičnog ili poligonalnog oblika.

IZV LEJ 1
AAT basilicas
IG 0
NMRT basilica

BAZILIKA (antička)

UZ
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP trgovina (djelatnost)
UP
SP BAZILIKA (forma)
BAZILIKA (kršćanska)
N Prvobitno, u ant. Grčkoj, naziv za građevinu u kojoj je vršio službu *arhont bazilej* (kralj). Poslije se taj pojam širi na svečane, reprezentativne dvorane općenito, pa ga takvog prihvaća i rimska arhitektura za građevine reprezentativne namjene. Ona poznaje dva osnovna tipa bazilike: *basilica forensis*, koja se podizala na forumima i služila u javne svrhe kao sudnica i tržnica, i *basilica domus*, dvorana u carskim palačama, termama i privatnim kućama. Po uzoru na rimske bazilike grade se od 4. st. veće kršč. crkve. Osnovna im je orijentacija zapad – istok. Kršč. bazilika ima najčešće tri broda (naves) odijeljena stupovima, od kojih je srednji viši i galerije iznad bočnih brodova (otuda karakteristično bazilikalno osvjetljenje). Apsida je polukružna ili četvrtasta izbočina u osi srednjeg broda od kojega je odijeljena trijumfalnim lukom. U apsidi se nalazi oltar, a ispred nje prostor s niskom ogradom za pjevače (schola cantorum). Poslije se iznad oltara podiže kameni pokrov na stupovima (ciborij, tabernakul), a u srednjem brodu, uz pjevalište, propovjedaonica (ambon). Poprečni brod (transept) umeće se između apside i brodova te crkva dobiva tlocrt latinskog križa. *Prothesis* (prostorija za pripremanje žrtvenih darova) i *diaconicon* (prostorija za čuvanje crkvenog ruha) javili su se kao dodatci na ist. strani svetišta; iz njih se razvijaju apside na bočnim brodovima. Na ulazu u baziliku nastaje unutrašnje dvorište (narteks) kao prostor za katekumene; ispred ulaza nalazio se *atrij*, usred kojega je obično bio zdenac. B. je najčešće pokrivena ravnim stropom, redovito drvenim, koji je katkada kasetiran. Kao proširenje bazilikalne gradnje javljaju se tornjevi okruglog, kvadratičnog ili poligonalnog oblika.

IZV LEJ 1
AAT basilicas
IG 0
NMRT basilica

BAZILIKA (antička)

UZ
KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP pravosuđe
UP
SP BAZILIKA (forma)
BAZILIKA (kršćanska)
N Prvobitno, u ant. Grčkoj, naziv za građevinu u kojoj je vršio službu *arhont bazilej* (kralj). Poslije se taj pojam širi na svečane, reprezentativne dvorane općenito, pa ga takvog prihvaća i rimska arhitektura za građevine reprezentativne namjene. Ona poznaje dva osnovna tipa bazilike: *basilica forensis*, koja se podizala na forumima i služila u javne svrhe kao sudnica i tržnica, i *basilica domus*, dvorana u carskim palačama, termama i privatnim kućama. Po uzoru na rimske bazilike grade se od 4. st. veće kršč. crkve.

Osnovna im je orijentacija zapad – istok. Kršč. bazilika ima najčešće tri broda (naves) odijeljena stupovima, od kojih je srednji viši i galerije iznad bočnih brodova (otuda karakteristično bazilikalno osvjetljenje). Apsida je polukružna ili četvrtasta izbočina u osi srednjeg broda od kojega je odijeljena trijumfalnim lukom. U apsidi se nalazi oltar, a ispred nje prostor s niskom ogradom za pjevače (schola cantorum). Poslije se iznad oltara podiže kameni pokrov na stupovima (ciborij, tabernakul), a u srednjem brodu, uz pjevalište, propovjedaonica (ambon). Poprečni brod (transept) umeće se između apside i brodova te crkva dobiva tlocrt latinskog križa. *Prothesis* (prostorija za pripremanje žrtvenih darova) i *diaconicon* (prostorija za čuvanje crkvenog ruha) javili su se kao dodatci na ist. strani svetišta; iz njih se razvijaju apside na bočnim brodovima. Na ulazu u baziliku nastaje unutrašnje dvorište (narteks) kao prostor za katekumene; ispred ulaza nalazio se *atrij*, usred kojega je obično bio zdenac. B. je najčešće pokrivena ravnim stropom, redovito drvenim, koji je katkada kasetiran. Kao proširenje bazilikalne gradnje javljaju se tornjevi okruglog, kvadratičnog ili poligonalnog oblika.

IZV LEJ 1
AAT basilicas
IG 0
NMRT basilica

BAZILIKA (forma)

UZ
KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP
UP
SP BAZILIKA (antička)
BAZILIKA (kršćanska)
N Prvobitno, u ant. Grčkoj, naziv za građevinu u kojoj je vršio službu *arhont bazilej* (kralj). Poslije se taj pojam širi na svečane, reprezentativne dvorane općenito, pa ga takvog prihvaća i rimska arhitektura za građevine reprezentativne namjene. Ona poznaje dva osnovna tipa bazilike: *basilica forensis*, koja se podizala na forumima i služila u javne svrhe kao sudnica i tržnica, i *basilica domus*, dvorana u carskim palačama, termama i privatnim kućama. Po uzoru na rimske bazilike grade se od 4. st. veće kršč. crkve. Osnovna im je orijentacija zapad – istok. Kršč. bazilika ima najčešće tri broda (naves) odijeljena stupovima, od kojih je srednji viši i galerije iznad bočnih brodova (otuda karakteristično bazilikalno osvjetljenje). Apsida je polukružna ili četvrtasta izbočina u osi srednjeg broda od koga je odijeljena trijumfalnim lukom. U apsidi se nalazi oltar, a ispred nje prostor s niskom ogradom za pjevače (schola cantorum). Poslije se iznad oltara podiže kameni pokrov na stupovima (ciborij, tabernakul), a u srednjem brodu, uz pjevalište, propovjedaonica (ambon). Poprečni brod (transept) umeće se između apside i brodova te crkva dobiva tlocrt latinskog križa. *Prothesis* (prostorija za pripremanje žrtvenih darova) i *diaconicon* (prostorija za čuvanje crkvenog ruha) javili su se kao dodatci na ist. strani svetišta; iz njih se razvijaju apside na bočnim brodovima. Na ulazu u baziliku nastaje unutrašnje dvorište (narteks) kao prostor za katekumene; ispred ulaza nalazio se *atrij*, usred kojega je obično bio zdenac. B. je najčešće pokrivena ravnim stropom, redovito drvenim, koji je katkada kasetiran. Kao proširenje bazilikalne gradnje javljaju se tornjevi okruglog, kvadratičnog ili poligonalnog oblika.

IZV LEJ 1
AAT basilicas
IG basilique
NMRT basilica

BAZILIKA (forma)

UZ
KL GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POLOŽAJU
ŠP LONGITUDINALNA GRAĐEVINA
UP
SP BAZILIKA (antička)
BAZILIKA (kršćanska)

N	Prvobitno, u ant. Grčkoj, naziv za građevinu u kojoj je vršio službu <i>arhont bazilej</i> (kralj). Poslije se taj pojam širi na svećane, reprezentativne dvorane općenito, pa ga takvog prihvaća i rimska arhitektura za građevine reprezentativne namjene. Ona poznaje dva osnovna tipa bazilike: <i>basilica forensis</i> , koja se podizala na forumima i služila u javne svrhe kao sudnica i tržnica, i <i>basilica domus</i> , dvorana u carskim palačama, termama i privatnim kućama. Po uzoru na rimske bazilike grade se od 4. st. veće kršč. crkve. Osnovna im je orijentacija zapad – istok. Kršč. bazilika ima najčešće tri broda (naves) odijeljena stupovima, od kojih je srednji viši i galerije iznad bočnih brodova (otuda karakteristično bazilikalno osvjetljenje). Apsida je polukružna ili četvrtasta izbočina u osi srednjeg broda od koga je odijeljena trijumfalnim lukom. U apsidi se nalazi oltar, a ispred nje prostor s niskom ogradom za pjevače (schola cantorum). Poslije se iznad oltara podiže kameni pokrov na stupovima (ciborij, tabernakul), a u srednjem brodu, uz pjevalište, propovjedaonica (ambon). Poprečni brod (transept) umeće se između apsida i brodova te crkva dobiva tlocrt latinskog križa. <i>Prothesis</i> (prostorija za pripremanje žrtvenih darova) i <i>diaconicon</i> (prostorija za čuvanje crkvenog ruha) javili su se kao dodatci na ist. strani svetišta; iz njih se razvijaju apsidi na bočnim brodovima. Na ulazu u baziliku nastaje unutrašnje dvorište (narteks) kao prostor za katekumene; ispred ulaza nalazio se <i>atrij</i> , usred kojega je obično bio zdenac. B. je najčešće pokrivena ravnim stropom, redovito drvenim, koji je katkada kasetiran. Kao proširenje bazilikalne gradnje javljaju se tornjevi okruglog, kvadratičnog ili poligonalnog oblika.
IZV	LEJ 1
AAT	basilicas
IG	basilique
NMRT	basilica

BAZILIKA (kršćanska)

UZ	
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	
UP	DVOJNA BAZILIKA OTVORENA BAZILIKA
SP	BAZILIKA (antička) BAZILIKA (forma) KONSIGNATORIJ
N	Prvobitno, u ant. Grčkoj, naziv za građevinu u kojoj je vršio službu <i>arhont bazilej</i> (kralj). Poslije se taj pojam širi na svećane, reprezentativne dvorane općenito, pa ga takvog prihvaća i rimska arhitektura za građevine reprezentativne namjene. Ona poznaje dva osnovna tipa bazilike: <i>basilica forensis</i> , koja se podizala na forumima i služila u javne svrhe kao sudnica i tržnica, i <i>basilica domus</i> , dvorana u carskim palačama, termama i privatnim kućama. Po uzoru na rimske bazilike grade se od 4. st. veće kršč. crkve. Osnovna im je orijentacija zapad – istok. Kršč. bazilika ima najčešće tri broda (naves) odijeljena stupovima, od kojih je srednji viši i galerije iznad bočnih brodova (otuda karakteristično bazilikalno osvjetljenje). Apsida je polukružna ili četvrtasta izbočina u osi srednjeg broda od koga je odijeljena trijumfalnim lukom. U apsidi se nalazi oltar, a ispred nje prostor s niskom ogradom za pjevače (schola cantorum). Poslije se iznad oltara podiže kameni pokrov na stupovima (ciborij, tabernakul), a u srednjem brodu, uz pjevalište, propovjedaonica (ambon). Poprečni brod (transept) umeće se između apsida i brodova te crkva dobiva tlocrt latinskog križa. <i>Prothesis</i> (prostorija za pripremanje žrtvenih darova) i <i>diaconicon</i> (prostorija za čuvanje crkvenog ruha) javili su se kao dodatci na ist. strani svetišta; iz njih se razvijaju apsidi na bočnim brodovima. Na ulazu u baziliku nastaje unutrašnje dvorište (narteks) kao prostor za katekumene; ispred ulaza nalazio se <i>atrij</i> , usred kojega je obično bio zdenac. B. je najčešće pokrivena ravnim stropom, redovito drvenim, koji je katkada kasetiran. Kao proširenje bazilikalne gradnje javljaju se tornjevi okruglog, kvadratičnog ili poligonalnog oblika.
IZV	LEJ 1
AAT	basilicas
IG	basilique
NMRT	0

BAZILIKA (kršćanska)

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	LONGITUDINALNA GRAĐEVINA (crkva)
UP	DVOJNA BAZILIKA OTVORENA BAZILIKA
SP	BAZILIKA (antička) BAZILIKA (forma) KONSIGNATORIJ
N	Prvobitno, u ant. Grčkoj, naziv za građevinu u kojoj je vršio službu <i>arhont bazilej</i> (kralj). Poslije se taj pojam širi na svećane, reprezentativne dvorane općenito, pa ga takvog prihvaća i rimska arhitektura za građevine reprezentativne namjene. Ona poznaje dva osnovna tipa bazilike: <i>basilica forensis</i> , koja se podizala na forumima i služila u javne svrhe kao sudnica i tržnica, i <i>basilica domus</i> , dvorana u carskim palačama, termama i privatnim kućama. Po uzoru na rimske bazilike grade se od 4. st. veće kršč. crkve. Osnovna im je orijentacija zapad – istok. Kršč. bazilika ima najčešće tri broda (naves) odijeljena stupovima, od kojih je srednji viši i galerije iznad bočnih brodova (otuda karakteristično bazilikalno osvjetljenje). Apsida je polukružna ili četvrtasta izbočina u osi srednjeg broda od kojega je odijeljena trijumfalnim lukom. U apsidi se nalazi oltar, a ispred nje prostor s niskom ogradom za pjevače (schola cantorum). Poslije se iznad oltara podiže kameni pokrov na stupovima (ciborij, tabernakul), a u srednjem brodu, uz pjevalište, propovjedaonica (ambon). Poprečni brod (transept) umeće se između apsida i brodova te crkva dobiva tlocrt latinskog križa. <i>Prothesis</i> (prostorija za pripremanje žrtvenih darova) i <i>diaconicon</i> (prostorija za čuvanje crkvenog ruha) javili su se kao dodatci na ist. strani svetišta; iz njih se razvijaju apsidi na bočnim brodovima. Na ulazu u baziliku nastaje unutrašnje dvorište (narteks) kao prostor za katekumene; ispred ulaza nalazio se <i>atrij</i> , usred kojega je obično bio zdenac. B. je najčešće pokrivena ravnim stropom, redovito drvenim, koji je katkada kasetiran. Kao proširenje bazilikalne gradnje javljaju se tornjevi okruglog, kvadratičnog ili poligonalnog oblika.
IZV	LEJ 1
AAT	basilicas
IG	basilique
NMRT	0

BEDEM

UZ	
KL	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	UTVRDA
UP	
SP	
N	Element fortifikacije, visok i strm vanjski zid ili nasip oko tvrđave ili utvrđenih mjesta, podešen za obranu.
IZV	ELU 1
AAT	ramparts
IG	rempart, emp: enceinte
NMRT	rampart

BEFFROI

U	ZVONIK
---	--------

BELFRIED

U	ZVONIK
---	--------

BELFROI

U	ZVONIK
---	--------

BELLEVUE

U	BELVEDERE
---	-----------

BELVEDERE

UZ	BELLEVUE
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	ALTANA (belvedere)
SP	GLORIJETA
N	U širem smislu, dio grada ili parka na uzvisini, ili povišeni dio građevine, s kojega se pruža širok pogled na okolinu. Kod građevine većinom altana ili platforma na tornju ili krovu, a u gradskim prostorima i parkovima velika otvorena terasa. U kontekstu ovoga tezaurusa upotrijebi za dio (element) građevine.
IZV	ELU 1
AAT	belvederes
IG	belvédere
NMRT	belvedere (C)

BELVEDERE (glorijeta)

U **GLORIJETA****BEMA**

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	
SP	SVETIŠTE
N	U ranokršćanskim bazilikama podignuto i ograđeno mjesto u kojemu je smješten oltar, a na stranicama prema bočnim brodovima nalaze mu se amboni (v.). Kasnije se produžuje prema glavnom brodu i u sebe prima schola cantorum (v.). U kasnom srednjem i novom vijeku iz nje će se razviti svetište.
IZV	Ikonografski
AAT	bemas
IG	0
NMRT	0

BEMA (sinagoga)

U **ALMEMOR****BENEDIKTINSKI SAMOSTAN**

UZ	OPATIJA
KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	samostani po redovima
UP	
SP	
N	Samostan redovnika najstarijeg samostanskog reda, benediktinaca, koji je osnovao sv. Benedikt 528. godine u Monte Cassinu. Uz tri uobičajena zavjeta imaju i četvrti, <i>stalnost mjesta</i> (stabilitas loci), tj. da će sav život živjeti u jednom samostanu. Geslo im je <i>Ora et labora</i> (<i>Moli i radi</i>), čime je Benedikt htio od lutajućih pustinjaka stvoriti aktivne članove društva. Njihovi se samostani zovu opatije, na čelu kojih stoji opat, a svaka je opatija samostalna. Njihov najstariji samostan u Hrvatskoj bio je u Rižinicama iznad Solina, koji je osnovao knez Trpimir 852. godine. Od 15. st. počinju propadati, a zadržalo se samo nekoliko njihovih samostana u Dubrovačkoj Republici, no i oni propadaju s propašću Republike. Odijelo im je crne boje, a sastoji se od habita, škapulara, kukuljice i plašta.
IZV	Ikonografski
AAT	abbeyes
IG	abbaye
NMRT	abbey

BENEDIKTINSKI SAMOSTAN

UZ	OPATIJA
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	samostani po redovima
UP	
SP	

N Samostan redovnika najstarijeg samostanskog reda, benediktinaca, koji je osnovao sv. Benedikt 528. godine u Monte Cassinu. Uz tri uobičajena zavjeta imaju i četvrti, *stalnost mjesta* (stabilitas loci), tj. da će sav život živjeti u jednom samostanu. Geslo im je *Ora et labora* (*Moli i radi*), čime je Benedikt htio od lutajućih pustinjaka stvoriti aktivne članove društva. Njihovi se samostani zovu opatije, na čelu kojih stoji opat, a svaka je opatija samostalna. Njihov najstariji samostan u Hrvatskoj bio je u Rižinicama iznad Solina, koji je osnovao knez Trpimir 852. godine. Od 15. st. počinju propadati, a zadržalo se samo nekoliko njihovih samostana u Dubrovačkoj Republici, no i oni propadaju s propašću Republike. Odijelo im je crne boje, a sastoji se od habita, škapulara, kukuljice i plašta.

IZV Ikonografski

AAT abbeyes

IG abbaye

NMRT abbey

BIBLIOTEKAU **KNJIŽNICA****BIFORA**

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	PROZOR
UP	
SP	HEKSAFORA KVADRIFORA PENTAFORA TRIFORA
N	Prozor razdijeljen kamenim stupićem na dva dijela, od kojih je svaki obrubljen posebnim lukom.
IZV	EHU 1
AAT	0
IG	0
NMRT	0

Radoboj, gotička **BIFORA** na svetištu župne crkve Presvetog Trojstva (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2016.)

Radoboj, Gothic **BIFORA** on the sanctuary of the parish church of the Holy Trinity (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2016.)

BINA
U **POZORNICA**

BISKUPSKA PALAČA
U **BISKUPSKI DVOR**

BISKUPSKI DVOR

UZ BISKUPSKA PALAČA
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP stalna upotreba
UP
SP EPARHIJSKI DVOR
NADBISKUPSKA PALAČA
ŽUPNI DVOR
N Službeno prebivalište biskupa.
IZV Inventar
AAT +/- bishop (prelate) + palaces
IG éveché
NMRT bishops palace

BISKUPSKI LJETNIKOVAC

UZ
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP LJETNIKOVAC
UP
SP NADBISKUPSKI LJETNIKOVAC
N Povremeno (ljetno) boravište biskupa.
IZV Inventar
AAT 0
IG 0
NMRT bishops summer palace

BOGOMOLJA

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP
UP bogomolja prema religiji
SP
N Općenito, mjesto za molitvu u obliku dvorane, crkve, hrama, neovisno o religiji kojoj pripada.
IZV HER
AAT temples
IG 0
NMRT place of worship

bogomolja prema religiji

KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP BOGOMOLJA
UP CRKVA
DŽAMIJA
HRAM
SINAGOGA
SP
N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaurusu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

BOLNICA

UZ HOSPITAL
KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP zdravstvo i socijalna skrb
UP
SP VOJNA BOLNICA
N Ustanova i zgrada za smještaj, boravak i liječenje bolesnika.
IZV HER
AAT hospitals
IG hôpital
NMRT hospital

BOLTA
U **SVOD**

BRANA

UZ
KL VODOOPSKRBN I VODOODVODNE GRAĐEVINE
ŠP
UP
SP USTAVA
N Pregrada na vodotoku koja zadržava razinu vode na željenoj visini.
IZV HER
AAT sluice gates
IG vanne
NMRT sluice gate

BRANIČ-KULA

UZ
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP KULA
UP
SP STAMBENA KULA
N Najvažniji dio utvrđenog grada. Kula četevrokutna ili kružna tlocrta, podignuta na najistaknutijem mjestu. Ponekad služi i za stanovanje.
IZV LEJ 1
AAT keeps
IG donjon
NMRT keep

BRANIČ-KULA

UZ
KL VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP KULA
UP
SP STAMBENA KULA
N Najvažniji dio utvrđenog grada. Kula četevrokutna ili kružna tlocrta, podignuta na najistaknutijem mjestu. Ponekad služi i za stanovanje.
IZV LEJ 1
AAT keeps
IG donjon
NMRT keep

BROD

UZ LAĐA
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP prostorni dijelovi građevine
UP TRANSEPT
SP
N U longitudinalnoj građevini javne namjene (rim. bazilika, kršćanska crkva) glavni dio unutrašnjeg prostora u obliku izduženog paralelograma. Crkveni brod zauzima prostor između portala i kora. Uza središnji brod nalaze se postrance pobočni brodovi; kod crkava u obliku lat. križa srednji brod presječen je poprečnim brodom (transept).
IZV ELU 1
AAT naves
IG nef
NMRT nave (C)

BRVNARA

UZ BRVNAŠICA
KL GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POLOŽAJU
ŠP građevni materijal
UP
SP HIŽA (drvena prizemnica)
N Drvena kuća ili koja druga zgrada od brvana (Lika, Gorski kotar).

IZV Freudenreich
 AAT log cabins
 IG +/- cabane
 NMRT log cabin

BRVNAŠICA

U **BRVNARA**

BUNAR

UZ KLDENAC
 PUČ
 STUDENAC
 ZDENAC
 KL VODOOPSKRBNE I VODOODVODNE GRAĐEVINE
 ŠP
 UP ĐERAM
 SP CISTERNA
 FONTANA
 N Iskop u zemlji, obično ograđen kamenjem ili ozidan, s uređajem za podizanje i spuštanje vjeda s vodom, to jest za vađenje podzemne vode, a obično u obliku vitla. Izvorno iz turskoga: bunar/punar.
 IZV Ladan
 AAT wells (structures)
 IG puits
 NMRT well

Miljana, **BUNAR** u atriju dvorca (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2015.)

Miljana, **WELL** in the castle atrium (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2015.)

BUNJA

UZ ČEMER
 ČEMERICA
 ČEMER
 JAMA
 KAŠUN
 KAŽITA
 KAŽUN
 KUĆARICA
 KUĆICA
 MOČILA
 MOGILA
 POLJARICA
 PUDARICA
 TRIM
 KL STAMBENE GRAĐEVINE
 ŠP nastamba
 UP
 SP

N Primitivna građevina u sj. i sred. Dalmaciji i u Istri (kažun, kažita), većinom kružna tlocrta, niskih i uskih vrata s minijaturnim prozorčićem, građena od kamena lomljenca u suho bez žbuke, od grubih kamenih prstenova, koji se prema gore u unutrašnjosti sužuju i na vrhu zatvaraju većom kamenom pločom. Služila je u prošlosti za stanovanje, a danas većinom za sklanjanje stoke, pastira, pudara, vapneničara itd.

IZV Freudenreich
 AAT huts & shacks
 IG cabane

NMRT shepherds hut

Poluotok Srima, Sklop **BUNJA** Rodini stanovi (foto: I. Glavaš, 2013.)

Srima Peninsula, Complex of **SHEPHERD'S HUTS** Rodini stanovi (photo: I. Glavaš, 2013.)

BURG

U **UTVRDA**

Hum Košnički, **BURG** Veliki Tabor (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2012.)

Hum Košnički, **BURG** Veliki Tabor (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2012.)

BURZA RADA
U **ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE**

CALDARIUM
U **KALDARIJ**

CARDO
U **KARDO**

CASTRUM
U **KASTRUM**

CELA
U **NAOS**

CEMETERIJ
U **GROBLJE**

CENTRALNA GRAĐEVINA

UZ
KL GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POŁOŽAJU
ŠP forma
UP OKTOGON
ROTUNDA
SP
N Arhitektonski objekt kod kojega središnji prostor nadmašuje svojim dimenzijama ostale prostorne jedinice, koje su oko nje-ga koncentrično situirane. Kod toga je središnji prostor izgrađen nad centričnom tlocrtnom osnovom, tj. nad krugom, kvadratom, pravilnim poligonom itd. U užem smislu centralna se građevina sastoji isključivo od jednog (središnjeg) prostora, koji je arhitek-tonskom konstrukcijom u vanjštini jasno deklariran i u pravilu prekriven konstrukcijom kupole.
IZV ELU 1
AAT 0
IG 0
NMRT 0

CENTRALNA GRAĐEVINA (crkva)

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP crkva po formi
UP CENTRALNA JEDNOAPSIDNA GRAĐEVINA (crkva)
višelisne crkve
SP
N Tip sakralne građevine (crkve) kojemu je svojstven jedinstveni kružni ili pravokutni centralni prostor, oko kojega se radijalno nižu apside, odnosno konhe. Unutar ovoga tipa moguće je razlikovati još jednu podgrupu raščlanjena prostornog oblika, koja je u Dal-maciji zastupljena samo jednim primjerom (sv. Donat u Zadru), koji se sastoji od jedinstvenog središnjeg prostora i dvokatnog vanjskog prstena.
IZV Marasović
AAT 0
IG 0
NMRT 0

CENTRALNA JEDNOAPSIDNA GRAĐEVINA (crkva)

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP CENTRALNA GRAĐEVINA (crkva)
UP CENTRALNA JEDNOAPSIDNA KRUŽNA GRAĐEVINA (crkva)
CENTRALNA JEDNOAPSIDNA PRAVOKUTNA GRAĐEVI-NA (crkva)

SP
N Karakterističan tip ranosrednjovjekovne sakralne građevine u Dalmaciji; javlja se u dvije varijante: kružnoj i pravokutnoj.
IZV Marasović
AAT 0
IG 0
NMRT 0

CENTRALNA JEDNOAPSIDNA KRUŽNA GRAĐEVINA (crkva)

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP CENTRALNA JEDNOAPSIDNA GRAĐEVINA (crkva)
UP
SP
N Tip ranosrednjovjekovne crkva koja tlocrtno ima oblik kružnice s polukružnom apsidom (crkva sv. Marije u Malom Ižu).
IZV Marasović
AAT 0
IG 0
NMRT 0

CENTRALNA JEDNOAPSIDNA PRAVOKUTNA GRAĐEVINA (crkva)

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP CENTRALNA JEDNOAPSIDNA GRAĐEVINA (crkva)
UP
SP
N Tip ranosrednjovjekovne crkve pravokutnog tlocrta s kupolom koja prekriva cijeli prostor (npr. sv. Pelegrin kod Savra na Dugom Otoku, sv. Juraj u Ravanjskoj).
IZV Marasović
AAT 0
IG 0
NMRT 0

CESTA

UZ
KL GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP prometni putevi
UP
SP ULICA
N Javna, uređena prometna površina veće širine za vozila i pješake, obično međumjesna ili izvan mjesta.
IZV HER
AAT roads
IG route
NMRT road

CIBORIJ

UZ BALDAHIN
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP oprema građevine
UP
SP
N Nadgradnja nad crkvenim oltarom koji je odmaknut od zida i stoji usred apside ili kora, u ranije doba od drva, a kasnije od kamena. Ima oblik tornjića, kupole, piramide ili baldahina, što ga nosi 4-6 stupova (c. altaris). Ukrašen je arhitektonskim i plastičnim deko-racijama. Kod nas postoji ciborij iz crkve sv. Marte u Bijaćima iz 9. st., te u katedralama u Poreču, Rabu, Zadru, Trogiru, Splitu, Korčuli i Kotoru. Ciborijem se inače naziva i tabernakul, odnosno svetojhranište, ormarić za monstrancu koji se nalazi na oltarskoj menzi (c. sacramentale), a jednako tako i kalež s poklopcem u kojemu se drže posvećene hostije.
IZV Ikonografski
AAT ciboria (structures)
IG ciborium
NMRT baldacchino (C)

CINKTOR
U **CINKTURA**

CINKTURA

UZ CINKTOR
CINTOR
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP
UP
SP PROŠTENJARSKA CRKVA
N Zidana ograda obrambenog značaja, ograda groblja ili prostora na kojemu se nalazi crkva; kod nas česta pojava kod baroknih proštenjarskih crkava; redovito ima u unutarnjoj strani otvorene trijemove. U Hrvatskoj: Marija Gorska kod Lobora, Marija Snježna u Belcu, Trški vrh kod Krapine, Marija Bistrica, Komin.
IZV EHU 1
AAT 0
IG 0
NMRT 0

Labor, **CINKTURA** proštenjarske crkve Marije Gorske (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2016.)

Labor, **CINCTURE** of pilgrimage church of Our Lady of the Mountain (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2016)

CINTOR
U **CINKTURA**

CIPPUS
U **CIPUS**

CIPUS

UZ CIPPUS
KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP
UP LIBURNSKI CIPUS
SP STELA
N Kameni stup prizmatičnog ili cilindričnog oblika, koji prvotno služi kao međaš, a u kasnije vrijeme kao nadgrobni i votivni spomenik. Najstariji nadgrobni cippusi postoje već u starije željezno doba. Iz starijeg razdoblja rim. dominacije (do 3. st. pr. Krista) na ist. obali Jadrana poznat je specifičan oblik cippusa, koji se pojavljuje samo na području plemena Liburna (v. liburnski cippus).
IZV ELU 1
AAT cippi
IG stele
NMRT 0

CIPUS

UZ CIPPUS
KL SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP GROBNI SPOMENIK
UP LIBURNSKI CIPUS
SP STELA
N Kameni stup prizmatičnog ili cilindričnog oblika, koji prvotno služi kao međaš, a u kasnije vrijeme kao nadgrobni i votivni spomenik. Najstariji nadgrobni cippusi postoje već u starije željezno doba. Iz starijeg razdoblja rim. dominacije (do 3. st. pr. Krista) na ist. obali Jadrana poznat je specifičan oblik cippusa, koji se pojavljuje samo na području plemena Liburna (v. liburnski cippus).
IZV ELU 1
AAT cippi
IG stele
NMRT 0

CISTERCITSKI SAMOSTAN

UZ
KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP samostani po redovima
UP
SP
N Red cistercita je reformiranjem benediktinaca osnovao 1098. godine sv. Robert u mjestu Cîteaux u Francuskoj, a kasnije reorganizirao sv. Bernard iz Clairvauxa. Već potkraj 12. st. dolaze cisterciti u sjevernu Hrvatsku, gdje krče šume, uče puk gospodarstvu i podižu brojne crkve u čast Bogorodici. Građe jaki samostan u Topuskom 1206. godine, zatim na Savskom otoku kod Podsuseda, odakle 1315. sele u Zagreb kraj crkve sv. Marije. Vrlo su snažni u 13. i 14. st., a u 15. st. kod nas ih gotovo nestaje. Odijelo im je bijele boje, a sastoji se od habita, dugačkog škapulara, kukuljice i plašta.
IZV Ikonografski
AAT 0
IG 0
NMRT Cistercian monastery

CISTERCITSKI SAMOSTAN

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP samostani po redovima
UP
SP
N Red cistercita je reformiranjem benediktinaca osnovao 1098. godine sv. Robert u mjestu Cîteaux u Francuskoj, a kasnije reorganizirao sv. Bernard iz Clairvauxa. Već potkraj 12. st. dolaze cisterciti u sjevernu Hrvatsku, gdje krče šume, uče puk gospodarstvu i podižu brojne crkve u čast Bogorodici. Građe jaki samostan u Topuskom 1206. godine, zatim na Savskom otoku kod Podsuseda, odakle 1315. sele u Zagreb kraj crkve sv. Marije. Vrlo su snažni u 13. i 14. st., a u 15. st. kod nas ih gotovo nestaje. Odijelo im je bijele boje, a sastoji se od habita, dugačkog škapulara, kukuljice i plašta.
IZV Ikonografski
AAT 0
IG 0
NMRT Cistercian monastery

CISTERNA

UZ ČATRNJA
ČETRNA
GUSTIJERNA
GUSTIRNA
ŠTERNA
KL VODOOPSKRBNE I VODOODVODNE GRAĐEVINE
ŠP
UP
SP BUNAR
FONTANA
N Nakapnica za skupljanje kišnice.
IZV Klatić

AAT cisterns
IG citerne
NMRT cistern

COLLEGIATA

U **KOLEGIJATSKA CRKVA**

COMPLUVIUM

U **KOMPLUVIJ**

CONCHA

U **APSIDA**

CRKVA

UZ PROPOVJEDNIČKA CRKVA
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP bogomolja prema religiji
UP crkva po formi
SP HRAM
ZVONIK
N Građevina namijenjena kršćanskom bogoslužju.
(U prvim stoljećima kršćanski su se obredi održavali po privatnim kućama ili u podzemnim grobljima - katakombama. Kada je u 4. st. kršćanstvo postalo slobodna religija, preuzima se postojeći tip rimske bazilike koja se prilagođava novoj namjeni bogomolje. Ove se građevine također nazivaju bazilikama, a uz poneka odstupanja i modifikacije ostat će u praksi crkvenog graditeljstva do 20. stoljeća. Crkveno graditeljstvo u Bizantu od 6. st. teži k sintezi centralnog i longitudinalnog tipa; rezultat je te sinteze kupola kao akcent čitavog zdanja i tlocrt u obliku križa jednakih krakova).
Za indeksiranje upotrijebiti užu odrednicu vrste, ukoliko je poznata.
IZV LEJ 1
AAT churches
IG église
NMRT church

crkva po formi

KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP CRKVA
UP CENTRALNA GRAĐEVINA (crkva)
LONGITUDINALNA GRAĐEVINA (crkva)

SP

N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

crkva po konfesiji

KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP CRKVA
UP EVANGELIČKA CRKVA
GRKOKATOLIČKA CRKVA
PRAVOSLAVNA CRKVA
RIMOKATOLIČKA CRKVA

SP

N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

CRKVE BLIZANKE

U **DVOJNA BAZILIKA**

CUSTODIA

U **ĐAKONIKON**

ČARDAK (stambena drvena jednokatnica)

UZ
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP seoske stambene zgrade
UP
SP
N Kuća katnica od hrastovih planjki, nekoć pokrivena šindrom, a od druge pol. 19. st. "biber-crijepom". Karakteristična za područje Posavine, Pokuplja i Moslavine.
IZV Živković 3
AAT 0
IG 0
NMRT 0

ČARDAK (stražarnica)

UZ PROMATRAČNICA
STRAŽARNICA
KL VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP REDUTA
UP
SP
N Stražarnica uz granicu u Vojnoj Krajini, istovremeno signalna postaja, iz koje se stanovništvu i vojnim posadama javljala opasnost od neprijatelja. Građena je na stupovima, gotovo redovito od drva ili drugog otpornog materijala. Prilaz u nju bio je ljestvama, koje su u slučaju neposredne opasnosti stražari povlačili u čardak. Imao je puškarne u stijenama i u podu. Izgradnja čardaka datira od vremena turskih prodiranja u 16. i 17. st., a čitav sistem čardaka uz granicu, koji su bili povezani međusobno i s pozadinom, organiziran je u 18. i 19. stoljeću.
IZV ELU 2
AAT 0
IG 0
NMRT 0

ČATRnja

U **CISTERNA**

ČEMER

U **BUNJA**

ČEMERICA

U **BUNJA**

ČESMA

U **FONTANA**

ČETRna

U **CISTERNA**

ČETVEROLISNA CRKVA

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP višelisne crkve
UP
SP
N Tip crkve koji karakterizira kvadratična osnova iz koje na svakoj strani izlazi po jedna konha. Pretpostavljalo se da je taj oblik imala krstionica u Ninu i crkva sv. Petra u Muću, što je novijim istraživanjima dovedeno u pitanje. Izvedenicom toga tipa možemo smatrati crkvu sv. Donata u Puntu na Krku.
IZV Marasović
AAT tetraconchs
IG 0
NMRT 0

ČEFENAK
U ČEPENAK

ČEMER
U BUNJA

ČEPENAK
UZ ČEFENAK
KL TERMINI KANDIDATI
ŠP
UP
SP MAGAZA
N Pročelje čaršijskog dućana drvene konstrukcije sastavljeno od tri drvena kapka, dva se podižu i kvače za krov, a donji se proširuje u prostor za izlaganje proizvoda i sjedenje kupaca.
IZV HER
AAT 0
IG 0
NMRT 0

DAHIRA
U DAIRA

DAIRA
UZ DAHIRA
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJE-
NE
ŠP trgovina (djelatnost)
UP MAGAZA
SP
N Skupina robnih skladišta (magaza) pod jednim krovom oko zajedničkog dvorišta.
IZV HER
AAT 0
IG 0
NMRT 0

DEAMBULATORIJ
UZ AMBITUS
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP prostorni dijelovi građevine
UP
SP
N U crkvama, prolaz oko kora, otvoren hodnik. Dijeli povišeni i ograđeni kor od apsida i ima polukružan ili poligonalan oblik. Uz deambulatorij često su u krugu nanizane radialno smještene apsidalne kapele.
IZV ELU 2
AAT ambulatories
IG déambatoire
NMRT ambulatory (interior) (C)

DECUMANUS
U DEKUMANUS

dekorativni dijelovi građevine
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP
UP ARKATURA
ATIKA
BALUSTRADA
ERKER
FRIZ
KOLONETA
LEZENA
PARAPET

PILASTAR
PLUTEJ
RIZALIT
SP konstruktivni dijelovi građevine
oprema građevine
prostorni dijelovi građevine
N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

DEKUMANUS
UZ DECUMANUS
KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP
UP
SP KARDO
N Ulica u rimskim gradovima i vojničkim logorima, koja je išla u pravcu istok – zapad. Glavna i najšira ulica (d. maximus) u sredini grada ili logora sjekla se pod pravim kutem s drugom glavnom ulicom (cardo). U vojničkim logorima završavala se dvojim vratima: porta praetoria, koja je bila postavljena prema neprijatelju, i porta decumana na suprotnoj strani.
IZV EHU 2
AAT decumani
IG 0
NMRT 0

DEKUMANUS
UZ DECUMANUS
KL GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP ULICA
UP
SP KARDO
N Ulica u rimskim gradovima i vojničkim logorima, koja je išla u pravcu istok – zapad. Glavna i najšira ulica (d. maximus) u sredini grada ili logora sjekla se pod pravim kutem s drugom glavnom ulicom (cardo). U vojničkim logorima završavala se dvojim vratima: porta praetoria, koja je bila postavljena prema neprijatelju, i porta decumana na suprotnoj strani.
IZV EHU 2
AAT decumani
IG 0
NMRT 0

DEKUMANUS
UZ DECUMANUS
KL VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP KASTRUM
UP
SP KARDO
N Ulica u rimskim gradovima i vojničkim logorima, koja je išla u pravcu istok – zapad. Glavna i najšira ulica (d. maximus) u sredini grada ili logora sjekla se pod pravim kutem s drugom glavnom ulicom (cardo). U vojničkim logorima završavala se dvojim vratima: porta praetoria, koja je bila postavljena prema neprijatelju, i porta decumana na suprotnoj strani.
IZV EHU 2
AAT decumani
IG 0
NMRT 0

DIAKONIKON
U ĐAKONIKON

dijelovi pravoslavne crkve
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP PRAVOSLAVNA CRKVA
UP ADITON
ANDRON

SP
N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

dijelovi samostana

KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP SAMOSTAN
UP DORMITORIJ
KLAUSTAR
KNJIŽNICA (samostanska)
REFEKTORIJ
SKRIPTORIJ

SP
N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

DJEČJI VRTIĆ

UZ
KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP odgoj i obrazovanje
UP
SP
N Ustanova za čuvanje i odgoj djece predškolskog uzrasta.
IZV Inventar
AAT +/- day care centers
IG garderie d'enfants
NMRT creche

DOKSAT

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP BALKON
UP
SP ERKER
VERANDA
N ELU: Izbočen natkriven prostor uz vanjski zid kuće nalik na balkon ili erker, uobičajen u arhitekturi islama. Redovito je u prvom katu, a kući daje slikovitiji izgled. U haremskom dijelu, prozori doksata imaju rešetke (mušepci).
Ladan: 1. Izbočeni dio prostorije preko vanjskog zida;
2. vrsta balkona na istočnjačkim kućama.
IZV ELU 2
AAT 0
IG 0
NMRT 0

DOM UMIROVLJENIKA

U **DOM ZA STARIJE I NEMOĆNE**

DOM ZA STARIJE I NEMOĆNE

UZ DOM UMIROVLJENIKA
STARAČKI DOM
KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP zdravlje i socijalna skrb
UP
SP HOSPICIJ
N Dom za starije ljude i umirovljenike, privatna ili javna ustanova koja osim smještaja može nuditi i medicinsku pomoć i skrb.
IZV Inventar
AAT retirement homes
IG maison de retraite
NMRT nursing home

DOMINIKANSKI SAMOSTAN

UZ
KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP samostani po redovima

UP

SP
N Samostan reda dominikanaca (lat. *Ordo praedicatorum*, krat. OP., *red propovjednika*), što ga je 1215. osnovao sv. Dominik (prije toga španjolski kanonik Dominik de Guzmán) sa svrhom suzbijanja gnostičko-manihejskih hereza, a na temelju regule sv. Augustina. Ubrzo se raširio po čitavoj Europi. U Hrvatskoj prvi samostan osnivaju u Dubrovniku 1225. godine, a nedugo zatim u Čazmi; raširili su se po cijeloj Hrvatskoj. Sjevernu Hrvatsku napuštaju u 16. st. iz nepoznatih razloga, a zadržali su se u Dalmaciji. Odijelo im je bijele boje, a sastoji se od habita, dugačkog škapulara i kukuljice, te plašta preko svega.

IZV Ikonografski
AAT 0
IG 0
NMRT 0

DOMINIKANSKI SAMOSTAN

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP samostani po redovima
UP
SP
N Samostan reda dominikanaca (lat. *Ordo praedicatorum*, krat. OP., *red propovjednika*), što ga je 1215. osnovao sv. Dominik (prije toga španjolski kanonik Dominik de Guzmán) sa svrhom suzbijanja gnostičko-manihejskih hereza, a na temelju regule sv. Augustina. Ubrzo se raširio po čitavoj Europi. U Hrvatskoj prvi samostan osnivaju u Dubrovniku 1225. godine, a nedugo zatim u Čazmi; raširili su se po cijeloj Hrvatskoj. Sjevernu Hrvatsku napuštaju u 16. st. iz nepoznatih razloga, a zadržali su se u Dalmaciji. Odijelo im je bijele boje, a sastoji se od habita, dugačkog škapulara i kukuljice, te plašta preko svega.

IZV Ikonografski
AAT 0
IG 0
NMRT 0

DOPROZORNIK

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP PROZOR
UP
SP NATPROZORNIK
PROZORSKA KLUPČICA
N Građevni element od drva, kamena ili željeza, u koji se pričvršćuju prozorska krila. Doprozornik, natprozornik i klupica čine vanjski okvir prozora. U pojedinim stilskim razdobljima i d. poprima odgovarajuće stilske karakteristike (romanička bifora, gotički šiljasti prozor itd.).
ELU 2
AAT 0
IG 0
NMRT jamb (C)

DORMITORIJ

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP dijelovi samostana
UP
SP KAPITULSKA DVORANA
KNJIŽNICA (samostanska)
REFEKTORIJ
SKRIPTORIJ
N Zajednička spavaonica redovnika u samostanu, odnosno naziv za dio samostana gdje se nalaze spavaonice.
IZV HER
AAT dormitories (rooms) & dormitories (buildings)
IG dortoir
NMRT dormitory

DOVRATNIK

UZ

KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA

ŠP VRATA

UP

SP

N

Konstruktivni dio vrata, okvir ugrađen u zid ili drvenu stijenu, na koji je pomoću petlja ovješeno pomično krilo vrata. Horizontalni donji dio okvira je prag. D. je izgrađen obično od istog materijala kao i krilo vrata (drvo, metal). D. ima konstruktivno ugaono pravokutno udubljenje sa strane, na kojem se nalazi krilo vrata, radi boljeg prijanjanja krila o dovratnik. U širem smislu naziva se dovratnikom i zidani okvir za vrata, u koji se ugrađuje konstruktivni dovratnik. Zidani okvir-dovratnik (a često i konstruktivni d.) svojim oblikom, profilacijom i detaljima odaje stilske karakteristike vremena u kojemu je izrađen.

IZV ELU 2

AAT 0

IG 0

NMRT jamb (C)

DUBEČAK

U KUKURUŽARNIK

DUBROVAČKI LJETNIKOVAC

U LJETNIKOVAC

DUĆAN

U PRODAVAONICA

DVOJNA BAZILIKA

UZ BASILICA GEMINA

CRKVE BLIZANKE

KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA

ŠP BAZILIKA (kršćanska)

UP

SP

N

Dvostruka bazilika, odnosno dvije bazilike podignute jedna pokraj druge, te povezane zajedničkim nartekсом. Razlozi za podizanje dvojnih bazilika su liturgijski, jer u starokršćansko doba gradska crkva nije smjela imati više od jednog oltara i to bez groba martira ili relikvija. Kako su se istovremeno na starokršćanskim grobljima počeli štovati grobovi mučenika i podizati se njima posvećene grobišne bazilike, tako je dvojna bazilika postala kompromisno rješenje, odnosno spoj kongregacijske crkve namijenjene službi Božjoj i memorijalne crkve namijenjene kultu relikvija. Izgradnja takvih crkava počinje jenjavati kada crkva ukida zabranu izgradnje više oltara u jednoj građevini, što se moglo dogoditi tek u 6. ili 7. stoljeću.

IZV Dyggve

AAT +/- double churches

IG 0

NMRT 0

DVOJNA BAZILIKA

UZ BASILICA GEMINA

CRKVE BLIZANKE

KL SAKRALNE GRAĐEVINE

ŠP BAZILIKA (kršćanska)

UP

SP

N

Dvostruka bazilika, odnosno dvije bazilike podignute jedna pokraj druge, te povezane zajedničkim nartekсом. Razlozi za podizanje dvojnih bazilika su liturgijski, jer u starokršćansko doba gradska crkva nije smjela imati više od jednog oltara i to bez groba martira ili relikvija. Kako su se istovremeno na starokršćanskim grobljima

počeli štovati grobovi mučenika i podizati se njima posvećene grobišne bazilike, tako je dvojna bazilika postala kompromisno rješenje, odnosno spoj kongregacijske crkve namijenjene službi Božjoj i memorijalne crkve namijenjene kultu relikvija. Izgradnja takvih crkava počinje jenjavati kada crkva ukida zabranu izgradnje više oltara u jednoj građevini, što se moglo dogoditi tek u 6. ili 7. stoljeću.

IZV Dyggve

AAT +/- double churches

IG 0

NMRT 0

DVOKATNICA

UZ

KL GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POLOŽAJU

ŠP visina (katnost)

UP

SP JEDNOKATNICA

PRIZEMNICA

VIŠEKATNICA

N Zgrada na dva kata, odnosno tri etaže (prizemlje, prvi i drugi kat).

IZV Maroević 1

AAT 0

IG 0

NMRT 0

DVOR

U DVORAC

DVORAC

UZ DVOR

KL STAMBENE GRAĐEVINE

ŠP ladanjska arhitektura

UP

SP

KURIJA

KURIJA (skromniji dvorac)

PALAČA

UTVRDA

N Reprezentativna stambena građevina feudalca – vlastelina, najčešće namijenjena povremenom boravku; gradi se na biranim položajima njihovih zemljišnih posjeda. Razvijajući se od 15. st., kada burgovi gube funkciju utvrđenja, dvorac u prvo vrijeme zadržava graditeljsku shemu burga. To se osobito očituje u tzv. zatvorenom tipu dvorca, čija četiri krila zatvaraju središnje dvorište u obliku pravokutnika, dok se na uglovima grade građevni elementi formalno slični kulama, ali bez fortifikacijske funkcije. Daljnji razvoj gradnje dvoraca poznaje mnoge varijante u veličini, osnovnoj tlocrtnoj dispoziciji i obradi – počevši od malih jednostavnih građevina u kamenu, opeci ili drvu, kod kojih dominira samo jedna veća dvorana, pa do raskošnih dvoraca koji se reprezentativnim i monumentalnim pročeljima, kolonadama, rizalitima i porticima orijentiraju i prema vani i prema unutrašnjem dvorištu. Okoliš dvorca uređuje se najčešće kao park s glavnom alejom kojom se prilazi dvorcu. U dvorac, po pravilu, vodi reprezentativni glavni ulaz s bogato obrađenim stubištem do dvorana, soba i salona u prvom, tzv. otmjenom katu. Raskošniji dvorci pokazuju izrazito stilske karakteristike vremena u kojemu su nastali ili u kojemu su nadograđivani, odnosno pregrađivani. U parku oko dvorca često se nalaze arhitektonski, skulptorski ili hortikulturni objekti, koji s dvorcem i parkom čine kompozicijsku cjelinu.

IZV LEJ 1

AAT châteaux

IG chateau

NMRT +/- country house

Poljana Sutlanska, **DVORAC** Miljana (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2015.)

Poljana Sutlanska, Miljana **COUNTRY HOUSE** (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2015.)

DVORANSKA CRKVA

UZ HALLENKIRCHE
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP LONGITUDINALNA GRAĐEVINA (crkva)
UP
SP

N Longitudinalna građevina koja se sastoji od više brodova, pri čemu je visina pobočnih brodova jednaka ili približno jednaka visini srednjeg broda. Ovakva konstrukcija onemogućuje direktnu rasvjetu srednjeg broda (bazilikalno osvjetljenje), jer ne postoji, kao kod bazilike, istaknut razdjelni zid povišenog srednjeg broda iznad jednostrešnog krova bočnih brodova, nego je cijeli objekt prekriven jedinstvenom krovnom konstrukcijom. Iako se javlja već u starokršćansko doba, ovakav tip crkve karakterističan je za razdoblje gotike.

IZV ELU 2
AAT hall churches
IG 0
NMRT 0

DŽAMIJA

UZ MOŠEJA
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP bogomolja prema religiji
UP MIHRAB

SOFE
SP HAREM
MINARET

N Muslimanska bogomolja. Naziv džamija (prvotno značenje: sastajalište) redovito se upotrebljava za građevine ove vrste u doba i na teritoriju Turaka, dok je za područje arapske dominacije uobičajen naziv mošeja. Tijekom 16. i 17. st. u Hrvatskoj je bilo sagrađeno više džamija u Srijemu, Slavoniji, Lici, Krbavi, te u unutrašnjosti Dalmacije. Građene su po istim načelima kao u svim muslimanskim zemljama. Općenito je prihvaćen i najviše primjenjivan tip jednodostorne, tlocrno četverokutne, potkupolne džamije.

IZV EHU 2
AAT mosques
IG mosque
NMRT mosque

ĐAČKI DOM

UZ
KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP odgoj i obrazovanje

UP
SP
N Dom za smještaj učenika.
IZV Inventar
AAT 0
IG 0
NMRT 0

ĐAKONIKON

UZ CUSTODIA
DIAKONIKON
SACRARIUM
VESTARIUM
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP PASTOFORIJA

UP
SP PROTEZIS
SAKRISTIJA

N Prostorija pačetvorinasta ili kvadratna oblika, na jednoj od bočnih strana apside u ranokršćanskim, a kasnije u bizantskim bazilikama. U njoj su se svećenici pripremali za služenje crkvenih obreda, a tu se čuvalo i crkveno posuđe, ruho, knjige. Đ. je prvotni oblik sakristije. U starije doba ta se prostorija lat. zvala i sacarium, custodia i vestarium.

IZV ELU 2
AAT diaconica
IG 0
NMRT diaconicon, use: sacristy

ĐERAM

UZ
KL VODOOPSKRBN I VODOODVODNE GRAĐEVINE
ŠP BUNAR

UP
SP

N Zdenac s polugom za izvlačenje vode (tzv. šibom). (Turopolje, Slavonija). (Freudenreich)

Naprava za vađenje vode na principu poluge, sastavni dio seoskih bunara. Sastoji se od dugačke pokretne drvene grede, koja je uložena u visoki drveni stup. Na jednom kraju grede je uteg od kamena, a na drugom je pričvršćen konopac s posudom (kabao, čabar, vedro) za zahvaćanje vode. Bunari s dermom nalaze se u seoskim domaćinstvima panonskog područja. (LEJ 1)

IZV Freudenreich
LEJ 1

AAT 0
IG 0
NMRT 0

EDIKULA

UZ
KL SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP GROBNI SPOMENIK

UP
SP

N NIŠA
(let. aedicula = kućica, mali hram) U antici malo svetište, gdje se čuvala slika ili kip božanstva. E. je i dekorativni arhitektonski element, četvorkutnog ili polukružnog oblika, apliciran na vanjski ili unutarnji zid građevine; u primjeni je od antike do danas. E. je česta u ant. nadgrobnoj arhitekturi.

IZV EHU 2
AAT +/- aedicules
IG edicule commémoratif; employer: monument
NMRT 0

EGZEDRA

U APSIDA

EGZONARTEKS

UZ

KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
 ŠP NARTEKS
 UP
 SP ENDONARTEKS
 N Vanjski narteks.
 IZV ELU 3
 AAT exonarthexes
 IG 0
 NMRT 0

EKOMUZEJ

UZ
 KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
 ŠP MUZEJ NA OTVORENOM
 UP
 SP
 N Povijesno-etnološki muzej usredotočen na način života i rada određenog područja, u kojemu lokalno stanovništvo, u suradnji s muzejskim stručnjacima, preuzima aktivnu ulogu pri utvrđivanju prioriteta za formiranje zbirke, čuvanje predmeta, oživljavanje tradicijskih obrta i cjelokupnu revitalizaciju područja. Ekomuzej nastoji očuvati sve zatečene potencijale određene zajednice, počevši od njenog stanovništva, njihove baštine i prirodne okoline u kojoj i od koje žive.
 IZV AAT
 AAT ecomuseums
 IG 0
 NMRT 0

EKOMUZEJ

UZ
 KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
 ŠP MUZEJ NA OTVORENOM
 UP
 SP
 N Povijesno-etnološki muzej usredotočen na način života i rada određenog područja, u kojemu lokalno stanovništvo, u suradnji s muzejskim stručnjacima, preuzima aktivnu ulogu pri utvrđivanju prioriteta za formiranje zbirke, čuvanje predmeta, oživljavanje tradicijskih obrta i cjelokupnu revitalizaciju područja. Ekomuzej nastoji očuvati sve zatečene potencijale određene zajednice, počevši od njenog stanovništva, njihove baštine i prirodne okoline u kojoj i od koje žive.
 IZV AAT
 AAT ecomuseums
 IG 0
 NMRT 0

EKSEDRA
 U APSIDA

ELEKTRANA

UZ ELEKTRIČNA CENTRALA
 KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
 ŠP industrija
 UP HIDROELEKTRANA
 SP
 N Pogon za proizvodnju električne energije; električna centrala.
 IZV RHJ
 AAT power plants
 IG centrale électrique
 NMRT power station

ELEKTRIČNA CENTRALA
 U ELEKTRANA

EMPORA

UZ GINECEJ

MATRONEJ
 TRIBUNA

KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
 ŠP prostorni dijelovi građevine

UP
 SP KOR
 N U unutrašnjosti crkvenih građevina, povišeni, balustradom ili parapetom odvojeni prostor (galerija, tribuna, balkon) iznad pobočnih brodova, ugrađen u zidu ili podržavan stupovima. Služio je u starije vrijeme kao mjesto za žene i redovnice, a kasnije za dvor i odličnike. Otvor empore prema glavnom brodu ili koru često ima niz stupova s lukovima. E. je nastala u duhu istočnjačkog shvaćanja o potrebi odvajanja ženskih od muških vjernika, jednako u sinagogama i mošejama kao i u kršćanskim crkvama. U gotičkim i baroknim crkvama na prostranoj empori, obično iznad ulaza, nalaze se orgulje i pjevalište.

IZV ELU 2
 AAT tribunes (stories)
 IG tribune
 NMRT gallery (ecclesiastical) (C)

ENDONARTEKS

UZ
 KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
 ŠP NARTEKS
 UP
 SP EGZONARTEKS
 N Unutrašnji narteks.
 IZV ELU 3
 AAT esonarthexes
 IG 0
 NMRT 0

ENTASIS

UZ ENTAZA
 KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
 ŠP STUP
 UP
 SP
 N U antičkoj arhitekturi, neznatno konveksno ispupčenje srednjeg dijela stupa (maksimalno u donjoj trećini stupa). E. ima u prvom redu optičko značenje: on korigira optičku varku, prema kojoj se sredina stupa, koji se prema vrhu sužava, pričinja uleknutom.
 IZV EHU 2
 AAT entasis
 IG 0
 NMRT 0

ENTAZA
 U ENTASIS

EPARHIJSKA CRKVA
 U SABORNA CRKVA

EPARHIJSKI DVOR

UZ EPISKOPSKI DVOR
 VLADIKIN DVOR
 KL STAMBENE GRAĐEVINE
 ŠP stalna upotreba
 UP
 SP BISKUPSKI DVOR
 N Sjedište episkopa, upravitelja eparhije – pravoslavne crkvenoupravne pokrajine. Odgovara biskupskom dvoru kod rimokatolika.
 IZV Inventar
 AAT 0
 IG 0
 NMRT 0

EPISKOPSKI DVOR U **EPARHIJSKI DVOR**

EPISTIL U **ARHITRAV**

EREMITAŽA U **EREMITORIJ**

EREMITORIJ

UZ EREMITAŽA
PUSTINJAČKI STAN
ROMITORIJ

KL SAKRALNE GRAĐEVINE

ŠP

UP

SP

N Naziv za osamljeno mjesto gdje žive kršćanski pustinjaci, eremiti. Javlja se u 3. st. u Egiptu, a kasnije i u drugim zemljama.

IZV ELU 2

AAT hermitages

IG ermitage

NMRT 0; vidi: hermitage

ERKER

UZ ALTANA (erker)

POMOLAK

KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA

ŠP konstruktivni dijelovi građevine

UP

SP DOKSAT

N Izbočena i povišena prigradnja na fasadi ili uglu kuće, redovito bez potporna; vrsta zatvorenog balkona, ovalnog ili poligonalnog, s prozorima na svim stranama. Ponekad se proteže kroz nekoliko katova. Javlja se na fortifikacijama (franc. *la breteche*), javnim i stambenim građevinama kasne gotike i njem. renesanse; često služi kao prostorija za kućnu kapelicu. U arhitekturi druge pol. 19. st. mnogo se primjenjuje kao dekorativni, sasvim nefunkcionalni element. U graditeljstvu islama erkeru je sličan DOKSAT (vidi).

IZV ELU 2

AAT +/- oriel windows

IG +/- oriel

NMRT +/- oriel window

ERMITAŽ

UZ

KL VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI

ŠP parkovne građevine

UP

SP

N Barokni mali dvorac ili paviljon u parku neke feudalne rezidencije, prvotno namijenjen odmoru i razmišljanju u samoći.

IZV Klaić

AAT 0

IG 0

NMRT hermitage

ESPLANADA

UZ

KL VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE

ŠP

UP

SP

N Slobodan i ravan, prazan prostor ispred utvrđenja i velikih građevina.

IZV ELU 2

AAT parade grounds

IG esplanade

NMRT parade ground

ETNOPARK

UZ

KL GRADITELJSKI SKLOPOVI

ŠP MUZEJ NA OTVORENOM

UP

SP

N Skupina tradicijskih građevina na otvorenom prostoru, prenesenih s različitih i često veoma udaljenih lokaliteta ili, rjeđe, zatečenih na samom mjestu (*in situ*). E. može sadržavati karakteristične primjere seoske ili gradske arhitekture, sakralne građevine, tehničke ili obrtničke radionice.

IZV LEJ 1

AAT 0

IG 0

NMRT 0

EVANGELIČKA CRKVA

UZ KALVINISTIČKA CRKVA

LUTERANSKA CRKVA

PROTESTANTSKA CRKVA

REFORMATORSKA CRKVA

KL SAKRALNE GRAĐEVINE

ŠP crkva po konfesiji

UP

SP

N Crkva pripadnika evangeličke vjeroispovijesti. Pod pojmom evangeličke crkve (u smislu zajednice) podrazumijevaju se ujedinjene protestantske, luteranske i reformirane crkve; crkve stvorene u duhu evanđelja.

IZV HER

AAT +/- temples

IG temple

NMRT protestant church; use: Anglican church

FABBRICA

U **TVORNICA**

FAROF

U **ŽUPNI DVOR**

FIJALA

UZ

KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA

ŠP KONTRAFORNI SUSTAV

UP

SP KONTRAFOR

POTPORNI LUK

N Kameni tornjić na vrhu potpornog stupa (kontrafora), jedan od najčešćih elemenata u gotičkoj arhitekturi. Sastoji se od četverokutnog ili osmerokutnog trupa, gdje se u obliku tabernakula, na koji se nastavlja šiljasti piramidalni izdanak s križnim cvijetom na vrhu. Bridovi izdanka ukrašeni su nizovima rakovica (puzavica). Osim dekorativne svrhe f. ima i funkcionalnu, jer svojom težinom pojačava stabilnost kontrafora. Pojavljuje se i na zabatima iznad portala kao završetak prozora i slično.

IZV ELU 2

AAT pinnacles

IG pinacle

NMRT pinacle

financije

KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE

ŠP

UP BANKA

SP

N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaurusu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

FONDACO

UZ	FONTIK
	FUNDIK
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	SKLADIŠTE
UP	
SP	
N	(tal. trgovačko skladište, dućan) Zgrada ili sklop zgrada u kojima su u Srednjem vijeku i kasnije strani trgovci pohranjivali svoju robu, a katkad i stanovali. Kod nas su građevine ove vrste: Casa Leone-fondaco u Poreču, f. u Senju, <i>fontik</i> u Hvaru, a u Dubrovniku <i>fundik</i> palače Sponza.
IZV	ELU 2
AAT	0
IG	0
NMRT	0

FONTANA

UZ	ČESMA
	ŠADRVAN
	ŠEDRVAN
	VODOSKOK
KL	VODOOPSKRBNE I VODOODVODNE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	
SP	BUNAR
	CISTERNA
N	Česma, arhitektonski oblikovan i veoma često bogato skulpturalno ukrašen objekt u koji pritječe voda. Voda dolazi u fontanu iz prirodnih izvora ili iz rezervoara i vodovodnih instalacija. Funkcija fontane je utilitarna (voda za piće i pranje) ili estetska (ukrašavanje gardskih trgova, vrtova i parkova). Oblici fontane variraju od jednostavnih kamenica i bazena do monumentalnih građevina, skulptorskih ostvarenja ili bogatog ansambla sastavljenog od arhitektonskih i skulptorskih elemenata.
IZV	ELU 1
AAT	fountains
IG	fontaine
NMRT	fountain

FONTIKU **FONDACO****forma**

KL	GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POLOŽAJU
ŠP	
UP	BAZILIKA (forma)
	CENTRALNA GRAĐEVINA
	LONGITUDINALNA GRAĐEVINA
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

FORTIFIKACIJAU **UTVRDA****FORUM**

UZ	
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	
UP	
SP	
N	U starorimskim gradovima, reprezentativan prostran trg na kojem su se održavali sastanci, skupštine i suđenja; oko tih foruma izgrađeni su hramovi, bazilike, vijećnice, trijemovi i sl. U manjim naseljima obično je bio jedan f., dok ih je u velikim gradovima

bilo više. U Hrvatskoj su ostatci foruma nađeni u Puli, Poreču, Zadru, Solinu.

IZV	LEJ 1
AAT	forums
IG	forum
NMRT	forum

FORUM

UZ	
KL	VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI
ŠP	
UP	
SP	
N	U starorimskim gradovima, reprezentativan prostran trg na kojem su se održavali sastanci, skupštine i suđenja; oko tih foruma izgrađeni su hramovi, bazilike, vijećnice, trijemovi i sl. U manjim naseljima obično je bio jedan f., dok ih je u velikim gradovima bilo više. U Hrvatskoj su ostatci foruma nađeni u Puli, Poreču, Zadru, Solinu.
IZV	LEJ 1
AAT	forums
IG	forum
NMRT	forum

FRANJEVAČKI SAMOSTAN

UZ	SAMOSTAN MALE BRAČE
KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	samostani po redovima
UP	KAPUCINSKI SAMOSTAN
	SAMOSTAN FRANJEVACA TREĆOREDACA
	SAMOSTAN KLARISA
	SAMOSTAN KONVENTUALACA
SP	
N	Samostan redovnika <i>Reda male braće</i> (lat. Ordo fratrum minorum), što ga je 1208. godine osnovao sv. Franjo Asiški. U Hrvatsku franjevci dolaze već potkraj drugog desetljeća 13. stoljeća, a osobit procvat doživljavaju koncem 13. st., te ponovni procvat u 15. stoljeću. <i>Mala braća</i> zovu se još i opservanti, minoriti ili jednostavno franjevci; kratica: OFM. Nose smeđe odijelo koje se sastoji od habita i bijelog pojasa o kojem visi krunica.
IZV	Ikongrafski
AAT	+/- friaries
IG	+/- couvent
NMRT	Franciscan friary

Klanjec, **FRANJEVAČKI SAMOSTAN** (foto: G. Bekina, 2011.)Klanjec, **FRANCISCAN FRIARY** (photo: G. Bekina, 2011.)**FRANJEVAČKI SAMOSTAN**

UZ	SAMOSTAN MALE BRAČE
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	samostani po redovima

UP	KAPUCINSKI SAMOSTAN SAMOSTAN FRANJEVACA TREĆOREDACA SAMOSTAN KLARISA SAMOSTAN KONVENTUALACA
SP	
N	Samostan redovnika <i>Reda male braće</i> (lat. <i>Ordo fratrum minorum</i>), što ga je 1208. godine osnovao sv. Franjo Asiški. U Hrvatsku franjevci dolaze već potkraj drugog desetljeća 13. stoljeća, a osobit procvat doživljavaju koncem 13. st., te ponovni procvat u 15. stoljeću. <i>Mala braća</i> zovu se još i opservanti, minoriti ili jednostavno franjevci; kratica: OFM. Nose smeđe odijelo koje se sastoji od habita i bijelog pojasa o kojem visi krunica.
IZV	Ikonografski
AAT	+/- friaries
IG	+/- couvent
NMRT	Franciscan friary

FRIGIDARIJ

UZ	FRIGIDARIUM
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	TERME
UP	
SP	KALDARIJ TEPIDARIJ
N	U termama, zasebna prostorija s bazenom hladne vode.
IZV	Atlas arhitekture 1
AAT	frigidaria
IG	0
NMRT	0

FRIGIDARIJ

UZ	FRIGIDARIUM
KL	GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU
ŠP	TERME
UP	
SP	KALDARIJ TEPIDARIJ
N	U termama, zasebna prostorija s bazenom hladne vode.
IZV	Atlas arhitekture 1
AAT	frigidaria
IG	0
NMRT	0

FRIGIDARIUM**FRIGIDARIJ****FRIZ**

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	dekorativni dijelovi građevine
UP	
SP	
N	Arhitektonski detalj u formi šireg ili užeg, ornamenatno odnosno figuralno ukrašenog, horizontalnog pojasa; služi za dekoraciju i raščlanjivanje zidova ili za odvajanje zidnih ploha od krovnog vijenca. Naziv se upotrebljava u širem značenju za analogne dekorativne detalje na prozorima, vratima, kaminima, pokućstvu itd. Na fasadama je redovito plastično izveden u mramoru, kamenu, štuku i pocakljenoj keramici, a u interijerima je katkad još i slikan, izveden u mozaiku i u mramornoj inkrustaciji. U antičkoj arhitekturi f. je prvobitno dekorirani pojas između arhitrava i krovnog vijenca čija je funkcija prikrivanje rasporeda greda u konstrukciji na kojoj počiva krovšte. U dorskom stilu f. dolazi u formi ritmički raspoređenih triglifa i metopa, a u jonskom stilu kao kontinuirani pojas s figuralnom dekoracijom. Kod ornamentalnih frizova antika najčešće upotrebljava motive akanta, palmete, lotosa i rozete, koji dolaze samostalno ili u kombinaciji s drugim motivima (kimatij, meandar, tzv. pasji skok); od helenizma dalje javljaju se često i bukraniji povezani festonima. Srednji vijek primjenjuje pretežno frizove s biljnim i geometrijskim motivima, rjeđe s figuralnim

dekoracijama, dok se za renesanse, pored frizova s ant. motivima, javljaju i frizovi s isključivo epigrafskim tekstovima.

IZV	ELU 2
AAT	friezes (entablature components)
IG	frise (OM)
NMRT	frieze (C)

FRONTON**ZABAT****FUNDIK****FONDACO****GAJ URNI**

UZ	
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	GROBLJE
UP	
SP	KOLUMBARIJ
N	Park, obično uz krematorij, u kojem se nalaze grobovi za polaganje urni.
IZV	Maroević 1
AAT	0
IG	0
NMRT	0

GALERIJA (dio građevine)

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	
SP	BALKON
N	1. Nadsvođen, s jedne strane otvoren hodnik na kući ili tvrđavi. 2. Odijeljen i povišen dio gledališta s redovima sjedala, odnosno prostor za stajanje, u kazališnim, koncertnim i drugim dvoranama. 3. Dugačak balkon, balustrada ili niz kipova na pročelju građevine. 4. Natkriven prolaz (pasaž) između gradskih ulica i trgova, u kojemu su smješteni dućani, kavane i slično.
IZV	ELU 2
AAT	galleries (upper level spaces)
IG	galerie (g. fermee; maconnee; marchande; ouverte)
NMRT	0

GALERIJA (umjetnička)

UZ	
KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	kultura
UP	
SP	MUZEJ
N	Građevina namijenjena javnom prikazivanju umjetničkih djela.
IZV	ELU 2
AAT	art galleries
IG	galerie d'art
NMRT	art gallery

Hlebine, **GALERIJA** naivne umjetnosti (foto: G. Bekina, 2016.)

Hlebine, **ART GALLERY** of naive art (photo: G. Bekina, 2016.)

GATOR

U **ZEMUNICA (etnologija)**

GIMNAZIJA

UZ

KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE

ŠP ŠKOLA

UP

SP

N Općeobrazovna srednja škola.

IZV RHJ

AAT high schools

IG +/- ecole secondaire

NMRT secondary school

Bjelovar, **GIMNAZIJA** (stara razglednica iz zbirke Gradskog muzeja Bjelovar)

Bjelovar, **SECONDARY SCHOOL** (old post card from the collection of the Bjelovar City Museum)

GINECEJ

U **EMPORA**

GLAVICA

U **KAPITEL**

GLIPTOTEKA

UZ

KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE

ŠP MUZEJ

UP

SP

N Muzej skulptura.

IZV ELU 2

AAT 0

IG 0

NMRT 0

GLORIJETA

UZ BELVEDERE (glorijeta)

KL VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI

ŠP parkovne građevine

UP

SP

N BELVEDERE

Manji arhitektonski objekt, redovito u obliku antičkog hrama ili paviljona, najčešće kružna tlocrta, podignut u parku, šetalištu ili vrtu na povišenu mjestu, odakle se pruža lijep vidik. Objekt klasicističke arhitekture 19. stoljeća.

IZV ELU 2

AAT gloriettes

IG gloriette (f)

NMRT 0

GOSTIONICA

UZ

KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE

ŠP RESTAURACIJA

UP

SP

N Ugostiteljska radionica u kojoj se za stolovima služe uobičajena domaća jela i pića.

IZV HER

AAT brasseries

IG brasserie (restaurant)

NMRT brasserie, use: restaurant

GRADAC

U **GRADINA**

GRADINA

UZ

GRADAC

GRADIŠĆE

GRADIŠTE

KASTELJER

KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA

ŠP

UP OPPIDUM

REFUGIJ

SP

N

Termin kojim se u arheologiji označava svako teže pristupačno utvrđeno mjesto većih ili manjih dimenzija; primjenjuje se kao naziv za gotovo sva visinska naselja, od prethistorijskog vremena do srednjeg vijeka, a često i za utvrđena naselja na močvarnom zemljištu i ravnicama. Gradine služe kao utvrđena stalna naselja, kao pribežišta za vrijeme opasnosti (refugium) ili kao stražarska mjesta (u prvom redu manje gradine). Na gradinama koje su bile stalno naseljene nalaze se različiti stambeni objekti, raspoređeni ili oko središta gradine ili duž zaštitnih zidova.

IZV ELU 2

AAT hillforts

IG +/- oppidum

NMRT hillfort

GRADIŠĆE

U **GRADINA**

GRADIŠTE

U **GRADINA**

GRADSKA LOŽA

UZ

LOĐA

LOGGIA

LOŽA

LUŽA

KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE

ŠP

UP

SP

N

Građevina otvorena na jednoj ili više strana arkadama sa stupovima ili stupcima; razvila se u gradskoj arhitekturi mediteranskog područja i ima značajnu funkciju u životu grada, kao mjesto za obavljanje različitih javnih službi. Služi kao sudnica, tržnica, mjesto za okupljanje građana, za političke skupove i drugo. Može biti samostojeći objekt ili izbočeni dio u prizemlju zgrade, a može biti i uvučena u zidni plašt građevine.

IZV ELU 3

AAT +/- loggias

IG +/- loggia

NMRT +/- loggia

GRADSKA VIJEĆNICA U VIJEĆNICA

GRADSKA VRATA

UZ	
KL	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	UTVRDA
UP	
SP	KULA VRATA ZIDINA
N	Obično utvrđena vrata u gradskim zidinama; nadziran ulaz u utvrđeni grad.
IZV	Inventar
AAT	city gates
IG	porte de ville
NMRT	town gate

gradske stambene zgrade

KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	stalna upotreba
UP	KUĆA (gradska) PALAČA
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaurusu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

građevni materijal

KL	GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POLOŽAJU
ŠP	
UP	BRVNARA
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaurusu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

GREDNJAK

U ARHITRAV

GRKOKATOLIČKA CRKVA

UZ	UNIJATSKA CRKVA
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	crkva po konfesiji
UP	
SP	
N	Crkva pripadnika grkokatoličke vjerske zajednice. Grkokatolička (unijatska) crkva ujedinjena je s Rimokatoličkom crkvom, priznaje papu za vrhovnog poglavara, ali se u bogoslužju služi grčko-bizantskim obredom i julijanskim kalendarom. Ustanovljena je sredinom 15. st., a u Hrvatskoj sjedište joj je u Zagrebu (nekad je bilo u Marči odnosno u Križevcima).
IZV	HER
AAT	0
IG	0
NMRT	0

GROB

UZ	RAKA
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	GROBLJE
UP	grob na površini zemlje grob u zemlji GROBNI SPOMENIK GROBNICA KOSTURNICA
SP	
N	Mjesto ukopa pokojnika. Obično označeno nadgrobni spomenikom.

IZV	ELU 2
AAT	graves
IG	+/- tombeau
NMRT	grave

Klanjec, **GROB** Antuna Mihanovića, (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2009.)

Klanjec, **GRAVE** to Antun Mihanović, (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2009.)

grob na površini zemlje

KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	GROB
UP	ARA MAUZOLEJ SARKOFAG TURBE

SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaurusu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

grob u zemlji

KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	GROB
UP	HIPOGEJ
SP	

N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaurusu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.
---	--

GROBIŠTE

UZ	
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	
UP	
SP	GROBLJE
N	1. mjesto gdje su bili grobovi 2. mjesto gdje su grobovi, prostor grobova (dio groblja bez drugih objekata i komunalija koje čine cjelinu groblja).

IZV HER
 AAT 0
 IG 0
 NMRT 0

GROBIŠTE

UZ
 KL SEPULKRALNE GRAĐEVINE
 ŠP
 UP
 SP GROBLJE
 N 1. mjesto gdje su bili grobovi
 2. mjesto gdje su grobovi, prostor grobova (dio groblja bez drugih objekata i komunalija koje čine cjelinu groblja).
 IZV HER
 AAT 0
 IG 0
 NMRT 0

grobljanski sadržaji

KL SEPULKRALNE GRAĐEVINE
 ŠP
 UP ARKADE
 GROBNA KAPELA
 KREMATORIJ
 MRTVAČNICA
 SP
 N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

GROBLJE

UZ CEMETERIJ
 NEKROPOLA
 KL SEPULKRALNE GRAĐEVINE
 ŠP
 UP GAJ URNI
 GROB
 KATAKOMBE
 KOLUMBARIJ
 MASOVNA GROBNICA
 POLJE SA ŽARAMA
 VOJNO GROBLJE
 SP GROBIŠTE
 N Prostor namijenjen pokapanju mrtvih. Groblja iz razdoblja prethistorije, protohistorije i antike nazivaju se nekropolama (necropolis = grad mrtvih, nalazi se izvan naselja). Katakombe su podzemne nekropole.
 IZV ELU 2
 AAT cemeteries
 IG cimetiére
 NMRT cemetery; churchyard

GROBNA KAPELA

UZ
 KL SAKRALNE GRAĐEVINE
 ŠP KAPELA
 UP
 SP PARAKLIS
 N Crkva s jednim oltarom, podignuta na groblju.
 IZV Inventar
 AAT +/- sepulchral chapels
 IG 0
 NMRT cemetery chapel

Donje Prilišće, **GROBNA KAPELA** sv. Leonarda (foto: T. Horvatić, 2010.)

Donje Prilišće, St. Leonard's **CEMETERY CHAPEL** (photo: T. Horvatić, 2010.)

GROBNA KAPELA

UZ
 KL SEPULKRALNE GRAĐEVINE
 ŠP grobljanski sadržaji
 UP
 SP MARTIRIJ
 MAUZOLEJ
 MEMORIJA
 PARAKLIS
 N Crkva s jednim oltarom, podignuta na groblju.
 IZV Inventar
 AAT +/- sepulchral chapels
 IG 0
 NMRT cemetery chapel

GROBNI HUMAK

U **TUMUL**

GROBNI SPOMENIK

UZ
 KL SEPULKRALNE GRAĐEVINE
 ŠP GROB
 UP CIPUS
 EDIKULA
 KENOTAF
 NIŠAN
 STEČAK
 STELA
 SP
 N Spomenik podignut iznad groba pokojnika ili nezavisno od mjesta ukopa.
 IZV Maroević 1
 AAT +/- tombs
 IG +/- tombeau
 NMRT +/- tomb

GROBNICA

UZ
 KL SEPULKRALNE GRAĐEVINE
 ŠP GROB
 UP MASOVNA GROBNICA
 OBITELJSKA GROBNICA
 SP
 N Ozidana grobna raka ili u nekim krajevima iznad razine zemlje za više mrtvih.
 IZV HER

AAT vaults (tomb spaces)
IG 0
NMRT vault

GUBNO

U **GUMNO**

GUMNO

UZ ARMAN
GUBNO
GUVNO
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJE-
NE
ŠP seoske gospodarske građevine
UP
SP
N Taracani kružni prostor sa stupom u sredini za mlaćenje ili vršenje
žita.
IZV Freudenreich
AAT 0
IG aire á battre
NMRT threshing floor

GUSTIJERNA

U **CISTERNA**

GUSTIRNA

U **CISTERNA**

GUVNO

U **GUMNO**

HALLENKIRCHE

U **DVORANSKA CRKVA**

HAMAM

U **AMAM**

HAMBAR

UZ AMBAR
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJE-
NE
ŠP seoske gospodarske građevine
UP
SP
N Drvena kućica za spremanje žita; žitnica.
IZV Freudenreich
AAT granaries
IG grange
NMRT granary

HAN

UZ KARAVANSARAJ
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJE-
NE
ŠP ugostiteljsko-turističke građevine
UP
SP RESTAURACIJA
N Svrtište posebnog istočnjačkog tipa. Najčešće hanovi imaju niz
soba raspoređenih oko središnjeg hodnika na katu, te staju i spre-
mište, a katkad i kavanu u prizemlju. Građeni su pretežno od drva
i čerpića s nešto kamena. U Hrvatskoj, u sklopu ranijeg samostana
ivanovaca u Vrani kod Biograda nalaze se ruševine kamenog hana
iz 17. st. (Maškovića-han).

IZV LEJ 1

AAT khans

IG 0

NMRT 0

HAREM

UZ

KL SAKRALNE GRAĐEVINE

ŠP

UP

SP DŽAMIJA

N Ograđeno dvorište džamije. U h. se često nalazi šadrvan (v.) ili,
kod manjih džamija, česma (v.); ponegdje su uklopljeni i drugi,
najčešće školski objekti, kao mektebi (v.) i medrese (v.). Jedan dio
harema uvijek je namijenjen za groblje u kojemu ponegdje do-
minira turbe (v.) utemeljitelja džamije. Harem i džamijski trijem,
sofe (v.) čine prijelaz s ulice u glavni prostor džamije u kojemu
se obavlja molitva.

IZV ELU 2

AAT 0

IG 0

NMRT 0

HEKSAFORA

UZ

KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA

ŠP PROZOR

UP

SP BIFORA

KVADRIFORA

PENTAFORA

TRIFORA

N Zidna ploha s nizom od šest niša ili zidni otvor raščlanjen sa šest
stupića.

Kod nas je zanimljiv primjer heksafora s dvostrukim stupovima
u klastru samostana Male braće u Dubrovniku, rad Mihoja Braj-
kova iz Bara (prva pol. 14. st.).

IZV ELU 2

AAT 0

IG 0

NMRT 0

HELIDROM

UZ

KL GRAĐEVINE U PROMETU

ŠP AERODROM

UP ZRAKOPLOVNI HANGAR

SP

N Aerodrom ili određeno područje na objektu namijenjeno u potpu-
nosti ili djelomično za dolaske, odlaske i kretanje helikoptera.

IZV ZZZ

AAT heliports

IG 0

NMRT +/- helicopter landing platform

HIDROCENTRALA

U **HIDROELEKTRANA**

HIDROELEKTRANA

UZ HIDROCENTRALA

KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJE-
NE

ŠP ELEKTRANA

UP

SP

N Električna centrala (elektrana) koja vodenu energiju pretvara u
električnu.

IZV HER

AAT	hydroelectric power plants
IG	centrale hydroélectrique
NMRT	hydroelectric power station

HIPODROM

UZ	
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	
UP	
SP	AMFITEATAR STADION
N	Mjesto uređeno za natjecanje konjima i kolima; uređeno konjsko trkalište.
IZV	ELU 2
AAT	horse racetracks & hippodromes
IG	hippodrome
NMRT	+/- racecourse

HIPODROM

UZ	
KL	GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU
ŠP	agonalne građevine
UP	
SP	AMFITEATAR STADION
N	Mjesto uređeno za natjecanje konjima i kolima; uređeno konjsko trkalište.
IZV	ELU 2
AAT	horse racetracks & hippodromes
IG	hippodrome
NMRT	+/- racecourse

HIPOGEJ

UZ	
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	grob u zemlji
UP	
SP	KATAKOMBE
N	Opći naziv za prostorije iskopane u zemlji, izgrađene pod zemljom ili izdubljene u stijenama. Namjena im može biti različita (od stambene, memorijalne do sepulkralne). U kontekstu ovog tezaurusa odnosi se na grobnicu.
IZV	EHU 2
AAT	hypogea
IG	0
NMRT	0

HIPOKAUST

UZ	
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	TERME
UP	
SP	
N	U antičkom Rimu, uređaj za zagrijavanje prostorija toplim zrakom; primjenjivao se u prvom redu u termama i stambenim zgradama. Iz ložišta (praeurnium, propnigium) u kojem se ložilo drvom ili ugljenom, topli je zrak ulazio u prostor ispod postorije koju je trebalo zagrijavati. Cirkulirajući između stupića (suspensurae, redovito oko 50 cm visoke) na kojima je počivao pod gornje prostorije, zagrijavao je taj pod; prolazeći istodobno kroz šuplje opeke (tubuli) u zidovima, zagrijavao je i zidove. U Hrvatskoj su ostatci hipokausta nađeni u Solinu, Zadru i drugdje.
IZV	ELU 2
AAT	hypocaust
IG	hypocaust
NMRT	hypocaust

HIPOKAUST

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	
SP	TERME
N	U antičkom Rimu, uređaj za zagrijavanje prostorija toplim zrakom; primjenjivao se u prvom redu u termama i stambenim zgradama. Iz ložišta (praeurnium, propnigium) u kojem se ložilo drvom ili ugljenom, topli je zrak ulazio u prostor ispod postorije koju je trebalo zagrijavati. Cirkulirajući između stupića (suspensurae, redovito oko 50 cm visoke) na kojima je počivao pod gornje prostorije, zagrijavao je taj pod; prolazeći istodobno kroz šuplje opeke (tubuli) u zidovima, zagrijavao je i zidove. U Hrvatskoj su ostatci hipokausta nađeni u Solinu, Zadru i drugdje.
IZV	ELU 2
AAT	hypocaust
IG	hypocaust
NMRT	hypocaust

HIŽA

U	KUĆA (tradicijiska)
---	----------------------------

HIŽA (drvena prizemnica)

UZ	IŽA
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	KUĆA (tradicijiska)
UP	
SP	BRVNARA
N	Prizemna brvnara pravokutna izduženog tlocrta s temeljima od blokova kamena lomljenca, koji ostaje vidljiv i nakon podizanja zidova od hrastovih greda – planjki i dasaka. Karakteristična za područje Hrvatskog zagorja, Međimurja i Podravine.
IZV	Zbornik
AAT	0
IG	0
NMRT	0

HODNIK

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	
SP	BRVNARA
N	Uzak i izdužen prostor unutar zgrade, koji omogućava ulaz u druge prostorije, a sam nije namijenjen boravku.
IZV	HER
AAT	corridors
IG	coulour
NMRT	corridor (C)

HOSPICIJ

UZ	
KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	zdravstvo i socijalna skrb
UP	
SP	DOM ZA STARIJE I NEMOĆNE HOTEL SAMOSTAN
N	U srednjem vijeku: gostinjac, prenočište, sklonište za putnike i hodočasnike; također naziv i za dječje domove, domove staraca i sirotišta. Uz nekoliko većih spavaonica h. je imao obično i niz manjih prostorija. Hospiciji su najčešće povezani sa samostanima, ili su kao zadužbine pod njihovom upravom.
IZV	ELU 2
AAT	hospices
IG	+/- hospice
NMRT	+/- hospice

HOSPITAL
U **BOLNICA**

HOTEL

UZ
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP ugostiteljsko-turističke građevine
UP MOTEL
SP HOSPICIJ
N Veći ugostiteljski objekt u kojemu borave putnici ili turisti.
IZV Inventar
AAT hotels (public accommodations)
IG hôtel de voyageurs
NMRT hotel

Zagreb, **HOTEL** Palace (foto: L. Križaj, 2016.)

Zagreb, **HOTEL** Palace (photo: L. Križaj, 2016.)

HARAM

UZ
KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP
UP NAOS
SP CRKVA
N Općenito svaka građevina namijenjena obavljanju nekršćanskog kulta, za razliku od CRKVE koja je namijenjena kršćanskom bogoslužju. U kontekstu ovog tezaurusa pojam podrazumijeva antički, odnosno grčki ili rimski hram.
IZV ELU 2
AAT +/- ancient + temples
IG temple paen
NMRT temple

HARAM

UZ

KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP bogomolja prema religiji
UP NAOS
SP CRKVA
N Općenito svaka građevina namijenjena obavljanju nekršćanskog kulta, za razliku od CRKVE koja je namijenjena kršćanskom bogoslužju. U kontekstu ovog tezaurusa pojam podrazumijeva antički, odnosno grčki ili rimski hram.
IZV ELU 2
AAT +/- ancient + temples
IG temple paen
NMRT temple

HUDŽARA

U **KOMORA**

IMPLUVIJ

UZ IMPLUVIUM
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP ATRIJ
UP
SP KOMPLUVIJ
PISCINA
N Bazen za skupljanje kišnice u atriju starorimske kuće.
IZV ELU 1
AAT impluvia
IG 0
NMRT 0

IMPLUVIUM

U **IMPLUVIJ**

industrija

KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP
UP ELEKTRANA
INDUSTRIJSKI SKLOP
TVORNICA
SP
N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

INDUSTRIJSKI SKLOP

UZ
KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP privredni graditeljski sklopovi
UP
SP TVORNICA
N Sklop industrijskih građevina, odnosno tvornica, tvorničkih postrojenja i pratećih objekata.
IZV Inventar
AAT industrial complexes
IG ensemble industriel
NMRT +/- industrial site

INDUSTRIJSKI SKLOP

UZ
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP industrija
UP
SP TVORNICA
N Sklop industrijskih građevina, odnosno tvornica, tvorničkih postrojenja i pratećih objekata.
IZV Inventar
AAT industrial complexes

IG ensemble industriel
NMRT +/- industrial site

INTERNAT
U **KONVIKT**

ISUSOVAČKI SAMOSTAN

UZ JEZUITSKI SAMOSTAN
KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP samostani po redovima
UP
SP KOLEGIJ
KOLEGIJATSKA CRKVA
N Samostan isusovaca (lat. Societas Jesu *Družba Isusova*; krat. SJ; DI), reda što ga je 1540. u Španjolskoj osnovao Ignacije Loyola. Osim tri uobičajena zavjeta polažu i četvrti: da će, ako ih crkveni poglavari pošalju, ići u misije. Odigrali su veliku ulogu u protureformaciji. U Hrvatsku su došli već 1560. godine, u Dubrovnik, a u Zagreb 1606., gdje već iduće godine osnivaju prvu gimnaziju u Hrvatskoj. Godine 1773. papa Klement XIV. ih ukida, ali je 1858. godine red opet obnovljen. Odijelo im je crne boje, a sastoji se od talara i široka tkanog pojasa kome sprijeda vise dvije jednako široke vrpce.
IZV Ikonografski
AAT 0
IG 0
NMRT 0

ISUSOVAČKI SAMOSTAN

UZ JEZUITSKI SAMOSTAN
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP samostani po redovima
UP
SP KOLEGIJ
KOLEGIJATSKA CRKVA
N Samostan isusovaca (lat. Societas Jesu *Družba Isusova*; krat. SJ; DI), reda što ga je 1540. u Španjolskoj osnovao Ignacije Loyola. Osim tri uobičajena zavjeta polažu i četvrti: da će, ako ih crkveni poglavari pošalju, ići u misije. Odigrali su veliku ulogu u protureformaciji. U Hrvatsku su došli već 1560. godine, u Dubrovnik, a u Zagreb 1606., gdje već iduće godine osnivaju prvu gimnaziju u Hrvatskoj. Godine 1773. papa Klement XIV. ih ukida, ali je 1858. godine red opet obnovljen. Odijelo im je crne boje, a sastoji se od talara i široka tkanog pojasa kome sprijeda vise dvije jednako široke vrpce.
IZV Ikonografski
AAT 0
IG 0
NMRT 0

IŽA
U **HIŽA (drvena prizemnica)**

JAMA
U **BUNJA**

JEDNOBRODNA CRKVA

UZ SAALKIRCHE
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP LONGITUDINALNA GRAĐEVINA (crkva)
UP
SP
N Crkva sasvim jednostavne konstrukcije sa samo jednim glavnim prostorom (brodom) i jednim oltarom.
IZV HER
AAT 0
IG 0
NMRT 0

JEDNOKATNICA

UZ
KL GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POLOŽAJU
ŠP visina (katnost)
UP
SP DVOKATNICA
PRIZEMNICA
VIŠEKATNICA
N Zgrada na jedan kat, odnosno dvije etaže (prizemlje i prvi kat).
IZV HER
AAT 0
IG 0
NMRT 0

JEZUITSKI SAMOSTAN
U **ISUSOVAČKI SAMOSTAN**

JONSKA BAZA

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP BAZA STUPA
UP ATIČKA BAZA
TOSKANSKA BAZA
SP
N Sastavni dio jonskog stupa (za razliku od dorskog koji nema bazu), čiji su glavni dijelovi dvije kružne ploče (trochilus i torus), odvojene užljebinom; gornja je od njih uža, a donja šira; ispod donje nalazi se plinta, kamena ploča četvorinastog oblika.
IZV ELU 1
AAT 0
IG 0
NMRT Ionic base (C)

KALDARIJ

UZ CALDARIUM
KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP TERME
UP
SP FRIGIDARIJ
TEPIDARIJ
N U termama, zasebna prostorija s bazenom vruće vode.
IZV ELU 1
AAT caldaria
IG 0
NMRT caldarium

KALDARIJ

UZ CALDARIUM
KL GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU
ŠP TERME
UP
SP FRIGIDARIJ
TEPIDARIJ
N U termama, zasebna prostorija s bazenom vruće vode.
IZV ELU 1
AAT caldaria
IG 0
NMRT caldarium

KALVARIJA

UZ
KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP sakralni graditeljski sklopovi
UP
SP
N Uređena uzvisina s tri križa za posjećivanje i hodočašće u vrijeme korizme. (Izvor: HER)

Kalvarijama se od ranog baroka dalje nazivaju i mjesta u prirodi gdje je smješteno četrnaest postaja križnog puta. Obično se nalaze na niskim brežuljcima kraj crkava, tako da je prva postaja smještena na podnožju, na vrhu 12. postaja s raspećem i tri križa, a nedaleko od vrha, pri spustu ili u samoj crkvi, 13. i 14. postaja. Sve zajedno često je uklopljeno u planirani park. (Primjer – kalvarija podno zagrebačke crkve sv. Franje Ksaverskog.) (Izvor: Ikonografski)

IZV	HER
AAT	calvary crosses
IG	calvaire
NMRT	calvary

KALVARIJA

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	obilježja u prostoru
UP	
SP	
N	Uređena uzvisina s tri križa za posjećivanje i hodočašće u vrijeme korizme. (Izvor: HER)

Kalvarijama se od ranog baroka dalje nazivaju i mjesta u prirodi gdje je smješteno četrnaest postaja križnog puta. Obično se nalaze na niskim brežuljcima kraj crkava, tako da je prva postaja smještena na podnožju, na vrhu 12. postaja s raspećem i tri križa, a nedaleko od vrha, pri spustu ili u samoj crkvi, 13. i 14. postaja. Sve zajedno često je uklopljeno u planirani park. (Primjer – kalvarija podno zagrebačke crkve sv. Franje Ksaverskog.) (Izvor: Ikonografski)

IZV	HER
AAT	calvary crosses
IG	calvaire
NMRT	calvary

KALVINISTIČKA CRKVA

U EVANGELIČKA CRKVA

KAM	
U	STEĆAK

KANAL (navodnjavanje)

UZ	
KL	VODOOPSKRBNE I VODOODVODNE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	
SP	KANAL (promet)
N	Prokop za navodnjavanje ili odvodnju vode (npr. melioracijski kanal).
IZV	HER
AAT	channels (water body components)
IG	canal d'irrigation
NMRT	water channel

KANAL (promet)

UZ	
KL	GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP	prometni putevi
UP	
SP	KANAL (navodnjavanje)
N	Duguljast pojas mora između dva kopna, odnosno između otoka i kopna.
IZV	Maroević 1
AAT	canals
IG	canal de navigation
NMRT	canal

KANDELABAR

UZ	
KL	URBANA OPREMA
ŠP	
UP	
SP	
N	Nosač plinskih ili električnih rasvjetnih tijela u sistemu ulične rasvjete.
IZV	ELU 3
AAT	+/- street lighting units
IG	0
NMRT	+/- street lamp

KANELIRA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	STUP
UP	
SP	
N	Okomiti urez konkavnog presjeka u tijelu stupa. Nikada ih nema u toskanskom redu, a u ostalim redovima nisu obvezatne. Ponekad su kanelire u donjem dijelu ispunjene malim elementima cilindričnog oblika.
IZV	Summerson
AAT	0
IG	0
NMRT	0

KANONIČKA KURIJA

UZ	
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	KURIJA
UP	
SP	ŽUPNI DVOR
N	Kuća kanonika, višeg katoličkog svećenika koji je dužnostima vezan uz Kaptol. Posebnu očuvanu skupinu čini niz kanoničkih kurija na Kaptolu u Zagrebu. Najstarija među njima (Znika, Kaptol 28) potječe s kraja 17. st., a većina njih primjer je kvalitetne barokne arhitekture iz 18. stoljeća.
IZV	HER
AAT	+/- clergy houses
IG	0
NMRT	canonical house; use: clergy house

KAPELA

UZ	KAPELICA
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	GROBNA KAPELA
SP	MEMORIJA
SP	MARTIRIJ
SP	OLTAR
N	Manja bogomolja u dvorcu, palači, bolnici, na groblju, u samostanu, u burgu, na mostu i slično. Po načinu gradnje razlikuju se dvije osnovne vrste kapela: slobodnostojeće kapele i kapele u sklopu neke druge građevine. Slobodnostojeće kapele zapravo su male crkve, pa njihovi oblici prate razvoj crkvene arhitekture. Osim što se mogu nalaziti u sklopu građevina svjetovne namjene, kapele se također nalaze unutar većih crkava, i to obično smještene u apsidiolama uz glavnu apsidu ili u pobočnim brodovima.
IZV	ELU 3
AAT	chapels (rooms or structures)
IG	chappelle
NMRT	chapel

Kuzminec, **KAPELA** sv. Marije Magdalene (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2011.)

Kuzminec, **CHAPEL** of St. Mary Magdalene (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2011.)

KAPELICA

U **KAPELA**

KAPITEL

UZ	GLAVICA
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	STUP
UP	ABAK
	AKANT
SP	ASTRAGAL
	BAZA STUPA
N	Arhitektonski element, sastavni dio (glava) stupa. Obilježava ono mjesto na kojem se opterećenje zidova odnosno svodova prenosi preko napusta ili lukova na potporanj (stup, stupac, pilastar).
IZV	ELU 3
AAT	capitals
IG	chapiteau
NMRT	capital

KAPITUL

U **KAPITULSKA DVORANA**

KAPITULSKA DVORANA

UZ	KAPITUL
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	
SP	DORMITORIJ
	KLAUSTAR
	KNJIŽNICA (samostanska)
	SKRIPTORIJ
N	Prostorija u samostanima ili uz katedrale, smještena obično blizu sakristije; u njoj se u određeno vrijeme čita po jedno poglavlje pravila ili drugoga pobudnoga štiva, a tu se također održavaju i samostanski zborovi odnosno sjednice kanonika. Presvođena dvorana sa stupovima ili stupcima većinom je kvadratna ili pravokutna tlocrta. Najpoznatije su kapitulske dvorane u samostanima

benediktinki sv. Marije u Zadru te male braće i dominikanaca u Dubrovniku.

IZV	EHU 1
AAT	chapter houses
IG	salle capitulaire
NMRT	chapter house

KAPUCINSKI SAMOSTAN

UZ	
KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	FRANJEVAČKI SAMOSTAN
UP	
SP	
N	Samostan redovnika ogranka franjevačkog reda. Kapucinski red (kratica: OFM Cap.) nastao je 1528. godine. Kapucini nose smeđe odijelo, koje se sastoji od habita opasana bijelim pojasom i kukuljice koja je prišivena uz habit.
IZV	Ikonografski
AAT	+/- friaries
IG	+/- couvent
NMRT	Franciscan friary

KAPUCINSKI SAMOSTAN

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	FRANJEVAČKI SAMOSTAN
UP	
SP	
N	Samostan redovnika ogranka franjevačkog reda. Kapucinski red (kratica: OFM Cap.) nastao je 1528. godine. Kapucini nose smeđe odijelo, koje se sastoji od habita opasana bijelim pojasom i kukuljice koja je prišivena uz habit.
IZV	Ikonografski
AAT	+/- friaries
IG	+/- couvent
NMRT	Franciscan friary

KARAVANSARAJ

U **HAN**

KARDO

UZ	CARDO
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	KASTRUM
UP	
SP	DEKUMANUS
N	Jedna od dviju glavnih ulica u rimskom vojnom logoru (kastrumu); pruža se u smjeru sjever – jug.
IZV	HER
AAT	cardines
IG	0
NMRT	0

KARDO

UZ	CARDO
KL	GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP	ULICA
UP	
SP	DEKUMANUS
N	Jedna od dviju glavnih ulica u rimskom vojnom logoru (kastrumu); pruža se u smjeru sjever – jug.
IZV	HER
AAT	cardines
IG	0
NMRT	0

KARDO

UZ	CARDO
KL	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	KASTRUM
UP	
SP	DEKUMANUS
N	Jedna od dviju glavnih ulica u rimskom vojnom logoru (kastrumu); pruža se u smjeru sjever – jug.
IZV	HER
AAT	cardines
IG	0
NMRT	0

KARMELIĆANSKI SAMOSTAN

UZ	
KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	samostani po redovima
UP	SAMOSTAN KARMELIĆANA SAMOSTAN KARMELIĆANKI
SP	
N	Samostan redovnika <i>reda bosonogih karmelićana</i> . Red prema tradiciji vuče podrijetlo od Ilije proroka. Prvi samostan karmelićana osnovao je križar Bertold iz Kalabrije na brdu Karmelu u Palestini 1150. godine, po čemu su i dobili ime. U našim ih krajevima nije bilo do 20. stoljeća. S obzirom na to da postoji muški i ženski ogranak, upotrijebi uže određeni pojam, ako je poznato o kojem se ogranku radi.
IZV	Ikonografski
AAT	0
IG	0
NMRT	0

KARMELIĆANSKI SAMOSTAN

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	samostani po redovima
UP	SAMOSTAN KARMELIĆANA SAMOSTAN KARMELIĆANKI
SP	
N	Samostan redovnika <i>reda bosonogih karmelićana</i> . Red prema tradiciji vuče podrijetlo od Ilije proroka. Prvi samostan karmelićana osnovao je križar Bertold iz Kalabrije na brdu Karmelu u Palestini 1150. godine, po čemu su i dobili ime. U našim ih krajevima nije bilo do 20. stoljeća. S obzirom na to da postoji muški i ženski ogranak, upotrijebi uže određeni pojam, ako je poznato o kojem se ogranku radi.
IZV	Ikonografski
AAT	0
IG	0
NMRT	0

KASARNA

U **VOJARNA**

KAŠIKARA

U **VODENICA**

KASTELJER

U **GRADINA**

KASTRUM

UZ	CASTRUM
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	
UP	DEKUMANUS KARDO
SP	

N Rimski utvrđeni vojnički logor, tabor, okružen obrambenim nasipima i jarcima. Kastrum je obično kvadratična odnosno pravokutna oblika; oblik se ponekad morao prilagoditi terenu, kao što je i opseg kastruma ovisio o sastavu trupa. Dvije glavne ulice – dekumanus s istoka prema zapadu, kardo sa sjevera prema jugu – križale su se pod pravim kutem i dijelile kastrum u četiri dijela. Na njihovu sjecištu nalazio se praetorium (zapovjednikov šator), a na njihovim završecima bila su po jedna vrata. Sporedne ulice tekle su paralelno s glavnima.

IZV ELU 1

AAT castra

IG 0

NMRT 0

KASTRUM

UZ	CASTRUM
KL	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	DEKUMANUS KARDO

SP

N Rimski utvrđeni vojnički logor, tabor, okružen obrambenim nasipima i jarcima. Kastrum je obično kvadratična odnosno pravokutna oblika; oblik se ponekad morao prilagoditi terenu, kao što je i opseg kastruma ovisio o sastavu trupa. Dvije glavne ulice – dekumanus s istoka prema zapadu, kardo sa sjevera prema jugu – križale su se pod pravim kutem i dijelile kastrum u četiri dijela. Na njihovu sjecištu nalazio se praetorium (zapovjednikov šator), a na njihovim završecima bila su po jedna vrata. Sporedne ulice tekle su paralelno s glavnima.

IZV ELU 1

AAT castra

IG 0

NMRT 0

KAŠTEL

U **UTVRDA**

KAŠUN

U **BUNJA**

KATAFALK

UZ	
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	
SP	

N Odar, dekorativna drvena konstrukcija na koju se postavlja tijelo pokojnika (lijes) za vrijeme pogrebnih ceremonija u crkvi ili u domu. U srednjem vijeku formom je usklađen sa stilom arhitekture (romanika, gotika). U renesansi, a osobito u baroku postaje učvršćen na podlogu (podnožje na kojemu počiva lijes, stupovi koji drže baldahin); često je dekoriran elementima iz antičke arhitekture, simboličnim figurama i draperijama.

IZV Klaić

AAT catafalques

IG catafalque

NMRT 0

KATAKOMBE

UZ	
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	GROBLJE
UP	ARKOSOLIJ
SP	HIPOGEJ
N	Podzemno groblje, često velikih razmjera, koje u starokršćansko doba prvotno nosi naziv <i>coemeteriu</i> ", <i>hypogaeum</i> . Kasniji naziv <i>catacumbae</i> potječe od toponima <i>ad catacumbas</i> kojim se obi-

lježavao lokalitet s cemetrijem uz crkvu sv. Sebastijana u Rimu. Običaj pokapanja mrtvaca u podzemnim grobljima orijentalnog je podrijetla, a pored kršćanskih postoje i k. koje su gradili i pripadnici drugih religija. Vrhunac njihova razvoja ide u razdoblje od druge pol. 3. do prve pol. 4. st., a u 5. st. već prestaje običaj pokapanja u katakombama. Katakombe su se izgrađivale i u novije doba. Najčešće su nastale proširivanjem kripta ispod crkava (npr. sv. Marija u Zagrebu).

IZV ELU 3
AAT catacombs
IG 0
NMRT catacomb (funerary)

KATEDRALA

UZ PRVOSTOLNA CRKVA
PRVOSTOLNICA
STOLNA CRKVA
STOLNICA
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP RIMOKATOLIČKA CRKVA
UP
SP

KATEDRALNI SKLOP
SABORNA CRKVA
N Biskupska ili nadbiskupska crkva koja odgovara potrebama liturgijskog ceremonijala, ali ne mora biti najveća ni najbogatija crkva mjesta. Njena je bitna značajka prijestolje biskupa koji uz nju ima svoju rezidenciju. (ELU 3)
Crkva u kojoj biskup (nadbiskup) jedne biskupije stoluje i služi obrede; središnja crkva biskupije (nadbiskupije); prvostolnica, prvostolna crkva, stolna crkva. (HER)

IZV ELU 3
HER
AAT cathedrals
IG cathédrale
NMRT cathedral

KATEDRALNI SKLOP

UZ
KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP sakralni graditeljski sklopovi
UP
SP KATEDRALA
N Sklop građevina podignutih u krugu katedrale, koji obuhvaća klostar, krstionicu, (nad)biskupsku palaču i kanoničke zgrade.
IZV Maroević 1
AAT closes
IG ensemble cathédral
NMRT cathedral close

KAVANA

UZ
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP RESTAURACIJA
UP
SP
N Manja ugostiteljska radionica u kojoj se poslužuju kava i pića, te slastice i jednostavnija jela.
IZV HER
AAT coffee shops
IG 0
NMRT coffee shop

KAZALIŠTE

UZ
KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP kultura
UP POZORNICA
TEATAR (antički)

SP
N Građevina izvorno namijenjena izvođenju drama.
IZV HER
AAT theatres
IG théâtre
NMRT theatre

Zagreb, Hrvatsko narodno **KAZALIŠTE** (foto: L. Križaj, 2016.)

Zagreb, Croatian National **THEATRE** (photo: L. Križaj, 2016.)

KAŽITA
U **BUNJA**

KAZNIONICA
U **ZATVOR**

KAŽUN
U **BUNJA**

KENOTAF

UZ
KL SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP GROBNI SPOMENIK
UP
SP TURBE
N Grobni spomenik podignut u sjećanje na pokojnika koji je pokopan negdje drugdje.
IZV EHU 2
AAT cenotaphs
IG cénotaphe (OM)
NMRT cenotaph

KILJER
U **KOMORA**

KINEMATOGRAF
U **KINODVORANA**

KINO
U **KINODVORANA**

KINODVORANA
UZ KINEMATOGRAF
KINO
KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE

ŠP	kultura
UP	
SP	
N	Dvorana u kojoj se prikazuju filmovi; kinematograf.
IZV	HER
AAT	motion picture theatres
IG	cinéma
NMRT	cinema

KIOSK

UZ	
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	trgovina (djelatnost)
UP	
SP	
N	Obično kružni paviljon, sjenica, mala otvorena građevina u parku, vrtu, na terasi. Također suvremena mala kružna ili poligonalna građevina ponajviše u rustičnom ili orijentalnom stilu (muzički paviljoni, prodavaonice časopisa, cvijeća).
IZV	ELU 3
AAT	kiosks
IG	kiosque
NMRT	kiosk

KIOSK

UZ	
KL	VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI
ŠP	parkovne građevine
UP	
SP	
N	Obično kružni paviljon, sjenica, mala otvorena građevina u parku, vrtu, na terasi. Također suvremena mala kružna ili poligonalna građevina ponajviše u rustičnom ili orijentalnom stilu (muzički paviljoni, prodavaonice časopisa, cvijeća).
IZV	ELU 3
AAT	kiosks
IG	kiosque
NMRT	kiosk

KLADENACU **BUNAR****KLAUSTAR**

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	dijelovi samostana
UP	
SP	KAPITULSKA DVORANA
N	Samostansko dvorište okruženo trijemovima sa stupovima; trijemovi klaustara oslanjaju se na uzdužni brod crkve ili na samostanske okolne zgrade (refektorij, kapitulska dvorana, dormitorij, skriptorij, knjižnica i dr.). U dvorištu – kvadratičnom, rjeđe pačetvorinastom – obično je bunar ili cisterna (ponekad u obliku edikule), nasadi, a katkad i redovničko groblje.
IZV	ELU 3
AAT	cloisters
IG	cloître
NMRT	cloister

KLETU **KLIJET****KLIJET**

UZ	KLET
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	seoske gospodarske građevine
UP	

SP	
N	Kućica u vinogradu.
IZV	Freudenreich
AAT	+/- huts
IG	cabane
NMRT	+/- hut

KLOAKA

UZ	
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	
UP	
SP	AKVEDUKT
N	U antičkom rimskom građevinarstvu, podzemni nadsvedeni kanal za skupljanje i odvod kišnice i otpadnih voda. Pored glavnih, postojali su i sporedni odvodni kanali (cloaculae).
IZV	ELU 3
AAT	cloacae
IG	0
NMRT	0

KLOAKA

UZ	
KL	VODOOPSKRBN I VODOODVODNE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	
SP	AKVEDUKT
N	U antičkom rimskom građevinarstvu, podzemni nadsvedeni kanal za skupljanje i odvod kišnice i otpadnih voda. Pored glavnih, postojali su i sporedni odvodni kanali (cloaculae).
IZV	ELU 3
AAT	cloacae
IG	0
NMRT	0

KLUPA

UZ	
KL	URBANA OPREMA
ŠP	
UP	
SP	
N	Izduženo sjedalo za više osoba, najčešće drveno ili kameno, s naslonom ili bez naslona, postavljeno uzduž uličnih pločnika, u parkovima ili uz zelene gradske površine; služi kao odmorište pješacima i prolaznicima.
IZV	Maroević 1
AAT	benches
IG	banc public
NMRT	bench

KNJIŽNICA

UZ	BIBLIOTEKA
KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	kultura
UP	
SP	ARHIV
	KNJIŽNICA (samostanska)
N	Ustanova u kojoj se čuvaju i posuđuju knjige.
IZV	HER
AAT	libraries (buildings)
IG	bibliothèque
NMRT	library

KNJIŽNICA (samostanska)

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	dijelovi samostana
UP	

SP	DORMITORIJ KAPITULSKA DVORANA KNJIŽNICA REFEKTORIJ
N	Knjižnica u sklopu samostana.
IZV	Inventar
AAT	0
IG	0
NMRT	0

KOLEGIJ

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	
SP	ISUSOVAČKI SAMOSTAN KOLEGIJATSKA CRKVA
N	Samostan sa školom. Podižu ih isusovci (jezuiti). Uz njih se podižu kolegijske crkve.
IZV	Inventar
AAT	+/- colleges
IG	collège
NMRT	college of secular priests

KOLEGIJATSKA CRKVA

UZ	COLLEGIATA KOLEGIJSKA CRKVA
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	RIMOKATOLIČKA CRKVA
UP	
SP	ISUSOVAČKI SAMOSTAN KOLEGIJ
N	Uzdržava je kolegij klerika ili kaptol kanonika; kolegijatska crkva nema biskupskog sjedišta. U crkvenoj hijerarhiji ima stupanj između katedrale i župne crkve. U nas postoji kolegijatska crkva na Cresu. (lat. <i>collegiatus</i>) (lat. <i>collegium</i> = ko + legere = okupiti) Crkva podignuta uz kolegij (samostan sa školom). Obično ih podižu isusovci.
IZV	ELU 1
AAT	collegiate churches
IG	collégiale
NMRT	collegiate church

KOLEGIJSKA CRKVAU **KOLEGIJATSKA CRKVA****KOLIBA**

UZ	
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	nastamba
UP	
SP	
N	1. Jednostavan zaklon od pletera pokriven granjem, slamom, lišćem itd. 2. Drvena nastamba.
IZV	HER
AAT	huts
IG	cabane
NMRT	hut

KOLNICA

UZ	REMIZA
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	seoske gospodarske građevine
UP	
SP	

N	Spremište za kola i poljoprivredne sprave.
IZV	Inventar
AAT	carriage houses
IG	remise
NMRT	carriage house

KOLODVORU **ŽELJEZNIČKI KOLODVOR****KOLONADA**

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	PERISTIL
SP	
N	Jedan ili više nizova stupova, simetrično poredanih u pravcu, u polukrugu ili u krugu. K. se često primjenjuje kod cinktura, loža, arkada, klaustara, portika, pa i u predvorjima džamija. Stupovi kolonade nose arhitrav ili lukove, na kojima leži konstrukcija krovišta, ili imaju dekorativnu funkciju.
IZV	ELU 3
AAT	colonnades
IG	colonnade
NMRT	colonnade (C)

KOLONETA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	dekorativni dijelovi građevine
UP	
SP	STUP
N	Stupić, arhitektonski element pretežno dekorativne namjene. Primjenjuje se kod ukrasnih balustrada, kao okvir prozora, vrata i sl., a osobio često kod svih vrsta drvenog mobilijara.
IZV	ELU 3
AAT	colonnettes
IG	colonnette (OM)
NMRT	colonnette (C)

KOLUMBARIJ

UZ	
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	GROBLJE
UP	
SP	GAJ URNI KREMATORIJ
N	Mjesto za čuvanje žara (urni) s pepelom mrtvaca poslije kremiranja, smješteno pri krematoriju u posebnoj zgradi ili parku (u antičko doba imale su udubine za žare oblik golubinjaka).
IZV	Klaić
AAT	columbaria
IG	0
NMRT	columbarium

KOMINU **KOMINATA****KOMINATA**

UZ	KOMIN
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	seoske gospodarske građevine
UP	
SP	
N	Kuhinja s ognjištem i dimnjakom (područje Dubrovnika i Kona-vala).
IZV	Freudenreich

AAT +/- kitchen
 IG +/- cuisine
 NMRT +/- village kitchen: use: kitchen

KOMORA

UZ HUDŽARA
 KILJER
 KUĆAR
 KUĆARA
 POJATA (za ljude)
 VAJAT
 ZGRADA (komora)
 KL STAMBENE GRAĐEVINE
 ŠP KUĆA (tradicijaska)
 UP
 SP
 N Kućica u dvorištu za stanovanje mladih bračnih parova i općenito oženjenih članova obitelji (zadruga); može biti samostalni objekt ili u sklopu glavne kuće.
 IZV Freudenreich
 AAT 0
 IG 0
 NMRT 0

KOMPLUVIJ

UZ COMPLUVIUM
 KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
 ŠP ATRIJ
 UP
 SP IMPLUVIJ
 N U rimskoj kući otvor u krovu povrh atrija, kroz koji je izlazio dim s ognjišta, što se nalazilo u atriju. Po Vitruviju imaju njegovi razmjeri iznositi 1/4 – 1/3 dužine i širine atrija. Kroz kompluvij ujedno ulazi svjetlost; ispod njega ugrađen je u podu bazen za skupljanje kišnice (impluvij).
 IZV ELU 1
 AAT compluvia
 IG 0
 NMRT 0

KONAK

UZ SARAJ
 KL TERMINI KANDIDATI
 ŠP
 UP
 SP
 N Poseban tip nastambe u krajevima koji su nekad bili unutar granica Otomanskog carstva; objekt islamske feudalne arhitekture. Kao reprezentativno povremeno prebivalište, konak po svojoj namjeni odgovara pojmu dvorca na zapadu.
 IZV ELU 3
 AAT 0
 IG 0
 NMRT 0

KONCENTRACIJSKI LOGOR

UZ KONCLOGOR
 KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
 ŠP
 UP
 SP ZATVOR
 N Mjesto masovnog zatočenja uređeno za prisilni boravak, prisilni rad, obično i smaknuća političkih protivnika i/ili rasno, vjerski i nacionalno diskriminiranih skupina u totalitarnim državama.
 IZV Inventar
 AAT concentration camps
 IG 0
 NMRT 0

KONCLOGOR
 U **KONCENTRACIJSKI LOGOR**

KONHA

U **APSIDA**

KONSIGNATORIJ

UZ
 KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA
 ŠP
 UP
 SP BAZILIKA (kršćanska)
 KRSTIONICA
 N Objekt podizan u starokršćansko doba u sklopu biskupskih bazilika, u kojemu se – obično nakon krštenja u baptisteriju – vršila konsignacija (krizma, potvrda). (Salona, Poreč)
 IZV ELU 3
 AAT 0
 IG 0
 NMRT 0

KONSIGNATORIJ

UZ
 KL SAKRALNE GRAĐEVINE
 ŠP
 UP
 SP BAZILIKA (kršćanska)
 KRSTIONICA
 N Objekt podizan u starokršćansko doba u sklopu biskupskih bazilika, u kojemu se – obično nakon krštenja u baptisteriju – vršila konsignacija (krizma, potvrda). (Salona, Poreč)
 IZV ELU 3
 AAT 0
 IG 0
 NMRT 0

konstruktivni dijelovi građevine

KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
 ŠP
 UP ARHITRAV
 ARKADA
 BALKON
 BELVEDERE
 GALERIJA (dio građevine)
 HIPOKAUST
 KOLONADA
 KONTRAFORNI SUSTAV
 KONZOLA
 KROV
 KUPOLA
 LANTERNA
 LUK
 MENZOLA
 NADVOJ
 PILON
 POD
 POLUKUPOLA
 POLUSTUP
 PORTAL
 PROČELJE
 PROZOR
 RAMP
 REBRO
 STEREOBAT
 STROP
 STUB
 STUBIŠTE
 STUP
 TERASA (arhitektura)

	TIMPAN
	VERANDA
	VRATA
	ZABAT
SP	dekorativni dijelovi građevine
	oprema građevine
	prostorni dijelovi građevine
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

KONTRAFOR

UZ	UPORNJAK
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	KONTRAFORNI SUSTAV
UP	
SP	FIJALA
	POTPORNI LUK
N	Arhitektonski konstruktivni element izgrađen u obliku masivne istake zida; k. pojačava zid i neutralizira bočni pritisak luka, svoda, kupole ili krova.
IZV	ELU 3
AAT	butresses
IG	0
NMRT	butress (C)

Gotalovec, Pogled na **KONTRAFOR** svetišta kapele sv. Petra (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2016.)

Gotalovec, view of the **BUTTRESSES** of the sanctuary of St. Peter's chapel (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2016.)

KONTRAFORNI LUK
U POTPORNI LUK
KONTRAFORNI SUSTAV

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	FIJALA
	KONTRAFOR
	POTPORNI LUK
SP	
N	Poduporni sustav, vanjski statički kostur, koji rasterećuje zidove i prenosi sile potiska na kontrafore (upornjake). Glavni elementi kontrafornog sustava su kontrafori, potporni lukovi i fijale. Karakterističan element gotičke sakralne arhitekture.
IZV	Atlas arhitekture 1
AAT	0
IG	0
NMRT	0

KONTROLNI TORANJ

UZ	
KL	GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP	AERODROM
UP	
SP	SVJETIONIČAR
	TORANJ
N	Visoka građevina u obliku tornja, s koje se pomoću radara i/ili radio-veze nadzire zračni promet.
IZV	TMT
AAT	control towers
IG	0
NMRT	control tower

KONVIKT

UZ	INTERNAT
KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	odgoj i obrazovanje
UP	
SP	
N	Odgojni zavod u kojem gojenci imaju stan i hranu; internat (npr. salezijanski konvikt; konvikt za djevojke).
IZV	Maroević 2
AAT	boarding schools
IG	pensionnat
NMRT	boarding school

KONZOLA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	
SP	MENZOLA
N	Jednostrano uklještena horizontalna greda-nosač, građevni članak konstruktivnog sistema, na jednom kraju upet, a na drugom kraju slobodno istaknut izvan zida ili nosivih stupova. Konstruktivni sistem s konzolama omogućuje nošenje tereta – lukova, svodova, vijenaca, krovišta i dr. – koji leži izvan površne donje podupore. Konzole se često bogato ukrašuju; drvene se rezbare i oslikavaju, a kamene klešu.
IZV	ELU 3
AAT	consoles
IG	console
NMRT	console (C)

KONJUŠNICA

U STAJA

KOR

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	
SP	EMPORA
	PJEVALIŠTE
	PREZBITERIJ
N	U kršćanskoj crkvi prvotno ograđen prostor ispred oltara određen za pjevače (<i>schola cantorum</i> ; kasnije <i>chorus psalentium</i>). U samostanskim crkvama prostor određen za skup redovnika, a u katedralama za stolni kaptol (kanonici). U sredini kora je glavni oltar. Nije isto što i PJEVALIŠTE (v.) koje se nalazi nad ulaznom stijenom.
IZV	ELU 3
AAT	choirs (church spaces)
IG	choeur
NMRT	choir (C)

KOR (pjevalište)
U **PJEVALIŠTE**

KORINTSKA BAZA

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP ATIČKA BAZA
UP
SP
N Baza korintskog stupa, sastoji se od dva torusa, dva astragala i dvije užljebine.
IZV ELU 1
AAT 0
IG 0
NMRT Corinthian base (C)

KOŠ ZA KUKURUZ
U **KUKURUŽARNIK**

KOSTURNICA

UZ OSUARIJ
OSARIJ
KL SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP GROB
UP
SP
N Građevina na groblju ili bojnopolju za smještaj kostiju pronađenih prigodom kopanja novih grobova i grobova vojnika poginulih na bojnopolju.
IZV EHU 2
AAT ossuaries (buildings)
IG ossuaire
NMRT ossuary

KRAJPUTAŠ

UZ
KL MEMORIJALNE GRAĐEVINE
ŠP
UP
SP
N Spomenik, najčešće običan kamen kao spomen onome koji je na tom mjestu poginuo.
IZV HER
AAT 0
IG 0
NMRT 0

KREMATORIJ

UZ
KL SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP grobljanski sadržaji
UP
SP KOLUMBARIJ
N Zgrada s uređajem za spaljivanje tijela pokojnika i s prostorijama za posljednji ispraćaj.
IZV HER
AAT crematories
IG crématorium; emp: four crématoire
NMRT crematorium

KRIPTA

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP prostorni dijelovi građevine
UP
SP
N Prostorija ispod profane ili sakralne građevine. U drevnom Rimu k.

je prvotno prostorija za bogoslužje i sahranjivanje prvih kršćana; u kasnijim stoljećima gradila se kao podzemni prostor crkve, a služila je samo za pokapanje mučenika, crkvenih premeta i uglednih osoba iz javnog života te za čuvanje relikvija. Već u antičkim rimskim hramovima postoje katkada male podzemne prostorije, možda za čuvanje kulturnih predmeta, a u kršćanskim hramovima prve kripe ponavljaju polukružni oblik apside i zauzimaju mali prostor ispod oltara. Dimenzije predromaničke kripe su skromne; u romanici k. se razvija u podzemnu crkvu, koja se prostire ispod cijelog apsidalnog prostora, nerijetko i ispod križišta, a kasnije i ispod dijelova transepta. Od početka gotike, a osobito od 13. st., kripe se rijetko grade; ponovo se pojavljuju raskošno ukrašene u 17. stoljeću. U arhitekturi ist. kršćanstva k. je rijetka pojava.

IZV ELU 3
AAT crypts
IG crypte
NMRT crypt

KRIPTOPORTIK

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP prostorni dijelovi građevine
UP
SP
N U rimskoj arhitekturi, nadsveden pretežnim dijelom podzeman trijem koji je služio kao supstrukcija kod terasa, kao element koji je povezivao različite traktove u okviru jednog većeg arhitektonskog kompleksa itd. Kriptoportikom se u literaturi obično naziva i arkadni trijem na južnom pročelju Dioklecijanove palače u Splitu.
IZV ELU 3
AAT 0
IG 0
NMRT 0

KRIŽ (raspelo)
U **RASPELO**

KRIŽIŠTE

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP prostorni dijelovi građevine
UP
SP
N Kod sakralnih objekata bazilikalnog tipa, centralni prostor na križanju brodova, glavnoga (longitudinalnog) i poprečnog (transepta). Osobito se javlja u romanici i gotici; iznad njega se često izdiže toranj.
IZV ELU 3
AAT crossings
IG croisée
NMRT crossing (C)

KROV

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP konstruktivni dijelovi građevine
UP MANSARDA
STREHA
SP
N Gornji završni dio zgrade, koji je štiti od oborina, elementarnih nepogoda i prijenosa požara. K. može biti ujedno i strop najgornjega kata, ali je u pravilu od njega odijeljen. Po obliku površine, krov je jednostrešan, dvostrešan, skošen, poluskošen, složen, mansardni, šatorast, čunjast, zupčast, toranjski, bazilikalni, kupolast, ljuskast, peronski, ovješni i položen; krovne plohe mogu biti ravne, oble, zavojite i vitopere. Najviša vodoravna linija krova je sljeme, a najniža streha ili okap. Greben i uvala su kosi presjeci susjednih ploha, a zabat je vertikalna trokutna stijena između kosih.
IZV ELU 3

AAT roofs
IG 0
NMRT roof

KRSTIONICA

UZ BAPTISTERIJ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP
UP PISCINA
SP KONSIGNATORIJ
N Mjesto gdje se u kršćanskim crkvama obavlja obred krštenja. Od 4. do 14. st. to je posebna građevina pokraj biskupskih crkava, centralnog, najčešće oktogonalnog tlocrta. Na sredini se nalazi udubljeni bazen za krštenje, križnog ili kružnog oblika; isprva se krsti uranjanjem (per immersionem), poslije polijevanjem (per infusionem). Od 12. st. krstionice se grade i u svim župnim crkvama, ali ne više kao posebne zgrade, nego kao bazeni unutar crkve u posebnim kapelama ili nišama. Od 16. st. to su jednostavne kamene ili metalne okrugle posude, smještene na jednoj nozi ili postolju, s ukrašenim poklopcem koji je često dosta visok.
IZV LEJ 2
AAT baptisteries
IG baptistère
NMRT baptistry

KRUŠNA PEĆ

UZ VANJENICA
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP seoske gospodarske građevine
UP
SP
N Zidana peć za pečenje kruha, krušnica. Ima zidani svod od kamena ili cigle. Prema klimatskim i lokalnim okolnostima gradi se uglavnom u kuhinji uz otvoreno ognjište ili kao izbočak izvan zgrade, a može biti građena i tako da se zimi koristi za grijanje sobe, dok joj se otvor za loženje nalazi u kuhinji uz ognjište. Krušna peć može biti sagrađena i na dvorištu za korištenje ljeti (tzv. vanjenica) (Hrvatsko zagorje, Slavonija).
IZV Freudenreich
AAT bake ovens (cooking devices)
IG four á pain
NMRT +/- oven (C)

KUBURANA

U KUKURUŽARNIK

KUĆA (gradska)

UZ
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP gradske stambene zgrade
UP VILA
SP
N Zgrada sa stanovanje. Upotrijebiti određeniju (specifičniju) vrstu, ako je poznata.
IZV Inventar
AAT +/- houses
IG +/- maison
NMRT +/- house

KUĆA (tradicijnska)

UZ HIŽA
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP seoske stambene zgrade
UP HIŽA (drvena prizemnica)
KOMORA
TREM
SP

N Zgrada sa stanovanje. Upotrijebiti određeniju (specifičniju) vrstu, ako je poznata.
IZV Inventar
AAT 0
IG 0
NMRT 0

KUCALO

U ALKA

KUĆAR

U KOMORA

KUĆARA

U KOMORA

KUĆARICA

U BUNJA

KUĆICA

U BUNJA

KUKURUŽARNIK

UZ DUBEČAK
KOŠ ZA KUKURUZ
KUBURANA
KURUZANA
KURUZARNIK
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP seoske gospodarske građevine
UP
SP
N Spremište za sušenje zalihe kukuruza.
IZV Inventar
AAT corncribs
IG séchoir á maïs
NMRT +/- corn drying kiln

KULA

UZ
KL VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP UTVRDA
UP BRANIČ-KULA
STAMBENA KULA
SP GRADSKA VRATA
TORANJ
N Tipološki najjednostavniji objekt koji je kao samostalna građevina ili u sklopu većeg građevnog kompleksa služio za obranu, zaklon ili stanovanje. K. je kronološki najstariji fortifikacijski objekt; ona gubi obrambeni značaj tek upotrebom artiljerije sred. 19. st., ali već i prije toga predstavlja uglavnom samo simbol staroga u sklopu dvorova i ladanjskih dvoraca. K. je kao samostalni obrambeni objekt ponekad ograđena zidom ili branjena prokopom i nasipom. Češće se nalazi u okviru utvrđenog feudalnog grada, kaštela pa i dvora. Tlocrtno može biti kružna, četverokutna, trokutna ili mnogokutna. Više kule grade se u doba romanike i gotike, a niže u doba renesanse. Osim za obranu i za stanovanje, služile su kao skloništa vrjednijeg inventara, spremišta municije i živeža, tamnice i promatračnice.
IZV LEJ 2
AAT towers (single built works) & (building divisions)
IG tour
NMRT tower

Kostel, Baterijska **KULA** Kostelgrada (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2016.)

Kostel, Battery **TOWER** of Kostelgrad (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2016.)

kultura

KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	
UP	ARHIV GALERIJA (umjetnička) KAZALIŠTE KINODVORANA KNJIŽNICA MUZEJ PAVILJON (izložbeni)
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

KUPALIŠTE

UZ	TOPLICE
KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	zdravstvo i socijalna skrb
UP	
SP	TERME
N	Zdravstvena ustanova u mjestu s ljekovitom vodom, toplice.
IZV	HER
AAT	spas
IG	spa
NMRT	spa

KUPALIŠTE

UZ	TOPLICE
KL	GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU
ŠP	
UP	
SP	TERME
N	Zdravstvena ustanova u mjestu s ljekovitom vodom, toplice.
IZV	HER
AAT	spas
IG	spa
NMRT	spa

KUPOLA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	PANDANTIV TAMBUR TROMPA
SP	POLUKUPOLA STROP SVOD
N	Sferični oblik svoda.
IZV	ELU 3
AAT	domes
IG	coupole
NMRT	dome (C)

KURIJA

UZ	
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	stalna upotreba
UP	KANONIČKA KURIJA KURIJA (skromniji dvorac)
SP	DVORAC
N	U 17. – 19. st. kuća plemića, svjetovnog ili crkvenog (kanonika, župnika), koja služi vlasniku kao stalno obitavalište, a nalazi se na posjedu, u selu ili u gradu. Jednokatne kurije neznatno se razlikuju od skromnijih velikaških dvoraca, a prizemne od građanskih i seljačkih kuća. Kurije, zidane i drvene, bile su najbrojnije na području Hrvatskog zagorja i Turopolja. U nizu od pet soba u prizemlju ili na prvom katu, srednja, najveća, služila je kao blagovaonica (tzv. palača); tu se odvijao društveni život ladanja (Gredice K. Š. Gjalskog; Valentinovo J. Leskovara; Trnovec K. Igalfyja). Drvene kurije (Škarićevo; kurija Bedeković u Maloj Mlaci i kurija Alapić u Vukovini) vrijedni su primjerci autohtone drvene arhitekture. Mnogo je kurija, osobito drvenih, nestalo. Posebnu očuvanu skupinu čini niz kanoničkih kurija na Kaptolu u Zagrebu. Najstarija među njima (Znika, Kaptol 28) potječe s kraja 17. st., a većina njih primjer je kvalitetne barokne arhitekture iz 18. stoljeća.
IZV	LEJ 2
AAT	manor houses
IG	manoir
NMRT	manor house

KURIJA (skromniji dvorac)

UZ	
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	KURIJA
UP	
SP	DVORAC
N	U 17. – 19. st. kuća plemića, koja služi vlasniku kao stalno obitavalište, a nalazi se na posjedu, u selu ili u gradu. Jednokatne kurije neznatno se razlikuju od skromnijih velikaških dvoraca. Kurije, zidane i drvene, bile su najbrojnije na području Hrvatskog zagorja i Turopolja. U nizu od pet soba u prizemlju ili na prvom katu, srednja, najveća, služila je kao blagovaonica (tzv. palača); tu se odvijao društveni život ladanja (Gredice K. Š. Gjalskog; Valentinovo J. Leskovara; Trnovec K. Igalfyja). Drvene kurije

	(Škarićevo; kurija Bedeković u Maloj Mlaci i kurija Alapić u Vukovini) vrijedni su primjerci autohtone drvene arhitekture.
IZV	LEJ 2
AAT	manor houses
IG	manoir
NMRT	manor house

KURIJA ŽUPNOG DVORA	
U	ŽUPNI DVOR

KURUZANA	
U	KUKURUŽARIK

KURUZARNIK	
U	KUKURUŽARIK

KVADRIFORA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	PROZOR
UP	
SP	BIFORA HEKSAFORA PENTAFORA TRIFORA
N	Prozor razdijeljen s tri stupića ili stubića na četiri otvora, od kojih svaki ima poseban luk. U romaničkoj arhitekturi javlja se kod zvonika u slijedu (odozdo prema gore) iznad bifora ili trifora (kod nas sv. Marija u Zadru, katedrala u Rabu). U gotici je često sa svojim bogatim plastičnim klesanim ukrasom dominantan akcent na pročelju građevine.
IZV	ELU 3
AAT	0
IG	0
NMRT	0

LAĐA	
U	BROD

ladanjska arhitektura

KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	povremena upotreba
UP	DVORAC LJETNIKOVAC VILA (ljetnikovac)
SP	REZIDENCIJA
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

LANTERNA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	
SP	
N	Završni tornjić na tjemenu kupole, na vrhu zvonika ili zgrade. Većinom cilindrična ili prizmatična oblika s otvorima sa strane, kroz koje ulazi svjetlost u unutrašnjost zgrade. U romaničkim i gotičkim crkvama često je nad križištem centralnog ili poprečnog broda (transepta), a u baroku organski sastavni dio kupole. U stambenim kućama izgrađuje se nad stubištem, a kod teatra nad gledalištem.
IZV	ELU 3
AAT	lanterns (roof appendages)
IG	0
NMRT	lantern (C)

LAPIDARIJ

UZ	
KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	MUZEJ
UP	
SP	
N	Zbirka kamenih spomenika, samostalna ili u okviru muzeja.
IZV	ELU 3
AAT	0
IG	0
NMRT	0

LAZARET

UZ	LEPROZORIJ
KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	zdravstvo i socijalna skrb
UP	
SP	BOLNICA DOM ZA STARIJE I NEMOĆNE HOSPICIJ SAMOSTAN
N	Lazaret (tal. <i>lazzaretto</i> , prema imenu venecijanskoga otoka [Santa Maria di] Nazareth, po istoimenom samostanu na otoku, mjestu prvih karantena, te povezivanjem s imenom sv. Lazara, zaštitnika okuženih), najstarija bolnica za izolaciju oboljelih od gube i kuge. Lazareti su se osnivali u lukama radi provođenja karantenskih mjera. Prvi leprozorij (lepra ili guba) u hrvatskim krajevima osnovan je 1272. u Dubrovniku gdje je uvedena i prva karantena (otočić Mrkan). Na sjednicama Velikoga vijeća od 5. siječnja i 25. svibnja 1397. knez i Malo vijeće Dubrovnika imenovali su posebne službenike za nadzor obale, a odlučeno je da se za karantenski lazaret putnika odredi samostan sv. Marije na Mljetu, kao prvi zidani objekt predviđen za tu namjenu. Poslije su se namjenski gradili objekti na poluotoku Danče, na Lokrumu i na Pločama. Nakon križarskih ratova osnovan je u Europi velik broj leprozorija, no kako se pobol od gube tijekom XV. st. smanjivao, te su ustanove zatvarane ili pretvarane u lazarete za izolaciju kužnih i sifilitičnih bolesnika. Lazareti su se podizali duž cijele naše obale, a tijekom XVI. st. jedan od najuređenijih na Sredozemlju bio je onaj u Splitu, a djelovao je do kraja XVIII. stoljeća. Tijekom XIX. st. mijenjali su se nazori o karanteni i raskužbi pa su karantensko-lazaretske institucije gubile značenje, a naziv lazaret rabio se još neko vrijeme za vojna previjališta i vojne bolnice.
IZV	EH
AAT	lazarettos
IG	lazaret
NMRT	lazzaretto (use: leper hospital)

Dubrovnik, **LAZARETI** (foto: G. Bekina, 2007.)Dubrovnik, **LAZARETTO – leper quarantine/hospital** (photo: G. Bekina, 2007.)

LEBDEĆI LUK
U **POTPORNI LUK**

LEBDEĆI UPORNJAK
U **POTPORNI LUK**

LEPROZORIJ
U **LAZARET**

LETJELIŠTE

UZ SPORTSKI AERODROM
KL GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP AERODROM
UP ZRAKOPLOVNI HANGAR
SP ZRAČNA LUKA
N Aerodrom koji se u načelu upotrebljava za letenje jedrilica i motornih jedrilica koje ne uzlijeću samostalno, a čija se uporaba može proširiti i za letenje drugih vrsta zrakoplova koji se upotrebljavaju u posebnom zračnom prometu.
IZV ZZP
AAT airfields
IG 0
NMRT airfield

LEZENA

UZ LIZENA
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP dekorativni dijelovi građevine
UP
SP ARKATURA
PILASTAR
N Vertikalna plitka zidna istaka u obliku pilastra (bez baze i kapitela). Osnovna joj je namjena pojačati konstrukciju građevnoga korpusa, a istovremeno je i dekorativni element koji raščlanjuje zidnu plohu. Ispod potkrovnog vijenca lezene su često povezane nizom slijepih arkadica, tipičnih za romaniku. Javljaju se u jednostavnom obliku u 6. i 7. st.; na pročeljima, bočnim stranama i na apsidadama česte su u romanici; u gotici njihovu funkciju preuzimaju upornjaci. Lezene se primjenjuju i u arhitekturi kasnijih stoljeća, osobito kod građevina renesanse, baroka i klasicizma.
IZV ELU 3
AAT 0
IG 0
NMRT lesene (C)

LIBURNSKI CIPUS

UZ
KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP CIPUS
UP
SP
N Monolitni stup cilindričnog oblika, koji na gornjem kraju završava konusom, na čijem se vrhu nalazi stilizirana borova šiška. Nađeni su u Podgrađu (Asseria), Ninu, Karinu, Krku i dr., a potječu iz starijeg razdoblja rimske dominacije na ist. obali Jadrana (do 3. st. pr. Krista). Rasprostranjeni su samo na području koje su nastavali Liburni (između rijeke Krke u Dalmaciji i Raše u Istri, te na susjednim otocima).
IZV ELU 1
AAT 0
IG 0
NMRT 0

LIBURNSKI CIPUS

UZ
KL SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP CIPUS

UP

SP

N Monolitni stup cilindričnog oblika, koji na gornjem kraju završava konusom, na čijem se vrhu nalazi stilizirana borova šiška. Nađeni su u Podgrađu (Asseria), Ninu, Karinu, Krku i dr., a potječu iz starijeg razdoblja rimske dominacije na ist. obali Jadrana (do 3. st. pr. Krista). Rasprostranjeni su samo na području koje su nastavali Liburni (između rijeke Krke u Dalmaciji i Raše u Istri, te na susjednim otocima).

IZV ELU 1

AAT 0

IG 0

NMRT 0

LIZENA

U **LEZENA**

LJEKARNA

UZ APOTEKA
KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP zdravstvo i socijalna skrb
UP
SP
N Mjesto gdje se stručno priređuju i prodaju lijekovi.
IZV Maroević 1
AAT pharmacies; use: drugstores
IG pharmacie
NMRT pharmacy

Pregrada, Thierryjeva **LJEKARNA** (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2009.)

Pregrada, Thierry's **PHARMACY** (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2009.)

LJETNIKOVAC

UZ DUBROVAČKI LJETNIKOVAC
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP ladanjska arhitektura
UP BISKUPSKI LJETNIKOVAC
NADBISKUPSKI LJETNIKOVAC
SP VILA (ljetnikovac)
N Građevina izvan grada namijenjena povremenom (ljetnom) boravku vlasnika. U širem smislu pripada tipu ladanjske arhitekture, a ovisno o namjeni i području na kojem nastaje poprima različite oblike pa ponekad sadrži i određene gospodarske funkcije. U kontekstu ovog tezaurusa ovim su pojmom označeni ljetnikovci na području Dubrovačke Republike: Cavtat, Zaton (Veliki i Mali), Trsteno, Brsečine, Lopud i Šipan, Šumet, Župa Dubrovačka, Pelešac. Dubrovačke ljetnikovce karakterizira grupiranje objekata i prostora različite namjene i oblika u jedinstvenu cjelinu. Mor-

fološki elementi preuzeti su iz gradske javne, stambene i sakralne arhitekture. Bez obzira na tlocrtne kompozicije i na oblike građevnih struktura koji mogu biti raznoliki, osnovno je obilježje ljetnikovaca povezivanje zatvorenog i otvorenog prostora koji je unutar ili izvan ogradnog zida.

IZV LEJ 2
AAT summer palaces
IG 0
NMRT 0

LOĐA
U **GRADSKA LOŽA**

LOGGIA
U **GRADSKA LOŽA**

LONGITUDINALNA GRAĐEVINA

UZ
KL GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POLOŽAJU
ŠP forma
UP BAZILIKA (forma)
SP
N Građevina kod koje je glavni prostor (a s time u vezi i osnovni element arhitektonskoga korpusa koji ga definira) formiran na taj način, da dimenzija njegove duljine bitno nadmašuje dimenziju širine. Kod toga je središnji prostor po pravilu izgrađen u okviru osnovne tlocrtne sheme produženoga pravokutnika. U užem smislu, pod pojmom l. g. razumijeva se objekt bazilikalnog tipa, kod kojega se unutarnji prostor sastoji pretežno od jednog ili tri uzdužna broda.

IZV ELU 3
AAT 0
IG 0
NMRT 0

LONGITUDINALNA GRAĐEVINA (crkva)

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP crkva po formi
UP BAZILIKA (kršćanska)
DVRANSKA CRKVA
JEDNOBRODNA CRKVA
LONGITUDINALNA GRAĐEVINA S KUPOLOM (crkva)
SP
N Građevina (crkva) u kojoj je glavni prostor oblikovan tako da njegova duljina bitno nadmašuje širinu (središnji je prostor produženi pravokutnik).

IZV HER
AAT 0
IG 0
NMRT 0

LONGITUDINALNA GRAĐEVINA S KUPOLOM (crkva)

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP LONGITUDINALNA GRAĐEVINA (crkva)
UP
SP
N Karakterističan tip predromaničke sakralne arhitekture u Dalmaciji; objedinjuje karakteristike longitudinalne građevine (longitudinalni prostor) i centralne građevine (centralno smještenu kupolu).

IZV Marasović
AAT 0
IG 0
NMRT 0

LOŽA
U **GRADSKA LOŽA**

LUK

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP konstruktivni dijelovi građevine
UP ARHIVOLT
SP
N Gornji konstruktivni završetak (obično nadstvođenje) otvora u stijeni. Po svome obliku obično je polukružan, ali postoje i šiljaste, plosnate, segmentne, potkovaste i raščlanjene forme luka. Nadstvođenje se izvodi kod klasičnog načina gradnje obično klinolikim elementima (kamen, opeka, umjetni kamen). Oblik i način gradnje luka ovisi o opterećenju, konstrukciji uporišta, rasponu i stilu. Konstrukciju luka drži tjemeni (zaglavni) kamen koji se kao klin umeće u izgrađene krakove luka.

IZV ELU 3
AAT arches
IG arc (OM)
NMRT arch (C)

LUKA

UZ
KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP
UP MORSKA LUKA
RIJEČNA LUKA
SP PRISTANIŠTE
ŽELJEZNIČKI KOLODVOR
ZRAČNA LUKA
N Uređen dio obale za pristajanje brodova.
IZV HER
AAT ports
IG port
NMRT port

LUKA

UZ
KL GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP prometne postaje
UP MORSKA LUKA
RIJEČNA LUKA
SP PRISTANIŠTE
ŽELJEZNIČKI KOLODVOR
ZRAČNA LUKA
N Uređen dio obale za pristajanje brodova.
IZV HER
AAT ports
IG port
NMRT port

LUNETA

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP PORTAL
UP MANDORLA
SP
N Polukružno ili segmentno polje, obrubljeno profiliranim kamenim okvirom; nalazi se povrh portala, vrata i prozora. Obično je ispunjeno reljefom ili slikanim prikazom (mozaik, freska). L. je česta u arhitekturi romanike, a javlja se i u renesansi i baroku.

IZV ELU 3
AAT lunettes
IG lunette (OM)
NMRT 0

LUTERANSKA CRKVA
U **EVANGELIČKA CRKVA**

LUŽA
U **GRADSKA LOŽA**

MAGAZA

UZ
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJE-
NE
ŠP DAIRA
UP
SP ČEPENAK
SKLADIŠTE
N Skladište ili trgovina građena od masivnog kamena. Može biti smještena u prizemlju ili u najnižoj etaži stambene kuće kod strmog terena, te u prizemlju trgovačkih hanova, u sklopu dairi (v.), iza dućana s čepencima (v.) ili izravno uz ulicu kao trgovačka radionica. Građi se masivno s debelim zidovima, malim otvorima, željeznim kapcima, sa svodovima, ili debelim nabojem zemlje na gusto poredanim stropnim gredama.
IZV ELU 3
AAT 0
IG +/- magasin de commerce
NMRT 0

MAGAZIN
U **SKLADIŠTE**

MAGISTRAT
U **VIJEĆNICA**

Krapina, Zgrada **MAGISTRATA** (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2009.)

Krapina, **CITY HALL** building (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2009.)

MANASTIR

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP
UP
SP MANASTIRSKA CRKVA
SAMOSTAN
N Zajednička nastamba monaha. Pod pojmom manastira podrazumijeva se sav prostor na kojemu su: crkva, prostorije za stanovanje, konaci za hodočasnike i goste, zgrade gospodarskog značenja i dr. (eventualno knjižnica, bolnica itd.).

IZV ELU 3
AAT monasteries
IG monastère; emp: établissement conventuel
NMRT monastery

MANASTIRSKA CRKVA

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP pravoslavna crkva po hijerarhiji
UP
SP MANASTIR
N Crkva u sklopu manastira, u kojoj monasi obavljaju bogoslužje.
IZV Inventar
AAT 0
IG 0
NMRT 0

MANDORLA

UZ BADEMAK
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP LUNETI
UP
SP
N Posebna vrsta aureole, koja u eliptičnom obliku badema okružuje čitav lik Krista u prizorima Posljednjeg suda (Majestas Domini, lat. = veličanstvo Gospodnje), a ponekad i lik Bogorodice same ili s djetetom. Poznata je u koptskoj umjetnosti, a često se javlja u reljefima unutar luneta romaničkih portala.
IZV ELU 3
AAT glories
IG 0
NMRT aureole (C)

MANSARDA

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP KROV
UP
SP
N Vrsta krova lomljena obrisa, s gotovo okomitim čelnim dijelom i niskim, kosim pokrovnim dijelom. Raspored krovnih ploha i odgovarajuće nosive konstrukcije omogućuje u njegovom tavanom prostoru ekonomičan smještaj još jednog kata. Prostorije mansardne etaže dobivaju svjetlo kroz mansardne prozore smještene na čelnoj plohi krovništa, koji se svojim oblikom približuju ostalim otvorima na fasadi zgrade. U zgusnuto izgrađenim gradovima s uskim ulicama takav je tip krova bio često u upotrebi u svrhu maksimalne akumulacije stambenog prostora. Na palačama i dvorcima njegova efektno lomljena linija poslužila je u dekorativnom smislu kako bi istakla ljepotu krovne mase. Taj tip krova javlja se u franc. arhitekturi u 17. st.; ime je dobio po graditelju F. Mansartu koji ga je često primjenjivao.
IZV ELU 3
AAT mansard roofs
IG 0
NMRT mansard roof (C)

MARTIRIJ

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP
UP
SP GROBNA KAPELA
MAUZOLEJ
MEMORIJA
N Spomen-crkva (kapela) nad grobom mučenika.
IZV Atlas arhitekture 1
AAT martyria
IG martyrium, emp: mausolée
NMRT 0

MARTIRIJ

UZ	
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	grobijanski sadržaji
UP	
SP	GROBNA KAPELA MAUZOLEJ MEMORIJA PARAKLIS
N	Spomen-crkva (kapela) nad grobom mučenika.
IZV	Atlas arhitekture 1
AAT	martyria
IG	martyrium, emp: mausolée
NMRT	0

MASOVNA GROBNICA

UZ	
KL	MEMORIJALNE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	
SP	
N	Mjesto gdje je sahranjeno mnogo mrtvih pod jednim obilježjem ili bez obilježja.
IZV	HER
AAT	0
IG	0
NMRT	0

MASOVNA GROBNICA

UZ	
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	GROBNICA
UP	
SP	
N	Mjesto gdje je sahranjeno mnogo mrtvih pod jednim obilježjem ili bez obilježja.
IZV	HER
AAT	0
IG	0
NMRT	0

MATRONEJ**U EMPORA****MAUZOLEJ**

UZ	
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	grob na površini zemlje
UP	
SP	MARTIRIJ TURBE
N	Monumentalni grob (grobni spomenik).
IZV	ELU 3
AAT	mausoleums
IG	mausolée
NMRT	mausoleum

MEDRESA

UZ	
KL	TERMINI KANDIDATI
ŠP	
UP	
SP	
N	Islamsko vjersko učilište, ranga srednje i visoke škole.
IZV	EHU 2
AAT	madrasas
IG	0
NMRT	madras school; use: church school

MEJTEF**U MEKTEB****MEKTEB**

UZ	MEJTEF
KL	TERMINI KANDIDATI
ŠP	
UP	
SP	
N	Osnovna vjerska škola u Muslimana.
IZV	HER
AAT	0
IG	0
NMRT	0

MEMORIJA

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	KAPELA
UP	
SP	MARTIRIJ
N	Crkva (kapela) podignuta u spomen mučeniku ili svetcu.
IZV	Atlas arhitekture 1
AAT	0
IG	0
NMRT	memorial chapel; use: chapel

MEMORIJA

UZ	
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	grobijanski sadržaji
UP	
SP	GROBNA KAPELA MARTIRIJ MAUZOLEJ PARAKLIS
N	Crkva (kapela) podignuta u spomen mučeniku ili svetcu.
IZV	Atlas arhitekture 1
AAT	0
IG	0
NMRT	memorial chapel; use: chapel

MENZA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	OLTAR
UP	
SP	
N	U katoličkoj crkvi, glavni dio oltara, prekriven pločom od jednoga komada prirodnog kamena. U srednjem dijelu ploče je uložak s relikvijama.
IZV	ELU 3
AAT	mensas
IG	pierre d'autel
NMRT	0

MENZOLA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	
SP	KONZOLA
N	Potporni kamen izbočen iz zida, koji služi kao uporište nekom drugom građevnom elementu, npr. polustupu ili rebru, čiji teret preuzima i prenosi ga na zid. M. je slična konzoli, ali je jednostavnijeg oblika.
IZV	ELU 3
AAT	0

IG 0
NMRT 0

MESNICA

UZ
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJE-
NE
ŠP PRODAVAONICA
UP
SP RIBARNICA
N Prodavaonica mesa, suhomesnatih proizvoda i ostalih mesnih
prerađevina.
IZV Inventar
AAT butcher shops
IG boucherie
NMRT butcher shop

METEOROLOŠKI STUP

UZ
KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP
UP
SP
N Konstrukcija na kojoj su smješteni meteorološki instrumenti radi
mjerenja u najdonjem sloju atmosfere.
IZV HER
AAT +/- meteorological instruments
IG 0
NMRT 0

MEZANIN

UZ
KL TERMINI KANDIDATI
ŠP
UP
SP
N 1. dio stambene zgrade ili robne kuće između prizemlja i prvoga
kata, polukat.
2. niz sjedala ili loža u polukatu kina ili kazališta.
IZV HER
AAT mezzanines
IG 0
NMRT mezzanine

MIHRAB

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP DŽAMIJA
UP
SP MIMBER
NIŠA
N Središnja niša u zidu džamije okrenuta u smjeru Ćabe; ispred nje
stoji imam za vrijeme molitve.
IZV HER
AAT mihrabs
IG 0
NMRT 0

MILJOKAZ

UZ
KL GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP prometni znakovi
UP
SP
N Kamena oznaka uz rimske ceste kojom je obilježena udaljenost
od nekog polazišta u miljama (cca 1472 m).
IZV HER
AAT +/- milestones

IG milliaire
NMRT +/- milestone

MIMBER

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP oprema građevine
UP
SP MIHRAB
N Propovjedaonica u džamiji s koje se drži propovijed petkom i na
Bajram.
IZV HER
AAT minbars
IG 0
NMRT 0

MINARET

UZ MUNARA
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP
UP ALEM
ŠEREFA
SP DŽAMIJA
N Toranj uz džamiju. Može biti kvadratične, kružne ili poligonalne
osnove (ili u kombinaciji: kvadratična baza – poligonalni trup i sl.)
sa stubištem u unutrašnjosti. Galerija bliže gornjem dijelu mina-
reta, tzv. šerefa, služi muzejinu za pozivanje vjernika na molitvu.
IZV ELU 3
AAT minarets
IG 0
NMRT 0

MIRILA

U **MIRILIŠTE**

MIRILIŠTE

UZ MIRILA
MIRILO
POČIVALO
KL SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP
UP
SP
N Mjesto na dugom putu od sela do groblja, gdje se odmara sprovod.
Pokojnik se položi na zemlju između dva kamena postavljena po
mjeri (*mira* – prut odrezan prema visini pokojnika). Na isto mjesto
ne smije se kod drugih sprovoda položiti drugi pokojnik. Dva ka-
mena na mirilištu ostaju kao spomen na pokojnika koji je pokopan
na (udaljenom) groblju (karakteristično za područje Velebita).
IZV Freudenreich
AAT 0
IG 0
NMRT 0

MIRILO

U **MIRILIŠTE**

mješovita upotreba

KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP
UP STAMBENO-GOSPODARSKA ZGRADA
STAMBENO-JAVNA ZGRADA
STAMBENO-OBRTNIČKA ZGRADA
STAMBENO-POSLOVNA ZGRADA
STAMBENO-TRGOVAČKA ZGRADA
STAMBENO-UGOSTITELJSKA ZGRADA
STAMBENO-VOJNA ZGRADA

SP
N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaurusu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani. Odnosi se na zgrade kojima je prvotna namjena stanovanje, ali se u njima obavljaju i određene djelatnosti, poput trgovine, obrta itd.

MLIN

UZ

KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE

ŠP seoske gospodarske građevine

UP SUVARA

TOŠ

VJETRENJAČA

VODENICA

SP

N Uređaj za mljevenje žita, maslina itd. ili zgrada u kojoj se nalazi takav uređaj.

IZV Freudenreich

AAT mills (buildings)

IG moulin

NMRT mill

MLIN NA VJETAR

U **VJETRENJAČA**

MLINICA

U **TOŠ**

MOČILA

U **BUNJA**

MOGILA

U **BUNJA****MORSKA LUKA**

UZ

KL GRAĐEVINE U PROMETU

ŠP LUKA

UP

SP RIJEČNA LUKA

N Uređen dio morske obale za pristajanje brodova.

IZV Maroević 1

AAT 0

IG 0

NMRT seaport

MOŠEJA

U **DŽAMIJA****MOST**

UZ

KL GRAĐEVINE U PROMETU

ŠP prometni putevi

UP VIJADUKT

SP AKVEDUKT

N Građevina kojom se prometni put prevodi preko neke zapreke (vodenog toka, doline, drugog puta). Mostovi su stoljećima građeni od drva i kamena; željezni i armirani betonski mostovi pojavili su se tek potkraj 18. odnosno u 19. stoljeću. Način izgradnje mostova odražava napredak graditeljske tehnike i inženjerskih znanosti, a ujedno svjedoči o osjećaju za ljepotu forme. Prema statičkom djelovanju razlikuju se tri osnovna tipa mosta: gredni, lučni i viseći. Prvi temelji svoju konstrukciju na otpornosti mate-

rijala protiv savijanja, drugi protiv tlačnog, a treći protiv vlačnog naprežanja. Izbor tipa mosta uvjetovan je širinom zapreke koju treba premostiti, mogućnošću da se ta širina podijeli u više raspona postavljanjem stupova, zatim traženom visinom slobodnog profila ispod mosta, materijalom koji stoji na raspolaganju i estetskim faktorom.

IZV ELU 3

AAT bridges (built works)

IG pont

NMRT bridge

Oštarije, **MOST** preko rijeke Mrežnice (foto: T. Horvatić, 2010.)Oštarije, **BRIDGE** over the Mrežnica River (photo: T. Horvatić, 2010.)**MOTEL**

UZ

KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE

ŠP HOTEL

UP

SP

N Manji ugostiteljski i smještajni objekt ili skup odijeljenih bungalova s prostorom za parkiranje i restoranom, namijenjen motoriziranim turistima (automobilski turizam).

IZV ELU 2

AAT motels

IG 0

NMRT motel

MRAMOR

U **STEČAK****MRTVAČNICA**

UZ

KL SEPULKRALNE GRAĐEVINE

ŠP grobljanski sadržaji

UP

SP

N Zgrada ili prostorija u kojoj su smješteni pokojnici izravno prije obreda pogreba.

IZV HER

AAT mortuaries

IG morgue

NMRT mortuary

MUNARA

U **MINARET****MUZEJ**

UZ

KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE

ŠP	kultura
UP	GLIPTOTEKA LAPIDARIJ MUZEJ NA OTVORENOM PINAKOTEKA
SP	ARHIV GALERIJA (umjetnička)
N	Građevina, skupina građevina ili prostor gdje se sakupljaju, čuvaju, proučavaju i izlažu starine, umjetnine te predmeti od znanstvenog, prirodoslovnog, tehničkog i drugog ineteresa.
IZV	ELU 3
AAT	museums
IG	musée
NMRT	museum

Zagreb, **MUZEJ** za umjetnost i obrt (foto: L. Križaj, 2016.)Zagreb, **MUSEUM** of Arts and Crafts (photo: L. Križaj, 2016.)**MUZEJ INDUSTRIJSKE KULTURE NA OTVORENOM**

UZ	
KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	MUZEJ NA OTVORENOM
UP	
SP	
N	Opći ili specijalizirani tehnički muzej koji se bavi prikupljanjem, čuvanjem, proučavanjem, izlaganjem, interpretacijom i komunikacijom svjedočanstava tehnološkog i industrijskog napretka, izlažući svoje eksponate i prenoseći dio svojih aktivnosti u otvoreni prostor.
IZV	
AAT	+/- open-air museums
IG	+/- parc d'exposition
NMRT	0

MUZEJ INDUSTRIJSKE KULTURE NA OTVORENOM

UZ	
KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	MUZEJ NA OTVORENOM
UP	
SP	
N	Opći ili specijalizirani tehnički muzej koji se bavi prikupljanjem, čuvanjem, proučavanjem, izlaganjem, interpretacijom i komunikacijom svjedočanstava tehnološkog i industrijskog napretka, izlažući svoje eksponate i prenoseći dio svojih aktivnosti u otvoreni prostor.
IZV	
AAT	+/- open-air museums
IG	+/- parc d'exposition
NMRT	0

MUZEJ NA OTVORENOM

UZ	
KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	
UP	ARHEOLOŠKI MUZEJ NA OTVORENOM ARHEOLOŠKI PARK EKOMUZEJ

**ETNOPARK
MUZEJ INDUSTRIJSKE KULTURE NA OTVORENOM**

SP	
N	Otvoreni prostor zajedno s jednom ili obično više građevina, gdje se sakupljaju, čuvaju, proučavaju i izlažu starine, umjetnine te predmeti od znanstvenog, prirodoslovnog, tehničkog i drugog interesa.
IZV	Maroević 1
AAT	open-air museums
IG	+/- parc d'exposition
NMRT	0

MUZEJ NA OTVORENOM

UZ	
KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	MUZEJ
UP	ARHEOLOŠKI MUZEJ NA OTVORENOM EKOMUZEJ MUZEJ INDUSTRIJSKE KULTURE NA OTVORENOM
SP	
N	Otvoreni prostor zajedno s jednom ili obično više građevina, gdje se sakupljaju, čuvaju, proučavaju i izlažu starine, umjetnine te predmeti od znanstvenog, prirodoslovnog, tehničkog i drugog interesa.
IZV	Maroević 1
AAT	open-air museums
IG	+/- parc d'exposition
NMRT	0

NADBISKUPSKA PALAČA

UZ	NADBISKUPSKI DVOR
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	stalna upotreba
UP	
SP	BISKUPSKI DVOR
N	Službeno prebivalište nadbiskupa.
IZV	Inventar
AAT	0
IG	archevêché
NMRT	archibishops palace

NADBISKUPSKI DVOR**U NADBISKUPSKA PALAČA****NADBISKUPSKI LJETNIKOVAC**

UZ	
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	LJETNIKOVAC
UP	
SP	BISKUPSKI LJETNIKOVAC
N	Povremeno (ljetno) boravište nadbiskupa.
IZV	Inventar
AAT	0
IG	0
NMRT	0

NADVOJ

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	
SP	NADVATNIK
N	Ravni gornji završetak zidnog otvora. U konstruktivnom pogledu zadatak je nadvoja da bočno na svoje ležaje prenosi opterećenje zidne mase nad otvorom.
IZV	ELU 3
AAT	lintels
IG	linteau

NMRT lintel (C)

NADVRATNIK

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	VRATA
UP	
SP	NADVOJ
N	Ravna monolitna kamena, drvena ili betonska greda kojom se na gornjoj strani završava otvor vrata. Svrha je nadvratnika prijenos opterećenja na pobočne stijene. Zbog istaknutog položaja nadvratniku se od najranijeg vremena davalo osobito značenje. Na njemu su uklesani posvetni tekstovi ili podatci o gradnji, a obično se izdvaja na pročelju jačom profilacijom ili plastičnim ukrasom (npr. nadvratnici starohrvatskih crkava).
IZV	ELU 3
AAT	lintel
IG	lnteau
NMRT	door lintel (C)

NAOS

UZ	CELA
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	HRAM
UP	
SP	PRONAOŠ
N	Svetišće u antičkom hramu; unutrašnja prostorija u kojoj se nalazi kip božanstva i žrtvenik, a u koju ima pristup samo svećenik kod obavljanja kulturnih funkcija. Veličina naosa (cele) ovisna je o porcijama hrama, koje su različite kod Grka, Etruraca i Rimljana. Zatvorena je zidovima bez prozora; svjetlost dobiva kroz ulaz, koji je spaja s predvorjem (pronaos).
IZV	ELU 3
AAT	naoi
IG	0
NMRT	0

NAOS

UZ	CELA
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	HRAM
UP	
SP	PRONAOŠ
N	Svetišće u antičkom hramu; unutrašnja prostorija u kojoj se nalazi kip božanstva i žrtvenik, a u koju ima pristup samo svećenik kod obavljanja kulturnih funkcija. Veličina naosa (cele) ovisna je o porcijama hrama, koje su različite kod Grka, Etruraca i Rimljana. Zatvorena je zidovima bez prozora; svjetlost dobiva kroz ulaz, koji je spaja s predvorjem (pronaos).
IZV	ELU 3
AAT	naoi
IG	0
NMRT	0

NARTEKS

UZ	PREPRATA PRIPRATA
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	EGZONARTEKS ENDONARTEKS
SP	ATRIJ PRONAOŠ
N	U starokršćanskoj i bizantskoj arhitekturi ulazni trijem, predvorje na zapadnoj strani crkve. Odgovara pronaosu u antičkoj arhitekturi, a služi okupljanju pokajnika i katekumena. Obično je pravokutnoga tlocrta, smješten poprečno na smjer broda i samo izuzetno prelazi njegovu širinu; uklopljen je u masu građevine, ili se ističe nižim krovstom. Razvio se najprije u crkvenoj arhitekturi

Istoka, dok za iste potrebe na Zapadu postoji atrij. Pihvaćanje nartekse kao standardnog dijela crkve vodi obogaćenju i stvaranju specifičnog tipa građevine s dva nartekse, vanjskoga (egzonartekse) i unutrašnjeg (endonartekse). N. je preuzela i crkvena arhitektura idućih stoljeća.

IZV	ELU 3
AAT	narthexes
IG	0
NMRT	narthex (classical)

NASIP

UZ	
KL	VODOOPSKRBN I VODOODVODNE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	
SP	
N	Pojas zemlje, betona i drugih građevnih materijala nasut i izdignut nad razinu vode ili tla.
IZV	HER
AAT	dikes
IG	digue
NMRT	flood defences

nastamba

KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	BUNJA KOLIBA PEĆINA SOJENICA ZEMUNICA (etnologija)
SP	
N	Mjesto za stanovanje. Odnosi se na prirodne zaklone i primitivnije građevine, a ne i na stambene zgrade u gradovima. Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

NATPROZORNIK

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	PROZOR
UP	
SP	DOPROZORNIK PROZORSKA KLUPČICA
N	Greda iznad otvora prozora.
IZV	HER
AAT	lintels
IG	lnteau
NMRT	window lintel (C)

NEKROPOLA

U GROBLJE

NIMFEJ

UZ	
KL	VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI
ŠP	parkovne građevine
UP	
SP	
N	U antici, svetišće nimfa; najprije spilja s izvorom ili zdenac, kasnije, u rimsko i helenističko doba, različite arhitektonske konstrukcije ukrašene stupovima, kipovima i drugim. Kod nas postoji nimfej u Varaždinskim Toplicama. U doba renesanse i baroka, ant. nimfeje imitiraju raskošne fontane velikih dimenzija.
IZV	ELU 3
AAT	nymphaea
IG	nymphée
NMRT	nymphaeum

NIŠA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	
SP	

	APSIDA
	ARKOSOLIJ
	EDIKULA
	MIHRAB
N	Polukružna ili četverokutna udubina u zidu, koja se u gornjem dijelu obično završava polukalotom. Različitih je dimenzija; služi za smještaj kipova, poprsja, vaza i sl., a u crkvama – oltara, nadgrobni spomenika i tabernakula. Srodni su joj pojmovi apsida, konha i egzedra, a u islamskoj arhitekturi mihrab i ivan.

IZV	ELU 3
AAT	niches
IG	niche
NMRT	niche (C)

NIŠAN

UZ	BAŠLUK
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	GROBNI SPOMENIK
UP	
SP	
N	Nadgrobni spomenik muslimana, zvan i <i>bašluk</i> . To su rustično klesani komadi kamena oblikovani poput rimske stele ili sa završnim dijelom u obliku grubo tesanih turbana; sa strana su oskudno reljefno ukrašeni (rjeđe gravirani). Kao motivi javljaju se mač, luk i strijela, sjekira, polumjesec, polulopta, rozeta, uzdignuta ruka ili šaka, rjeđe gravura ptice ili lik životinje. Značajke nišana su velike dimenzije, rustikalna obrada i skromna dekoracija.

IZV	LEJ 2
AAT	0
IG	0
NMRT	0

OBELISK

UZ	
KL	MEMORIJALNE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	
SP	STUP
N	Visoki, uski, monolitni kameni stubac (pilon) kvadratnog presjeka koji se prema vrhu sužava i završava malom četverostranom piramidom; ovaj je završetak obložen pločama od zlata, elektrona ili mjedi.
IZV	ELU 3
AAT	obelisks
IG	obélisque
NMRT	obelisk

obilježja u prostoru

KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	KALVARIJA
	PIL
	POKLONAC
	RASPELO
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

OBITELJSKA GROBNICA

UZ	
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	GROBNICA
UP	
SP	
N	Grobnica jedne obitelji.

IZV	HER
AAT	0
IG	0
NMRT	family vault

odgoj i obrazovanje

KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	
UP	ĐAČKI DOM
	DJEČJI VRTIĆ
	KONVIKT
	SJEMENIŠTE
	ŠKOLA

SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

OFICIRSKA ŠKOLA

UZ	
KL	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	VOJNA ŠKOLA
UP	
SP	ŠKOLA
N	Visoka vojna škola za izobrazbu viših vojničkih časnika – oficira.
IZV	Inventar
AAT	military academies
IG	école militaire
NMRT	+/- military college

OKRUŽNI ZATVOR

U	ZATVOR
---	--------

OKTOGON

UZ	
KL	GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POLOŽAJU
ŠP	CENTRALNA GRAĐEVINA
UP	
SP	
N	Centralna građevina osmerokutnog tlocrta.
IZV	Inventar
AAT	+/- octagons
IG	0
NMRT	+/- octagonal plan (C)

OLTAR

UZ	ŽRTVENIK
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	oprema građevine
UP	MENZA
	PREDELA
	RETABL
SP	ARA
	KAPELA
N	Povišeno mjesto na kojem se prinose žrtve. Poznaju ga sve religije koje u svojim obredima imaju žrtvu, a oblik i veličina mu ovise o sadržaju žrtve (klanice, paljenice, ljevanice, prinosnice, kađenice) i o povijesnoj sredini u kojoj nastaje. U kršćanstvu oltar je mjesto na kojem se slavi euharistijska žrtva, a smješten je u apsidi crkve. Tijekom povijesti doživio je niz razvojnih promjena od običnog stola do monumentalnih arhitektonskih oblika.
IZV	ELU 3
AAT	altars
IG	autel (OM)
NMRT	altar

OPATIJA

U	BENEDIKTINSKI SAMOSTAN
---	------------------------

OPLOČENJE

UZ	
KL	URBANA OPREMA
ŠP	
UP	
SP	
N	Površina od kamenih kocki, opeke ili keramičkih kvadrata, položenih kao završni sloj na ulice, trgove, pješačke zone i slično.
IZV	ELU 3
AAT	pavements (surface elements)
IG	pavement
NMRT	+/- pavement

OPPIDUM

UZ	
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	GRADINA
UP	
SP	REFUGIJ
N	Naziv koji antički pisci upotrebljavaju za italska odnosno keltska utvrđena naselja i refugije. Na području Rimskog carstva o. je i naziv za naselje koje nema status ni kolonije ni municipija.
IZV	ELU 3
AAT	oppida
IG	oppidum
NMRT	oppidum

oprema građevine

KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	
UP	AMBON CIBORIJ MIMBER OLTAR PROPOVEDAONICA PULPIT
SP	dekorativni dijelovi građevine konstruktivni dijelovi građevine prostorni dijelovi građevine
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

ORANŽERIJA

UZ	
KL	VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI
ŠP	parkovne građevine
UP	
SP	
N	Staklenik, <i>zimski vrt</i> za gajenje i čuvanje naranča i južnog raslinja. Posebna građevina ili prigradnja sa staklenom plohom umjesto stijene na sunčanoj strani, te s uređajem za grijanje; kadšto ima i stakleni krov. Podiže se od doba renesanse kao dekorativni arhitektonski objekt; u baroku je redovito uz dvorce i palače (npr. biskupski dvor u Zagrebu).
IZV	ELU 3
AAT	orangeries
IG	orangerie
NMRT	orangery (C)

ORATORIJ

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	
SP	POKLONAC
N	U katoličkom kanonskom pravu, mjesto određeno za molitvu užega kruga vjernika, za razliku od crkve koja služi javnom bogoslužju i svim vjernicima. U najstarijoj fazi kršćanstva služili su kao oratoriji preuređeni antički javni ili privatni objekti odnosno

prostori (Solin, Poreč). Oratorij (javni, polujavni ili privatni) podizao se obično uz neku redovničku zajednicu, bratovštinu, kolegij, te kao kapela u bolnici, zatvoru i drugdje. Kao arhitektonski objekt čest je napose u doba baroka.

IZV	ELU 3
AAT	oratories
IG	oratoire
NMRT	oratory; use: private chapel

ORHESTRA

UZ	
KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	TEATAR (antički)
UP	
SP	
N	U antičkom grčkom kazalištu ravan kružni prostor oko kojega se uzdiže amfiteatralno gledalište. Ovako centralno smještena o. služi kao pozornica na kojoj isprva nastupaju zborovi pjevača i plesača kod izvedaba ditiramba, a nakon formiranja tragedije i glumci.
IZV	ELU 3
AAT	orchestras (stage spaces)
IG	0
NMRT	0

ORSAN

U **ARSENAL**

ORUŽARNICA

U **ARSENAL**

OSARIJ

U **KOSTURNICA**

OSTAVA

UZ	
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	
UP	
SP	RIZNICA
N	Arheološki nalaz većeg broja istovrsnih ili različitih predmeta koje je netko, zbog određenih razloga, namjerice zakopao. Neke su ostave u stvari lokalna skladišta putujućih trgovaca i ljevača (osobito u brončano doba). Druge predstavljaju tzv. zakopano blago (novac, nakit, dragocjeno posuđe), što ga je vlasnik sakrio, da ne dopadne tuđih ruku. Ostave se javljaju od neolitika nadalje u svim razdobljima pretpovijesti i povijesti.
IZV	ELU 3
AAT	hoards
IG	0
NMRT	0

OSUARIJ

U **KOSTURNICA**

OTVORENA BAZILIKA

UZ	BASILICA DISCOPERTA
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	BAZILIKA (kršćanska)
UP	
SP	
N	Bazilika s otvorenim, nenatkrivenim središnjim brodom.
IZV	Dyggve
AAT	0
IG	0
NMRT	0

OTVORENA BAZILIKA

UZ	BASILICA DISCOPERTA
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	BAZILIKA (kršćanska)
UP	
SP	
N	Bazilika s otvorenim, nenatkrivenim središnjim brodom.
IZV	Dyggve
AAT	0
IG	0
NMRT	0

PALAČA

UZ	
KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	
UP	
SP	DVORAC
N	(lat. <i>palatium</i> , od Palatin, brežuljak u Rimu gdje su August i njegovi nasljednici gradili svoja raskošna prebivališta; engl. <i>palace</i> , franc. <i>palais</i> , njem. Palast, tal. palazzo), građevina koja se u sklopu naselja ističe svojim omjerima i raskoši. U osnovnom značenju p. je gradska rezidencija suverena, feudalca, patricija, i u tom smislu sinonim za dvor. U širem značenju, naziv p. upotrebljava se u novije doba kao oznaka za građevine velikih razmjera u kojima se nalaze sjedišta ministarstava, banaka, ustanova i slično. Za razliku od ladanjskog dvorca, iako slične vanjštine, p. je po nastanku tlocrtne dispozicije usko vezana uz gradsku kuću, a po smještaju se prilagođuje urbanoj koncepciji naselja ili joj se čak i nameće.
IZV	ELU 3
AAT	palaces
IG	palais
NMRT	palace

PALAČA

UZ	
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	gradske stambene zgrade
UP	
SP	DVORAC
N	(lat. <i>palatium</i> , od Palatin, brežuljak u Rimu gdje su August i njegovi nasljednici gradili svoja raskošna prebivališta; engl. <i>palace</i> , franc. <i>palais</i> , njem. Palast, tal. palazzo), građevina koja se u sklopu naselja ističe svojim omjerima i raskoši. U osnovnom značenju p. je gradska rezidencija suverena, feudalca, patricija, i u tom smislu sinonim za dvor. U širem značenju, naziv p. upotrebljava se u novije doba kao oznaka za građevine velikih razmjera u kojima se nalaze sjedišta ministarstava, banaka, ustanova i sl. Za razliku od ladanjskog dvorca, iako slične vanjštine, p. je po nastanku tlocrtne dispozicije usko vezana uz gradsku kuću, a po smještaju se prilagođuje urbanoj koncepciji naselja ili joj se čak i nameće.
IZV	ELU 3
AAT	palaces
IG	palais
NMRT	palace

PALAS

UZ	
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	UTVRDA
UP	
SP	
N	U srednjovjekovnom uvrđenom gradu (burg) zgrada za stanovanje sa svečanom dvoranom ili sama svečana dvorana. Zgrada je u pravilu dvokatna; svečana dvorana nalazi se obično u drugom katu.
IZV	ELU 3
AAT	0
IG	0
NMRT	0

PALAS

UZ	
KL	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	UTVRDA
UP	
SP	
N	U srednjovjekovnom uvrđenom gradu (burg) zgrada za stanovanje sa svečanom dvoranom ili sama svečana dvorana. Zgrada je u pravilu dvokatna; svečana dvorana nalazi se obično u drugom katu.
IZV	ELU 3
AAT	0
IG	0
NMRT	0

Krapina, **PALAS** Staroga grada (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2016.)

Krapina, Old Town **PALACE** (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2016.)

PALISADA

UZ	
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	
UP	
SP	
N	Obrambeni zid od drvenih stupova (kolaca) pobodenih u zemlju, često isprepletenih šibljem. Palisade su poznate već od pretpovijesnih vremena.
IZV	ELU 3
AAT	palisades (outworks)
IG	0
NMRT	palisade

PALISADA

UZ	
KL	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	
SP	
N	Obrambeni zid od drvenih stupova (kolaca) pobodenih u zemlju, često isprepletenih šibljem. Palisade su poznate već od pretpovijesnih vremena.
IZV	ELU 3
AAT	palisades (outworks)
IG	0
NMRT	palisade

PANDANTIV

UZ	PENDENTIF
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	KUPOLA
UP	
SP	TROMPA
N	Pomoćni nosivi element kod konstrukcije kupole, prijelazni članak za formiranje kupole kružnog tlocrta nad kvadratičnim ili poligonalnim tlocrtom. Ima oblik sferičnog trokuta, segmenta polukugle.
IZV	ELU 3
AAT	0
IG	0
NMRT	0

PARAKLIS

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	PRAVOSLAVNA CRKVA
UP	
SP	GROBNA KAPELA MAUZOLEJ MEMORIJA MARTIRIJ
N	Kod pravoslavaca, crkvice prizidana uz veliku crkvu ili podignuta u samoj crkvi. Služila je kao nadgrobna kapela, možda i kao krstionica ili prostorija za održavanje <i>pomena</i> .
IZV	ELU 3
AAT	parekklesia
IG	0
NMRT	0

PARAKLIS

UZ	
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	grobnijski sadržaji
UP	
SP	GROBNA KAPELA MAUZOLEJ MEMORIJA MARTIRIJ
N	Kod pravoslavaca, crkvice prizidana uz veliku crkvu ili podignuta u samoj crkvi. Služila je kao nadgrobna kapela, možda i kao krstionica ili prostorija za održavanje "pomena".
IZV	ELU 3
AAT	parekklesia
IG	0
NMRT	0

PARAPET

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	dekorativni dijelovi građevine
UP	
SP	
N	1. Puna ograda od drvenih ili kamenih ploča na rubu balkona, platforme, mosta, keja i dr. Budući da nije konstruktivni element, može biti oslabljen, pa je u različitim stilskim razdobljima rješavan s balusterima ili drugim dekorativnim elementima (v. balustrada). U suvremenim gradnjama često je od stakla, aluminija, salonita i sl. 2. U fortifikaciji prsobran, zid ili nasip od zemlje.
IZV	ELU 3
AAT	parapets
IG	mur garde-corps clôturé
NMRT	parapet (C)

PARK

UZ	PERIVOJ
KL	VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI
ŠP	

UP

SP	
N	Omeđeno, pošumljeno zemljište u gradu ili izvan grada s planski zasađenim drvećima, cvjetnjacima itd., namijenjeno za odmor i rekreaciju.
IZV	HER
AAT	parks (grounds)
IG	parc
NMRT	park

parkovne građevine

KL	VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI
ŠP	
UP	ALEJA ERMITAŽ GLORIJETA KIOSK NIMFEJ ORANŽERIJA PAVILJON (vrtni) PERGOLA
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaurusu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

PAROHIJSKA CRKVA

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	pravoslavna crkva po hijerarhiji
UP	
SP	
N	Crkva u kojoj se nalazi sjedište paroha, glavna crkva u parohiji (parohija = najmanja upravna jedinica Pravoslavne crkve i crkava istočnog obreda kojom upravlja paroh). Po hijerarhiji odgovora župnoj crkvi kod rimokatolika.
IZV	HER
AAT	0
IG	0
NMRT	0

PAROHIJSKI DVOR

UZ	
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	stalna upotreba
UP	
SP	ŽUPNI DVOR
N	Sjedište paroha, upravitelja pravoslavne crkvenoupravne zajednice parohije. Odgovora župnom dvoru kod rimokatolika.
IZV	Inventar
AAT	0
IG	0
NMRT	0

PARTIZANSKA BOLNICA

U **VOJNA BOLNICA**

PARTIZANSKO GROBLJE

U **VOJNO GROBLJE**

PASTOFORIJA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	ĐAKONIKON
	PROTEZIS
SP	
N	Zbirni naziv za pobočne prostorije uz apsidu (protezis i đakonikon), u ranokršćanskim i bizantskim bazilikama.
IZV	Atlas arhitekture 1
AAT	pastophoria
IG	0
NMRT	0

PATULJASTA ARKADAU **ARKATURA****PATULJASTA GALERIJA**U **ARKATURA****PAULINSKI SAMOSTAN**U **PAVLINSKI SAMOSTAN****PAVILJON (dio sklopa)**

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	
SP	
N	Samostojeća građevina koja je sastavni dio većeg graditeljskog sklopa, obično bolničkog, školskog, stambenog, hotelskog i slično. Tu se paviljoni okružuju zelenim površinama i nasadima, a kadšto se povezuju otvorenim trijemovima.
IZV	ELU 3
AAT	pavilions (building divisions)
IG	pavillon
NMRT	pavilion (C)

PAVILJON (izložbeni)

UZ	
KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	kultura
UP	
SP	
N	Manja samostojeća građevina, obično od laka materijala, služi za prigodne izložbe.
IZV	ELU 3
AAT	exhibition buildings
IG	pavillon d'exposition
NMRT	exhibition pavilion

PAVILJON (vrti)

UZ	
KL	VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI
ŠP	parkovne građevine
UP	
SP	
N	Kružna, pravokutna ili poligonalna omanja građevina, djelomice ili potpuno otvorena, s krovčićem na stupovima. Podiže se u vrtu ili parku.
IZV	ELU 3
AAT	pavilions (garden structures)
IG	pavillon de jardin
NMRT	pavilion

Zagreb, **PAVILJON (vrti)** na Tuškancu (foto: L. Križaj, 2016.)Zagreb, **(garden) PAVILION** at Tuškanac (photo: L. Križaj, 2016.)**PAVLINSKI SAMOSTAN**

UZ	PAULINSKI SAMOSTAN
KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	samostani po redovima
UP	
SP	
N	Samostan redovnika pavlinskog reda, koji je osnovao sv. Pavao Pustinjač u 4. st. u Tebaidi u Egiptu. U Hrvatskoj su najstariji samostan osnovali u Dubici, 1244. godine, a najjači je bio onaj u Lepoglavi, osnovan 1400. godine. Nosili su odijelo bijelo-sive boje.
IZV	Ikonografski
AAT	0
IG	0
NMRT	0

Svetice, Župna crkva Rođenja Blažene Djevice Marije s **PAVLINSKIM SAMOSTANOM** (foto: T. Horvatić, 2011.)Svetice, parish church of the Birth of the Blessed Virgin Mary with **PAULINE MONASTERY** (photo: T. Horvatić, 2011.)**PAVLINSKI SAMOSTAN**

UZ	PAULINSKI SAMOSTAN
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	samostani po redovima
UP	
SP	
N	Samostan redovnika pavlinskog reda, koji je osnovao sv. Pavao Pustinjač u 4. st. u Tebaidi u Egiptu. U Hrvatskoj su najstariji

samostan osnovali u Dubici, 1244. godine, a najjači je bio onaj u Lepoglavi, osnovan 1400. godine. Nosili su odijelo bijelo-sive boje.

IZV Ikonografski
AAT 0
IG 0
NMRT 0

PČELINJAK

UZ
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJE-
NE
ŠP seoske gospodarske građevine
UP
SP
N Skup košnica za uzgoj pčela, mjesto s više košnica ili kućica s više košnica za uzgoj pčela.
IZV Freudenreich
AAT apiaries
IG ruches
NMRT apiary

PEĆINA

UZ SPILJA
ŠPILJA
KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP nastamba
UP
SP
N Prirodna velika šupljina, jama u kamenu, stijeni ili brdu. Služi kao sklonište, privremeno ili stalno boravište prvotnih zajednica.
IZV HER
AAT cave dwellings
IG grotte
NMRT cave

PEĆINA

UZ SPILJA
ŠPILJA
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP nastamba
UP
SP
N Prirodna velika šupljina, jama u kamenu, stijeni ili brdu. Služi kao sklonište, privremeno ili stalno boravište prvotnih zajednica.
IZV HER
AAT cave dwellings
IG grotte
NMRT cave

PENDENTIF

U **PANDANTIV**

PENTAFORA

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP PROZOR
UP
SP BIFORA
HEKSAFORA
KVADRIFORA
TRIFORA
N Zidna ploha s nizom od pet niša, ili zidni otvor (prozor), razdijeljen sa četiri stupića na pet dijelova od kojih je svaki nadsvodjen posebnim lukom.
IZV ELU 3
AAT 0
IG 0

NMRT 0

PERADARNIK

UZ
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJE-
NE
ŠP seoske gospodarske građevine
UP
SP
N Nastamba za uzgoj peradi.
IZV HER
AAT poultry houses
IG poulailler
NMRT poultry house

PERGOLA

UZ SJENICA
KL VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI
ŠP parkovne građevine
UP
SP
N Sjenica sastavljena od niza usporednih kamenih stupova spojenih ravnom gredom (najčešće drvenom) ili metalnim šipkama. Oblasla je biljkama penjačicama, najčešće vinovom lozom. Razvila se u zemljama Sredozemlja, osobito u Italiji, a kod nas je česta pojava u jadranskom području.
IZV ELU 3
AAT pergolas
IG pergola
NMRT pergola

PERISTIL

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP KOLONADA
UP
SP
N Unutrašnje dvorište otmjene antičke kuće s bazenom, okruženo trijemom sa stupovima i ukrašeno statuama. Peristil je grčkog podrijetla. Peristilom se također naziva i trg okružen trijemom sa stupovima (p. Dioklecijanove palače u Splitu).
IZV ELU 3
AAT peristyles (colonnades)
IG péristyle
NMRT 0

PERIVOJ

U **PARK**

PERON

UZ
KL GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP AUTOBUSNI KOLODVOR
ŽELJEZNIČKI KOLODVOR
UP
SP
N Natkriveni pristup kolosijeku na kolodvorima.
IZV ELU 3
AAT perrons
IG perron
NMRT +/- staircase

PIJIĆ

U **PIL**

PIL

UZ	PIJIĆ
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	obilježja u prostoru
UP	
SP	POKLONAC
N	Javni spomenik od kamena s reljefima ili s plastikom na visokom monolitnom stupu, koji počiva na niskom podnožju. Takvi su spomenici pučkoga karaktera rasprostranjeni osobito u srednjem dijelu Podunavlja, u krajoliku, a katkada se nalaze i unutar crkava (crkva sv. Marije Koruške u Križevcima; Trgovišće kod Hrašćine; kapela sv. Marije u Stupniku). Naziv pil udomačen je u kajkavskom dijelu Hrvatske; u Istri uz liburnijsku obalu javlja se naziv <i>pijić</i> .
IZV	ELU 3
AAT	memorial columns
IG	colonne monumentale
NMRT	commemorative column; use: column

Kloštar Podravski, **PIL** (foto: G. Bekina, 2013.)

Kloštar Podravski, **COLUMN** (photo: G. Bekina, 2013.)

PILASTAR

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	dekorativni dijelovi građevine
UP	
SP	LEZENA POLUSTUP
N	Plitka vertikalna istaka na zidu s pretežno dekorativnom funkcijom, po čemu se razlikuje od potpornja koji ima statičku funkciju. P. se sastoji kao i stup od baze, trupa, često izbrazdanog užljebinama, i kapitela. Pilastar je zapravo projekcija stupa na zid, dekorativne namjene. Uvijek je uglast i po tome se razlikuje od polustupa koji ima polukružan presjek. Dolazi kao ukras u

	unutrašnjosti i na vanjštini građevine.
IZV	ELU 3
AAT	pilasters
IG	pilastre
NMRT	pilaster (C)

PILON

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	
SP	
N	Izolirani potporanj velikih dimenzija koji se primjenjuje pri izgradnji temelja, u mostogradnji itd.
IZV	ELU 3
AAT	piers (supporting elements)
IG	pilier
NMRT	pier (C)

PINAKOTEKA

UZ	
KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	MUZEJ
UP	
SP	
N	Grčki naziv za zbirku slika pretežno votivnoga karaktera. Naziv pinakoteka imaju i mnoge galerije slika ili odjeli muzeja u novije vrijeme.
IZV	ELU 3
AAT	0
IG	0
NMRT	0

PISCINA

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	KRSTIONICA
UP	
SP	IMPLUVIJ
N	Bazen za krštenje u krstionici (baptisteriju).
IZV	ELU 3
AAT	piscinae
IG	bains rituels
NMRT	piscina

PISMOHRANA

U	ARHIV
---	-------

PIVOVARA

UZ	
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	TVORNICA
UP	
SP	
N	Tvornica piva.
IZV	Inventar
AAT	breweries
IG	brasserie
NMRT	brewery

PJEVALIŠTE

UZ	KOR (pjevalište)
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	
SP	KOR

N U crkvama, galerija sagrađena obično iznad ulazne stijene ili u srednjem dijelu broda, gdje su smještene orgulje. Javlja se u kasnijem razvoju crkvenog graditeljstva (barok), kada se pojavljuju laički pjevački zborovi, odnosno kada se *schola cantorum* (v.), koja je ranije imala svoje mjesto na bemi (v.) između oltara i crkvenih brodova, seli k orguljama na galeriju.

IZV Ikonografski
AAT organ lofts
IG tribune d'orgue
NMRT +/- musicians gallery

PLANINARSKI DOM

UZ
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP ugostiteljsko-turističke građevine
UP
SP
N Ugostiteljsko-smještajni objekti u planinskim predjelima, namijenjeni privremenom boravku planinara i izletnika, te kao zaklon u slučaju lošeg vremena.
IZV Inventar
AAT 0
IG refuge de montagne
NMRT 0

PLEMIČKI GRAD

U **UTVRDA**

PLUTEJ

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP dekorativni dijelovi građevine
UP
SP
N U starokršćanskoj i srednjovjekovnoj arhitekturi, osvojljena kamena pregradna ploča, učvršćena bočnim perom (izdankom) u utoke stupaca na crkvenoj pregradi (septum, cancelli, ikonostas), na ogradi scholae cantorum, na oplati oltara ili ambona. Pluteji su najčešće dekorirani ornamentalnim ili figuralnim reljefima; katkada je dekoracija izvedena u tehnici ažuriranja.
IZV ELU 3
AAT 0
IG 0
NMRT 0

POČIVALO

U **MIRILIŠTE**

POD

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP konstruktivni dijelovi građevine
UP
SP
N Hodna površina u zgradi ili prostoriji, koja može biti izgrađena na tlu ili između katova na stropnoj konstrukciji. Može biti izvedena od različitih materijala počevši od nabijene zemlje do sintetičkih materijala.
IZV ELU 3
AAT floors
IG plancher
NMRT floor

POD (sjenik)

U **SJENIK**

PODNIKA STUPA

U **BAZA STUPA**

PODRUM U LESU

U **ZEMUNICA (etnologija)**

Batina, **PODRUMI U LESU** (foto: S. Grković, 2006.)

Batina, **pit house in loess** (photo: S. Grković, 2006.)

POJATA (za ljude)

U **KOMORA**

POJATA (za stoku)

U **STAJA**

POKLONAC

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP obilježja u prostoru
UP
SP ORATORIJ
PIL
N Zidani stupac odnosno mala zidana edikula podignuta pretežno u slobodnom prostoru da štiti od vremenskih nepogoda plastiku odnosno sliku koja je u njoj smještena. Naziv poklonac uobičajen je u čakavskom dijelu Hrvatske (u izvorima postoje za nj nazivi: kapelica, oratorium, capellula, aedificiolum, receptaculum). Pučka inventivnost oblikovala je niz varijanti poklonca. Na području sj. Hrvatske uobičajen je zidni prizmatični stupac tipa tabernakula sa šatorastim krovčićem i sa četiri, odnosno tri niše, te s jednom nišom za kip, odnosno za sliku; to su izdanci gotičkog stupa tipa tabernakula. Ima i poklonaca-edikula (podizanih osobito tijekom 18. i 19. st.), koji su otvoreni s tri strane (Kapellenbildstock), ili s jedne strane (Nischenkapelle), ili su pak zatvorene prozirnim vratima, a objekt ima katkada i mali tornjić (Wegkapelle). U sjeverozapadnim krajevima Hrvatske (varaždinski kraj – Petrijanec, Međimurje) građeni su i od drva.

IZV ELU 3
AAT 0
IG oratoire de chemin
NMRT 0

POLJARICA

U **BUNJA**

POLJE SA ŽARAMA

UZ ŽARNO POLJE
KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA

ŠP	
UP	
SP	GROBLJE
N	Grobište na kojem se u doba ranobrončanodobne i kasnohalštatske kulture pepeo pokojnika nakon spaljivanja pokapao u žarama.
IZV	HER
AAT	urnfield
IG	0
NMRT	urnfield

POLJE SA ŽARAMA

UZ	ŽARNO POLJE
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	
SP	GROBLJE
N	Grobište na kojem se u doba ranobrončanodobne i kasnohalštatske kulture pepeo pokojnika nakon spaljivanja pokapao u žarama.
IZV	HER
AAT	urnfield
IG	0
NMRT	urnfield

položaj (smještaj)

KL	GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POLOŽAJU
ŠP	
UP	UGLOVNICA
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

POLUKUPOLA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	
SP	KUPOLA
N	Sferična konstrukcija koja obuhvaća četvrtinu oplošja kugle, odnosno polovicu kupole. Konha polukupole ima konstruktivnu i prostornu funkciju. P. prekriva polukružne ili četevrokutne prostore (apside, niše); za razliku od kupole počiva najčešće na impostnom vijencu (kod polukružnih prostora), rjeđe na pandantivima i trompama.
IZV	ELU 3
AAT	semidomes
IG	0
NMRT	0

POLUSTUP

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	
SP	PILASTAR
	STUB
	STUP
N	Prijelazni oblik između stupa i pilastra. Za razliku od stupa, prislonjen je na zidnu površinu, a za razliku od pilastra koji je uvijek uglast, polustup ima polukružni presjek.
IZV	ELU 3
AAT	half columns
IG	0
NMRT	0

POMOLAK

U **ERKER**

PORTAL

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	LUNETI
SP	VRATA
N	Glavni ulaz na pročelju dvora, palače, crkve ili veće građevine, osobito istaknut likovnom obradom.
IZV	ELU 3
AAT	portals
IG	portail
NMRT	portal

PORTIK

U **TRIJEK**

POSLOVNA ZGRADA

UZ	
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
NE	
ŠP	poslovne građevine
UP	
SP	STAMBENO-POSLOVNA ZGRADA
N	Zgrada, najčešće gradska, u kojoj su smješteni uredi i ostali poslovni sadržaji, za razliku od zgrada namijenjenih stanovanju.
IZV	Inventar
AAT	office buildings
IG	0
NMRT	+/- office

poslovne građevine

KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	
UP	POSLOVNA ZGRADA
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

poslovni graditeljski sklopovi

KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	
UP	
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

POTPORNI LUK

UZ	KONTRAFORNI LUK
	LEBDEČI LUK
	LEBDEČI UPORNJAK
	UPORNI LUK
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	KONTRAFORNI SUSTAV
UP	
SP	FIJALA
	KONTRAFOR
N	Kao dio kontraformnog sustava, konstruktivni element koji preuzima horizontalnu komponentu tlačne sile svoda i prenosi je na uporne stupove smještene duž vanjske granice građevine.
IZV	ELU 4
AAT	flying buttresses
IG	0
NMRT	flying buttress (C)

povremena upotreba

KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	BRANIČ-KULA ladanjska arhitektura REZIDENCIJA STAMBENA KULA
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaurusu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

POZORNICA

UZ	BINA
KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	KAZALIŠTE
UP	
SP	
N	Prostor s odgovarajućim dekoracijama na kojem se izvodi predstava; bina.
IZV	HER
AAT	stages
IG	0
NMRT	stage (C)

PRAPOR

U	ZEMUNICA (etnologija)
---	------------------------------

PRAVOSLAVNA CRKVA

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	crkva po konfesiji
UP	dijelovi pravoslavne crkve PARAKLIS pravoslavna crkva po hijerarhiji
SP	
N	Crkva pripadnika pravoslavne vjerske zajednice.
IZV	Inventar
AAT	0
IG	0
NMRT	Eastern Orthodox church

Donja Kovačica, **PRAVOSLAVNA CRKVA** sv. Magdalene (foto: G. Bekina, 2014.)

Donja Kovačica, **EASTERN ORTHODOX CURCH** of St. Magdalene (photo: G. Bekina, 2014.)

pravoslavna crkva po hijerarhiji

KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	PRAVOSLAVNA CRKVA
UP	MANASTIRSKA CRKVA PAROHIJSKA CRKVA SABORNA CRKVA
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaurusu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

pravosuđe

KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	
UP	ZATVOR BAZILIKA (antička)
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaurusu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

PREDELA

UZ	PREDELLA
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	OLTAR
UP	
SP	
N	Podnožje oltarnog retabla; počiva na menzi. Obično je izduženi pravokutni, jednodijelni ili višedijelni horizontalni pojas od drva ili kamena, oslikan ili izveden u reljefu. Na predeli se prikazuju uglavnom biblijske teme ili prizori iz života svetca kojemu je oltar posvećen.
IZV	ELU 4
AAT	predellas
IG	prédelle
NMRT	0

PREDELLA

U	PREDELA
---	----------------

PREPRATA

U	NARTEKS
---	----------------

PRESLICA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	ZVONIK
UP	
SP	
N	Tip zvonika čest kod skromnijih sakralnih građevina, koji izrasta iz pročelja, a ima oblik preslice s otvorima za zvona.
IZV	ELU 4
AAT	0
IG	0
NMRT	0

PREZBITERIJ

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	
SP	APSIDA KOR
N	Dio crkvenog prostora uz oltar ili iza oltara, određen za svećenstvo i obavljanje liturgijskih obreda. Produživanjem prezbiterija prema istoku razvija se kor. Već u starokršćanskim crkvama prezbiterij je bio povišen i odijeljen od prostora za vjernike stubama i pregradom (septum, cancelli, pergula), koja se u crkvi istočnog obreda razvila u zatvoreni ikonostas, a u katoličkoj crkvi reducirala na

	nisku ogradu s konačnom funkcijom pričesne klupe. Uza zidove prezbitarija redovito se nalaze klupe za svećenstvo.
IZV	ELU 4
AAT	presbyteries
IG	0
NMRT	presbytery (C)

PRIPRATA	
U	NARTEKS

PRISTANIŠTE

UZ	
KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	
UP	
SP	LUKA ŽELJEZNIČKI KOLODVOR
N	Dio obale kraj mora, rijeke ili jezera, zaštićen od vjetrova i valova, koji služi za pristajanje brodova.
IZV	HER
AAT	quays
IG	quai
NMRT	quay

PRISTANIŠTE

UZ	
KL	GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP	prometne postaje
UP	
SP	LUKA ŽELJEZNIČKI KOLODVOR
N	Dio obale kraj mora, rijeke ili jezera, zaštićen od vjetrova i valova, koji služi za pristajanje brodova.
IZV	HER
AAT	quays
IG	quai
NMRT	quay

privredni graditeljski sklopovi

KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	
UP	INDUSTRIJSKI SKLOP STANCIJA VILLA RUSTICA
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

PRIZEMNICA

UZ	
KL	GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POLOŽAJU
ŠP	visina (katnost)
UP	
SP	DVOKATNICA JEDNOKATNICA VIŠEKATNICA
N	Prizemna zgrada, zgrada od samo jedne etaže u razini zemlje.
IZV	Maroević 1
AAT	0
IG	0
NMRT	0

PROČELJE

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine

UP	
SP	
N	Vanjska zidna ploha zgrade koja ima istaknuto praktično i umjetničko značenje u koncepciji građevine kao njezin najuočljiviji dio. Zidna ploha na kojoj se nalazi glavni ulaz u građevinu, pa je zbog toga raskošnije istaknuta, zove se glavno pročelje, za razliku od bočnih pročelja kod slobodnostojećih objekata (vila, dvoraca, nebodera, crkava itd.) i začelja na stražnjoj odnosno dvorišnoj strani zgrade.

IZV	ELU 4
AAT	façades
IG	façade, emp: élévation
NMRT	facade (C)

PRODAVAONICA

UZ	DUĆAN TRGOVINA
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	trgovina (djelatnost)
UP	RIBARNICA MESNICA
SP	
N	Uređeni prostor u kojem se što prodaje.
IZV	HER
AAT	stores
IG	magasin de commerce
NMRT	shop

PROMATRAČNICA

U	ČARDAK (stražarnica)
---	-----------------------------

prometne postaje

KL	GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP	
UP	AERODROM AUTOBUSNI KOLODVOR LUKA PRISTANIŠTE ŽELJEZNIČKI KOLODVOR
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

prometni putevi

KL	GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP	
UP	CESTA KANAL (promet) MOST TUNEL ULICA USTAVA ŽELJEZNIČKA PRUGA
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

prometni znakovi

KL	GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP	
UP	MILJOKAZ PUTOKAZ SVJETIONIK
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

PRONAOS

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	
SP	NAOS NARTEKS
N	Otvoreno predvorje antičkog hrama, obično sa žrtvenikom. Dostavljajući pronaos naosu stvoren je karakterističan tlocrt hrama, <i>templum in antis</i> .
IZV	ELU 4
AAT	pronaos
IG	0
NMRT	0

PROPOVJEDAONICA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	oprema građevine
UP	
SP	AMBON PULPIT
N	Povišeno mjesto u kršćanskoj crkvi s kojeg se svećenik obraća vjernicima. Razvila se osobito od 11. do 13. stoljeća aktivnošću propovjedničkih redova iz starokršćanskog ambona; postaje samostalan element unutrašnjega crkvenog uređenja. Izrađuje se od kamena, mramora ili drva, katkada i od metala; nosi obilježja stila svog vremena. Ima izgled ograđena balkona kružnog ili višekutnog oblika, uzdignuta iznad tla; do njega često vode stubi. Smještena je izvan prezbiterija, u glavnom brodu crkve; oslanja se uz zid ili uz glavni stup broda, ili stoji slobodno u crkvenom interijeru (podnožje tvori isprva jedan, kasnije više stupova ili drugi arhitektonski elementi). P. može biti izgrađena i na vanjskom crkvenom zidu, no to je rijetkost. Na gornjem rubu ograde redovito se nalazi stalak za obrednu knjigu. Zbog bolje akustike p. je u kasnije doba katkada natkrivena baldahinom ili krovicom. Arhitektonski oblici propovjedaonica veoma su različiti, a njihova je dekoracija, ornamentalna i figuralna, često veoma raskošna – skulptirana (reljefi, puna plastika), ukrašena inkrustacijom, mozaikom, oslikana ili izvedena od kovana željeza.
IZV	ELU 4
AAT	ambos
IG	ambon
NMRT	ambo; pulpit (C)

PROPOVJEDNIČKA CRKVAU **CRKVA****PROSEKT**

UZ	
KL	VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI
ŠP	
UP	
SP	ALEJA
N	U kompoziciji parkova, simetralna aleja koja vodi do centralnog objekta (dvorca, fontane, glorijske).
IZV	ELU 4
AAT	prospects (views)
IG	0
NMRT	0

prostorni dijelovi građevine

KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	
UP	APSIDA ATRIJ BEMA BROD DEAMBULATORIJ

EMPORA
KOR
KRIPTA
KRIPTOPORTIK
KRIŽIŠTE
NARTEKS
PASTOFORIJA
PAVILJON (dio sklopa)
PJEVALIŠTE
PREZBITERIJ
PRONAOS
PROTEZIS
RIZNICA
SAKRISTIJA
SALON
SCHOLA CANTORUM
SVETIŠTE
TRIJEK

SP	dekorativni dijelovi građevine konstruktivni dijelovi građevine oprema građevine
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

PROŠTENJARSKA CRKVA

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	RIMOKATOLIČKA CRKVA
UP	
SP	CINKTURA
N	Crkva u kojoj se vjernici okupljaju prilikom proštenja, odnosno crkvenih proslava ili godova.
IZV	HER
AAT	0
IG	0
NMRT	0

PROTESTANTSKA CRKVAU **EVANGELIČKA CRKVA****PROTEZIS**

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	PASTOFORIJA
UP	
SP	ĐAKONIKON
N	U ranokršćanskim i bizantskim bazilikama, kvadratna ili pačetvorinasta prostorija uz jednu od bočnih strana apside; služila je kao spremište za žrtvene prinose.
IZV	HER
AAT	protheses
IG	0
NMRT	prothesis (C)

PROZOR

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	BIFORA DOPROZORNIK HEKSAFORA KVADRIFORA NATPROZORNIK PENTAFORA PROZORSKA KLUPČICA TRIFORA
SP	
N	Otvor različitih oblika usječen u zidnoj masi, namijenjen rasvjeti i zračenju prostorija kao i oblikovanju zidne plohe.

IZV ELU 4
 AAT windows
 IG fenetre
 NMRT window (C)

PROZORSKA KLUPČICA

UZ PROZORSKA KLUPICA
 KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
 ŠP PROZOR
 UP
 SP DOPROZORNIK
 NATPROZORNIK
 N Donji dio prozorskog okvira.
 IZV ELU 2
 AAT window sills
 IG 0
 NMRT sill (C)

PROZORSKA KLUPICA

U **PROZORSKA KLUPČICA**

PRVOSTOLNA CRKVA

U **KATEDRALA**

PRVOSTOLNICA

U **KATEDRALA**

PUČ

U **BUNAR**

PUDARICA

U **BUNJA**

PULPIT

UZ
 KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
 ŠP oprema građevine
 UP
 SP AMBON
 PROPOVEDAONICA
 N U antičkom Rimu naziv za svaku povišenu tribinu, osobito za pozornicu teatra. U kršćanskoj bazilici, p. je sličan ambonu, a služi za pjevanje ili tumačenje liturgije. U srednjovj. Njemačkoj i Francuskoj terminom p. nazivao se drveni pult na kojem stoje crkvene knjige. Tek od 13. i 14. stoljeća nadalje p. postaje naziv za propovjedaonicu, smještenu uz pilastar u centru glav. crkvenog broda.
 IZV ELU 4
 AAT pulpits
 IG 0
 NMRT pulpit (C)

PUSTINJAČKI STAN

U **EREMITORIJ**

PUTOKAZ

UZ
 KL GRAĐEVINE U PROMETU
 ŠP prometni znakovi
 UP
 SP
 N Vidljiv znak na cesti ili na ulici koji pokazuje smjer puta.
 IZV HER
 AAT direction signs
 IG 0
 NMRT direction stone

RAKA

U **GROB**

RAMPA

UZ
 KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
 ŠP konstruktivni dijelovi građevine
 UP
 SP STUBIŠTE
 N 1. Blago postavljena kosina koja povezuje dvije ravnine različite visine; često zamjenjuje stube. Ovaj najjednostavniji oblik uspinjanja sačuvao se od najstarijih vremena do danas u svim građevnim vrstama. U antici postoji u sportskim objektima, hramovima, teatrima, te u grobnim spomenicima. U srednjem i novom vijeku r. je česta u vrtnoj arhitekturi i u dvorcima, a napose u fortifikacijama. U suvremenoj arhitekturi javlja se u većim građevinama.
 2. U kazalištu, od vremena baroka, r. je rub pozornice izbočene prema gledalištu (s rasvjetnim tijelima).
 IZV ELU 4
 AAT 0
 IG rampe; emp: rampe d'appui
 NMRT 0

RAMPA

UZ
 KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
 ŠP KAZALIŠTE
 UP
 SP STUBIŠTE
 N 1. Blago postavljena kosina koja povezuje dvije ravnine različite visine; često zamjenjuje stube. Ovaj najjednostavniji oblik uspinjanja sačuvao se od najstarijih vremena do danas u svim građevnim vrstama. U antici postoji u sportskim objektima, hramovima, teatrima, te u grobnim spomenicima. U srednjem i novom vijeku r. je česta u vrtnoj arhitekturi i u dvorcima, a napose u fortifikacijama. U suvremenoj arhitekturi javlja se u većim građevinama.
 2. U kazalištu, od vremena baroka, r. je rub pozornice izbočene prema gledalištu (s rasvjetnim tijelima).
 IZV ELU 4
 AAT 0
 IG rampe; emp: rampe d'appui
 NMRT 0

RASPELO

UZ KRIŽ (raspelo)
 KL SAKRALNE GRAĐEVINE
 ŠP obilježja u prostoru
 UP
 SP
 N Križ s kipom raspetoga Krista; raspeće.
 IZV HER
 AAT wayside crosses
 IG croix de chemin
 NMRT wayside crosses

REBRO

UZ
 KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
 ŠP konstruktivni dijelovi građevine
 UP
 SP
 N Konstruktivni element svoda ili kupole u obliku kamene žile. Više međusobno ukrštenih rebra čini nosivu konstrukciju.
 IZV ELU 4
 AAT ribs (dome or vault components)
 IG 0
 NMRT rib (C)

REDUTA

UZ	
KL	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	ČARDAK (stražarnica)
SP	
N	U fortifikacijskoj arhitekturi, vrsta utvrđenja namijenjena obrani u povlačenju. Razvojni oblici redute ovise o svrsi zaklona koji trebaju pružiti: r. može biti mobilna (za sklanjanje oružja), poljska (improvizirana na bojnopolju) ili stalna; u ovom je slučaju kao zgrada uklopljena u obrambeni sistem. Tlocrt stalne redute može biti trokut ili poligon, prema prilikama terena ili potrebi trupa. U nas se u doba turskih ratova razvio poseban oblik redute i improviziran kao drveni toranj četverokutnog tlocrta, a zadržao je i turski naziv: čardak.
IZV	ELU 4
AAT	redoubts
IG	redoute
NMRT	redoubt

REFEKTORIJ

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	dijelovi samostana
UP	
SP	DORMITORIJ KNJIŽNICA (samostanska) SKRIPTORIJ
N	Velika zajednička blagovaonica u samostanima i sjemeništima.
IZV	HER
AAT	refectories
IG	réfectoire
NMRT	refectory (C)

REFORMATORSKA CRKVA

U **EVANGELIČKA CRKVA**

REFUGIJ

UZ	REFUGIUM
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	GRADINA
UP	
SP	OPPIDUM
N	Zbjeg, utočište izgrađeno na teže pristupačnom mjestu. Neke pretpovijesne gradine služile su, osim za stanovanje, i kao utvrđeni zbjegovi. Refugiji se najčešće javljaju u kulturama keltskih, ilirskih i slavenskih plemena.
IZV	ELU 4
AAT	refugium
IG	0
NMRT	0

REFUGIUM

U **REFUGIJ**

REMIZA

U **KOLNICA**

RESTAURACIJA

UZ	RESTAURANT RESTORAN
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	ugostiteljsko-turističke građevine
UP	GOSTIONICA KAVANA
SP	HAN

N	Veći ugostiteljski objekt gdje se poslužuju potpuni obroci, ručak i večera.
IZV	HER
AAT	restaurants
IG	restaurant
NMRT	restaurant

RESTAURANT

U **RESTAURACIJA**

RESTORAN

U **RESTAURACIJA**

RETABL

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	OLTAR
UP	
SP	
N	Nadgradnja postavljena iza i iznad menze oltara, koja istodobno tvori i okvir i postolje za oltarnu sliku.
IZV	Ikongrafski
AAT	retables
IG	retable (OM)
NMRT	retable (C)

REZIDENCIJA

UZ	
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	povremena upotreba
UP	
SP	ladanjska arhitektura
N	Prebivalište vladara, visoke političke ili crkvene ličnosti; također sjedište političke, crkvene ili kulturne ustanove. Rezidencije su često monumentalna arhitektonska ostvarenja (utvrde, dvorovi, palače, ljetnikovci, ladanjska boravišta).
IZV	ELU 4
AAT	official residences
IG	0
NMRT	official residence

RIBARNICA

UZ	
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	PRODAVAONICA
UP	
SP	MESNICA
N	Prodavaonica ribe.
IZV	RHJ
AAT	0
IG	0
NMRT	fishmongers shop

RIJEČNA LUKA

UZ	
KL	GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP	LUKA
UP	
SP	MORSKA LUKA
N	Uređen dio riječne obale za pristajanje brodova.
IZV	Maroević 1
AAT	0
IG	0
NMRT	river port

RIMOKATOLIČKA CRKVA

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	crkva po konfesiji
UP	KATEDRALA
	KOLEGIJATSKA CRKVA
	PROŠTENJARSKA CRKVA
	ŽUPNA CRKVA
SP	
N	Crkva pripadnika rimokatoličke vjeroispovijesti. Upotrijebiti uže određenje ukoliko je poznato.
IZV	HER
AAT	0
IG	0
NMRT	Roman Catholics church

RIZALIT

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	dekorativni dijelovi građevine
UP	
SP	
N	Istaknuti dio pročelja koji u cijeloj visini izbija iz zidne mase u obliku pravokutne ili poligonalne izbočine, a svojim završetkom katkada nadvisuje krovnu masu građevine. U antici i u srednjem vijeku r. se javlja na civilnoj arhitekturi ne samo kao građevni ukras, nego i s određenom obrambenom funkcijom. U arhitekturi novoga vijeka rizaliti zadržavaju samo ukrasno značenje u smislu raščlanjivanja zidne mase. Prema svom položaju na pročelju oni su ugaoni, središnji ili pobočni. Ugaoni rizaliti dolaze u helenističkim vilama s portikom što su ga zatvarali (Dioklecijanova palača u Splitu).
IZV	ELU 4
AAT	0
IG	0
NMRT	0

RIZNICA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	
SP	OSTAVA
N	Prostorija ili zgrada u kojoj se pohranjuju i čuvaju novac i različite dragocjenosti (zlatni nakit, umjetničke slike, rijetke knjige i dr.). Primitivnim riznicama mogu se smatrati pretpovijesna skrovišta i ostave. Najstarije posebno građene riznice javljaju se tek u visokim civilizacijama Bliskog istoka i u Grčkoj. U rimsko doba riznice su imale pojedine kolonije i municipiji, a državna riznica (aerarium) nalazila se u Rimu. Od srednjeg vijeka nadalje riznice se formiraju u okviru samostana, crkava, dvorova, knjižnica itd.
IZV	ELU 4
AAT	treasuries
IG	trésor
NMRT	treasury

ROMITORIJ

U **EREMITORIJ**

ROTONDA

U **ROTUNDA**

ROTUNDA

UZ	ROTONDA
KL	GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POLOŽAJU
ŠP	CENTRALNA GRAĐEVINA
UP	

SP

N Građevina ili prostorija kružnog tlocrta, obično nadsvođena kupolom, specifičan oblik centralne građevine.

IZV ELU 4

AAT rotundas

IG rotonde (f)

NMRT rotunda

SAALKIRCHE

U **JEDNOBRODNA CRKVA**

SABORNA CRKVA

UZ	EPARHIJSKA CRKVA
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	pravoslavna crkva po hijerarhiji
UP	
SP	KATEDRALA
N	Stolna crkva u pravoslavaca; sjedište episkopa. Naziva se još i eparhijska crkva (eparhija je administrativna crkvena pokrajina kojom upravlja episkop). Isto što i katedrala kod rimokatolika.
IZV	Maroević 1
AAT	0
IG	0
NMRT	0

Knin, **SABORNA CRKVA** Pokrova Presvete Bogorodice (foto: I. Glavaš, 2006.)

Knin, **CATHEDRAL** of the Intercession (Pokrov) of the Holy Virgin (photo: I. Glavaš, 2006.)

SACRARIUM

U **ĐAKONIKON**

sakralni graditeljski sklopovi

KL GRADITELJSKI SKLOPOVI

ŠP	
UP	KALVARIJA
	KATEDRALNI SKLOP
	SAMOSTAN
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

SAKRISTIJA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	
SP	ĐAKONIKON
N	Prigradnja, prislonjena uz crkvu, redovito uz njezino svetište, s kojim je vezana vratima. Sastoji se od jedne ili više prostorija, u kojima su pohranjene crkvene knjige, posuđe, paramenti.
IZV	ELU 4
AAT	sacristies
IG	sacristie
NMRT	sacristy; vestry

Gotalovec, **SAKRISTIJA** kapele sv. Petra (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2016.)

Gotalovec, **SACRISTY** of St. Peter's chapel (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2016.)

SALOČA	
U	SALON

SALON

UZ	SALOČA
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	
SP	

N	1. Prostorija u stanu redovito bogatije opremljena i namještena, koja služi za primanje gostiju. 2. Reprezentativna dvorana u rezidencijama i zgradama s javnom namjenom, koja služi za održavanje svečanih prijemima.
---	---

IZV	ELU 4
AAT	salons; vidi: drawing rooms
IG	salon
NMRT	salon; vidi: drawing room (C)

SAMOSTAN

UZ	
KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	
UP	samostani po redovima
SP	HOSPICIJ MANASTIR
N	Zgrada ili skup zgrada u kojima žive redovnici. U starijim razdobljima (do 13. st.) to je jedna veća jezgra punog volumena (crkva) oko koje se grupiraju manje arhitektonske jedinice (namijenjene stanovanju i radu), a od 13. st., kada s franjevcima i dominikancima samostan ulazi u grad, prevladava tzv. klaustarski tip samostana, u kojem se oko prazne jezgre (klaustura) grupiraju ostale arhitektonske jedinice, namijenjene kultu, kulturi, radu, stanovanju i razonodi. U oba slučaja to je niz relativno samostalnih arhitektonskih jedinica, međusobno ovisnih i povezanih zatvorenim (hodnici) ili poluotvorenim prometnicama (trijemovi), koje kao takve tvore grad u malom, mikropolis.
IZV	Ikonografski
AAT	monasteries
IG	monastère; emp: établissement conventuel
NMRT	monastery

SAMOSTAN

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	dijelovi samostana samostani po redovima SAMOSTANSKA CRKVA
SP	HOSPICIJ MANASTIR
N	Zgrada ili skup zgrada u kojima žive redovnici. U starijim razdobljima (do 13. st.) to je jedna veća jezgra punog volumena (crkva) oko koje se grupiraju manje arhitektonske jedinice (namijenjene stanovanju i radu), a od 13. st., kada s franjevcima i dominikancima samostan ulazi u grad, prevladava tzv. klaustarski tip samostana, u kojem se oko prazne jezgre (klaustura) grupiraju ostale arhitektonske jedinice, namijenjene kultu, kulturi, radu, stanovanju i razonodi. U oba slučaja to je niz relativno samostalnih arhitektonskih jedinica, međusobno ovisnih i povezanih zatvorenim (hodnici) ili poluotvorenim prometnicama (trijemovi), koje kao takve tvore grad u malom, mikropolis.
IZV	Ikonografski
AAT	monasteries
IG	monastère; emp: établissement conventuel
NMRT	monastery

SAMOSTAN FRANJEVACA TREĆOREDACA

UZ	
KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	FRANJEVAČKI SAMOSTAN
UP	
SP	
N	Treći red namijenjen je svim zrelim ljudima obaju spolova, i onima u obitelji koji ostaju u svom zvanju i obitelji, s tim da provode u život bitna načela Regule sv. Franje Asiškog, tj. socijalnu pravdu. Od tih su se neki (neoženjeni ili udovci) počeli udruživati i živjeti zajedničkim životom, držeći se striktnih pravila sv. Franje i polažući tri bitna zavjeta, a nazvani su samostanski trećoredci (kratica TOR = Tertius ordo regularis). Kod nas su se pojavili

već potkraj 13. st., a organizirani su u sjevernoj Dalmaciji, na Kvarneru i u Istri polovinom 15. stoljeća. Specifičnost im je bila starocrkvenoslavenski jezik i glagoljica u liturgiji, zbog čega se često kod nas nazivaju i glagoljaši. Odijelo im je crne boje, slično onome što ga nose konventualci, samo što ne nose krunicu, a i kukuljica je sasvim simbolična.

IZV Ikonografski
AAT +/- friaries
IG +/- couvent
NMRT +/-Franciscan friary

SAMOSTAN FRANJEVACA TREĆOREDACA

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP FRANJEVAČKI SAMOSTAN
UP
SP
N Treći red namijenjen je svim zrelim ljudima obaju spolova, i onima u obitelji koji ostaju u svom zvanju i obitelji, s tim da provode u život bitna načela Regule sv. Franje Asiškog, tj. socijalnu pravdu. Od tih su se neki (neoženjeni ili udovci) počeli udruživati i živjeti zajedničkim životom, držeći se striktnih pravila sv. Franje i polažući tri bitna zavjeta, a nazvani su samostanski trećoredci (kratica TOR = Tertius ordo regularis). Kod nas su se pojavili već potkraj 13. st., a organizirani su u sjevernoj Dalmaciji, na Kvarneru i u Istri polovinom 15. stoljeća. Specifičnost im je bila starocrkvenoslavenski jezik i glagoljica u liturgiji, zbog čega se često kod nas nazivaju i glagoljaši. Odijelo im je crne boje, slično onome što ga nose konventualci, samo što ne nose krunicu, a i kukuljica je sasvim simbolična.

IZV Ikonografski
AAT +/- friaries
IG +/- couvent
NMRT +/-Franciscan friary

SAMOSTAN KARMELIČANA

UZ
KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP KARMELIČANSKI SAMOSTAN
UP
SP SAMOSTAN KARMELIČANKI
N Samostan redovnika *reda bosonogih karmeličana*. Red prema tradiciji vuče podrijetlo od Ilije proroka. Prvi samostan karmeličana osnovao je križar Bertold iz Kalabrije na brdu Karmelu u Palestini 1150. godine, po čemu su i dobili ime. U našim ih krajevima nije bilo do 20. stoljeća. S obzirom na to da postoji muški i ženski ogranak, upotrijebi uže određeni pojam, ako je poznato o kojem se ogranku radi.

IZV Ikonografski
AAT 0
IG 0
NMRT 0

SAMOSTAN KARMELIČANA

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP KARMELIČANSKI SAMOSTAN
UP
SP SAMOSTAN KARMELIČANKI
N Samostan redovnika *reda bosonogih karmeličana*. Red prema tradiciji vuče podrijetlo od Ilije proroka. Prvi samostan karmeličana osnovao je križar Bertold iz Kalabrije na brdu Karmelu u Palestini 1150. godine, po čemu su i dobili ime. U našim ih krajevima nije bilo do 20. stoljeća. S obzirom na to da postoji muški i ženski ogranak, upotrijebi uže određeni pojam, ako je poznato o kojem se ogranku radi.

IZV Ikonografski
AAT 0
IG 0
NMRT 0

SAMOSTAN KARMELIČANKI

UZ
KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP KARMELIČANSKI SAMOSTAN
UP
SP SAMOSTAN KARMELIČANA
N Samostan redovnica *reda bosonogih karmeličanki*. Red prema tradiciji vuče podrijetlo od Ilije proroka. Prvi samostan karmeličana osnovao je križar Bertold iz Kalabrije na brdu Karmelu u Palestini 1150. godine, po čemu su i dobili ime. U našim ih krajevima nije bilo do 20. stoljeća. S obzirom na to da postoji muški i ženski ogranak, upotrijebi uže određeni pojam, ako je poznato o kojem se ogranku radi.

IZV Ikonografski
AAT 0
IG 0
NMRT carmelite nunnery

SAMOSTAN KARMELIČANKI

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP KARMELIČANSKI SAMOSTAN
UP
SP SAMOSTAN KARMELIČANA
N Samostan redovnica *reda bosonogih karmeličanki*. Red prema tradiciji vuče podrijetlo od Ilije proroka. Prvi samostan karmeličana osnovao je križar Bertold iz Kalabrije na brdu Karmelu u Palestini 1150. godine, po čemu su i dobili ime. U našim ih krajevima nije bilo do 20. stoljeća. S obzirom na to da postoji muški i ženski ogranak, upotrijebi uže određeni pojam, ako je poznato o kojem se ogranku radi.

IZV Ikonografski
AAT 0
IG 0
NMRT carmelite nunnery

SAMOSTAN KLARISA

UZ
KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP FRANJEVAČKI SAMOSTAN
UP
SP
N Samostan redovnica ogranka franjevačkog reda, nazvan po prvoj redovnici tog reda. Klarise žive u strogoj klauzuri. Nose odijelo smeđe boje.

IZV Ikonografski
AAT 0
IG 0
NMRT Franciscan nunnery

SAMOSTAN KLARISA

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP FRANJEVAČKI SAMOSTAN
UP
SP
N Samostan redovnica ogranka franjevačkog reda, nazvan po prvoj redovnici tog reda. Klarise žive u strogoj klauzuri. Nose odijelo smeđe boje.

IZV Ikonografski
AAT 0
IG 0
NMRT Franciscan nunnery

SAMOSTAN KONVENTUALACA

UZ
KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP FRANJEVAČKI SAMOSTAN
UP

SP	
N	Samostan redovnika ogranka franjevačkog reda. Konventualci (kratica: OFM Conv.) nose odijelo crne boje, sastavljeno od dije- lova kao i kod male braće, samo što je oplećak nešto veći.
IZV	Ikonografski
AAT	+/- friaries
IG	+/- couvent
NMRT	Franciscan friary

SAMOSTAN KONVENTUALACA

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	FRANJEVAČKI SAMOSTAN
UP	
SP	
N	Samostan redovnika ogranka franjevačkog reda. Konventualci (kratica: OFM Conv.) nose odijelo crne boje, sastavljeno od dije- lova kao i kod male braće, samo što je oplećak nešto veći.
IZV	Ikonografski
AAT	+/- friaries
IG	+/- couvent
NMRT	Franciscan friary

SAMOSTAN MALE BRAĆE**U FRANJEVAČKI SAMOSTAN****SAMOSTAN URŠULINKI**

UZ	
KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	samostani po redovima
UP	
SP	
N	Samostan pripadnica ženskog crkvenog reda osnovanog u 16. st. sa zadaćom skrbi o bolesnima i naobrazbe djevojaka.
IZV	HER
AAT	0
IG	0
NMRT	0

SAMOSTAN URŠULINKI

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	samostani po redovima
UP	
SP	
N	Samostan pripadnica ženskog crkvenog reda osnovanog u 16. st. sa zadaćom skrbi o bolesnima i naobrazbe djevojaka.
IZV	HER
AAT	0
IG	0
NMRT	0

samostani po redovima

KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	SAMOSTAN
UP	BENEDIKTINSKI SAMOSTAN CISTERCITSKI SAMOSTAN DOMINIKANSKI SAMOSTAN FRANJEVAČKI SAMOSTAN ISUSOVAČKI SAMOSTAN KARMELIĆANSKI SAMOSTAN PAVLINSKI SAMOSTAN SAMOSTAN URŠULINKI
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

samostani po redovima

KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	SAMOSTAN
UP	BENEDIKTINSKI SAMOSTAN CISTERCITSKI SAMOSTAN DOMINIKANSKI SAMOSTAN FRANJEVAČKI SAMOSTAN ISUSOVAČKI SAMOSTAN KARMELIĆANSKI SAMOSTAN PAVLINSKI SAMOSTAN SAMOSTAN URŠULINKI
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

SAMOSTANSKA CRKVA

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	SAMOSTAN
UP	
SP	
N	Rimokatolička crkva podignuta u sklopu samostana.
IZV	Maroević 1
AAT	0
IG	0
NMRT	0

SARAJ**U KONAK****SARKOFAG**

UZ	TUMBA
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	grob na površini zemlje
UP	
SP	
N	U starini kameni grob od stanovite vrste vapnenca koji je imao svojstvo da brzo izjeda meso pokojnika. U našim krajevima pret- hodnici su sarkofaga brojni grobovi iz brončanog i željeznog doba, izrađeni od kamenih ploča u obliku sanduka. Česti su sarkofazi iz rimskog doba, a velik broj sarkofaga nađen je na starokršćanskim groblijima u Solinu. U Splitu se čuva nekoliko sarkofaga iz sred- njeg vijeka (sarkofag priora Petra, Ivana Ravenjanina, splitskih nadbiskupa Lovre i Ivana). Danas pod tim pojmom podrazumi- jevamo nadgrobni spomenik u obliku sanduka.
IZV	ELU 4
AAT	sarcophagi
IG	sarcophage
NMRT	sarcophagus

SCHOLA CANTORUM

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	
SP	
N	(lat. = pjevački zbor) U ranokršćanskim bazilikama mjesto na ko- jem je pjevački zbor (redovito dječaka, koji u liturgijskim činima pjeva psalme, antifone, responzorije, doksologije itd.) stajao za vrijeme liturgijskih čina. Nalazilo se između svetišta (v. bema) i broda, a bilo je ograđeno kamenom ogradicom zvanom cancelli (lat. = rešetka, pregrada).
IZV	Ikonografski
AAT	0
IG	0
NMRT	0

seoske gospodarske građevine

KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJE- NE
----	---

ŠP
UP GUMNO
HAMBAR
KLIJET
KOLNICA
KOMINATA
KRUŠNA PEĆ
KUKURUŽARNIK
MLIN
PČELINJAK
PERADARNIK
SJENIK
STAJA
SVINJAC
TRAP

SP
N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaurusu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

seoske stambene zgrade

KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP stalna upotreba
UP ČARDAK (stambena drvena jednokatnica)
KUĆA (tradicijaska)

SP
N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaurusu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

SINAGOGA

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP bogomolja prema religiji
UP ALMEMOR
SP
N Židovski hram, bogomolja i mjesto za sastajanje i učenje; obično posebno građena zgrada, ali može biti i prostorija u stanu u kojoj je Tora postavljena na zidu u pravcu Jeruzalema.
IZV HER
AAT synagogues
IG synagogue
NMRT synagogue

Križevci, Zgrada bivše **SINAGOGA** (foto: M. Pezelj, 2016.)

Križevci, building of the former **SYNAGOGUE** (photo: M. Pezelj, 2016.)

SJEMENIŠTE

UZ
KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP odgoj i obrazovanje
UP
SP
N Odgojni zavod za buduće svećenike i redovnike.
IZV HER
AAT theological seminaries
IG séminaire
NMRT seminary; use: theological college

SJEMENIŠTE

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP
UP
SP
N Odgojni zavod za buduće svećenike i redovnike.
IZV HER
AAT theological seminaries
IG séminaire
NMRT seminary; use: theological college

SJENICA

U **PERGOLA**

SJENIK

UZ POD (sjenik)
ŠKEDENJ
ŠTAGALJ
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP seoske gospodarske građevine
UP
SP
N Spremište za sijeno, usjeve i kola.
IZV Freudenreich
AAT +/- barns
IG fenil
NMRT hay barn

SKALINADA

U **STUBIŠTE**

SKLADIŠTE

UZ MAGAZIN
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP
UP FONDACO
SP MAGAZA
N Otvoren, natkriven ili zatvoren prostor u kojem se roba smješta, čuva i na zahtjev isporučuje.
IZV RHJ
AAT warehouses
IG magasin industriel
NMRT warehouse

SKRIPTORIJ

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP dijelovi samostana
UP
SP DORMITORIJ

	KAPITULSKA DVORANA REFEKTORIJ
N	Prostorija u sklopu samostana gdje se rukom pišu i prepisuju knjige.
IZV	HER
AAT	scriptoria
IG	0
NMRT	0

SLAVOLUK

UZ	
KL	MEMORIJALNE GRAĐEVINE
ŠP	
UP	
SP	TRIJUMFALNI LUK
N	Komemorativni spomenik koji se podiže u čast istaknutim osobama ili kao spomen na kakav važan događaj u životu jednoga grada, naroda ili države.
IZV	ELU 4
AAT	triumphal arches
IG	arc de triomphe
NMRT	triumphal arch

SLIJEPA ARKADA
U ARKATURA
SOFE

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	
SP	
N	Trijem džamije.
IZV	EHU 2
AAT	0
IG	0
NMRT	0

SOFE

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	DŽAMIJA
UP	
SP	
N	Trijem džamije.
IZV	EHU 2
AAT	0
IG	0
NMRT	0

SOFITA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	STROP
UP	
SP	
N	Svaka ploha koja odozgo omeđuje prostoriju, zatvarajući pogled na strop. Lagana konstrukcija (katkad i na strop ovješena ploča, npr. u muzejima i galerijama u svrhu postizavanja boljeg osvjetljenja stijena reflektiranjem rasvjete kod zenitalnog sistema), koja nije statički povezana s nosivim stijenama. U kazalištu: viseći dijelovi dekoracije koji imaju prikazati nebo, strop, krošnju drveta i sl.; sofitna rasvjeta je okomita rasvjeta na pozornicu.
IZV	ELU 4
AAT	soffits
IG	0
NMRT	soffit (C)

SOJENICA

UZ	
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	nastamba
UP	
SP	
N	Kuća konstruirana od horizontalno ili vertikalno postavljenih drvenih dasaka i trupaca, izgrađena na postolju od drvenih trupaca ili dasaka. Horizontalno podnožje položeno je na stupce koji su zabijeni u podvodno tlo ili slobodno pluta na vodi. Sojenice su podizane uz kraj ili u sredini jezera, rijeka ili močvara (slične su im <i>terramare</i> podizane na čvrstom tlu prirodnih uzvisina usred rijeka ili jezera, ili uz umjetno provedene opkope).
IZV	ELU 4
AAT	lake dwellings
IG	palafitte
NMRT	pile dwelling

SOJENICA

UZ	
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	nastamba
UP	
SP	
N	Kuća konstruirana od horizontalno ili vertikalno postavljenih drvenih dasaka i trupaca, izgrađena na postolju od drvenih trupaca ili dasaka. Horizontalno podnožje položeno je na stupce koji su zabijeni u podvodno tlo ili slobodno pluta na vodi. Sojenice su podizane uz kraj ili u sredini jezera, rijeka ili močvara (slične su im <i>terramare</i> podizane na čvrstom tlu prirodnih uzvisina usred rijeka ili jezera, ili uz umjetno provedene opkope).
IZV	ELU 4
AAT	lake dwellings
IG	palafitte
NMRT	pile dwelling

SPILJA**U PEĆINA****SPOLIJ**

UZ	
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	
UP	
SP	
N	(lat. <i>spolium</i> = plijen) Građevni element – kameni blok, opeka, stup, kapitel, arhitrav – preuzet iz starije građevine i uzidan u novu. Rimski spoliji javljaju se često i kod nas u Dalmaciji na arhitektonskim objektima iz kasne antike i ranoga srednjeg vijeka.
IZV	ELU 4
AAT	spolia
IG	0
NMRT	0

SPOLIJ

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	
UP	
SP	
N	(lat. <i>spolium</i> = plijen) Građevni element – kameni blok, opeka, stup, kapitel, arhitrav – preuzet iz starije građevine i uzidan u novu. Rimski spoliji javljaju se često i kod nas u Dalmaciji na arhitektonskim objektima iz kasne antike i ranoga srednjeg vijeka.
IZV	ELU 4
AAT	spolia
IG	0
NMRT	0

SPOMENIK

UZ

KL MEMORIJALNE GRAĐEVINE

ŠP

UP

SP

N U širem smislu svaki umjetnički, kulturni i povijesni značajni ostatak prošlih vremena; u užem smislu djelo skulpture ili arhitekture, izvedeno u spomen neke osobe ili događaja. Posebnu skupinu čine spomenici namijenjeni sjećanju na preminule osobe: nadgrobni spomenici, stećci i slično. U najužem smislu sinonim za kip (statuu), kiparsko ostvarenje: bista, cijeli lik, konjanički spomenik, kiparska kompozicija (grupa).

IZV ELU 4

AAT monuments

IG monument

NMRT +/- monument; use: commemorative monument

SPOMEN-ZGRADA

UZ

KL MEMORIJALNE GRAĐEVINE

ŠP

UP

SP

N Zgrada u kojoj se odigrao neki povijesni događaj ili je u njoj živjela stanovita značajna osoba, te se prema tom kriteriju smatra spomenikom kulture, makar sama ne posjedovala spomenička svojstva u smislu graditeljske baštine.

IZV Inventar

AAT 0

IG 0

NMRT 0

SPORTSKI AERODROM

U LETJELIŠTE

STADION

UZ

KL GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU

ŠP agonalne građevine

UP

SP AMFITEATAR

HIPODROM

N Objekt amfiteatralnog ili četverokutnog oblika, služi kao veliko sportsko borilište s tribinama za gledatelje (atletski s.; nogometni s.; olimpijski s.).

IZV HER

AAT stadiums

IG stade

NMRT stadium & football ground

STAJA

UZ

KL KONJUŠNICA

POJATA (za stoku)

ŠTALA

KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJE-

NE seoske gospodarske građevine

UP

SP

N Zgrada za stoku.

IZV Freudenreich

AAT stables

IG étable

NMRT animal shed & stable

Sveti Križ Začretje, **STAJA** u sklopu dvorca (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2016.)

Sveti Križ Začretje, **STABLES** as part of the castle (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2016.)

Sveti Križ Začretje, **STAJA** u sklopu dvorca - unutrašnjost (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2016.)

Sveti Križ Začretje, **STABLES** as part of the castle - interior (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2016.)

ŠTALAU **STAJA****stalna upotreba**

KL STAMBENE GRAĐEVINE

ŠP

UP BISKUPSKI DVOR

EPARHIJSKI DVOR
gradske stambene zgrade
KURIJA
NADBISKUPSKA PALAČA
seoske stambene zgrade
STAMBENA ZGRADA
UTVRĐENI GRAD
ŽUPNI DVOR

SP
N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

STAMBENA KULA

UZ
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP KULA
UP
SP BRANIČ-KULA
N Tipološki najjednostavniji objekt koji je kao samostalna građevina ili u sklopu većeg građevnog kompleksa služio za obranu, zaklon ili stanovanje.
IZV LEJ 1
AAT 0
IG 0
NMRT 0

STAMBENA KULA

UZ
KL VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP KULA
UP
SP BRANIČ-KULA
N Tipološki najjednostavniji objekt koji je kao samostalna građevina ili u sklopu većeg građevnog kompleksa služio za obranu, zaklon ili stanovanje.
IZV LEJ 1
AAT 0
IG 0
NMRT 0

STAMBENA ZGRADA

UZ
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP stalna upotreba
UP
SP
N Najčešće gradska zgrada namijenjena stanovanju.
IZV Inventar
AAT town houses & row houses
IG immeuble & immeuble f logements
NMRT +/- multiple dwelling

stambeni graditeljski sklopovi

KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP
UP
SP
N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

stambeno-poslovni graditeljski sklopovi

KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP
UP
SP
N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

STAMBENO-GOSPODARSKA ZGRADA

UZ
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP mješovita upotreba
UP
SP
N Odnosi se na seoske zgrade koje imaju i stambenu i gospodarsku namjenu.
IZV Maroević 1
AAT 0
IG 0
NMRT 0

STAMBENO-JAVNA ZGRADA

UZ
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP mješovita upotreba
UP
SP
N Gradska zgrada koja objedinjuje stambenu i neku od javnih funkcija. Prostori namijenjeni stanovanju smješteni su obično u gornjim etažama, dok se u prizemlju nalaze različiti javni sadržaji (odgojno-obrazovni, zdravstveni, socijalni, upravni, pravosudni, kulturni i sl.).
IZV Maroević 1
AAT 0
IG immeuble
NMRT 0

STAMBENO-OBRTNIČKA ZGRADA

UZ
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP mješovita upotreba
UP
SP
N Najčešće gradska zgrada mješovite, u gornjim etažama stambene, te obrtničke namjene u prizemlju, odnosno nižim etažama.
IZV Maroević 1
AAT 0
IG immeuble
NMRT 0

STAMBENO-POSLOVNA ZGRADA

UZ
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP mješovita upotreba
UP
SP POSLOVNA ZGRADA
N Gradska zgrada mješovite stambene i poslovne namjene.
IZV Maroević 1
AAT 0
IG immeuble
NMRT 0

STAMBENO-TRGOVAČKA ZGRADA

UZ
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP mješovita upotreba
UP
SP
N Najčešće gradska zgrada mješovite, u gornjim etažama stambene, te trgovačke namjene u prizemlju, odnosno nižim etažama.
IZV Maroević 1
AAT 0
IG immeuble
NMRT 0

STAMBENO-UGOSTITELJSKA ZGRADA

UZ	
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	mješovita upotreba
UP	
SP	
N	Najčešće gradska zgrada mješovite, u gornjim etažama stambene, te ugostiteljske namjene u prizemlju, odnosno nižim etažama.
IZV	Maroević 1
AAT	0
IG	immeuble
NMRT	0

STAMBENO-VOJNA ZGRADA

UZ	
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	mješovita upotreba
UP	
SP	
N	Najčešće gradska zgrada mješovite, u gornjim etažama stambene, te vojne namjene u nižim etažama.
IZV	Maroević 1
AAT	0
IG	immeuble
NMRT	0

STANCIJA

UZ	ŠTANCIJA
KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	privredni graditeljski sklopovi
UP	
SP	
N	Ruralni stambeno-gospodarski sklop, obično izdvojen od sela, karakterističan za područje Istre.
IZV	Inventar
AAT	0
IG	0
NMRT	0

STARAČKI DOM

U	DOM ZA STARIJE I NEMOĆNE
---	---------------------------------

STARI GRAD

U	UTVRĐENI GRAD
---	----------------------

STEĆAK

UZ	KAM
UP	MRAMOR
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	GROBNI SPOMENIK
UP	
SP	
N	Kameni nadgrobni srednjovjekovni spomenik bogumila (krstjani, patareni, bespopovci = pripadnici stare kršćanske vjere i crkve u Bosni i drugim krajevima) u Bosni, Hercegovini i Dalmaciji.
IZV	HER
AAT	0
IG	0
NMRT	0

STELA

UZ	
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	
UP	
SP	CIPUS
N	U antičko doba, vertikalna kamena ploča koja je služila u različite

svrhe: kao nadgrobni spomenik (s. funeraria), granični kamen, votivni spomenik (s. votiva) itd.; redovito ima natpis ili je ukrašena figuralnom odnosno geometrijskom dekoracijom.

IZV	ELU 4
AAT	stelae
IG	stèle
NMRT	0

STELA

UZ	
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	GROBNI SPOMENIK
UP	
SP	CIPUS
N	U antičko doba, vertikalna kamena ploča koja je služila u različite svrhe: kao nadgrobni spomenik (s. funeraria), granični kamen, votivni spomenik (s. votiva) itd.; redovito ima natpis ili je ukrašena figuralnom odnosno geometrijskom dekoracijom.
IZV	ELU 4
AAT	stelae
IG	stèle
NMRT	0

STEREOBAT

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	
SP	
N	U antičkoj grčkoj terminologiji naziv za temelj građevine. Kameni blokovi stereobata služili su za izravnavanje terena i istodobno za stvaranje umjetne terase, na kojoj se građevina (u prvom redu hram) podizala.
IZV	ELU 4
AAT	stereobates
IG	0
NMRT	0

STOA

U	TRIJEEM
---	----------------

STOLNA CRKVA

U	KATEDRALA
---	------------------

STOLNICA

U	KATEDRALA
---	------------------

STRAŽARNICA

U	ČARDAK (stražarnica)
---	-----------------------------

STREHA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	KROV
UP	
SP	
N	U užem smislu najniži horizontalni rub krova, koji nosi žlijeb; u proširenom značenju istaknuti dio krova koji prelazi vertikalnu liniju zida i štiti ga od oborina.
IZV	ELU 4
AAT	eaves
IG	0
NMRT	eave (C)

STROP

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	SOFITA TABULAT
SP	KUPOLA SVOD
N	Ravna ili lagano zakrivljena površina, koja natkriva prostor. Razlikuje se od svoda (v.) i kupole (v.) oblikom i konstruktivnim svojstvima. Strop je donja strana međukatne konstrukcije, a sastoji se kod obične izvedbe od letvica učvršćenih na nosive stropne grede i od sloja trstike ili žičane mreže na koju je nanosena žbuka.
IZV	ELU 4
AAT	ceilings
IG	plafond
NMRT	ceiling (C)

STUB

UZ	STUPAC
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	
SP	POLUSTUP STUP
N	Konstruktivni vertikalni element, masivni potporanj četverokutna ili višekutna presjeka, koji podržava strukturu nad sobom.
IZV	ELU 3
AAT	piers (supporting elements)
IG	pilier
NMRT	+/- pier; pillar

STUBE

UZ	SKALINADA
KL	URBANA OPREMA
ŠP	
UP	
SP	STUBIŠTE
N	Stube međusobno povezuju dvije ravnine različite visine. U kontekstu ovog pojmovnika, pod pojmom stube podrazumijevamo slobodnostojeću građevinu u otvorenom prostoru, za razliku od stubišta (vidi) koje se nalazi unutar zgrade.
IZV	ELU 4
AAT	0
IG	escalier indépendant
NMRT	0

STUBIŠTE

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	
SP	RAMPA STUBE
N	Stubište je konstruktivni graditeljski element koji povezuje dvije različite razine zgrade, a sastoji se od jednog ili više nizova stuba, odnosno stubištih krakova.
IZV	ELU 4
AAT	stairs
IG	escalier
NMRT	staircase (C)

STUDENACU **BUNAR****STUP**

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA

ŠP konstruktivni dijelovi građevine

UP ASTRAGAL
BAZA STUPA
ENTASIS
KANELIRA
KAPITELSP KOLONETA
OBELISK
POLUSTUP
STUB

N Samostojeći vertikalni potporanj valjkastog oblika (kružnog ili poligonalnog presjeka), koji teret prenosi na čvrstu podlogu. Sastoji se od baze, stupa i glavice (kapitela), a može počivati i neposredno na podlozi (u tom slučaju nema baze). Može biti izrađen od različitih vrsta materijala. Nije isto što i STUB (v.), koji je obično četverokutnog presjeka.

IZV ELU 3
AAT columns
IG colonne
NMRT column**STUPAC**U **STUB****SUPRAPORTA**

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	VRATA
UP	
SP	
N	Gornji završetak otvora vrata.
IZV	ELU 4
AAT	0
IG	0
NMRT	0

SUVAČAU **SUVARA****SUVARA**

UZ	ŠAJTARA SUVAČA
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	MLIN
UP	
SP	
N	Mlin pokretan zaprežnom stokom.
IZV	Freudenreich
AAT	0
IG	0
NMRT	0

Otok kod Vinkovaca, **SUVARA** (foto: J. Galiot Kovačić 2010.)Otok near Vinkovci, **Dry powered mill** (photo: J. Galiot Kovačić 2010.)

SVETIŠTE

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	prostorni dijelovi građevine
UP	
SP	BEMA
N	Prostor u crkvi u kojem se nalazi (glavni) oltar (korski prostor).
IZV	ELU 4
AAT	sanctuaries
IG	0
NMRT	sanctuary

SVINJAC

UZ	
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	seoske gospodarske građevine
UP	
SP	
N	Nastamba za držanje svinja.
IZV	Freudenreich
AAT	hog houses & pig houses & pigsties
IG	porcherie
NMRT	pigsty

SVJETIONIK

UZ	
KL	GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP	prometni znakovi
UP	
SP	KONTROLNI TORANJ
N	Građevina ili konstrukcija s uređajem, smještenim na vrhu, koji svjetlosnim signalima omogućuje orijentaciju brodova i regulaciju plovidbe. Obično se podiže na važnim ili za plovidbu opasnim mjestima na morskoj obali ili blizu nje.
IZV	HER
AAT	lighthouses
IG	phare
NMRT	lighthouse

Otočić Blitvenica s istoimenim **SVJETIONIKOM** (foto: I. Glavaš, 2007.)

Little Island of Blitvenica with **LIGHTHOUSE** of the same name (photo: I. Glavaš, 2007.)

SVOD

UZ	BOLTA
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	
UP	
SP	KUPOLA

STROP

N	Konstrukcija konkavnih oblika kojom se natkriva prostor, različita od ravne plohe konstrukcije stropa.
IZV	ELU 4
AAT	vaults
IG	voute
NMRT	vault (C)

Ivanić Miljanski, **SVOD** svetišta kapele sv. Ivana Evanđelista (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2016.)

Ivanić Miljanski, **VAULT** of the sanctuary of the chapel of St. John the Evangelist (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2016.)

ŠADRVAN

U	FONTANA
---	----------------

ŠAJER

U	TRAP
---	-------------

ŠAJTARA

U	SUVARA
---	---------------

ŠEDRVAN

U	FONTANA
---	----------------

ŠEREFA

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	MINARET
UP	
SP	
N	Balkon minareta.
IZV	ELU 3
AAT	0
IG	0
NMRT	0

ŠESTEROLISNA CRKVA

UZ	
KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	višelisne crkve
UP	
SP	
N	Crkva šesterolisnog tlocrta, do sada poznato sedam primjera u Dalmaciji (npr. crkva sv. Trojice u Splitu).
IZV	Marasović

AAT 0
IG 0
NMRT 0

ŠKEDENJ
U **SJENIK**

ŠKOLA

UZ
KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP odgoj i obrazovanje
UP GIMNAZIJA
VOJNA ŠKOLA
SP
N Zgrada u kojoj se nalazi odgojno-obrazovna ustanova.
IZV HER
AAT schools
IG école
NMRT school

ŠPILJA
U **PEĆINA**

ŠTAGALJ
U **SJENIK**

ŠTAMPARIJA
U **TISKARA**

ŠTANCIJA
U **STANCIJA**

ŠTANDARAC

UZ
KL URBANA OPREMA
ŠP
UP
SP
N Koplje, odnosno stup za zastavu postavljen ili uglavljen u podlogu.
(njem. Standarte)
IZV HER
AAT 0
IG 0
NMRT 0

ŠTEDIONICA
U **BANKA**

ŠTERNA
U **CISTERNA**

TABULAT

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP STROP
UP
SP
N Drveni ravni strop, obično oslikan.
IZV ELU 4
AAT 0
IG 0
NMRT 0

TAMBUR

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP KUPOLA
UP
SP
N Cilindrična konstrukcija kružnoga ili poligonalnog tlocrta koja nosi kupolu.
IZV ELU 4
AAT 0
IG 0
NMRT 0

TEATAR (antički)

UZ
KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP KAZALIŠTE
UP ORHESTRA
SP AMFITEATAR
N Najstarije teatarske građevine u antičkoj Grčkoj nastajale su paralelno s razvitkom tragedije i komedije iz Dionizova kulta. Sastavni dio kulta bile su izvedbe ditiramba što su ih recitali, odnosno pjevali zborovi prvotno ispred Dionizova hrama ili na području Dionizova svetišta. Ciklička formacija zbora uvjetovala je za njegovo nastupanje kružni prostor. Taj prostor, ORHESTRA (vidi), postaje jezgra antičkog teatarskog objekta i dobiva funkciju pozornice. U njenom je središtu žrtvenik, smješten na povišenu podzidu (bema). Žrtvenik je geometrijsko središte cijeloga kompleksa; glumci koji se u kasnije vrijeme oko njega grupiraju, dolaze samim tim u najpovoljniji vizualni i akustični odnos prema gledateljima. Ovi isprva stoje u krugu oko orhestre, zatim sjede na klupama smještenim neposredno uz njen rub, i konačno na drvenim tribinama koje se provizorno, prigodom svečanosti, podižu oko orhestre u koncentričnim, stupnjevito povišenim redovima. Iz tih osnovnih elemenata, orhestre i provizornoga gledališta, razvija se definitivan oblik teatarskog objekta, budući da su tijekom 5. st. prije Krista tragedija (Eshil, Sofoklo, Euripid) i komedija (Aristofan) dobile konačnu književno-scensku formu.
IZV ELU 4
AAT +/- theatres
IG +/- théâtre
NMRT +/- theatre

TELEFONSKA CENTRALA

UZ
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP
UP
SP
N Središte za uspostavljanje veze među pojedinim telefonima unutar zgrade (kućna telefonska centrala), unutar neke mjesne mreže (mjesna telefonska centrala) ili izvan nje (međumjesna telefonska centrala).
IZV Inventar
AAT telephone exchanges
IG central téléphonique
NMRT telephone exchange

TEPIDARIJ

UZ TEPIDARIUM
KL ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP TERME
UP
SP FRIGIDARIJ
KALDARIJ
N U termama, zasebna prostorija s bazenom mlake vode.
IZV Atlas arhitekture 1
AAT tepidaria
IG 0
NMRT 0

TEPIDARIJ

UZ	TEPIDARIUM
KL	GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU
ŠP	TERME
UP	
SP	FRIGIDARIJ KALDARIJ
N	U termama, zasebna prostorija s bazenom mlake vode.
IZV	Atlas arhitekture 1
AAT	tepidaria
IG	0
NMRT	0

TEPIDARIUM

U **TEPIDARIJ****TERASA**

UZ	ALTANA (terasa)
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	BALATURA
SP	BALKON VERANDA
N	Ravan krov ili otvorena nepokrivena ravna površina kao dio građevine, vrsta prostranog balkona. Može biti na stupovima ili na masivnoj podgradnji.
IZV	HER
AAT	0
IG	0
NMRT	0

TERME

UZ	
KL	GRAĐEVINE ZA SPORT I REKREACIJU
ŠP	
UP	APODITERIJ BAZEN FRIGIDARIJ HIPOKAUST KALDARIJ TEPIDARIJ
SP	AMAM KUPALIŠTE
N	Rimski naziv za javna (rjeđe i za privatna) kupališta, u kojima su se prostorije i voda zagrijavali specijalnim uređajima. Terme su imale tri glavne prostorije: tepidarij (prolaznu prostoriju s umjerenom temperaturom), kaldarij (prostoriju za kupanje u toploj vodi) i frigidarij (ponekad nenatkrivenu prostoriju s bazenom s hladnom vodom). Pored njih, veće su terme imale i apoditerij ili spoliarij (svlačionicu), sudatorij (parnu kupelj), unktorij (prostoriju za mazanje uljima), piscine za plivanje, palestre, knjižnice te druge različite prostorije.
IZV	ELU 4
AAT	thermae
IG	établissement thermal
NMRT	thermal baths

TIMPAN

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	konstruktivni dijelovi građevine
UP	AKROTERIJ
SP	ZABAT
N	U antičkoj arhitekturi, trokutasta ploha na pročelju i začelju zgrade, uokvirena horizontalnom trabeacijom i kosim kornišem dvoslivnog krova.
IZV	ELU 4
AAT	tympana
IG	tympan
NMRT	tympanum (C)

TISKARA

UZ	ŠTAMPARIJA
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	TVORNICA
UP	
SP	
N	Tvornica ili radionica u kojoj se tiskaju knjige, časopisi i slični pisani ili ilustrirani proizvodi.
IZV	RHJ
AAT	printing plants
IG	imprimerie
NMRT	printing works

TOČ

U **TOŠ**

TOPLICE

U **KUPALIŠTE****TORANJ**

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	
UP	
SP	KULA VODOTORANJ ZVONIK
N	Arhitektonski objekt različita tipa i raznovrsne namjene te naglašene vertikale, izgrađen na relativno skučenju osnovi; javlja se kao samostalni objekt ili kao dio većeg arhitektonskog sklopa. (Za crkveni toranj upotrijebiti deskriptor ZVONIK.) Oblik tornja danas imaju mnogi objekti praktične namjene: rezervoari za vodu, silosi, svjetionici itd., a specijalnim namjenama služe stražarski i kontrolni (u logorima, šumskim arealima, na aerodromima), bušilački (za vađenje plina, nafte), rashladni (npr. pri kaloričkim električnim centralama), opservatorijski (pri astronomskim ustanovama), bojni (na ratnim brodovima), televizijski i drugi tornjevi.
IZV	ELU 4
AAT	towers (single built works) & (building divisions)
IG	tour
NMRT	tower

TOŠ

UZ	MLINICA TOČ
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	MLIN
UP	
SP	
N	Mlin, tjesak za masline.
IZV	Freudenreich
AAT	+/- oil mills & +/- oil presses
IG	pressoir f huile
NMRT	+/- oil mill

TOSKANSKA BAZA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	JONSKA BAZA
UP	
SP	
N	Ime joj je dao talijanski barokni arhitekt Vignola, a zapravo se radi o vrsti jonske baze, koja se u rudimentarnom obliku javlja već u starom etrurskom graditeljstvu. Njezini su glavni dijelovi (odozgo prema dolje) uska kružna traka, torus i plinta.
IZV	ELU 1

AAT 0
IG 0
NMRT Tuscan base (C)

TRANSEPT

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP BROD
UP
SP
N Poprečni brod u crkvama koje imaju tlocrtni oblik latinskog križa.
IZV ELU 1
AAT transepts
IG transept
NMRT transept (C)

TRAP

UZ ŠAJER
KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJE-
NE
ŠP seoske gospodarske građevine
UP
SP
N Dvostrešni krov na zemlji kao spremište plodina; u zemlju ukopano daskama pokriveno spremište za krumpir i plodine.
IZV Freudenreich
AAT 0
IG 0
NMRT +/- storage pit

TREM

UZ
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP KUĆA (tradicijiska)
UP
SP
N Tip drvene tradicijske kuće.
IZV Freudenreich
AAT 0
IG 0
NMRT 0

trgovački graditeljski sklopovi

KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP
UP
SP
N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

TRGOVINA

U **PRODAVAONICA**

trgovina (djelatnost)

KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJE-
NE
ŠP
UP BAZILIKA (antička)
DAIRA
KIOSK
PRODAVAONICA
SP
N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

TRIBUNA

U **EMPORA**

TRIFORA

UZ
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP PROZOR
UP
SP BIFORA
HEKSAFORA
KVADRIFORA
PENTAFORA
N Lučni otvor koji je sa dva stupića podijeljen na tri dijela, čest u strukturi prozora.
IZV ELU 4
AAT 0
IG 0
NMRT 0

TRIJEEM

UZ PORTIK
STOA
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP prostorni dijelovi građevine
UP
SP
N Natkriven otvoreni prostor, s jedne strane naslonjen na zgradu ili na zid; njegova krovna konstrukcija najčešće počiva na stupovima ili stupcima.
IZV ELU 4
AAT porticoes
IG portique
NMRT portico

TRIJUMFALNI LUK

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP
UP
SP SLAVOLUK
N U kršćanskoj crkvenoj arhitekturi visoki luk koji dijeli prezbiterij od glavnog broda crkve. Već od najstarijih vremena česta je tema dekoracije toga luka Krist u slavi. U srednjem vijeku vješa se oslikani drveni križ (trijumfalni križ) o sam luk ili se postavlja na posebnu gredu koja povezuje krakove luka.
IZV ELU 4
AAT chancel arches
IG l'arc triomphal
NMRT chancel arch (C)

TRIKONHOS

U **TROLISNA CRKVA**

TRIM

U **BUNJA**

TROLISNA CRKVA

UZ TRIKONHOS
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP višelisne crkve
UP
SP
N Tip crkve kružne osnove, presvođene kupolom, oko koje se nižu tri polukružne apside, presvođene polukalotama, dok je ulazni prostor kvadratičnog tlocrta, ali također presvođen polukupolom s trompama u uglovima.
IZV Marasović
AAT triconchs
IG 0
NMRT 0

TROMPA

UZ	
KL	DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP	KUPOLA
UP	
SP	PANDANTIV
N	Pomoćna konstrukcija koja služi da se kvadratični tlocrt pretvori u poligonalni i tako dobije ležište za izgradnju kupole. Ima oblik polukružne ili ljevkaste niše; svojim se vanjskim nosivim lukom opire o dva susjedna zida koji se sastaju pod pravim kutom.
IZV	ELU 4
AAT	trompes
IG	trompe
NMRT	squinch (C)

TUMBA

U	SARKOFAG
---	-----------------

TUMUL

UZ	GROBNI HUMAK
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	
UP	
SP	
N	Umjetno nasut humak od zemlje ili kamenja, podignut nad grobom pokojnika. Na području Hrvatske najstariji su tumuli iz brončanog doba, a najčešći su u željezno doba, kad ritus pokapanja pod tumulima postaje jedna od značajki kulture Ilira (mnoštvo tumula u Istri, Lici, Dalmaciji).
IZV	ELU 4
AAT	tumuli; use: burial mounds
IG	tumulus
NMRT	tumulus; use: barrow

TUMUL

UZ	GROBNI HUMAK
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	grob na površini zemlje
UP	
SP	
N	Umjetno nasut humak od zemlje ili kamenja, podignut nad grobom pokojnika. Na području Hrvatske najstariji su tumuli iz brončanog doba, a najčešći su u željezno doba, kad ritus pokapanja pod tumulima postaje jedna od značajki kulture Ilira (mnoštvo tumula u Istri, Lici, Dalmaciji).
IZV	ELU 4
AAT	tumuli; use: burial mounds
IG	tumulus
NMRT	tumulus; use: barrow

TUNARA

UZ	TUNERA
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	
UP	
SP	
N	Visoke ljestve s kojih se prati kretanje tuna u moru.
IZV	HER
AAT	0
IG	0
NMRT	0

TUNERA

U	TUNARA
---	---------------

TUNEL

UZ	
----	--

KL GRAĐEVINE U PROMETU

ŠP	prometni putevi
UP	
SP	
N	Prolaz prokopan kroz brdo, ispod rijeke ili ispod mora koji služi za promet ili u hidrotehničke svrhe.
IZV	HER
AAT	tunnels
IG	tunnel
NMRT	tunnel

TURBE

UZ	
KL	SEPULKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	grob na površini zemlje
UP	
SP	KENOTAF MAUZOLEJ
N	Islamski nadgrobni spomenik, mauzolej u kojemu je kenotaf, a pod njim u zemlji lijes s tijelom pokojnika, obično uz džamiju ili na groblju.
IZV	ELU 4
AAT	turbes
IG	0
NMRT	0

Ilok, Turski mauzolej – **TURBE** (foto: G. Bekina, 2005.)Ilok, Turkish mausoleum – **TURBE** (photo: G. Bekina, 2005.)**TVORNICA**

UZ	FABBRICA
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	industrija
UP	PIVOVARA TISKARA
SP	INDUSTRIJSKI SKLOP
N	Građevina ili kompleks zgrada u kojem je smješteno mehanizirano postrojenje za proizvodnju različitih roba, odnosno preradu sirovina ili poluproizvoda u gotove proizvode. Upotrijebiti uže određenje ako je poznato.
IZV	Inventar
AAT	factories & industrial buildings
IG	usine
NMRT	factory & industrial building & works

TVRDI GRAD
U **UTVRDA**

TVRĐA
U **UTVRDA**

TVRĐAVA
U **UTVRDA**

Šibenik, **TVRĐAVA** sv. Nikole (foto: I. Glavaš)

Šibenik, St. Nicholas **FORTRESS** (photo: I. Glavaš)

UČELAK

UZ WIMPERG
KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
ŠP ZABAT
UP
SP
N U gotičkoj arhitekturi ukrasni zabat u obliku trokuta iznad portala i prozora; obično je ispunjen mrežicom i uokviren fialama i rakovicama.
IZV ELU 4
AAT gablets
IG pignon
NMRT gablet

UGLOVNICA

UZ
KL GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POLOŽAJU
ŠP položaj (smještaj)
UP
SP
N Zgrada podignuta na sjecištu dviju ulica.
IZV Inventar
AAT 0
IG 0
NMRT 0

ugostiteljsko-turističke građevine

KL GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP
UP HAN
HOTEL
PLANINARSKI DOM
RESTAURACIJA
SP
N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

ULICA

UZ
KL GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP prometni putevi
UP DEKUMANUS

SP AVENIJA
CESTA
ULIČNI RASTER
N Prometna uzdužna površina kroz naseljeno mjesto za pješake i vozila.
IZV HER
AAT streets
IG rue
NMRT street; use: road

ULIČNI RASTER

UZ
KL VRTOVI, PARKOVI I GRADSKI PROSTORI
ŠP
UP
SP ULICA
N Sistem ulica i drugih komunikacija u planu naselja.
IZV ELU 4
AAT 0
IG 0
NMRT 0

UNIJATSKA CRKVA

U **GRKOKATOLIČKA CRKVA**

UPORNI LUK

U **POTPORNI LUK**

UPORNJAK

U **KONTRAFOR**

uprava

KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP
UP UPRAVNA ZGRADA
VIJEĆNICA
SP
N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

UPRAVNA ZGRADA

UZ
KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP uprava
UP
SP
N Zgrada u kojoj su smješteni upravni sadržaji (npr. uredi državne, gradske ili lokalne uprave, odnosno upravni uredi pojedinih poduzeća i sl.).
IZV Inventar
AAT administration buildings
IG établissement administratif
NMRT +/- administrative block

USTAVA

UZ
KL GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP prometni putevi
UP
SP BRANA
N Uređaj, pregrada za uspostavljanje razine vode i propuštanje brodova kroz brane koje preprečuju plovni put.
IZV HER
AAT sluices
IG vanne
NMRT sluice

UTVRDA

UZ BURG
FORTIFIKACIJA
KAŠTEL
PLEMIČKI GRAD
STARI GRAD
TVRĐA
TVRĐAVA
TVRDI GRAD
UTVRĐENI GRAD
VRLETNI GRAD

KL STAMBENE GRAĐEVINE

ŠP stalna upotreba

UP BARBAKAN
BASTION
BEDEM
GRADSKA VRATA

KULA
PALAS
WASSERBURG
ZIDINA

SP DVORAC

N Utvrđeno sjedište feudalnog gospodara koje služi za obranu od neprijatelja i stanovanje na strateški istaknutom i redovito teže pristupačnom položaju. Na takvim se položajima tlocrt grada morao prilagoditi terenu, dok se u ravnici mogao razviti i slobodnije. Zbog bolje obrane neki su gradovi naokolo ili na prirodno najslabije zaštićenom mjestu imali jarak napunjen vodom, preko kojeg se spuštao most. Najvažniji dio grada jest branič-kula, četevrokutna ili kružna tlocrta, podignuta na najistaknutijem mjestu. Služila je i za stanovanje, ako unutar gradskih bedema nije bilo posebne zgrade u tu svrhu (palas). Gradovi su bili opasani bedemom, mjestimično pojačanim kulama, a redovito su građeni od kamena, rjeđe od opeke. Vremenski se podudaraju s razdobljem razvijenog feudalizma (12. – 16. st., romanika, gotika, renesansa), premda se gdje gdje pojavljuju i prije. Ispod ili oko nekih gradova razvila su se podgrađa (naselja građana), od kojih su neka također bila zaštićena zidovima. Uglavnom u 17. st. feudali napuštaju teško pristupačne gradove i grade dvorce na povoljnijim položajima svojih imanja.

IZV LEJ 1

AAT castles

IG chateau fort

NMRT castle

Grtovec, **UTVRDA** Milengrad (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2016.)

Grtovec, fortified **CASTLE** Milengrad (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2016.)

UTVRDA

UZ BURG
FORTIFIKACIJA
KAŠTEL
PLEMIČKI GRAD

STARI GRAD

TVRĐA
TVRĐAVA
TVRDI GRAD
UTVRĐENI GRAD
VRLETNI GRAD
VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE

KL

ŠP

UP

BASTION
BARBAKAN
BEDEM
GRADSKA VRATA
KULA
PALAS
WASSERBURG
ZIDINA

SP

N

DVORAC
Utvršeno sjedište feudalnog gospodara koje služi za obranu od neprijatelja i stanovanje na strateški istaknutom i redovito teže pristupačnom položaju. Na takvim se položajima tlocrt grada morao prilagoditi terenu, dok se u ravnici mogao razviti i slobodnije. Zbog bolje obrane neki su gradovi naokolo ili na prirodno najslabije zaštićenom mjestu imali jarak napunjen vodom, preko kojeg se spuštao most. Najvažniji dio grada jest branič-kula, četevrokutna ili kružna tlocrta, podignuta na najistaknutijem mjestu. Služila je i za stanovanje, ako unutar gradskih bedema nije bilo posebne zgrade u tu svrhu (palas). Gradovi su bili opasani bedemom, mjestimično pojačanim kulama, a redovito su građeni od kamena, rjeđe od opeke. Vremenski se podudaraju s razdobljem razvijenog feudalizma (12. – 16. st., romanika, gotika, renesansa), premda se gdje gdje pojavljuju i prije. Ispod ili oko nekih gradova razvila su se podgrađa (naselja građana), od kojih su neka također bila zaštićena zidovima. Uglavnom u 17. st. feudali napuštaju teško pristupačne gradove i grade dvorce na povoljnijim položajima svojih imanja.

IZV

LEJ 1

AAT

castles

IG

chateau fort

NMRT

castle

UTVRĐENI GRAD

U **UTVRDA**

VAJAT

U **KOMORA**

VANJENICA

U **KRUŠNA PEĆ**

VERANDA

UZ

KL

DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA

ŠP

konstruktivni dijelovi građevine

UP

SP

DOKSAT

TERASA (arhitektura)

N

Kući prigradna ostakljena galerija s krovom.

IZV

Ladan

AAT

+/- porches

IG

véranda

NMRT

+/- porch

VESTARIUM

U **ĐAKONIKON**

VIJADUKT

UZ

KL	GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP	MOST
UP	
SP	AKVEDUKT
N	Cestovni ili željeznički most velikog raspona iznad udoline, usjeka ili neke druge prometnice. U konstrukciji vijadukta karakteristični su visoki stupovi koji nose lukove; kod velikih visina izvode se vijadukti na dva kata. Vijadukti se grade uglavnom zato kako bi se izbjeglo podizanje znatno skupljih nasipa. U konstruktivnom pogledu, a i u funkciji, nema bitne razlike između vijadukta i mosta.
IZV	ELU 4
AAT	viaducts
IG	viaduc
NMRT	viaduct

VIJEĆNICA

UZ	GRADSKA VIJEĆNICA
	MAGISTRAT
KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	uprava
UP	
SP	
N	Zgrada u kojoj se nalazi sjedište gradske uprave.
IZV	ELU 4
AAT	town hall
IG	hôtel de ville
NMRT	town hall

VILA

UZ	
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	KUĆA (gradska)
UP	
SP	
N	Tip stambene obiteljske kuće s vrtom u mirnijem predjelu grada.
IZV	ELU 4
AAT	villas
IG	villa
NMRT	villa

VILA (ljetnikovac)

UZ	
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	ladanjska arhitektura
UP	
SP	LJETNIKOVAC
N	Dolazi od lat. villa = zaselak, kuća na ladanju. Kuća za povremeni boravak na ladanju, u polju ili selu, na brijegu ili uz more; ljetnikovac.
IZV	ELU 4
AAT	villas
IG	villa
NMRT	villa

VILLA RUSTICA

UZ	
KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	privredni graditeljski sklopovi
UP	
SP	
N	Rimska ladanjska kuća pretežno praktične namjene, plana i rasporeda, čiji oblici ovise o klimi i o tradiciji kraja u kojem je izgrađena. Najčešće ju prate gospodarski objekti poljoprivredne namjene.
IZV	ELU 4
AAT	villae rusticae
IG	villa antique; emp: villa
NMRT	+/- villa

visina (katnost)

KL	GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POLOŽAJU
ŠP	
UP	DVOKATNICA
	JEDNOKATNICA
	PRIZEMNICA
	VIŠEKATNICA
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

VIŠEKATNICA

KL	GRAĐEVINE PO FORMI, MATERIJALU, ELEVACIJI I POLOŽAJU
ŠP	visina (katnost)
UP	
SP	DVOKATNICA
	JEDNOKATNICA
	PRIZEMNICA
N	Zgrada na više katova.
IZV	Maroević 1
AAT	0
IG	0
NMRT	0

višelisne crkve

KL	SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP	CENTRALNA GRAĐEVINA (crkva)
UP	ČETVEROLISNA CRKVA
	ŠESTEROLISNA CRKVA
	TROLISNA CRKVA
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani. Odnosi se na tipološku skupinu ranosrednjovjekovnih sakralnih građevina inspiriranih kasnoantičkim, ranokršćanskim i ranobizantskim graditeljstvom.

VJETRENJAČA

UZ	MLIN NA VJETAR
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	MLIN
UP	
SP	
N	Mlin pokretan vjetrom.
IZV	Freudenreich
AAT	windmills
IG	moulin à vent; emp: moulin
NMRT	windmill

VLADIKIN DVOR**U EPARHIJSKI DVOR****VODENICA**

UZ	KAŠIKARA
KL	GRAĐEVINE GOSPODARSKE I INDUSTRIJSKE NAMJENE
ŠP	MLIN
UP	
SP	
N	Različiti tipovi mlinova pokretanih vodom, koji rade na dva osnovna principa – prvi imaju vertikalnu osovinu i zapravo su preteče turbina, dok drugi imaju horizontalnu osovinu s nadljevnom ili s podljevnom kolom.
IZV	Freudenreich
AAT	water mills
IG	moulin à eau; emp: moulin
NMRT	watermill

VODENI GRAD

U WASSERBURG

VODOSKOK

U FONTANA

VODOSPREMA

UZ
KL VODOOPSKRBNE I VODOODVODNE GRAĐEVINE
ŠP
UP VODOTORANJ
SP
N

Građevina za spremanje i pričuvu vode u sklopu vodovodne mreže. Glavna joj je svrha izjednačivanje dnevnih oscilacija potrošnje i ostvarivanje stabilnosti pogonskih tlakova u mreži. Vodospreme se ugl. izvode s najmanje dvije vodne komore, pogonski povezane potrebnim cjevovodima, pa mogu djelovati posebno i zajedno. Najčešće se grade od armiranoga betona, čelika, kamenoga zida i sl., što ovisi o vrsti tla, klimatskim uvjetima, i dr. Prema položaju, s obzirom na površinu tla, vodospreme su najčešće ukopane (podzemne) ili visinske (vodotoranj).

IZV EH
AAT reservoirs (water distribution structures)
IG réservoir
NMRT reservoir

VODOTORANJ

UZ
KL VODOOPSKRBNE I VODOODVODNE GRAĐEVINE
ŠP VODOSPREMA
UP
SP TORANJ
N Toranj sa spremištem za vodu.
IZV HER
AAT water towers
IG château d'eau
NMRT water tower

Vukovar, **VODOTORANJ** (foto: A. Čavar, 2009.)

Vukovar, **WATER TOWER** (photo: A. Čavar, 2009.)

VODOVOD

UZ
KL VODOOPSKRBNE I VODOODVODNE GRAĐEVINE
ŠP
UP AKVEDUKT
SP
N Sustav postrojenja mreže cjevovoda za opskrbljivanje pitkom vodom.
IZV HER
AAT waterworks & water supply systems
IG établissement des eaux
NMRT waterworks & water supply site

VOJARNA

UZ KASARNA
VOJARNICA
KL VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP
UP
SP
N Zgrada za smještaj vojnika.
IZV HER
AAT barracks
IG caserne
NMRT barracks

Zagreb, Rudolfove **VOJARNE** (fototeka Gradskog zavoda za zaštitu spomenika kulture i prirode, 2011.)

Zagreb, Rudolph's **BARRACKS** (photo archives of City Institute for the Conservation of Cultural and Natural Heritage, 2011.)

VOJARNICA

U **VOJARNA**

VOJNA BOLNICA

UZ PARTIZANSKA BOLNICA
KL MEMORIJALNE GRAĐEVINE
ŠP
UP
SP BOLNICA
N Bolnica za liječenje vojnih osoba i njihovih obitelji. U ratnim vremenima, obično improvizirana bolnica za liječenje ranjenika.
IZV Inventar
AAT military hospitals
IG 0
NMRT military hospital

VOJNA ŠKOLA

UZ
KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP ŠKOLA

UP OFICIRSKA ŠKOLA
 SP
 N Srednja, viša ili visoka škola za obrazovanje vojnih kadrova.
 IZV Inventar
 AAT military academies
 IG école militaire
 NMRT +/- military college

vojni graditeljski sklopovi

KL GRADITELJSKI SKLOPOVI
 ŠP
 UP
 SP
 N Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaurusu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

VOJNO GROBLJE

UZ PARTIZANSKO GROBLJE
 KL MEMORIJALNE GRAĐEVINE
 ŠP
 UP
 SP
 N Groblje na kojem su pokopani vojnici poginuli u ratu.
 IZV Inventar
 AAT war cemeteries
 IG 0
 NMRT military cemetery

VOJNO GROBLJE

UZ PARTIZANSKO GROBLJE
 KL SEPULKRALNE GRAĐEVINE
 ŠP GROBLJE
 UP
 SP
 N Groblje na kojem su pokopani vojnici poginuli u ratu.
 IZV Inventar
 AAT war cemeteries
 IG 0
 NMRT military cemetery

VRATA

UZ
 KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
 ŠP konstruktivni dijelovi građevine
 UP ALKA
 DOVRATNIK
 NADVRATNIK
 SUPRAPORTA
 VRATNICE
 SP GRADSKA VRATA
 PORTAL
 N Otvor u zidu, na ograđi i sl. kroz koji se ulazi ili izlazi.
 IZV HER
 AAT doors
 IG porte
 NMRT door (C)

VRATNICE

UZ
 KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
 ŠP VRATA
 UP
 SP GRADSKA VRATA
 PORTAL
 N Krila koja zatvaraju otvor vrata. Najčešće su izrađene od metala ili drva, a kod raskošnijih građevina nositelji su bogate dekoracije.
 IZV Šprljan
 AAT 0

IG 0
 NMRT +/- panelled door (C)

VRLETNI GRAD

U **UTVRDA**

WASSERBURG

UZ VODENI GRAD
 KL STAMBENE GRAĐEVINE
 ŠP UTVRDA
 UP
 SP
 N Wasserburg (njemački) – vodeni grad smješten na otoku rijeke, jezera ili na podvodnom terenu, okružen vodom, koja je glavna značajka obrane za slučaj opsade, a obrana je organizirana kružno.
 IZV Horvat
 AAT 0
 IG 0
 NMRT 0

WASSERBURG

UZ VODENI GRAD
 KL VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
 ŠP UTVRDA
 UP
 SP
 N Wasserburg (njemački) – vodeni grad smješten na otoku rijeke, jezera ili na podvodnom terenu, okružen vodom, koja je glavna značajka obrane za slučaj opsade, a obrana je organizirana kružno.
 IZV Horvat
 AAT 0
 IG 0
 NMRT 0

WIMPERG

U **UČELAK**

ZABAT

UZ FRONTON
 KL DIJELOVI (ELEMENTI) GRAĐEVINA
 ŠP konstruktivni dijelovi građevine
 UP UČELAK
 SP TIMPAN
 N Trokutasti dio zida na bočnim završecima krovišta.
 IZV HER
 AAT pediments
 IG fronton
 NMRT pediment (C)

ZATVOR

UZ KAZNIONICA
 OKRUŽNI ZATVOR
 KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
 ŠP pravosuđe
 UP
 SP KONCENTRACIJSKI LOGOR
 N Mjesto, odnosno zgrada gdje osuđenici izdržavaju kaznu.
 IZV HER
 AAT prisons
 IG prison
 NMRT prison

ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE

UZ BURZA RADA
 KL GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
 ŠP zdravstvo i socijalna skrb

UP	
SP	
N	Zgrada u kojoj je smješten Zavod za zapošljavanje (burza rada) ili neka od njegovih podružnica, kamo nezaposleni dolaze radi pronalazaanja posla i ostvarivanja svojih zdravstvenih i socijalnih prava.
IZV	Inventar
AAT	+/- employment agencies
IG	+/- bourse du travail
NMRT	+/- labour exchange

ZDENAC

U **BUNAR**

Zagreb, **ZDENAC** života, Ivan Meštrović (foto: L. Križaj, 2016.)

Zagreb, **WELL** of Life, Ivan Meštrović (photo: L. Križaj, 2016.)

zdravstvo i socijalna skrb

KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	
UP	BOLNICA
	DOM ZA STARIJE I NEMOĆNE
	HOSPICIJ
	LJEKARNA
	ZAVOD ZA ZAPOSŁJAVANJE
	ZGARDA MIROVINSKOG I SOCIJALNOG OSIGURANJA
SP	
N	Nije pojam za indeksiranje/pretraživanje. Služi za lakše snalaženje u tezaursu, a označava načelo po kojemu su pojmovi grupirani.

ZEMUNICA (arheologija)

UZ	
KL	ARHEOLOŠKA BAŠTINA
ŠP	
UP	
SP	ZEMUNICA (etnologija)
N	Tip pretpovijesne nastambe. Obično je kružna tlocrta, donji joj je dio ukopan u zemlju, a natkrivena je šibljem, trstikom i drugim sličnim materijalom, koji je premazan ilovačom. Najčešće se javlja u neolitiku.
IZV	ELU 4
AAT	pit dwellings
IG	0
NMRT	pit dwelling; use: pit

ZEMUNICA (etnologija)

UZ	GATOR
	PODRUM U LESU
	PRAPOR
KL	STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	nastamba

UP	
SP	ZEMUNICA (arheologija)
N	Prostor za stanovanje, često vinski podrum, iskopan u praporu (tvrdno stlačenim naslagama pijeska); prostorije su kopane redovito s polukružnim svodovima poput tunela (Podunavlje, Baranja, Srijem).
IZV	Freudenreich
AAT	pit dwellings
IG	0
NMRT	pit dwelling; use: pit

ZGRADA MIROVINSKOG I SOCIJALNOG OSIGURANJA

UZ	
KL	GRAĐEVINE JAVNE NAMJENE
ŠP	zdravstvo i socijalna skrb
UP	
SP	
N	Zgrada u kojoj su smješteni uredi za ostvarivanje mirovinskih i socijalnih prava.
IZV	Inventar
AAT	0
IG	0
NMRT	0

ZGRADA (komora)

U **KOMORA**

ZIDINA

UZ	
KL	VOJNE I OBRAMBENE GRAĐEVINE
ŠP	UTVRĐENI GRAD
UP	
SP	GRADSKA VRATA
N	Zid koji okružuje prostor burga i osnovna ja zaštita njegovih žitelja. Gore završava kruništem ili nešto složenijim braništem, tj. složenijim oblikom kruništa, s galerijom, konzolno istaknutom drvenom konstrukcijom za obranu podnožja zidine.
IZV	Horvat
IG	mur défensif
NMRT	city wall, use: town wall

ZRAČNA LUKA

UZ	
KL	GRADITELJSKI SKLOPOVI
ŠP	AERODROM
UP	ZRAKOPLOVNI HANGAR
SP	LETJELIŠTE
	LUKA
N	Aerodrom s najmanje jednim utvrđenim normiranim postupkom preciznoga instrumentalnog prilaženja, na kojem postoje postrojenja za smještaj, održavanje, popravak, te prihvati i otpremu zrakoplova, putnika i stvari.
IZV	HER
AAT	airports
IG	aéroport
NMRT	airport

ZRAČNA LUKA

UZ	
KL	GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP	AERODROM
UP	
SP	LETJELIŠTE
	LUKA
N	Aerodrom s najmanje jednim utvrđenim normiranim postupkom preciznoga instrumentalnog prilaženja, na kojem postoje postrojenja za smještaj, održavanje, popravak, te prihvati i otpremu zrakoplova, putnika i stvari.

IZV HER
AAT airports
IG aéroport
NMRT airport

ZRAKOPLOVNI HANGAR

UZ AVIONIŠKI HANGAR
KL GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP HELIDROM
LETJELIŠTE
ZRAČNA LUKA
UP
SP
N Spremište za avione i ostale zrakoplove, u sklopu zračne luke ili aerodroma.
IZV ELU 2
AAT hangars
IG hangar aéronautique
NMRT aircraft hangar

ZVEKIR

U **ALKA**

ZVONIK

UZ BEFFROI
BELFRIED
BELFROI
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP
UP PRESLICA
SP CRKVA
TORANJ
N Crkveni toranj ili dio crkve na kojem su zvona.
IZV HER
AAT bell towers
IG belfroi
NMRT bell tower

ŽARNO POLJE

U **POLJE SA ŽARAMA**

ŽELJEZNIČKA PRUGA

UZ
KL GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP prometni putevi
UP
SP ŽELJEZNIČKI KOLODVOR
N Željeznički kolosijek, obično od dvije tračnice.
IZV Maroević 1
AAT railroads
IG voie ferrée
NMRT railway

ŽELJEZNIČKI KOLODVOR

UZ KOLODVOR
KL GRAĐEVINE U PROMETU
ŠP prometne postaje
UP PERON
SP AERODROM
AUTOBUSNI KOLODVOR
LUKA
PRISTANIŠTE
ŽELJEZNIČKA PRUGA
N Željezničko čvorište s više kolosijeka i perona.
IZV HER
AAT railroad stations
IG gare

NMRT railway station

ŽRTVENIK

U **OLTAR**

ŽUPNA CRKVA

UZ
KL SAKRALNE GRAĐEVINE
ŠP RIMOKATOLIČKA CRKVA
UP
SP
N Glavna crkva u župi, najmanjoj administrativnoj jedinici Katoličke crkve; crkva u kojoj službu obavlja župnik.
IZV Inventar
AAT parish churches
IG église paroissiale
NMRT parish church

Lobor, **ŽUPNA CRKVA** sv. Ane (fototeka Konzervatorskog odjela u Krapini, 2015.)

Lobor, **PARISH CHURCH** of St. Anna (photo archives of the Conservation Department in Krapina, 2015.)

ŽUPNI DVOR

UZ FAROF
KURIJA ŽUPNOG DVORA
ŽUPNI STAN
ŽUPNI URED
KL STAMBENE GRAĐEVINE
ŠP stalna upotreba
UP
SP BISKUPSKI DVOR
KANONIČKA KURIJA
PAROHIJSKI DVOR
N Stalno prebivalište župnika.
IZV Inventar
AAT parish houses
IG presbytère
NMRT +/- vicarage; priests house

ŽUPNI STAN

U **ŽUPNI DVOR**

ŽUPNI URED

U **ŽUPNI DVOR**

OBJAŠNJENJE KRATICA

U	Uporabi (izvornik USE – use); pojam koji slijedi kraticu preporučeni je pojam, u slučaju kad postoji mogućnost izbora između istoznačnih ili bliskoznačnih pojmova.	NMRT	Ekvivalent iz <i>NMRC-ovog Thesaurus of Monument Types</i> (nije uvjetovan standardom). Ako ekvivalent ne postoji, unesena je oznaka 0 , a ako ekvivalencija (istovrijednost) nije potpuna, ispred pojma dodana je oznaka +/-. Ako se ekvivalent nalazi u engleskom tezaursu arhitektonskih elemenata (<i>NMR Components Thesaurus</i>), u zagradu je iza pojma dodana kratica C – <i>Components</i> .
UZ	Uporabi za (izvornik: UF – use for); pojam koji slijedi kraticu nije preporučeni, već istoznačan ili bliskoznačan pojam.	Objašnjenje kratica upotrijebljenih prilikom citiranja izvora:	
KL	Klasa (izvornik: TT – top term); pojam koji slijedi kraticu naziv je najšire skupine, odnosno klase kojoj pojedini pojam pripada.	AAT	Art and Architecture Thesaurus. Getty Information Institute. URL = http://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/aat/ (21.11.2016.)
ŠP	Širi pojam (izvornik: BT – broader term); pojam koji slijedi kraticu označuje prvi viši, deskriptoru nadređeni pojam.	Anić (Veliki)	Anić, V. Veliki rječnik hrvatskog jezika. Zagreb : Novi Liber, 2003.
UP	Uži pojam (izvornik: NT – narrower term); pojam koji slijedi kraticu označuje prvi niži, deskriptoru podređeni pojam.	Anić/Goldstein	Anić, V.; Goldstein, I. Rječnik stranih riječi. Zagreb : Novi Liber, 1999.
SP	Srodni pojam (izvornik: RT – related term); pojam koji slijedi kraticu konceptualno je povezan s deskriptorom, ali nije istoznačnica, bliskoznačnica, širi ili uži pojam.	Atlas arhitekture 1	Atlas arhitekture / Werner Mueller, Gunther Vogel ; preveo Milan Pelc ; stručna redakcija Nada Grujić... [et al.]. Zagreb : Golden marketing ; Institut građevinarstva Hrvatske, 1999. Sv. 1.
N	Napomena o primjeni (izvornik: SN – scope note); napomena kojom je objašnjeno ili pojašnjeno značenje deskriptora, odnosno naputak za upotrebu.	Atlas arhitekture 2	Atlas arhitekture / Werner Mueller, Gunther Vogel ; preveo Milan Pelc ; stručna redakcija Nada Grujić... [et al.]. Zagreb : Golden marketing ; Institut građevinarstva Hrvatske, 1999. Sv. 2.
IZV	Izvor (nije uvjetovan standardom); navodi se bibliografska jedinica koja je izvor pojma. Ako se pojam nalazi u više izvora, navodi se onaj/oni, koji su poslužili kao izvor za sastavljanje <i>Napomene o primjeni (N)</i> .	Barok	Horvat, A.; Matejčić, R.; Prijatelj, K. Barok u Hrvatskoj. Zagreb : Sveučilišna naklada Liber, 1982.
AAT	Ekvivalent iz <i>Art and Architecture Thesaurusa</i> (nije uvjetovan standardom). Ako ekvivalent ne postoji, unesena je oznaka 0 , a ako ekvivalencija (istovrijednost) nije potpuna, ispred pojma dodana je oznaka +/-.	Baumgart	Baumgart, F. Mali leksikon arhitekture. Beograd : Izdavački zavod Jugoslavija, 1979.
IG	Ekvivalent iz <i>MCC-DAP – Base de données Thésaurus</i> , ranije <i>Inventaire général</i> (nije uvjetovan standardom). Ako ekvivalent ne postoji, unesena je oznaka 0 , a ako ekvivalencija (istovrijednost) nije potpuna, ispred pojma dodana je oznaka +/-. Ako se ekvivalent nalazi u faseti <i>Pokretnih predmeta</i> francuskog tezaursusa, u zagradu je iza pojma dodana kratica OM – <i>Objets mobiliers</i> .	Dyggve	Dyggve, E. Povijest salonitanskog kršćanstva. Split : Književni krug, 1996.
		EH	Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. / gl. ur. Slaven Ravlić. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2016. URL = http://www.enciklopedija.hr (5. studenog 2016.)

- EHU 1** Enciklopedija hrvatske umjetnosti. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1995. Sv. 1.
- EHU 2** Enciklopedija hrvatske umjetnosti. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1996. Sv. 2.
- ELU 1** Enciklopedija likovnih umjetnosti. Zagreb : Leksikografski zavod FNRJ, 1960. Sv. 1.
- ELU 2** Enciklopedija likovnih umjetnosti. Zagreb : Leksikografski zavod FNRJ, 1962. Sv. 2.
- ELU 3** Enciklopedija likovnih umjetnosti. Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod, 1964. Sv. 3.
- ELU 4** Enciklopedija likovnih umjetnosti. Zagreb : Jugoslavenski leksikografski zavod, 1966. Sv. 4.
- Freudenreich** Freudenreich, A. Kako narod gradi na području Hrvatske. Zagreb : Republički zavod za zaštitu spomenika kulture, 1972.
- HER** Hrvatski enciklopedijski rječnik / urednici Ranko Matasović, Ljiljana Jojić. Zagreb : Novi Liber, 2002.
- Ikonografski** Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva. 2. izd. / ur. Anđelko Badurina. Zagreb : Sveučilišna naklada Liber, Kršćanska sadašnjost, 1985.
- Inventar** Središnji inventar graditeljske baštine. // Informacijski sustav kulturne baštine "Teuta" (računalna baza podataka). Zagreb : Ministarstvo kulture, stanje 2016.
- Ivančević** Ivančević, R. Umjetničko blago Hrvatske. Motovun : Motovunska grupa; Beograd : Jugoslovenska revija, 1986.
- Klaić** Klaić, B. Rječnik stranih riječi. Zagreb : Nakladni zavod Matice hrvatske, 1978.
- Ladan** Ladan, T. Riječi : značenje, uporaba, podrijetlo. Zagreb : ABC naklada, 2000.
- LEJ 1** Likovna enciklopedija Jugoslavije. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1984. Sv. 1.
- LEJ 2** Likovna enciklopedija Jugoslavije. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1987. Sv. 2.
- Marasović** Prilozi istraživanju starohrvatske arhitekture / ur. Andre Mohorovičić. Split : JAZU, Kabinet za urbanizam i arhitekturu : Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Centar za arhitekturu i urbanizam u Splitu, 1978.
- Maroević 1** Maroević, I. Model dokumentacije za izradu povijesno umjetničke topografije na području Hrvatske s mogućnošću primjene automatske obrade podataka. // Vijesti muzealaca i konzervatora, 2-3 (2001), str. 82-117.
- Maroević 2** Maroević, I. Antologija zagrebačke arhitekture. Zagreb : Art studio Azinović, 2003.
- Miletić** Miletić, D. Plemićki gradovi kontinentalne Hrvatske. Zagreb : Društvo povjesničara umjetnosti Hrvatske, 2012.
- Mohorovičić** Mohorovičić, A. Prilog analizi vrednovanja povijesnih urbanih cjelina i objekata arhitekture u okviru rada na zaštiti spomenika kulture u SR Hrvatskoj. Zagreb : RSIZ u oblasti kulture SR Hrvatske, 1978.
- Musić** Musić, A. Nacrt grčkih i rimskih starina. Zagreb : Kr. zemaljska tiskara, 1910.
- Obad-Šćitaroci** Obad-Šćitaroci, M. Perivoji i dvorci Hrvatskoga zagorja. Zagreb : Školska knjiga, 1990.
- Pevsner** Glossary. // Lincolnshire / Nikolaus Pevsner, John Harris. London : Penguin Books, 1989.
- RHJ** Rječnik hrvatskoga jezika / glavni urednik Jure Šonje. Zagreb : Leksikografski zavod Miroslav Krleža i Školska knjiga, 2000.
- Summerson** Summerson, J. Klasični jezik arhitekture. Zagreb : Golden marketing, 1998.
- TMT** Thesaurus of Monument Types : A Data Standard for Use in Archaeological and Architectural Records. 2nd ed. Swindon : RCHME & English Heritage, 1998.
- ZZP** Zakon o zračnom prometu. Narodne novine. (132) 1988.

- Zbornik** Tradicionalna stambena kuća (povijesni, etnološki i prostorni aspekti) u zapadnom području SR Hrvatske : zbornik radova s 29. savjetovanja Arbeitskreises für Hausforschung / ur. Stanislav Šolc. Zagreb : Restauratorski zavod Hrvatske, 1980.
- Živković 1** Živković, Z. Hrvatsko narodno graditeljstvo. Zagreb : Zavod za zaštitu spomenika kulture Ministarstva prosvjete, kulture i športa RH, 1992. Sv. 1.
- Živković 2** Živković, Z. Hrvatsko narodno graditeljstvo. Zagreb : Zavod za zaštitu spomenika kulture Ministarstva prosvjete, kulture i športa RH, 1992. Sv. 2.
- Živković 3** Živković, Z. Hrvatsko narodno graditeljstvo. Zagreb : Zavod za zaštitu spomenika kulture Ministarstva prosvjete, kulture i športa RH, 1993. Sv. 3.

SUMMARY

THESAURUS OF MONUMENT TYPES

DATA STANDARD IN THE ARCHITECTURAL HERITAGE INVENTORIES

The aim of this paper is to establish an appropriate methodology for the compilation of the Croatian thesaurus of monument types, on the basis of thoroughly researched literature and praxis of other countries and, by its appliance, to create the model of thesaurus as the final result.

This paper is comprised of two parts: the first one is dealing with the phenomenology and organisation of knowledge as the general phenomenon as well as in the field of cultural heritage protection. Since the essence of this knowledge can be found in the conservation documentation and its derivatives such as monument inventories and more comprehensive information systems in the field of cultural heritage, the necessity of standardization is stressed out.

The second chapter gives a brief overview of cultural heritage protection as an activity and describes the legal framework of this activity in Croatia, with a particular emphasis on the legislation in the field of documentation and monument recording.

Croatian experiences and results in inventory creation and establishment of a universal information system of

cultural heritage so far are described. Since the lack of standardization in that field has been recognized, especially regarding universal heritage classification and terminology, a systematic chronological overview is given as well as an explanation of the necessity of compiling the Croatian thesaurus of monument types.

The third chapter deals with the thesaurus itself as a controlled vocabulary and presents major relevant thesauri of the world. It then describes the methodology applied for the compilation of the Croatian Thesaurus of monument types, which is the integral part of this paper. The model of the thesaurus is limited to the architectural heritage, be it single buildings or built complexes. During the establishment of the thesaurus core structure, the possibility of subsequent extension of the thesaurus to other categories of heritage, such as historical settlements, cultural landscapes, archaeological sites, movable and intangible heritage, has been foreseen.

The second part of the paper is the thesaurus itself, printed out as a hierarchically organised class list as well as an alphabetical list.

LITERATURA

1. JEAN AITCHISON, ALAN GILCHRIST, DAVID BAWDEN, *Thesaurus construction and use : a practical manual*. London, 1997.
2. JEAN AITCHISON, *Unesco thesaurus : a structured list of descriptors for indexing and retrieving literature in the fields of education, science, social science, culture and communication*, Paris, 1977.
3. VLADIMIR ANIĆ, *Veliki rječnik hrvatskog jezika*, Zagreb, 2003.
4. VLADIMIR ANIĆ, IVO GOLDSTEIN, *Rječnik stranih riječi*, Zagreb, 1999.
5. JADRAN ANTOLOVIĆ, *Zaštita i očuvanje kulturnih dobara*, Zagreb, 2009.
6. *Art & Architecture Thesaurus® Online*, Getty research institute. URL = <http://www.getty.edu/research/tools/vocabularies/aat/> (12. studenoga 2016.)
7. ANĐELKO BADURINA (ur.), *Leksikon ikonografije, liturgike i simbolike zapadnog kršćanstva*, Zagreb, 1985.
8. JOSÉ MARIA BALLESTER (ed.), *The Council of Europe and cultural heritage 1954-2000*, Strasbourg, 2001.
9. *Base de données Thésaurus*, Ministère de la Culture et de la Communication – Direction générale des patrimoines. URL = <http://www.culture.gouv.fr/culture/inventai/patrimoine/> (12. studenoga 2016.)
10. *Base Mérimée, Lexique d'interrogation pour les champs: Dénomination, Parties constituantes, Ouvrages remarquables*, Ministère de la Culture: Direction du patrimoine, Version 05/95.
11. FRIC BAUMGART, *Mali leksikon arhitekture*, Beograd, 1979.
12. JOHN BOLD, MONIQUE CHATENET (ed.), *Guidance on inventory and documentation of the cultural heritage*, Strasbourg, 2001.
13. MAJA BRATANIĆ (gl. ur.), *Pojmovnik EUROVOC*, Zagreb, 2000.
14. *Categories for the Description of Works of Art*. Getty Information Institute, College Art Association. URL = http://www.getty.edu/research/publications/electronic_publications/cdwa/ (12. studenoga 2016.)
15. *Convention for the Protection of the Architectural Heritage of Europe*, Granada, 1985. (ETS No. 121). URL = <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168007a087> (12. studenoga 2016.)
16. *Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage*, UNESCO, Paris, 2003. URL = <http://www.unesco.org/culture/ich/en/convention> (12. studenoga 2016.)
17. *Convention concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*, UNESCO, Paris, 1972. URL = <http://whc.unesco.org/archive/convention-en.pdf> (12. studenoga 2016.)
18. JEAN CLAUDE CORBEIL, ARIANE ARCHAMBAULT, *Engleski i francuski slikovni rječnik*, Zagreb, 1988.
19. Core Data Index (indeks osnovnih podataka) za povijesne građevine i spomenike graditeljskog naslijeđa : Preporuka R (95) 3 Odbora ministara Vijeća Europe državama članicama za usklađivanje dokumentacijskih metoda i sustava vezanih uz povijesne građevine i spomenike graditeljskog naslijeđa, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 22/23 (1996/97.), 181-187.
20. *Core Data Standard for Archaeological Sites and Monuments*, ICOM/CIDOC. URL = <http://archives.icom.museum/objectid/heritage/int.html> (28. rujna 2016.)
21. *Core Data Standard for Ethnology / Ethnography*, ICOM/CIDOC, 1996. URL = http://www.google.hr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=0ahUKEwjnwYPB0K3QAhWJSBQKHZcZBacQFggBMAA&url=http%3A%2F%2Ficom.museum%2Fuploads%2Ftx_hpoindexbdd%2FCIDOC_EthnoGroup_CoreDataStandards_42249.pdf&usg=AFQjCNHhtCfbyYO9xxya-RJPz2NaG-f7Kw&sig2=J2cpbhB-IqptgBhcPjq-GQ&bvm=bv.138493631,d.d24 (16. studenoga 2016.)
22. DALE CRANE (ed.), *Dictionary of Aeronautical Terms*, Newcastle, Washington, 1991-1997.
23. MILICA CRVČANIN, *Tezaurus za likovne umjetnosti : metodologija izrade*, Beograd, 1983.
24. JEAN DAYRE, MIRKO DEANOVIĆ, RUDOLF MAIXNER, *Hrvatsko-francuski rječnik*, Zagreb, 1996.
25. ANUŠKA DERANJA CRNOKIĆ, *Nastanak Registra kulturnih dobara – povijest i sadašnjost inventariziranja kulturne baštine u Hrvatskoj*, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 37 (2013) – 38 (2014), 25-38.
26. MARTIN DOERR, Semantic Problems of Thesaurus Mapping, *Journal of Digital Information*, Volume 1 Issue 8. Article No. 52, 2001-03-26. URL = <https://journals.tdl.org/jodi/index.php/jodi/article/view/31/32> (18. studenoga 2016.)
27. ŽARKO DOMLIJAN (gl. ur.), *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, Zagreb, 1995-1996., Sv. 1 i 2.

28. ŽARKO DOMLJAN (gl. ur.), *Likovna enciklopedija Jugoslavije*, Zagreb, 1984-1987., Sv. 1-2.
29. MILAN DRVODELIC, *English – Croatian or Serbian dictionary*, Zagreb, 1978.
30. MILAN DRVODELIC, ŽELJKO BUJAS (ur.), *Hrvatsko-engleski rječnik*, Zagreb, 1996.
31. BISERKA DUMBOVIĆ BILUŠIĆ, *Krajoblik kao kulturno naslijeđe : Metode prepoznavanja, vrjednovanja i zaštite kulturnih krajoblika Hrvatske*, Zagreb, 2015.
32. EJNAR DYGGVE, *Povijest salonitanskog kršćanstva*, Split, 1996.
33. ISTVÁN ÉRI, BÉLA VÉGH (ed. in chief), *Dictionarium museologicum*, Budapest, 1986.
34. *European Convention on the Protection of the Archaeological Heritage*, La Valletta, 1992, ETS No. 143
35. *European Cultural Convention*, Paris, 1954, ETS No. 18
36. *European Landscape Convention*, Florence, 2000, ETS No. 176
37. JO EVANS (ed.), *Visual Encyclopedia*, London, 1998.
38. EwaGlos – European Illustrated Glossary of Conservation Terms for Wall Paintings and Architectural Surfaces. URL = <http://www.ewaglos.eu/> (12. studenoga 2016.)
39. RUDOLF FILIPOVIĆ, *Englesko-hrvatski ili srpski rječnik*, Zagreb, 1975.
40. ALEKSANDAR FREUDENREICH, *Kako narod gradi na području Hrvatske*, Zagreb, 1972.
41. BRIAN GOODALL (ed.), *Dictionary of human geography*, Bungay, Suffolk, 1987.
42. SENA GVOZDANOVIĆ, TOMISLAV MARASOVIĆ [et al.] (ur.), *Prilozi istraživanju starohrvatske arhitekture*, Split, 1978.
43. JOYCE M. HAWKINS, *The Oxford Dictionary of Modern English*, Oxford, 1983.
44. ALEKSANDRA HORVAT, *Knjižnični katalog i autorstvo*, Rijeka, 1995.
45. ALEKSANDRA HORVAT, *Tezaurus termina iz književnosti i znanosti o književnosti (prilog za izradu predmetnog kataloga)*, Magistarski rad, Zagreb, 1981.
46. ANĐELA HORVAT, RADMILA MATEJČIĆ, KRUNO PRIJATELJ, *Barok u Hrvatskoj*, Zagreb, 1982.
47. ZORISLAV HORVAT, *Burgologija : Srednjovjekovni utvrđeni gradovi kontinentalne Hrvatske*, Zagreb, 2014.
48. HRN ISO 2788 : 1999, *Dokumentacija – Smjernice za izradbu i razvoj jednojezičnih tezaurusa*
49. ICOMOS-ICOM Cultural Heritage Thesaurus, Paris, 1986.
50. ICOM/CIDOC, *Handbook of Classification Systems Used by Ethno Museums*, Athens, 1999.
51. ISO 5964 : *Documentation – Guidelines for the establishment and development of multilingual thesauri*, Geneva, 1985.
52. ISO 8601 : *Specification for representation of dates and times in information interchange*, Geneva, 1988.
53. RADOVAN IVANČEVIĆ, *Umjetničko blago Hrvatske*, Beograd, Motovun, 1986.
54. SOFIJA JOVANOVIĆ, *Tezaurus za oblast arheologije*, Beograd, 1990.
55. *Klasifikacija nepokretnih registriranih kulturnih dobara po vrstama, grupama, podgrupama i tipovima*, Radni materijal, RZZSK, 1986.
56. *Klasifikacija za statistička istraživanja nepokretnih spomenika kulture*, Radni materijal, RZZSK, 1976.
57. JULIJA KOŠ, *Pojmovnik za likovne umjetnosti : teorijske osnove i izradba*, Magistarski rad. Zagreb, 2000.
58. LANA KRIŽAJ, *Centralni arhiv Zavoda za zaštitu spomenika kulture*, Diplomski rad, Zagreb, 1993.
59. LANA KRIŽAJ, *Europska mreža o baštini, 6. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, (ur.) Tinka Katić, Zagreb, 2002., 122-130.
60. LANA KRIŽAJ, *Informacijski sustav kulturne baštine RH "Teuta", 7. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, (ur.) Tinka Katić, Zagreb, 2004., 261-270.
61. LANA KRIŽAJ, *Inventari spomenika kulture : standardi i smjernice za njihovu izradu, 5. seminar Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, (ur.) Mirna Willer i Tinka Katić, Zagreb, 2001., 122-130.
62. LANA KRIŽAJ, *Tezaurus spomeničkih vrsta kao podatkovni standard u inventarima spomenika kulture, Vijesti muzealaca i konzervatora*, 3-4 (2000), 121-128.
63. TOMISLAV LADAN, *Riječi : značenje, uporaba, podrijetlo*, Zagreb, 2000.
64. JADRANKA LASIĆ-LAZIĆ, *Znanje o znanju*, Zagreb, 1996.
65. MICHEL LEGRAIN, YVES GARNIER [et al.] (ed.), *Le petit Larousse illustré*, Paris, 2000.
66. IVO MAROEVIĆ, *Antologija zagrebačke arhitekture*, Zagreb, 2003.
67. IVO MAROEVIĆ, *Konzervatorsko novo iverje*, Petrinja, 2000.

68. IVO MAROEVIĆ, Model dokumentacije za izradu povijesno-umjetničke topografije na području Hrvatske s mogućnošću primjene automatske obrade podataka, *Vijesti muzealaca i konzervatora*, 2-3 (2001), str. 82-117.
69. IVO MAROEVIĆ, Nacionalno određenje kulturne baštine, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 26 (2000) – 27 (2001), 7-13.
70. IVO MAROEVIĆ, *Sadašnjost baštine*, Zagreb, 1986.
71. IVO MAROEVIĆ, Spomenik kulture ili kulturno dobro. Što je primjerene povijesti umjetnosti?, *Zbornik II. kongresa hrvatskih povjesničara umjetnosti*, Zagreb, 17 (2007), 15-19.
72. IVO MAROEVIĆ, *Uvod u muzeologiju*, Zagreb, 1993.
73. RANKO MATASOVIĆ, LJILJANA JOJIĆ (ur.), *Hrvatski enciklopedijski rječnik*, Zagreb, 2002.
74. Međunarodne smjernice za podatke o muzejskom predmetu : CIDOC-ove podatkovne kategorije, *Vijesti muzealaca i konzervatora*, 1-4 (1999)
75. *MIDAS : A Manual and Data Standard for Monument Inventories*, Swindon, 1998.
76. DRAGO MILETIĆ, *Plemićki gradovi kontinentalne Hrvatske*, Zagreb, 2012.
77. ANDRE MOHOROVIČIĆ, *Prilog analizi vrednovanja povijesnih urbanih cjelina i objekata arhitekture u okviru rada na zaštiti spomenika kulture u SR Hrvatskoj*, Zagreb, 1978.
78. ANDRE MOHOROVIČIĆ (gl. ur.), *Enciklopedija likovnih umjetnosti*, Zagreb, 1960-1966. Sv. 1-4.
79. WERNER MUELLER, GUNTHER VOGEL, *Atlas arhitekture*, Sv. 1-2, Zagreb, 1999.
80. ANTE MUSIĆ, *Nacrt grčkih i rimskih starina*, Zagreb, 1910.
81. ANJANIKOLIĆ-HOYT, *Konceptualna leksikografija : prema tezaursu hrvatskoga jezika*, Zagreb, 2004.
82. MLADEN OBAD ŠČITAROCI, *Perivoji i dvorci Hrvatskoga zagorja*, Zagreb, 1990.
83. SUSANNE PETERS, The Cultural Heritage Thesaurus developed by ICOM and ICOMOS, *Terminology for Museums*, (ur.) D. Andrew Roberts, Cambridge, 1990., 37-43.
84. TONI PETERSEN, Constructing a language of the arts : the Arts and Architecture Thesaurus, *Terminology for Museums*, (ur.) D. Andrew Roberts, Cambridge, 1990., 311-318.
85. NIKOLAUS PEVSNER, JOHN HARRIS, *Glossary*, Lincolnshire, London, 1989.
86. Pravilnik o obliku, sadržaju i načinu vođenja Registra kulturnih dobara Republike Hrvatske, *Narodne novine*, 89 (2011), 130 (2013)
87. Pravilnik o registraciji spomenika kulture, *Narodne novine*, 8 (1968)
88. *Pravilnik o unutarnjem redu Ministarstva kulture*, Zagreb, 2015. (Klasa: 023-03/12-01/0119, Ur. broj: 532-02-01/1-15-38 od 08. srpnja 2015.)
89. Pravilnik o uvjetima, načinu čuvanja i korištenja dokumentacijske građe, *Narodne novine*, 77 (2015)
90. *Projektni zadatak : prva faza projekta – izrada baze Inventar*, Radni materijal, Zagreb : Ministarstvo kulture, 2001.
91. VALENTIN PUTANEC, *Francusko-hrvatski rječnik*, Zagreb, 1995.
92. SNJEŽANA RADOVANLIJA, Izrada i primjena predmetnog kazala ICOM-ove muzeološke klasifikacije, *Bulletin o informatizaciji muzejske djelatnosti Hrvatske*, 6 (1-2) 1995., Zagreb, 1995.
93. SLAVEN RAVLIĆ (gl. ur.), *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2016. URL = <http://www.enciklopedija.hr> (5. studenoga 2016.)
94. RCHME, *Recording England's past : A Data Standard for the Extended National Archaeological Record*, London, 1993.
95. RCHME, *Recording Historic Buildings*, A Symposium, London, 1991.
96. RCHME, *The National Monuments Record : a guide to the archive*, London, 1992.
97. RCHME & ENGLISH HERITAGE, *Thesaurus of Monument Types : A Data Standard for Use in Archaeological and Architectural Records*, Swindon, 1998.
98. IVANKA REBERSKI (gl. ur.), *Umjetnička topografija Hrvatske; knjiga 4. Krapinsko-zagorska županija : sakralna arhitektura s inventarom, feudalna arhitektura, spomen-obilježja*, Zagreb, 2008.
99. *Registar kulturnih dobara (računalna baza podataka)*, Zagreb : Ministarstvo kulture, stanje 2016.
100. DAMIR SALOPEK ... [et al.], *Posavska tradicijska drvena kuća : priručnik za obnovu*, Zagreb, 2006.
101. WALTER W. SKEAT, *The Concise Dictionary of English Etymology*. Hertfordshire, 1993.
102. Središnji inventar graditeljske baštine, *Informacijski sustav kulturne baštine "Teuta" (računalna baza podataka)*, Zagreb : Ministarstvo kulture, stanje 2016.
103. *Strategija prostornog uređenja Republike Hrvatske*, Zagreb, 1996.

104. *Stručno uputstvo o vođenju evidencije i dokumentacije spomenika kulture*. Broj: 15/1-P-1967.
105. JOHN SUMMERSON, *Klasični jezik arhitekture*, Zagreb, 1998.
106. TOMISLAV ŠOLA (gl. ur.), Dokumentacija i klasifikacija muzejskih i galerijskih predmeta, *Muzeologija*, 25 (1987)
107. STANISLAV ŠOLC (ur.), *Tradicionalna stambena kuća (povijesni, etnološki i prostorni aspekti) u zapadnom području SR Hrvatske*, zbornik radova s 29. savjetovanja *Arbeitskreises für Hausforschung*, Zagreb, 1980.
108. JURE ŠONJE (gl. ur.), *Rječnik hrvatskoga jezika*, Zagreb, 2000.
109. IVANA ŠPIRANEC, KRUNOSLAV PAVKOVIĆ, *Džepni rječnik za građevinare [Elektronička građa] : englesko-hrvatski, hrvatsko-engleski*, Zagreb, 2014. URL = <http://www2.tvz.hr/wp-content/uploads/2014/07/D%C5%BDEPNI-RJE%C4%8CNIK-ZA-GRA%C4%90EVINARE-2014.pdf> (5. studenoga 2016.)
110. IVO ŠPRLJAN, Skradin : arhitektonski elementi i detalji, *Mala biblioteka Godišnjaka zaštite spomenika kulture Hrvatske*, prilog uz dvobroj 18/19 (1992/93), 3-78.
111. IVO ŠPRLJAN, Tipovi vratnica u šibenskim eksterijerima : s primjerom projekta vratnica na palači Draganić, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 18/19 (1992/93), 79-101.
112. BRANKA ŠULC (gl. ur.), Sustav klasifikacije muzejskih i galerijskih predmeta, *Bulletin o informatizaciji muzejske djelatnosti Hrvatske*, 3-4 (1992), 17-97.
113. *The Wordsworth French Dictionary : French-English, English-French*, Hertfordshire, 1994.
114. MIROSLAV TUĐMAN (ur.), *National thesauri of cultural development : preparation and evaluation*, Zagreb, 1982.
115. MIROSLAV TUĐMAN, *Teorija informacijske znanosti*, Zagreb, 1986.
116. MIROSLAV TUĐMAN, *Struktura kulturne informacije*, Zagreb, 1983.
117. VLADIMIR UKRAINČIK, BOŽIDAR URŠIĆ, Ratne štete na spomenicima kulture, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 24/25 (1988/1989), 7-55.
118. JOŽE URBANIJA, *Metodologija izrade tezaurusa*, Zagreb, 2005.
119. Uredba o unutarnjem ustrojstvu Ministarstva kulture, *Narodne novine*, 21 (2012), 124 (2013), 63 (2015)
120. ZDENKO VAZDAR, *Razlikovni rječnik hrvatskoga i srpskoga graditeljskoga nazivlja*, Zagreb, 1993.
121. EVA VERONA, *Abecedni katalog u teoriji i praksi*, Zagreb, 1971.
122. JEAN VIET (ed.), *International thesaurus of cultural development = Thésaurus international du développement culturel*, Paris, 1980.
123. ZORAN VULELIJA (ur.), *Ilustrirani rječnik arhitekture i građevinarstva*, Zagreb, 2008.
124. ELIZABETH WARD PITHA (chief editor), *Bartlett's Roget's Thesaurus*, Boston; New York; London, 1996.
125. HENRY WATSON FOWLER, *A Dictionary of Modern English Usage*, Hertfordshire, 1994.
126. MIRNA WILLER, *UNIMARC u teoriji i praksi*, Rijeka, 1996.
127. MIRNA WILLER, TINKA KATIĆ (ur.), *Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, zbornik radova, Zagreb, 1998.
128. MIRNA WILLER, TINKA KATIĆ (ur.), 2. i 3. seminar *Arhivi, knjižnice, muzeji : mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*, zbornik radova, Zagreb, 2000.
129. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, *Narodne novine*, 69 (1999), 151 (2003), 157 (2003), 87 (2009), 88 (2010), 61 (2011), 25 (2012), 136 (2012), 157 (2013), 152 (2014)
130. Zakon o zaštiti spomenika kulture, *Narodne novine*, 7 (1967)
131. Zakon o zračnom prometu, *Narodne novine*, 132 (1988)
132. *Zaštita spomenika*, *Enciklopedija hrvatske umjetnosti*, Zagreb, 1995-1996., Sv. 2. 1996.
133. GORAN ZLODI, Muzejska vizualna dokumentacija u digitalnom obliku, *Muzeologija*, 40 (2003), 3-105.
134. ZDRAVKO ŽIVKOVIĆ, *Hrvatsko narodno graditeljstvo*, Zavod za zaštitu spomenika kulture Ministarstva prosvjete, kulture i športa RH, Zagreb, 1992-1993., Sv. 1-3.
135. ZDRAVKO ŽIVKOVIĆ, *Hrvatsko tradicijsko graditeljstvo*, Zagreb, 2013.

BILJEŠKA O AUTORICI

Lana Križaj rođena je 1968. godine u Zagrebu, gdje je i diplomirala povijest umjetnosti i arheologiju s temom *Centralni arhiv Zavoda za zaštitu spomenika kulture* (mentor prof. dr. sc. Ivo Maroević).

Od 1989. godine honorarno, a od 1994. stalno radi u Republičkom zavodu za zaštitu spomenika kulture (danas: Uprava za zaštitu kulturne baštine Ministarstva kulture) na obradi dokumentacijskih zbirki te surađuje na izradi Inventara kulturne baštine RH.

Od 1995. do 1998. kao članica Posebne komisije sudjeluje u popisu i procjeni ratne štete na spomenicima kulture na području Banovine i Podunavlja.

Od 2001. do 2004. kao voditeljica Odsjeka za INDOK poslove kulturne baštine, a od 2004. do 2008. kao načelnica Odjela za informacijsko-dokumentacijske poslove kulturne baštine, radi na uspostavi *Informacijskog sustava kulturne baštine RH "Teuta"*.

Prevela je nekolicinu stranih članaka i međunarodnih preporuka s toga područja, sudjelovala je i izlagala na nizu stručnih skupova u zemlji i inozemstvu vezanih uz tu problematiku te objavila petnaestak prijevoda i stručnih radova.

Od 1997. do 2006. redovito sudjeluje u radu seminara AKM (*Arhivi, knjižnice, muzeji: mogućnosti suradnje u okruženju globalne informacijske infrastrukture*) kao predavačica te sudionica odnosno voditeljica tematskih radionica.

Magistrirala je 2006. godine na poslijediplomskom znanstvenom studiju informacijskih znanosti (grana *muzeologija*), s temom *Tezaurus spomeničkih vrsta : podatkovni standard u inventarima graditeljske baštine* (mentor prof. dr. sc. Ivo Maroević, sumentor prof. dr. sc. Aleksandra Horvat), koji u prerađenom obliku ovdje objavljujemo.

Od 2001. do 2008. surađuje na projektu Vijeća Europe HEREIN (*European Heritage Network*) kao hrvatski nacionalni korespondent i sudjeluje u izradi višejezičnog tezaurusa.

Od 2008. do danas radi na mjestu pročelnice Konzervatorskog odjela u Krapini.

